

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ
КАФЕДРА БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ ОДЕСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ЕКОНОМІЧНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ (м. Одеса, Україна),**

**МОЛДАВСЬКА ЕКОНОМІЧНА АКАДЕМІЯ (м. Кишинів, Республіка Молдова),
ГОСПОДАРСЬКА АКАДЕМІЯ ІМ. ДИМИТРА А. ЦЕНОВА (м. Свіштов, Республіка Болгарія),
ДЕРЖАВНИЙ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ВИПРОБУВАНЬ І СЕРТИФІКАЦІЇ
ОЗБРОЄННЯ ТИ ВІЙСЬКОВОЇ ТЕХНІКИ (м. Черкаси, Україна), ДЕРЖАВНИЙ
ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ (м. Київ, Україна), ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ (м. Тернопіль, Україна), ІВАНО-ФРАНКІВСЬКИЙ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ МЕНЕДЖМЕНТУ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ (м. Івано-Франківськ, Україна), КИЇВСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА (м. Київ,
Україна), ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА (м. Львів,
Україна), НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ПОЛТАВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА ІМЕНІ ЮРІЯ
КОНДРАТЮКА» (м. Полтава, Україна), НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КОРАБЛЕБУДУВАННЯ ІМЕНІ АДМІРАЛА МАКАРОВА (м. Миколаїв, Україна).**

**ІХ Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція
«Економіка, фінанси, банківська справа та освіта: актуальні питання
розвитку, досягнення та інновації»
(м. Одеса, 4 - 5 квітня 2024 року)**

**MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
INSTITUTE FOR MODERNIZATION OF THE EDUCATION CONTENT
BANKING DEPARTMENT OF ODESSA NATIONAL ECONOMIC UNIVERSITY
(Odesa, Ukraine)**

**ACADEMY OF ECONOMIC STUDIES OF MOLDOVA (Chisinau, Republic of Moldova), D.A.
TSENOV ACADEMY OF ECONOMICS (Svishtov, Republic of Bulgaria), STATE SCIENTIFIC
RESEARCH INSTITUTE OF ARMAMENT AND MILITARY EQUIPMENT TESTING AND
CERTIFICATION (Cherkasy, Ukraine), KYIV NATIONAL UNIVERSITY OF TRADE AND
ECONOMICS (Kyiv, Ukraine), WEST UKRAINIAN NATIONAL UNIVERSITY (Ternopil, Ukraine),
IVANO-FRANKIVSK RESEARCH AND DEVELOPMENT INSTITUTE OF MANAGEMENT, WEST
UKRAINIAN NATIONAL UNIVERSITY IVANO-FRANKIVSK (Ivano-Frankivsk, Ukraine), KYIV
NATIONAL ECONOMIC UNIVERSITY NAMED AFTER VADIM HETMAN (Kyiv, Ukraine), IVAN
FRANKO NATIONAL UNIVERSITY OF LVIV (Lviv, Ukraine), NATIONAL UNIVERSITY «YURI
KONDRATYUK POLTAVA POLYTECHNIC» (Poltava, Ukraine), ADMIRAL MAKAROV
NATIONAL UNIVERSITY OF SHIPBUILDING (Mykolaiv, Ukraine)**

**IX International scientific and practical Internet conference
“ECONOMICS, FINANCE, BANKING AND EDUCATION:
CURRENT ISSUES OF DEVELOPMENT, ACHIEVEMENTS, AND
INNOVATIONS”
(Odesa, Ukraine, 4-5 of April, 2024)**

ОДЕСА-2024-ОДЕСА

УДК 336.71:378.1

Рекомендовано до друку Вченою радою Одеського національного економічного університету (протокол № 7 від «21» травня 2024 р.)

Економіка, фінанси, банківська справа та освіта: актуальні питання розвитку, досягнення та інновації: матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Одеса, 4–5 квітня 2024 р.) / за ред. д-ра екон. наук, проф. Д.В. Завадської. Одеса: ОНЕУ, 2024. – 410 с.

Конференція проводиться кафедрою банківської справи Одеського національного економічного університету. Матеріали конференції можуть становити інтерес для наукових працівників, викладачів, докторантів, аспірантів, здобувачів закладів вищої освіти, а також для всіх, хто цікавиться сучасним станом та перспективою розвитку економічної науки.

Тези доповідей подано в авторській редакції. Усю відповідальність за достовірність і коректність змісту несуть автори. Редакційна колегія може не поділяти повністю або частково думки авторів.

УДК 336.71:378.1

© ОНЕУ, 2024

© Автори тез, 2024

JEL O15; G21; O31

**ECONOMICS, FINANCE, BANKING AND EDUCATION: CURRENT ISSUES
OF DEVELOPMENT, ACHIEVEMENTS, AND INNOVATIONS
IX International scientific and practical Internet conference**

Economics, Finance, Banking and Education: Current Issues of Development, Achievements, and Innovations: Proceedings of the IX International scientific and practical Internet conference, April 4–5, 2024. D.V. Zavadzka (Ed.). Odesa: ONEU, 2024. 410 p.

No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, without the prior permission in writing of the publisher, nor be otherwise circulated in any form of binding or cover other than that in which it is published and without a similar condition including this condition being imposed on the subsequent purchaser.

While every effort and care has been made to ensure the accuracy of the information contained in this publication, the publisher cannot accept responsibility for any errors or omissions it may contain. The opinions expressed in this issue are the responsibility of the author(s) and do not necessarily reflect the opinion of the editor.

© **Odessa National Economic University, 2024**
© **Authors of theses, 2024**

Організаційний комітет

Голова організаційного комітету:

Ковальов А.І., д.е.н., професор, ректор Одеського національного економічного університету, м. Одеса, Україна

Заступники голови організаційного комітету:

Літвінов О.С., д.е.н., професор, проректор з наукової роботи Одеського національного економічного університету, м. Одеса, Україна

Мартинюк І.В., к.е.н., доцент, декан факультету фінансів та банківської справи Одеського національного економічного університету, м. Одеса, Україна

Жердецька Л.В., д.е.н., доцент, завідувачка кафедри банківської справи Одеського національного економічного університету, м. Одеса, Україна

Завадська Д.В., д.е.н., професор, професор кафедри банківської справи Одеського національного економічного університету, м. Одеса, Україна (відповідальна за проведення конференції)

Члени організаційного комітету:

Алексєєнко Л.М., д.е.н., професор, професор кафедри управління та адміністрування Івано-Франківського навчально-наукового інституту менеджменту Західноукраїнського національного університету, м. Івано-Франківськ, Україна

Вовчак О.Д., д.е.н., професор, професор кафедри фінансових технологій та консалтингу Львівського національного університету імені Івана Франка, м. Львів, Україна

Гаркуша Ю.О., к.е.н., доцент, доцент кафедри банківської справи Одеського національного економічного університету, м. Одеса, Україна

Гончар К.О., к.е.н., викладач кафедри банківської справи Одеського національного економічного університету, м. Одеса, Україна

Даниліна С.О., к.е.н., доцент, доцент кафедри загальної економічної теорії та економічної політики Одеського національного економічного університету, м. Одеса, Україна

Деркач Ю.Б., к.е.н., доцент, доцент кафедри банківської справи Одеського національного економічного університету, м. Одеса, Україна

Дзюблюк О.В. д.е.н., професор, професор кафедри фінансів ім. С.І. Юрія Західноукраїнського національного університету, м. Тернопіль, Україна

Єгоричева С.Б., д.е.н., професор, професор кафедри фінансів, банківського бізнесу та оподаткування Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», м. Полтава, Україна

Коваленко В.В., д.е.н., професор, професор кафедри банківської справи Одеського національного економічного університету, м. Одеса, Україна

Кретов Д.Ю., к.е.н., доцент, керівник центру заочної та вечірньої форми навчання Одеського національного економічного університету, м. Одеса, Україна

Коваш Л., д.е.н., доцент кафедри менеджменту та підприємництва Молдавської економічної академії, м. Кишинів, Республіка Молдова

Няньчук Н.Ю., к.е.н., доцент, доцент кафедри банківської справи Одеського національного економічного університету, м. Одеса, Україна

Примостка Л.О., д.е.н., професор, завідувачка кафедри банківської справи та страхування Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана, м. Київ, Україна

Пантелєєва Н.М., д.е.н., професор, провідний науковий співробітник Державного науково-дослідного інституту випробувань і сертифікації озброєння та військової техніки, м. Черкаси, Україна

Радова Н.В., к.е.н., старший викладач кафедри банківської справи Одеського національного економічного університету, м. Одеса, Україна

Рогов Г.М., д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова, м. Миколаїв, Україна

Сергєєва О.С., к.е.н., доцент, доцент кафедри банківської справи Одеського національного економічного університету, м. Одеса, Україна

Смокова М., к.е.н., доцент, директор Центру міжнародних відносин Господарської академії ім. Д.А. Ценова, м. Свіштов, Республіка Болгарія

Солкан А., к.е.н., професор, завідувачка кафедри менеджменту та підприємництва Молдавської економічної академії, м. Кишинів, Республіка Молдова

Тарасевич к.е.н., доцент, доцент кафедри банківської справи Одеського національного економічного університету, м. Одеса, Україна

Organizing Committee

Chairman of the Organizing Committee:

A. Kovalev, Dr. Sc. (Econ.), Professor, Rector, Odessa National Economic University, Odessa, Ukraine

Co-Chairs of the organizing committee:

O. Litvinov, Dr. Sc. (Econ.), Professor, Vice-rector on scientific work, Odessa National Economic University, Odessa, Ukraine

I. Martyniuk, Cand. Sc. (Econ.), Associate Professor, Dean of the Faculty of Finance and Banking, Odessa National University of Economics, Odessa, Ukraine

L. Zherdetska, Dr. Sc. (Econ.), Associate Professor, Head of the Department of Banking, Odessa National Economic University, Odessa, Ukraine

D. Zavadzka, Dr. Sc. (Econ.), Professor, Professor of the Department of Banking, Odessa National Economic University, Odessa, Ukraine (Responsible for holding the conference)

Members of the organizing committee:

L. Alekseyenko, Dr. Sc. (Econ.), Professor, Head of the Department of Management and Administration, Ivano-Frankivsk Research and Development Institute of management, West Ukrainian National University, Ivano-Frankivsk, Ukraine

O. Vovchak, Dr. Sc. (Econ.), Professor, Professor of the Department of Financial Technologies and Consulting, Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, Ukraine

Yu. Harkusha, Cand. Sc. (Econ.), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Banking, Odessa National Economic University, Odessa, Ukraine

K. Honchar, Cand. Sc. (Econ.), lecturer of the Department of Banking, Odessa National Economic University, Odessa, Ukraine

S. Danylina, Cand. Sc. (Econ.), Associate Professor, Associate Professor of the Department of general Economic Theory and Economic Policy, Odessa National University of Economics, Odessa, Ukraine

Yu. Derkach, Cand. Sc. (Econ.), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Banking, Odessa National Economic University, Odessa, Ukraine

O. Dziubliuk, Dr. Sc. (Econ.), Professor, Professor of the Department of Finance named after S. Yuriiia, West Ukrainian National University (Ternopil, Ukraine)

S. Yehorycheva, Dr. Sc. (Econ.), Professor, Professor of the Department of Finance, Banking and Taxation, National University “Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic”, Poltava, Ukraine

V. Kovalenko, Dr. Sc. (Econ.), Professor, Professor of the Department of Banking, Odessa National Economic University, Odessa, Ukraine

D. Kretov, Cand. Sc. (Econ.), Associate Professor, Head of the Correspondence and Evening Study Center, Odessa National University of Economics, Odessa, Ukraine

L. Covaș, Dr. Habil., Associate Professor of the Department of management and Entrepreneurship, Academy of Economic Studies of Moldova, Chisinau, Republic of Moldova

N. Nianchuk, Cand. Sc. (Econ.), Associate Professor, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Banking, Odessa National Economic University, Odesa, Ukraine

L. Prymostka, Dr. Sc. (Econ.), Professor, Head of the Department of Banking and Insurance, Kyiv National Economic University named after Vadim Hetman, Kyiv, Ukraine

N. Pantelieieva, Dr. Sc. (Econ.), Professor, Leading Researcher, State Scientific Research Institute of Armament And Military Equipment Testing And Certification (Cherkasy, Ukraine),

N. Radova, Cand. Sc. (Econ.), Senior Lecturer of the Department of Banking, Odessa National Economic University, Odesa, Ukraine

H. Rohov, Dr. Sc. (Econ.), Professor, Head of the Department of Finance, Admiral Makarov National University of Shipbuilding (Mykolaiv, Ukraine)

O. Serhieieva, Cand. Sc. (Econ.), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Banking, Odessa National Economic University, Odesa, Ukraine

M. Smokova, Cand. Sc. (Econ.), Associate Professor, Director of the Centre for International Affairs, D.A. Tsenov Academy of Economics, Svishtov, Republic of Bulgaria

A. Solcan, Cand. Sc. (Econ.), Professor, Head of the Department of management and Entrepreneurship, Academy of Economic Studies of Moldova, Chisinau, Republic of Moldova

N. Tarasevych, Cand. Sc. (Econ.), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Banking, Odessa National Economic University, Odesa, Ukraine

**Академічна платформа 1 ОСОБЛИВОСТІ ЕКОНОМІЧНИХ
ПРОЦЕСІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

**Academic platform 1 FEATURES OF ECONOMIC PROCESSES UNDER THE
CONDITIONS OF MARTIAL LAW**

Alekseyenko Lyudmyla, Tulai Oksana

RESTARTING FINANCIAL COMMUNICATIONS IN THE CONDITIONS OF
GEOPOLITICAL CONFRONTATION.....17

Бабій Олег, Койнак Володимир

ОПТИМІЗАЦІЯ СТРУКТУРИ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА.....21

Балаклеєць Кирило, Ковалевська Алла

СИНЕРГІЯ СТРАТЕГІЧНОГО, ОПЕРАЦІЙНОГО ТА МАРКЕТИНГОВОГО
УПРАВЛІННЯ ДЛЯ УСПІХУ БІЗНЕСУ.....24

Беженар Інна

ПІДТРИМКА СІМЕЙНИХ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ В УКРАЇНІ: ВІД
КОНЦЕПЦІЇ ДО ПРАКТИКИ.....28

Буюнь Ян

ВПЛИВ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА СТАЛИЙ РОЗВИТОК
МЕТАЛУРГІЙНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ.....31

Veliká Laura, Ambrozy Marián

ADVERTISING AND THE ADVERTISING ENVIRONMENT VERSUS ETHICS IN
THE BUSINESS ENVIRONMENT OF SLOVAKIA.....35

Витвицька Уляна, Малкович Павло

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЛИХ
ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ПОСИЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ
НЕСТАБІЛЬНОСТІ.....39

Vitryk Ihor

ENERGY SECURITY OF UKRAINE UNDER MARTIAL LAW.....43

Герус Олег

ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАФТОГАЗОВИДОБУВНОЇ ГАЛУЗІ В
УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ.....46

Глухова Валентина, Мельниченко Катерина

АНАЛІЗ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ У ПОДАТКОСПРОМОЖНИХ
РЕГІОНАХ.....50

Guzun Stela

ELABORATING MARKETING STRATEGIES FOR A SUCCESSFUL
BUSINESS.....53

Деркач Юлія, Бугайова Владислава

РИНОК БАНКІВСЬКИХ ДЕПОЗИТІВ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ...57

Деркач Юлія, Войченко Вікторія МОНЕТАРНА ПОЛІТИКА НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	60
Деркач Юлія, Грубник Олена ВПЛИВ НБУ НА РОЗВИТОК РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ДЕПОЗИТІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	64
Деркач Юлія, Дуленко Злата ДОЛАРИЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: ПРИЧИНИ ТА ШЛЯХИ ЗНИЖЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	67
Деркач Юлія, Іванішина Валерія БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	70
Деркач Юлія, Нікіфорчук Аріна СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ВІТЧИЗНЯНОГО БАНКІВСЬКОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	73
Деркач Юлія, Трунько Вікторія БАНКІВСЬКІ ОПЕРАЦІЇ З КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ ІНОЗЕМНОЇ ВАЛЮТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	77
Деркач Юлія, Турченко Михайло ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ.....	80
Деркач Юлія, Цап'як Анастасія ДЕРЖАВНІ ПРОГРАМИ ПІДТРИМКИ КРЕДИТУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	83
Деркач Юлія, Чекал Орина СОЦІАЛЬНІ ІНІЦІАТИВИ БАНКІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	85
Dorogaia Irina SKILLS FOR THE FUTURE IN INDUSTRIALIZATION 4.0.....	87
Дроботя Яна, Дорошенко Ольга, Пастошук Дмитро ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ НА ФІНАНСОВУ БЕЗПЕКУ ПІДПРИЄМСТВА В РЕАЛІЯХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ.....	91
Єсіна Ольга, Сушарник Микола РОЛЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА МАШИННОГО НАВЧАННЯ В УПРАВЛІННІ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ.....	93
Єфремова Катерина, Трубчанінова Аліна ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ БОРОТЬБИ ЗІ СПАМОМ В КОНТЕКСТІ ФІНАНСОВОГО ПРАВА: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ВИКЛИКИ.....	97
Макуха Сергій БЮДЖЕТНИЙ МЕХАНІЗМ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОЛІТИКИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ.....	100

Kivshyk Oleksandr INSTITUTIONAL SECURITY OF STRATEGICALLY IMPORTANT ENTERPRISES OF UKRAINE.....	103
Коротя Олександр ОСОБЛИВОСТІ РИНКУ ДЕРЖАВНИХ БОРГОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ УКРАЇНИ.....	106
Кошельок Галина, Жамбей Тетяна ВИКОРИСТАННЯ КВАЛІМЕТРИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ ДЛЯ ОЦІНКИ ЯКОСТІ ІНФОРМАЦІЇ	109
Краснікова Оксана ДЕРЖАВНИЙ БОРГ УКРАЇНИ ЯК ГОЛОВНИЙ ІНДИКАТОР ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ.....	113
Кучер Андрій СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАФТОГАЗОВИДОБУВНОЇ ГАЛУЗИ УКРАЇНИ.....	115
Липов Володимир ЦИФРОВІ ПЛАТФОРМИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД.....	119
Меленцова Ольга РОЛЬ ІННОВАЦІЙ ТА ТЕХНОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ВІЙНИ: МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ	123
Новікова Віра, Угніч Єгор ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СИСТЕМИ РОЗВИТКУ ПЕРСОНАЛУ.....	126
Орлик Оксана ЦИФРОВІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ.....	129
Попова Ольга ВІДТЕРМІНУВАННЯ УПРОВАДЖЕННЯ ДЕЯКИХ АГРАРНИХ ВИМОГ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО КУРСУ ЧЕРЕЗ ВІЙНУ В УКРАЇНІ.....	133
Пустовгар Світлана, Кайда Анастасія ЕФЕКТИВНІ МЕТОДИ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	136
Пустовгар Світлана, Миткалик Катерина ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	140
Радова Наталія, Плотнікова Аріна КРИПТОВАЛЮТИ ЯК ОБ'ЄКТ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ.....	144
Томілін Олексій, Багаліка Тарас СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ КООПЕРАЦІЇ ЯК ЕКОНОМІЧНОГО ЯКИЩА У СИСТЕМІ ВИРОБНИЧИХ ВІДНОСИН.....	147

Cherkashyna Kateryna

CLIMATE RISK IN THE WORLD AND IN UKRAINE: HOW TO REDUCE?.....150

Шевцова Олена

ІДЕНТИФІКАЦІЯ ІНСТИТУЦІЙНИХ ЧИННИКІВ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОГО ПРОСТОРУ КРАЇНИ.....153

Шуба Тетяна, Гречаний Кіріл

ДОСЛІДЖЕННЯ ТА УДОСКОНАЛЕННЯ КОЛЕКТИВУ ТА КЕРІВНИЦТВО НИМ.....157

Шуба Тетяна, Ягудіна Анна

УДОСКОНАЛЕННЯ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ.....160

Академічна платформа 2 РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО РИНКУ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Academic platform 2 DEVELOPMENT OF THE FINANCIAL MARKET UNDER THE CONDITIONS OF DIGITALIZATION OF ECONOMY

Азаренкова Галина, Туїнова Тетяна

ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ВІЙНИ.....163

Белянко Лідія

ІНТЕГРАЦІЯ ВІТЧИЗНЯНОГО РИНКУ ПОСЛУГ ФІНАНСОВОГО ЛІЗИНГУ У ЄВРОПРЕЙСЬКИЙ ПРОСТІР.....166

Бражник Людмила, Маркевич Вероніка

РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ.....169

Бражник Людмила, Чумак Валентина

КЛЮЧОВІ ТРЕНДИ FINTESCH-ІНДУСТРІЇ.....172

Гончаренко Ольга

СУБ'ЄКТИВНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ РІШЕНЬ У М&А.....175

Демченко Віталія

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БІЗНЕСУ.....178

Дзюблюк Олександр

ГЕНЕЗИС ГРОШОВИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ.....181

Dymnich Olha, Stetsiuk Tetiana

PROS AND CONS OF USING INTERNET OF THINGS IN THE INSURANCE MARKET OF UKRAINE.....185

Єгоричева Світлана	
ПРОТИДІЯ ВІДМИВАННЮ КОШТІВ ТА ФІНАНСУВАННЮ ТЕРОРИЗМУ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ.....	188
Зоря Світлана, Бурмінова Мілана	
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СТРАХУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ В УКРАЇНІ.....	191
Зоря Світлана, Ромаш Дарія	
ДИДЖИТАЛІЗАЦІЯ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ.....	194
Котелевець Марина, Маслій Олександра	
ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ФІНАНСОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ	197
Кривошлик Тетяна	
ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ.....	200
Криниця Сергій	
ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В УПРАВЛІННІ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ.....	204
Логінова Анастасія	
АСИСТУЮЧІ КОМПАНІЇ У СТРАХУВАННІ ВИТРАТ, ЯКІ ПОВ'ЯЗАНІ З НАДАННЯМ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ.....	208
Мартинов Денис	
АНТИКРИЗОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В БАНКАХ В УМОВАХ ТУРБУЛЕНТНОСТІ ФІНАНСОВОГО РИНКУ.....	212
Онищенко Світлана, Глушко Аліна	
НАЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ.....	216
Примостка Андрій	
ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА СЕКТОР ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ ТА ГРОШОВІ СИСТЕМИ.....	220
Сергєєва Олена, Рибалка Анна	
ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКІВ НА РИНКУ КРЕДИТУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	224
Слесар Вячеслав	
ЗЕЛЕНИЙ БАНКІНГ У СИСТЕМІ ЕКОЛОГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ.....	227

**Академічна платформа 3 ІННОВАЦІЙНІ ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ
БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ**
**Academic platform 3 INNOVATIVE VECTORS OF THE DEVELOPMENT OF
THE BANKING SYSTEM**

Азаренков Сергій ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ В БАНКАХ...	230
Вовчак Ольга, Андрейків Тетяна РОЗВИТОК СУЧАСНИХ ФОРМ ІННОВАЦІЙНИХ ВИДІВ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	234
Гаркуша Юлія ДЕПОЗИТНІ СЕРТИФІКАТИ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕГУЛЮВАННЯ ЛІКВІДНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ...	238
Гончар Катерина УПРАВЛІННЯ ОПЕРАЦІЙНИМ РИЗИКОМ БАНКУ: ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ТА ІННОВАЦІЇ.....	241
Гудзь Тетяна, Герчіков Микита ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА МАШИННЕ НАВЧАННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ УКРАЇНИ.....	244
Деркач Юлія, Граматик Анастасія СУЧАСНІ БАНКІВСЬКІ КРИЗИ В СВІТІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ.....	248
Деркач Юлія, Гремів Катерина РОЛЬ БАНКІВ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ.....	250
Деркач Юлія, Іваненко Людмила ВПЛИВ ЗАКОНУ «ПРО ПЛАТІЖНІ ПОСЛУГИ» НА РОЗВИТОК ПЛАТІЖНОГО РИНКУ.....	253
Деркач Юлія, Колосов Артем ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РОЗДРІБНОГО БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ.....	256
Деркач Юлія, Маркович Віктор СУЧАСНІ БАНКІВСЬКІ КРИЗИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ.....	259
Деркач Юлія, Мельник Іван ПРОБЛЕМИ ПОШИРЕННЯ СУЧАСНИХ БАНКІВСЬКИХ КРИЗ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ.....	263
Деркач Юлія, Петкова Каріна ДЕРЖАВНІ БАНКИ В СТРУКТУРІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	266
Деркач Юлія, Погорєлова Марина ОЦІНКА РІВНЯ МІЖНАРОДНИХ РЕЗЕРВІВ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ.....	269

Деркач Юлія, Снігаренко Анастасія	
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ...	272
Деркач Юлія, Тропініна Єлизавета	
ДЕРЖАВНИХ БАНКІВ НА РОЗВИТОК ВІТЧИЗНЯНОГО БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ.....	275
Деркач Юлія, Чекал Орина	
СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БАНКІВСЬКОГО БІЗНЕСУ.....	278
Деркач Юлія, Яремчук Софія	
РОЗВИТОК ПЛАТІЖНОГО РИНКУ В УКРАЇНІ.....	280
Жердецька Лілія	
ОГЛЯД СУЧАСНИХ ПІДХОДІВ ДО ФОРМУВАННЯ ESG-РЕЙТИНГУ БАНКІВ.....	283
Жердецька Лілія, Дудко Дар'я	
МОНЕТАРНА ПОЛІТИКА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	287
Жердецька Лілія, Заяць Едуард	
ЦИФРОВІЗАЦІЯ КОРПОРАТИВНОЇ БІЗНЕС-МОДЕЛІ УКРАЇНСЬКИХ БАНКІВ.....	290
Жердецька Лілія, Плотнікова Аріна	
ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА БАНКИ ТА ЇХ ФУНКЦІЇ.....	293
Жердецька Лілія, Ткаченко Ірина	
МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ ЧИННИКІВ КРЕДИТНОГО РИЗИКУ.....	296
Жердецька Лілія, Чіклікчі Марія	
РОЗВИТОК ФІНАНСОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УКРАЇНІ.....	300
Zavadska Diana	
GREEN BANKING TO POWER THE CIRCULAR ECONOMY.....	303
Zavadska Diana, Zavadskiy Vitalii	
PECULIARITIES OF GREEN BANKING FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN UKRAINE.....	305
Caminschi Olga	
EXPLORING INNOVATIVE VECTORS OF BANKING SYSTEM DEVELOPMENT IN THE DIGITAL AGE.....	307
Kenig Eduard	
DEVELOPMENT OF SUSTAINABLE FINANCE IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA.....	311
Коваленко Вікторія	
ЗЕЛЕНИЙ БАНКІНГ: СУЧАСНА ТРАЄКТОРІЯ СТАЛОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ.....	315
Коваленко Вікторія, Дудко Дар'я	
МЕТОДИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ УПРАВЛІННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ БАНКІВСЬКИХ ПОЗИЧОК.....	319

Коваленко Вікторія, Чіклікчі Марія	
МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ФУНКЦІОНУВАННЯ НЕОБАНКІВ.....	323
Lukiasnhuk Denys U.	
BLOCKCHAIN INTEGRATION: BRIDGING REAL-WORLD ASSETS AND DECENTRALIZED FINANCE	327
Міщенко Володимир, Науменкова Світлана	
ЦИФРОВЕ УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКИМИ РИЗИКАМИ ЯК ЕЛЕМЕНТ РОЗВИТКУ КОНЦЕПЦІЇ МЕТАВСЕСВІТУ.....	331
Няньчук Наталя	
ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА РОЗВИТОК КРЕДИТУВАННЯ.....	335
Няньчук Наталя, М'ясніков Ернест	
ЦИФРОВІЗАЦІЯ БАНКІВСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	338
Пантелєєва Наталія	
ЦИФРОВА ВАЛЮТА ЦЕНТРАЛЬНИХ БАНКІВ ЯК РАДИКАЛЬНА ФІНАНСОВА ІННОВАЦІЯ	341
Посмітна Марина, Жердецька Лілія	
МІЖНАРОДНІ РЕЗЕРВИ ЯК ОДНА З ВИЗНАЧАЛЬНИХ УМОВ РЕАЛІЗАЦІЇ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ.....	345
Примостка Людмила	
РИЗИКИ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	349
Рогов Георгій	
ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ЗГОРТАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ БАНКІВ У РОСІЇ.....	353
Сергєєва Олена	
ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ФУНКЦІЙ СУЧАСНИХ ГРОШЕЙ.....	357
Сергєєва Олена, Казюк Ігор	
ІЄРАРХІЧНИЙ ПІДХІД ДО РОЗУМІННЯ ЛІКВІДНОСТІ БАНКУ.....	360
Сергєєва Олена, Стоянова Олександра	
РОЛЬ БІОМЕТРИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКИХ ОПЕРАЦІЙ.....	363
Сергєєва Олена, Цибульський Михайло	
ВПЛИВ ЗОВНІШНІХ ФАКТОРІВ НА ФІНАНСОВУ СТІЙКІСТЬ БАНКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	365
Тарасевич Наталія	
ВПЛИВ ВАЛЮТНИХ КРИЗ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КРАЇН СВІТУ.....	369
Тарасевич Наталія, Карімов Кирило	

СУЧАСНІ АСПЕКТИ КРИТЕРІЇВ ОЦІНКИ ЯКОСТІ АКТИВІВ БАНКІВ.....	372
Тарасевич Наталія, Римаревський Андрій УПРАВЛІННЯ РЕСУРСАМИ ЯК ОСНОВА ДЕПОЗИТНОЇ ПОЛІТИКИ БАНКУ.....	376
Ткачук Наталія КОНСОЛІДАЦІЯ: АСПЕКТИ ТЕОРЕТИЧНОЇ СУТНОСТІ	378
Тютюнник Юрій, Тютюнник Світлана СТРУКТУРНО-ДИНАМІЧНІ ЗРУШЕННЯ У СКЛАДІ ПАСИВІВ БАНКІВ УКРАЇНИ.....	381
Хуторна Мирослава, Пономаренко Вікторія ІННОВАЦІЙНІ ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ.....	384
Чайковський Ярослав АНАЛІЗ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ В УКРАЇНІ.....	388
Шуба Тетяна, Шевченко Богдан ПЛАНУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА НА ЗОВНІШНІХ РИНКАХ.....	392
Шульга Наталія, Крижанівська Дарина УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ РИЗИКОМ У ДЕРЖАВНИХ БАНКАХ.....	395

**Академічна платформа 4 СУЧАСНА ЕКОНОМІЧНА ОСВІТА:
ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ТА ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ
Academic platform 4 MODERN ECONOMIC EDUCATION: INNOVATIVE
METHODS AND DIGITAL TECHNOLOGY**

Бичкова Наталія, Коцюрубенко Ганна СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ФІНАНСОВІЙ ОСВІТІ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	399
Жердецька Лілія ДУАЛЬНА ФОРМА ЗДОБУТТЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ОНЕУ: РЕЗУЛЬТАТИ ПЛОТУВАННЯ ЗА ОП «МІЖНАРОДНИЙ БАНКІВСЬКИЙ БІЗНЕС».....	402
Іоргачова Марія, Коцюрубенко Ганна ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ ЯК СКЛАДОВА ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ.....	405

ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

**ECONOMIC RELATIONS IN THE CONDITIONS OF DIGITAL
TRANSFORMATION**

JEL Classification: O160; F330

Alekseyenko Lyudmyla

*Dr. Sc. (Econ.), Professor of the Department of Management and Administration
West Ukrainian National University
Ternopil, Ukraine*

Tulai Oksana

*Dr. Sc. (Econ.), Head of the Department of International Relations and Diplomacy
West Ukrainian National University
Ternopil, Ukraine*

**RESTARTING FINANCIAL COMMUNICATIONS IN THE CONDITIONS OF
GEOPOLITICAL CONFRONTATION**

Geo-economic fragmentation, military conflicts and climate change require a reboot of financial communications for the implementation of a stable macro-financial policy and mechanisms of expanded financing with the specification of structural beacons and indicative goals. Macroeconomic response measures use monetary and fiscal instruments to contain volatile economic processes.

***Key words:** macro-financial stability, monetary policy, financial reforms, business activity, digital communications.*

Global manufacturing is evolving thanks to digital communications and logistics, and digital platforms are becoming the leading business model. J. M. Keynes in 1938 stated that economics is the science of thinking in terms of models, combined with the art of choosing models that are suitable for the modern world. K. Raworth (2024) recognizes that for the economy to become a tool that allows society to move from an "endemic" crisis to a sustainable and prosperous future, economic recovery must begin with a "new compass and map" that meet the requirements of our time [1].

This forms a new economic theory D. Coyle (2024) believes that there is no 21st-century version of the overall picture of how the economy works as a whole, which was defined by Keynes' views, and there are no statistics for measurement and forecasting [2]. Accordingly, economists who work in the world of politics with its practical requirements default to the old model of thinking.

The COVID pandemic has caused a sharp drop in international trade, disrupted economic activity, exacerbated current account imbalances in the global balance of payments, and claimed lives. Due to the lockdown and the introduction of voluntary social distancing, economic activity fell sharply in 2020-2021, and global GDP shrank by 3.5%. Even after the economic recovery in 2021, GDP did not return to the pre-crisis level of 2019, and the recovery started in 2023 in most developed countries and late 2023 in developing countries. The global decline in working hours in Q2 2020 compared to Q4 2019 is 400 million full-time jobs, with 155 million full-time jobs already lost in Q1 [3, pp. 899–911].

The sustainability of EU development is determined by indicators and indicators that realistically reflect the assessment of the region's sphere of activity, the dynamics of its development and formation, distribution and redistribution of resources between sectors and economic agents. In this context, economic policy should be aimed at strengthening fundamental economic foundations and restoring price stability. The Social Accounting Matrix is the most common for assessing the formation, distribution and redistribution of added value flows. The most important area of application of the matrix of social accounts is medium-term forecasting and modeling of relationships between financial results obtained by the institutional sector (state regulation, households, non-financial and financial enterprises). Methodologically, the matrix of social accounts is determined by the principles of account formation, taking into account information limitations.

The ratio of capital flows to GDP has increased significantly in the world economy in recent years, which emphasizes the importance of financial integration between countries. Empirically, dynamic panel quantile estimates for a sample of 95 countries show that the impact of financial integration on economic development varies depending on the level of income [4, pp. 630-645]. Financial integration has hurt the economic development of middle- and high-income countries, but not significantly on low-income countries.

In a globalized economy, tighter monetary policy has led to an increase in the cost of borrowing, which has worsened the financial condition of households and businesses. Although the banking sector is well-capitalized, the geopolitical competitive context may lead to adverse scenarios that could lead to tighter lending conditions.

The IMF recognizes that monetary policy in most countries is nearing the end of its tightening cycle and that gradual fiscal consolidation is expected to begin in 2023 and accelerate in the following years [5]. A strong US economy and Chinese business activity are important foundations for global demand, but new shocks from military conflicts are weighing on commodity prices and posing risks to the financial stability of the global economy.

In 2023-2024, European central banks will significantly strengthen monetary policy, and national governments will reduce fiscal support [6]. This requires a new approach to reforms that would support sustainable economic development. An essential

feature of the redistributive effects of financial liberalization is the implementation of internal and external financial reforms by countries. Successful financial reforms will reduce income inequality by increasing the incomes of the lower classes and reducing the incomes of the upper classes. Financial reforms implemented in 64 developing and low-income countries over the past 40 years have significantly reduced income inequality [7]. The applied “double-robust” approach to estimating and generating impulse responses using local projection methods has been validated by various specifications and alternative methods.

In Ukraine, the key risk for inflation dynamics and economic development is the course of a full-scale war. The monetary policy of the National Bank is aimed at maintaining the attractiveness of hryvnia assets and exchange rate stability, as well as the fixation of individual housing and communal tariffs limiting the growth of consumer prices. The National Bank recognizes the following risks as relevant: the emergence of additional budgetary needs to maintain defense capability or cover significant quasi-fiscal deficits (in the energy sector); significant damage to the infrastructure (port infrastructure, which will limit exports); continuation of partial blocking of borders with some EU countries (for cargo transportation, which will limit exports and make imports more expensive); deepening of negative migration trends [8].

The management of the IMF noted that the Ukrainian authorities are fulfilling their obligations under the “Extended Financing Mechanism” program and remain committed to the ambitious reform plan. Ukraine has fulfilled all the structural beacons and indicative goals, as well as all but one (quantitative performance criteria – slight non-compliance with the lower limit of tax revenues, which is related to the blocking of borders) [9]. The Extended Fund Facility (EFF) program is implemented in two stages (war and post-war) and provides access to credit funds from the IMF in the amount of SDR 11.6 billion (equivalent to USD 15.6 billion). In 2023, Ukraine received three tranches from the IMF for a total amount of SDR 3.3 billion (USD 4.5 billion). In 2024, Ukraine can receive four tranches from the IMF with a total volume of SDR 4 billion (US\$5.4 billion equivalent).

In conclusion, we note that in the conditions of military confrontation, structural reforms will support the economy and macro-financial stability, which should be systematically carried out both in the conditions of a full-scale war and in post-war reconstruction. IMF support makes it possible to strengthen the trust of partners and attract the necessary financing for improving corporate governance and strengthening state institutions for post-war reconstruction and Ukraine’s acquisition of EU membership.

References:

1. Kate Raworth. A New Compass for Economics. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/2024/03/Point-of-view-a-new-compass-for-economics-Kate-Raworth> (дата звернення: 01.04.2024).

2. Diane Coyle. *Renewing Economics*. March 2024. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/2024/03/Symposium-Renewing-economics-Diane-Coyle> (дата звернення: 01.04.2024).
3. Joao Tovar Jalles, Georgios Karras. *Pandemics and Trade in the 21st Century: Evidence from five Pre-Covid Pandemics*. *Open Economies Review*. 2023. Vol. 34. Issue 5. pp. 895–918.
4. Abubakar Abdullahi, Saifuzzaman Ibrahim, Law Siong Hook, Wan Azman Saini Wan Ngah. *Impact of Financial Integration on Economic Development: A Dynamic Panel Quantile Regression Analysis*. *Journal of Economic Integration*. 2023, Vol. 38, No. 4, December. pp. 628-645.
5. Zixuan Huang, Amina Lahreche, Mika Saito, Ursula Wiriadinata. *E-Money and Monetary Policy Transmission*. *Working Paper* No. 2024/069. March 29, 2024. 46 p.
6. European Systemic Risk Board (ESRB). *Recommendation on Vulnerabilities in the Commercial Real Estate Sector in the European Economic Area*. Frankfurt, 2024.
7. Kwamivi Mawuli Gomado. *Distributional Effects of Structural Reforms in Developing Countries: Evidence from Financial Liberalization*. *Open Economies Review*. 2023. Vol. 34. Issue 5.
8. Виступ Голови Національного банку Андрія Пишного під час пресбрифінгу щодо рішень з монетарної політики. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/vistup-golovi-natsionalnogo-banku-andriya-pishnogo-pid-chas-presbrifingu-schodo-rishen-z-monetarnoyi-politiki-18348> (дата звернення: 01.04.2024).
9. Рада МВФ завершила третій перегляд програми розширеного фінансування. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/rada-mvf-zavershila-tretyy-pereglyad-programi-rozshireno-go-finansuvannya> (дата звернення: 01.04.2024).

JEL Classification: G31; L25; M11; D24

Бабій Олег Миколайович

к.е.н., доцент кафедри економіки підприємства та організації підприємницької діяльності

Койнак Володимир Володимирович

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти кафедри економіки підприємства та організації підприємницької діяльності Одеського національного економічного університету м. Одеса, Україна

ОПТИМІЗАЦІЯ СТРУКТУРИ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

У тезах розглядаються теоретичні аспекти визначення сутності концепції «оптимізація оборотних активів підприємства». Визначення основних принципів оптимізації складу та структури оборотних активів.

Ключові слова: *оборотні активи, оптимізація оборотних активів.*

Одним із найважливіших показників, який характеризує фінансовий стан підприємства, є оборотні активи. Оборотні активи - це активи, необхідні для господарської діяльності підприємства. Наявність необхідної кількості кожної зі складових оборотних активів забезпечує підприємствам можливість вести господарську діяльність. Оптимізація оборотних активів включає в себе ряд методів і прийомів для формування складових цих активів таким чином, щоб досягти запланованих показників і відповідати вимогам фінансової дисципліни, з метою максимізації прибутковості та доходності.

Для оптимізації складу та структури оборотних активів застосовуються різні методи, такі як метод техніко-економічних розрахунків, економікостатистичні, евристичні або експертні методи оцінки, а також економіко-математичні методи. Важливо відзначити, що оптимізація структури оборотних активів передбачає визначення мінімального обсягу таких активів та ефективного розподілу їх складових для забезпечення належного рівня ліквідності та платоспроможності підприємства. Додатково, у процесі оптимізації оборотних активів також можуть використовуватися методи аналізу ринкової кон'юнктури, прогнозування попиту та пропозиції, а також стратегічного планування розвитку підприємства. Ці методи спрямовані на забезпечення ефективного управління фінансовими ресурсами, зниження ризиків та максимізацію прибутковості діяльності підприємства. Враховуючи змінні умови ринку та внутрішнє середовище підприємства, важливо постійно адаптувати стратегії оптимізації оборотних активів для досягнення оптимальних фінансових результатів. Крім того, у процесі оптимізації оборотних активів може бути використана аналітика витрат, щоб ідентифікувати та усунути надмірні витрати. Також можуть бути застосовані

методи ризик-менеджменту для визначення та управління ризиками, пов'язаними з нестачею ліквідності або змінами на ринку. Інтеграція цих підходів допомагає підприємствам ефективно адаптуватися до змінних умов ринку та забезпечує стабільність фінансового стану. [1, с. 226].

Один з ключових вимог для успішного управління оборотними активами підприємства полягає в тому, щоб забезпечити відповідність складових елементів цих активів платоспроможності підприємства. Це можна здійснити шляхом аналізу різних показників ліквідності, таких як поточне співвідношення, швидкість обороту оборотних активів та рівень запасів. Такий аналіз дозволяє зрозуміти, наскільки ефективно підприємство управляє своїми оборотними активами і як вони сприяють забезпеченню фінансової стійкості та ліквідності. Додатково, успішне управління оборотними активами передбачає не лише відповідність їх складових елементів платоспроможності, але й постійне вдосконалення стратегій управління цими активами. Це може включати в себе пошук нових методів оптимізації запасів, удосконалення систем управління заборгованістю та вивчення можливостей для підвищення ефективності обігу грошових коштів. Такий підхід дозволяє підприємству не лише забезпечити свою платоспроможність у поточний момент, а й створити стратегічні переваги для подальшого розвитку і конкурентної переваги на ринку [2, с. 203].

Наприклад, оптимізація ланцюга постачання та виробничих процесів може допомогти знизити час обороту запасів та покращити ліквідність. Крім того, важливо встановити ефективні процедури управління кредитами та забезпечити своєчасну оплату зобов'язань, що також впливає на рівень ліквідності підприємства. Такий інтегрований підхід дозволяє підприємству оптимізувати не лише фінансовий ресурс, але й забезпечити оптимальне використання матеріальних та людських ресурсів для досягнення стратегічних цілей [3, с. 175].

За результатами проведеного дослідження зробимо висновок, що оборотні активи на підприємстві є одними з основних і важливих компонентів, які формують успішне управління всією системою. Крім того, якість управління оборотними активами буде залежати від платоспроможності суб'єкта господарювання. При успішному управлінні оборотними активами, компанія може досягти певного вивільнення активів, які можуть бути використані для забезпечення відповідного зростання його функціонування та прискорювати оборотність оборотних коштів, забезпечуючи безперервність виробництва. Такий підхід зумовить ефективне використання оборотних коштів, сприятиме підвищенню фінансової стійкості підприємства та його платоспроможності.

Список використаних джерел:

1. Мартиненко В.П., Легеза Н.В. Прогресивні підходи до управління оборотними активами промислових підприємств. *Сучасні проблеми економіки і підприємництва*. № 18. 2016. С. 225–229.

2. Власова Н.О., Смольнякова Н.М., Михайлова О.В. Принципи та основні етапи оптимізації в системі управління оборотними активами на підприємствах роздрібно́ї торгівлі. *Бізнесінформ*. № 6. 2013. С. 202–208

3. Гросул В.А., Филипенко О.М. Оптимізація структури оборотних активів підприємства. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2011. №2. С. 172–179.

JEL Classification: M10

Балаклеєць Кирило Юрійович
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
кафедри управління та адміністрування
Ковалевська Алла Володимирівна
к.е.н., доцент кафедри управління та адміністрування
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна
м. Харків, Україна

СИНЕРГІЯ СТРАТЕГІЧНОГО, ОПЕРАЦІЙНОГО ТА МАРКЕТИНГОВОГО УПРАВЛІННЯ ДЛЯ УСПІХУ БІЗНЕСУ

У тезах розглядається взаємозв'язок між стратегічним, операційним та маркетинговим управлінням. Підкреслюється, що єдність цих компонентів управління сприяє ефективній реалізації бізнес-стратегій, адаптації до ринкових змін і задоволенню потреб споживачів, сприяючи загальному зростанню та успіху бізнесу.

Ключові слова: *стратегічне управління, операційне управління, маркетингове управління, маркетингова стратегія.*

Управління завжди відіграло, відіграє та продовжуватиме відігравати ключову роль у бізнесі, визначаючи його напрямки, розвиток, ефективність і забезпечуючи гнучкість у відповідь на будь-які зміни середовища. У цьому аспекті важливо глибше зрозуміти сутність управління, специфіку та конкретику даної діяльності на різних рівнях: стратегічний, операційний та функціональний менеджмент (в тому числі і маркетинговий, який є об'єктом нашого наукового інтересу), кожен з яких відіграє свою роль у здійсненні ефективної бізнес-діяльності.

Загальновідомо, що стратегічний менеджмент визначає довгострокові цілі та розробляє плани їх досягнення, тоді як операційне управління забезпечує адаптивність і гнучкість в короткостроковій перспективі. Найбільшою відмінністю між даними рівнями управлінської діяльності ми вважаємо ключове питання на які вони мають надати відповідь. Так, на операційному рівні управління покликано відповісти на питання щодо підвищення ефективності всіх видів та напрямків діяльності, у той час, як на стратегічному рівні – як діяльність здійснювати інакше, щоб посилити позицію бізнесу та зробити її відмінною від інших гравців, привабливою для всіх стейкхолдерів. Ми вважаємо, що вагоме місце під час пошуку відповідей і втілення рішень в життя займає маркетинговий менеджмент, який виступає з'єднуючою ланкою, що зв'язує стратегічне бачення та тактичну реалізацію з реальними діями компанії, які направлені на вивчення та задоволення потреб споживачів. Тому, дослідження взаємозв'язку, синергії

стратегічного, операційного та маркетингового управління є вкрай важливим для розуміння комплексного підходу до управління, що суттєво впливає на діяльність компанії.

Перш за все, вважаємо за потрібне звернути увагу на стратегічне управління. Як зазначає науковець Е.Х.І. Альхумейсат [2], стратегічний менеджмент є важливою частиною загальної стратегії кожної організації. Основні завдання стратегічного менеджменту в праці описуються як: формулювання організаційних рішень та планів; виконання та оцінка організаційних рішень; забезпечення реалізації організаційних рішень; встановлення інтеграції між теоріями управління та їх фактичною реалізацією; забезпечення відповідними інструментами та особами для розробки організаційних планів на довгострокову перспективу; ефективне управління наявними ресурсами організації. Дослідження показало, що стратегічний менеджмент активно впливає на надання співробітникам більшої влади з точки зору підвищення їх залученості, що призводить до підвищення продуктивності. Стратегічний менеджмент може виходити за межі адміністративних рішень або бізнес-одиноць, охоплюючи також рівень працюючих осіб і спосіб, яким вони управляють своїми підприємствами та делегують відповідальність іншим. Основним завданням стратегічного менеджменту є встановлення впливу на продуктивність співробітників, враховуючи посередницьку функцію розширення повноважень [2]. Тобто, зі слів науковця можна сформулювати думку про те, що стратегічний менеджмент, через свою здатність аналізувати внутрішнє середовище, вести стратегічне планування та управління змінами, не лише сприяє покращенню продуктивності працівників, але й розширює їхні повноваження, підвищуючи залученість та потенціал до розвитку усієї системи. Саме через реалізацію цього потенціалу стає можливим реалізація тих видів діяльності та в такий спосіб, що уможливить формування унікальної позиції підприємства на ринку.

Існує думка про те, що до основних завдань стратегічного управління належать: проведення глибокого комплексного аналізу політичних, економічних, соціальних, демографічних і технологічних факторів, які безпосередньо впливають або можуть вплинути на розвиток компанії [1]. Тож, стратегічний менеджмент також може охоплювати всебічний аналіз ключових зовнішніх факторів, що впливають на підприємство. У той же час, ми вважаємо стратегічний аналіз одним із окремих етапів стратегічного управління, що включає в себе більше, ніж дослідження макросередовища та який обґрунтовує стратегічний вибір і дозволяє більш досконало управляти змінами.

Тепер зосередимося на операційному управлінні, яке слугує ключем до втілення стратегій у життя через конкретні дії та ініціативи. Як зазначають науковці в праці «Denica 2.0 та Інформаційна система тактичного управління» [4], операційний менеджмент описується як менеджерська функція, яка включає способи досягнення (тактику), очікувані результати (стратегію), використання

наявних ресурсів (операцій), слідування певним керівним принципам (стратегічним настановам) та адаптацію до поточного контексту організації та оточення (адаптивність). Тож, тактичне управління є управлінською функцією, що охоплює такі завдання: визначення шляхів досягнення конкретних тактичних цілей; розуміння та реалізація загальної стратегії організації; використання наявних ресурсів та операційних можливостей для досягнення цілей; дотримання стратегічних орієнтирів і принципів; адаптація до поточного організаційного та зовнішнього контексту [4]. З тез вище можна сформулювати думку про те, що операційне управління забезпечує ефективне втілення стратегій організації у життя, адаптуючись до змінного оточення. Це критичний елемент, що дозволяє підприємствам досягати своїх цілей, використовуючи наявні ресурси та оперативні можливості.

Після з'ясування завдань стратегічного та тактичного менеджменту, перехід до маркетингу є логічним наступним кроком у нашому дослідженні ключових компонентів управління. Автори М. Нусейр та Г. Рефае описують завдання маркетингового менеджменту таким чином: розробка маркетингових стратегій; дослідження ринку; розробка продукту управління брендом; цінові стратегії; управління дистрибуцією; маркетингові комунікації; управління відносинами з клієнтами; аналіз ефективності; управління командою. Отже, завдання маркетингового менеджменту полягають у координації ключових компонентів продукту та перетворенні їх у єдину, ефективну стратегію [3]. Тож, бачення науковців підкреслює, що ефективність маркетингового менеджменту залежить від інтегрованого підходу до стратегій, аналізу ринку, продукту, комунікацій та командної роботи, важливих для синергії внутрішніх і зовнішніх бізнес-процесів.

Згідно з вищезазначеним, можна помітити, що стратегічне управління виступає як фундамент в управлінській діяльності, визначаючи довгострокові цілі компанії та формуючи стратегічний напрямок, що забезпечує міцний ґрунт для всієї організації. На цьому фундаменті діє тактичне управління, яке піклується про впровадження стратегії через адаптацію та гнучкість, трансформуючи стратегічні плани в конкретні дії та ініціативи, що дозволяє організації швидко реагувати на зміни в ринковому середовищі. Й останній елемент, не менш значущий, маркетингове управління, яке забезпечує синергію між стратегічним баченням та операційною реалізацією, перетворюючи їх у маркетингові стратегії та дії, спрямовані на задоволення потреб споживачів та досягнення конкурентної переваги. Маркетингове управління реалізується на обох рівнях – і на стратегічному, і на операційному. На кожному рівні перед ним постають відповідні завдання і питання, які різняться за тим же підходом, що і поділ загального менеджменту. На підставі цього, можна стверджувати, що наведена модель взаємодії ключових компонентів управління є простим та ефективним інструментом для оптимізації бізнес-процесів на підприємствах. Практично тут йдеться про те, що стратегічне планування, тактична адаптація та маркетингові

зусилля взаємно підсилюють одне одного, сприяючи загальному зростанню та успіху бізнесу.

За результатами проведеного дослідження зробимо висновок, що стратегічні рішення перетворюються на конкретні дії через тактичне планування, які підсилюються стратегічними маркетинговими рішеннями і потім реалізуються у маркетингових ініціативах. Такий підхід зумовить ефективне втілення стратегій у реальні маркетингові дії.

Список використаних джерел:

1. Бородієнко О., Малихіна Я., Протопопова Я., Кім К., Малихіна В. (2022). Соціально-економічні передумови стратегічного розвитку університетів в умовах війни та поствоєнного часу. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 3(44), 261–268. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.3.44.2022.3762>
2. ALHumeisat E.K.I. (2023), “Influence of Strategic Management on Employees' Performance: Mediating Role of Empowerment”, *Montenegrin Journal of Economics*, Vol. 19, No. 2, pp. 141-152.
3. Nuseir M, Refae G. (2022). The role of artificial intelligence, marketing strategies, and organizational capabilities in organizational performance: The moderating role of organizational behavior. *Uncertain Supply Chain Management*, 10(4), 1457-1466.
4. Van Thuyne G., Uvin T., Petrevska Nechkoska R., Poels G. (2023). *Denica 2.0 and Tactical Management Information System (TMIS). Facilitation in Complexity. Contributions to Management Science*. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-11065-8_2

ПІДТРИМКА СІМЕЙНИХ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ В УКРАЇНІ: ВІД КОНЦЕПЦІЇ ДО ПРАКТИКИ

Тези присвячено аналізу заходів підтримки сімейних фермерських господарств в Україні. Вони охоплюють ряд ключових аспектів, таких як державна підтримка через фінансування та страхування, розробка і впровадження програм підтримки розвитку інфраструктури на сільських територіях. Проведено оцінку ефективності державних програм та запропоновано заходи для сприяння сталому розвитку цього сектору. Визначено особливості впровадження фінансових механізмів та програм підтримки сільськогосподарської кооперації.

***Ключові слова:** розвиток сімейних фермерських господарств, підтримка, гранти, Україна*

Концептуальне бачення шляхів розв'язання проблем розвитку сімейного фермерства передбачає наступні заходи: запровадження виважених правил ринкового обігу земель в інтересах власників, зокрема запровадження механізмів виявлення тіньового землекористування; сприяння реєстрації господарств, які перебувають у сірій зоні і є високотоварними [1]. Заслуговує уваги участь держави у створенні механізмів пільгового кредитування, страхування сільськогосподарських ризиків; запровадження державного цінового регулювання на основні види продукції ринковими механізмами [2]. Для успішного розвитку дрібних господарств необхідна розробка і реалізація програм підтримки розвитку сільськогосподарської кооперації; створення компенсаційних механізмів вартості будівництва об'єктів сімейних ферм; цільове запровадження фінансового лізингу для придбання техніки і племінних тварин; підтримка будівництва об'єктів соціальної сфери на селі; запровадження програм підтримки розвитку інфраструктури сільських територій [3]. Найбільш ефективними стали заходи пов'язані з фінансовою підтримкою, адже більшість господарств мають потребу у фінансових ресурсах.

Підтримка сімейних ферм, комплексна державна політика сприяння їх розвитку вкупі із особливою інституційною спроможністю цієї форми господарювання, здатні: креативно сприяти досягненню критеріїв сталого розвитку; в умовах воєнного стану і післявоєнної відбудови економіки

упроваджувати засади сталості із закріпленням їх на сільських територіях; формувати сталі агропродовольчі ланцюги й гарантувати самозабезпечення харчовими продуктами; сформувані підприємницькі мотивації для активного розвитку локальних, нішевих, ексклюзивних виробництв продовольства; забезпечити актуалізацію самозайнятості населення; впроваджувати заходи популяризації фермерства серед ветеранів та ветеранок тощо [4, 5].

Український уряд уже реалізує підтримку через механізм надання грантів для започаткування власної справи у сільському господарстві. В умовах воєнного часу провадиться стратегічний пріоритет упровадження кроків із поступового відновлення аграрного сектору, а також з орієнтуванням на забезпечення вимог, які передбачені наданим Україні статусом кандидата на членство у ЄС. Відбувається поступова диверсифікація діяльності селянських і сімейних фермерських господарств, а саме – набуття можливостей урізноманітнення товарного асортименту і послуг [6].

Запропоновані авторські концептуальні погляди на тенденцію становлення сімейного фермерського господарства в господарюючому укладі економіки враховують галузеву специфіку, роль і значення різних господарюючих суб'єктів. Проте, до кінця не вирішеним питанням є практичне впровадження концепції сімейного фермерства в практичну діяльність незалежно від форми організації бізнесу.

Перспективи подальших досліджень будуть спрямовані на розробку концептуальних основ, що забезпечують конкурентоспроможний розвиток сімейного фермерства і єдиної уніфікованої методології, адаптованої до реалізації запропонованих заходів.

Проведений аналіз підтверджує необхідність активної підтримки сімейних фермерських господарств для забезпечення сталого розвитку аграрного сектору в Україні. Вирішення цих проблем пов'язане зі створенням ефективних механізмів фінансової підтримки, сприянням розвитку кооперації та запровадженням сталих агропродовольчих ланцюгів. В дослідженні обґрунтовано концептуальні положення щодо стимулювання розвитку сімейних фермерських господарств з виявленням основних стримуючих факторів нормативно-правового впливу на формування ефективної структури сільськогосподарських формувань в умовах євроінтеграційних процесів та військового стану та надано пропозиції удосконалення організаційно-економічного забезпечення розвитку сімейного фермерства в Україні.

Список використаних джерел:

1. Kravchenko S., Malik M., Shpykuliak O., Malik L. Supporting the development of family farming in wartime conditions. Scientific directions of research in educational activity: collection of works. Osaka: Japan, 2023. 54-56.

2. Беженар І. М. Фінансова підтримка фермерських господарств. Реалізація політики модернізації економічної системи в сучасних умовах: матеріали науково-практичної конференції 5 вересня 2021 р. Дніпро: НО «Перспектива», 2021. С. 19-23.
3. Беженар І.М., Кравченко С.А., Скиба Г.І. Сімейні фермерські господарства – виклики сьогодення. Сучасна наука: теоретичні та прикладні аспекти : збірник праць. Житомир, Київ: Яроченко Я. В., 2022. С. 11-16.
4. Концепція стимулювання розвитку підприємництва в сільській місцевості до 2030 року. URL: <https://www.minagro.gov.ua/ua/npa/pro-shvalennya-konserciyi-stimulyuvannya-rozvitku-pidpriyemnictva-na-silskih-teritoriyah-do-2030-roku> (access date: 01.04.2024)
5. Ланченко Є.О. Івченко В.М. Розвиток малих форм господарювання в аграрному секторі економіки. Економічний вісник університету. Переяслав, 2023, С. 25-26.
6. Ліміт фінансової підтримки для сімейних фермерських господарств Львівщини збільшили вдвічі. URL: <https://old.loda.gov.ua/news?id=65405> (access date: 01.04.2024)

ВПЛИВ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА СТАЛИЙ РОЗВИТОК МЕТАЛУРГІЙНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ

З використанням методів анкетування, кластерного аналізу та правил Фібоначчі оцінено вплив факторів зовнішнього середовища на металургійну промисловість України. Здійснено класифікацію факторів за силою та характером впливу на сталий розвиток підприємств, можливістю управляти ними, що слугує основою для розробки стратегій адаптації та управління сталим розвитком підприємств в умовах економічної кризи.

***Ключові слова:** сталий розвиток, металургійна промисловість, фактори зовнішнього середовища, війна.*

Металургійна промисловість України протягом тривалого часу перебуває у стані економічної кризи. Починаючи з 2010 року не має стабільної динаміки розвитку, лише в 2018 та 2021 роках будучи прибутковою [1]. В контексті повномасштабної війни, підприємства, зайняті металургійним виробництвом та виробництвом готових металевих виробів, зазнали особливо тяжких втрат серед інших промислових секторів [2, 3]. Економічна неефективність, нарівні з високим рівнем забруднення акцентують увагу на необхідності дослідження сталого розвитку металургійної промисловості та факторів, що впливають на нього за сучасних умов господарювання.

З метою виявлення зовнішніх факторів, що впливають на сталий розвиток підприємства, використано анкетування, яке проводилося протягом січня, квітня, липня, жовтня 2022, 2023 років та січня 2024 року. Про репрезентативність результатів анкетування свідчить:

- 1) добровільність участі в анкетуванні та анонімність;
- 2) компетентність респондентів – до анкетування залучені менеджери середньої та вищої ланки, які відповідають за стратегічні та тактичні цілі розвитку підприємства та управління ризиками на цих рівнях;
- 3) достатня чисельність вибіркової сукупності – залучення до анкетування 436 осіб свідчить про репрезентативність такого експертного оцінювання при рівні значущості 0,01 [4];
- 4) залучення до анкетування представників різних підприємств

досліджуваного сектору промисловості, різних регіонів;

5) репрезентативність запропонованого в дослідженні переліку зовнішніх факторів, яка оцінена респондентами в максимально можливі 10 балів.

Анкетування дозволило визначити впливовість факторів за шкалою від -1 до -10 для негативного впливу та від +1 до +10 для позитивного впливу, а також можливість управляти факторами в діапазоні [0; 10] балів. Чим вище бал за модулем, тим більша сила впливу чи можливість управляти фактором. Структуризацію факторів здійснено з використанням правил Фібоначчі та кластерного аналізу в програмі Statistica 12.0.

Отримані результати засвідчили, що станом на січень 2024 року до факторів критичного впливу (із бальною оцінкою впливу [-10; -6]) відносяться зниження інвестиційних можливостей, а також для підприємств, що знаходяться на території активних та можливих бойових дій, - загроза фізичного руйнування активів підприємств та втрата сировинної бази. До факторів істотного дестабілізуючого впливу (-6 – -3 бали): втрата ринків збуту, порушення логістичних маршрутів, відтік кваліфікованих кадрів із зони бойових дій, нестабільність економічної ситуації. Натомість із факторів істотного стимулюючого впливу (із бальною оцінкою впливу [+4; +10]) було ідентифіковано забезпеченість кваліфікованим персоналом для підприємств, що не знаходяться в зоні бойових дій, та зростання ставок екологічного податку для екологічного розвитку підприємств. Не зважаючи на пристосування підприємств та економіки країни до війни (релокація підприємств, пошук нових ринків сировини та збуту, часткове повернення кваліфікованих працівників, які виїхали на початку війни, диверсифікація джерел енергоресурсів), вплив факторів зовнішнього середовища в цілому оцінено як негативний, що актуально для всіх підприємств.

За можливістю управляти факторами зовнішнього середовища виділено некеровані - [0; 4] балів, частково керовані - (4; 6] балів та безпосередньо керовані - (6; 10] балів.

Серед некерованих факторів ідентифіковано зниження попиту на металопродукцію, динаміка світових цін на метал, загроза фізичного руйнування активів підприємств, стабільність макроекономічної ситуації. Серед частково керованих:

– втрата сировинної бази. Підприємство може працювати над диверсифікацією своїх джерел сировини, технологічний розвиток дозволяє використовувати альтернативні джерела сировини або вторинну сировину. Але в значній мірі залежить від наявності природної сировини і її розміщення на підконтрольній чи непідконтрольній Україною території;

– технологічний розвиток, технологічні інновації. Підприємства можуть інвестувати в наукові дослідження та розробки, але загальний напрямок технологічного прогресу та швидкість інновацій визначаються ширшими глобальними трендами та за сучасних умов значно обмежені фінансовими

ресурсами;

- конкуренція, протекціонізм, державна підтримка та ініціативи у «зеленій» металургії залежать як від стратегічних дій підприємства, так і від зовнішніх умов та політичних рішень;

- порушення логістичних маршрутів, ріст логістичних витрат. Хоча підприємство може оптимізувати логістику та шукати альтернативні шляхи, воно не може повністю уникнути логістичних збоїв або змін у вартості транспортування;

- зростання ставок екологічного податку. Підприємства можуть впливати на свій рівень екологічного податку через впровадження більш чистих технологій і зменшення викидів, але самі ставки встановлюються державою;

- забезпеченість кваліфікованим персоналом. Підприємства можуть розвивати програми професійного навчання, створювати безпечні умови праці, але в умовах війни повністю гарантувати безпеку неможливо, особливо для підприємств на території активних та можливих бойових дій. Окрім цього загальний стан ринку праці та освітня політика країни також грають роль.

Серед керованих факторів виділено:

- інвестиційні можливості. Інвестиційні можливості підприємств значно погіршилися в період війни в результаті зростання політичної та економічної невизначеності, підвищення ризиків безпеки, пошкодження інфраструктури, втрати ринків через санкції. Проте підприємства можуть управляти цим фактором, оптимізувавши свою інвестиційну стратегію;

- вихід на нові ринки збуту / втрата ринків. Хоча зовнішні умови впливають на доступність ринків, саме підприємство вирішує, як і коли входити на нові ринки або залишати існуючі;

- дефіцит енергетичних потужностей. Підприємство може інвестувати в енергоефективність та використання відновлювальних джерел енергії для зменшення залежності від зовнішніх енергопостачальників.

Адекватність результатів кластеризації підтверджена значеннями міжгрупової дисперсії, яке переважає внутрішньогрупове значення, F-критерієм, статистично значущим при рівні значущості 0.05. Це свідчить про обґрунтованість виділених груп факторів зовнішнього середовища, що впливають на сталий розвиток підприємств металургійної промисловості.

Проведена оцінка свідчить, що металургійна промисловість України проходить через складний період з високою волатильністю показників економічного та соціального розвитку, низькою екологічною ефективністю, дестабілізуючим, а за деякими напрямками і критичним впливом факторів зовнішнього середовища, низьким рівнем керованості більшості з цих факторів.

За результатами дослідження актуалізовано перелік факторів зовнішнього середовища, що впливають на сталий розвиток підприємств з урахуванням

сучасних умов війни в Україні та післявоєнного відновлення. Запропоновано класифікацію факторів за рівнем впливу та керованості. Це дозволяє глибше зрозуміти виклики, з якими стикається металургійна промисловість, і визначити шляхи їх подолання.

Список використаних джерел:

1. Державна служба статистики України. URL : <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 01.04.2024).
2. Kosse I. Priorities and mechanisms of industrial recovery of Ukraine. URL : <https://bit.ly/4cIV4cu> (дата звернення: 01.04.2024).
3. Нескородєва І.І., Ян Буюнь. Загрози та перспективи відновлення підприємницької активності в Україні в воєнний та післявоєнний період. *Інфраструктура ринку*. 2022. №68. С. 134-139.
4. Taherdoost H. Determining Sample Size; How to Calculate Survey Sample Size. *International Journal of Economics and Management Systems*. 2017. №2. P. 237-239.

JEL Classification: M30; M37

Veliká Laura

*PhD candidate of the Department of Social Sciences
College of International Business ISM Slovakia in Prešov
Prešov, Slovakia*

Ambrozy Marián

*PhD in philosophy, Associate Professor of the Department of Social Sciences
College of International Business ISM Slovakia in Prešov
Prešov, Slovakia*

ADVERTISING AND THE ADVERTISING ENVIRONMENT VERSUS ETHICS IN THE BUSINESS ENVIRONMENT OF SLOVAKIA

In the past, people only produced as many products as they could consume. Nowadays, however, production has outstripped consumption several times. That is why people often choose based on different aspects and often use different tools. The most common thing that can influence them nowadays is advertising. Advertising is one of the oldest communication tools, dating back to ancient Egypt. The etymological origin of the word advertising comes from the French word “réclamer“. The translation of this term means to request, to demand, to claim. There are many definitions for the term advertising, which always depend on the author. Some are focused on the content of the concept of advertising from various points of view, from the psychological, economic or social point of view. Advertising is essentially a message whose task is to reach a target group of consumers as a form of communication media. In our post, we address the goals and types of advertising campaigns, types of advertising tricks, and professional codes of ethics in advertising.

Keywords: *advertising, ethics, advertising campaign, advertising tricks, advertising professional codes of ethics*

Advertising cannot be considered as "another type of communication, but as a way of using various existing forms of communication to achieve the intended effect." (Burton, Jiráček, 2008, 266) According to Hanuláková, advertising is "intentionally or unforcedly influencing the buyer in favor of its sponsor through a product." (Hanuláková, 1996, 73) Advertising is "a means that helps enter the market with higher quality and more innovative products and creates an identity for corporate products." (Tellis, 2000, 36). According to Toscani, advertising is "perfumed carrion...". Advertising does not sell products or ideas, but a false, intoxicating idea of happiness.

For the purposes of the Code, advertising means:

- (1) "the communication process initiated by the competitor or a person authorized by him, as well as the content that is the result of this communication process, if it is:
 - a) this communication process carried out for a fee or other consideration,

b) the purpose of this communication process is to influence the consumer's behavior in any way, in particular to provide the consumer with information about the competitor's product, activity or goals, or about his project of a charitable or other non-commercial nature.

(2) a communication process initiated by a non-entrepreneur, as well as the content that is the result of this communication process, as long as the communication process uses methods, pursues goals and uses methods in the dissemination of content that are generally used, followed or used by commercial communication, including if the communication process is carried out by a person authorized by a non-entrepreneur.

(3) Advertising for the purposes of the Code includes any form of public promotion or presentation using advertising techniques, in particular direct marketing including telemarketing, use of communication media including digital advertising, teleshopping, sponsorship and product placement; content created by users (user generated content) within social networks, blogs or similar virtual spaces is taken into account if and only if the provision of paragraph 1 applies to such content. (<http://www.rpr.sk/sk/eticky-kodex>, art. 2)

Advertising campaign goals

An important role in advertising is setting goals. Without solving the question of what we actually want from advertising, it is practically impossible to even start creating an announcement, let alone choosing a medium. A well-established but incorrect trend is the assumption that advertising is only about economic goals. In advertising, we can distinguish between economic and non-economic goals. "Economic goals include:

increase in turnover compared to the previous period;

- increase in profit;
- increase in market share;
- maintaining market shares;
- introduction of an innovative or completely new product or service."

(Vysekalová, Mikeš, 2010, 31)

However, many modern-minded companies have retreated from direct sales promotion in recent years and focus more on building an image, attitudes around the brand and its story. The return on these investments is slow, but creating an engaging image is uncertain and laborious. But if the company manages this task, it will gain a practically unshakable position on the market, thanks to which it can much better pursue its economic goals. In addition to economic goals, a communication campaign is often focused on psychological "parameters" related mostly to the behavior of the target group. Here we can include, for example:

- "influencing the image of the brand or product;
- increasing the degree of knowledge of the brand, product;
- changing attitudes towards the brand, product;

- consolidation of purchasing interests;
- consolidation of the company's position in the eyes of the public (social responsibility)
- introduction of a new brand." (Vysekalová, Mikeš, 2010, 31-32)

Types of advertising

We see advertising in different places, in different forms and spread in different ways. We can therefore divide it, for example, according to the method of its dissemination, according to its object, the life cycle of the product or service, and last but not least, according to the medium used. The breakdown of advertising according to J. Mastný's publication is: a) Advertising according to the method of distribution: ATL (above the line) represents above-the-line advertising and is distributed en masse through television, radio, print, cinemas and the Internet. Such advertising is directly distributed from the producer to the recipient without additional distribution channels, which means that it reaches the target client directly. The manufacturer films an advertising spot that is broadcast on radio or television and thus reaches the client directly.

BTL (below the line) is below-the-line advertising and is not widely distributed. Distribution is carried out through distribution channels. a) *Advertising according to its object*: Advertising according to the object of advertising can mean, for example, product advertising, image advertising or social advertising. b) *Product advertising*: is a classic advertisement that promotes the properties of a product (or service). The basic goal of this type of advertising is to convince the customer to buy this product. c) *Image advertising* - the object of this advertisement is not the product, but the image of the entire company. It is a presentation of the brand (Vysekalová 2008). d) *Social advertising*: this is not a typical type of product advertising. It is a special type of advertisement that is created with a noble mission to point out a certain problem - usually it is a product of a foundation. Advertising agencies and other participants usually waive royalties for such advertising.

Communication media can be: press, radio, television, internet, cinema, etc. Thus, advertising is spread through these media. This includes print, radio, television, internet and multimedia advertising (Mastný, 2010, 12)

References:

1. BURTON, G., JIRÁK, J.: *Úvod do štúdia médií*. Brno: Barrister & Principal. 2008. ISBN 8085947676.
2. HANULÁKOVÁ, E.: *Etika v marketingu*, Bratislava, Eurounion, 1996, 123s. ISBN 978-80-85568-56.
3. MASTNÝ, J.: *Reklama vo svete médií*. Praha: Vysoká škola hotelová, 2010. 160 s. ISBN 978-80-87411-00-1.

4. TELLIS, Gerard J.: *Reklama a podpora predaja*. 1. vyd. Praha: Grada, 2000, 602 s., ISBN 80-716-9997-7.
5. VYSEKALOVÁ, J., MIKEŠ, J.: *Reklama: ako robí reklamu*. 3., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Grada, 2010, 208 s. Marketing (Grada). ISBN 978-80-247-3492-7.
6. VYSEKALOVÁ, J.: *Psychologie reklamy*, Praha: Grada, 2008, 328 s., ISBN 978-80-247-4005-8.

Витвицька Уляна Ярославівна
к.е.н., доцент кафедри фінансів, обліку та оподаткування
Малкович Павло Іванович
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Інституту економіки та менеджменту
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу
м. Івано-Франківськ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ПОСИЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Тези присвячено дослідженню особливостей функціонування малих підприємств в умовах посилення економічної нестабільності. Встановлено, що малий та середній бізнес виявився більш вразливим до спричинених війною викликів та загроз, аніж великий. За результатами 2022 року практично 20% ММСП припинили свою діяльність, проте більшість продовжують працювати та шукають нові методи адаптації.

Ключові слова: *малі підприємства, загрози, економічна нестабільність*

До початку повномасштабної війни сектор мікро-, малого та середнього бізнесу робив вагомий внесок в економіку України: так, за даними 2020 року на його частку припадало 73% зайнятості у країні та 63% валового обсягу продажів, що практично наближається до показників розвинених країн. При цьому за даними Державної служби статистики України у 2020 році кількісно ММСП становили приблизно 99,9% суб'єктів господарювання у країні (майже 83% з них – це мікропідприємства) [1, с. 16].

Вже на середину квітня 2022 року 22% ММСП припинили свою діяльність, близько половини працювали в межах 10-60% потужності довоєнного рівня, на повну потужність – лише 14% [1, с. 12]. У той час як серед великих підприємств 41% працювали повною мірою, а припинило свою діяльність лише 2% [2]. З наведеного можна дійти до висновку, що малий та середній бізнес є більш вразливим до спричинених війною викликів та загроз, аніж великий. Малі та середні підприємства мають обмежені можливості диверсифікації своєї діяльності, у них виникає більше проблем з трансформацією в нових умовах ведення бізнесу.

Як виявилось, український бізнес був неготовий до можливої війни: лише 5% суб'єктів господарювання мали фінансові резерви, достатні для підтримки діяльності впродовж року, 34% мали резерви на кілька місяців, по 12% – відповідно на півроку та на місяць, значна частка респондентів – 29% резервного

капіталу не мала зовсім, що було компенсовано за рахунок скорочень і зниження заробітних плат [2].

У той же час вже через місяць після початку повномасштабної війни бізнес адаптувався, що підтверджується зменшенням питомої ваги закритих малих та середніх підприємств: 22% в середині квітня порівняно з 75% на початку березня [1, с. 12].

Війна стала джерелом появи нових та посилення існуючих загроз фінансово-економічній безпеці суб'єктів малого бізнесу. Насамперед це скорочення споживчого попиту на товари і послуги на внутрішньому ринку та порушення ланцюгів постачань і, відповідно, труднощі з логістикою, за рахунок чого відбулось зростання вартості вхідних матеріалів та послуг і як наслідок – зниження прибутковості. Проте головною проблемою малих та середніх підприємств стали обмежені можливості фінансування своєї діяльності та важкодоступність кредитних ресурсів, оскільки комерційні банки практично припинили активне кредитування цього сектору економіки, а кредитні ресурси для фінансування робочого капіталу та проєктів стали доступні виключно за державними програмами.

Окрім того, додалися загрози знищення активів та руйнування інфраструктури унаслідок бойових дій або ракетних обстрілів, проблема збереження персоналу внаслідок мобілізації, внутрішнього переміщення чи виїзду закордон, активізація кібератак.

З додатковими викликами зіштовхнулися суб'єкти господарювання, які провадили зовнішньоекономічну діяльність: при експорті – виникли труднощі з транспортуванням продукції на закордонні ринки унаслідок блокування морських портів та вузьких місць у транспортних каналах залізничного та вантажного транспорту, складнощі з поверненням ПДВ унаслідок призупинення електронної системи адміністрування його відшкодування, при імпорті – валютні обмеження, запроваджених урядом.

Взагалі виділяють декілька етапів адаптації вітчизняного бізнесу до здійснення господарювання в умовах війни: це шоківий стан весною 2022 року та відносна, короткострокова стабілізація влітку 2022, коли спостерігалось поживлення на ринку праці внаслідок повернення громадян з-за кордону та переміщення робочої сили між регіонами країни. Фінансовий стан бізнесу, його ділова активність дещо стабілізувались, але основною перешкодою для більш динамічного відновлення стало зростання виробничих витрат, складність організації логістичних процесів через активні бойові дії та окупацію територій.

Вище висвітлене підтверджують результати опитування, згідно якого основними проблемами, що стримували відновлення ділової активності бізнесу влітку 2022 року, були зростання цін на сировину, матеріали та товари (62% респондентів), труднощі з вантажними перевезеннями територією України (47%

респондентів), зменшення попиту на продукцію і послуги, а також брак палива (36% респондентів) [3].

Проте після умовної стабілізації унаслідок масованих ракетних обстрілів критичної інфраструктури України восени 2022 року відбулася енергетична криза. І основними проблемами бізнесу в листопаді 2022 року стали перебої з електропостачанням (78% респондентів), випередивши зростання цін на сировину і матеріали (68% респондентів). Небезпечні умови праці через інтенсифікацію обстрілів посіли третє місце (46% респондентів), випередивши проблеми з логістикою (33% респондентів) [4].

Нестабільне електропостачання упродовж останніх місяців 2022 року призвело до того, що 66% компаній були змушені змінити графік роботи, 40% – зменшити обсяги виробництва чи надання послуг, 12% – закрити частину відділень. Ще по 9% призупинили роботу або законсервували частину приміщень і тільки 1% повністю зупинили свою роботу. Разом з тим, на 18% вітчизняних підприємств відключення електроенергії майже не вплинули [5].

Бізнес, знову ж таки, проявив гнучкість і адаптувався й до таких умов, зокрема 86% встановили генератори або інші ДБЖ, 65% використовували альтернативні джерела зв'язку та Інтернету, 25% перенесли дані у хмару, 22% провели заходи із кібербезпеки. І лише 10% були вимушені здійснити релокацію через перебої з електроенергією. Втім така адаптація пов'язана із суттєвими фінансовими витратами. Так, 40% опитаних підприємств витратили на забезпечення автономності до 50 тисяч доларів, ще 22% – 50-100 тис. доларів, 24% – 100-200 тисяч доларів і 14% – понад 200 тис. доларів [5].

Таким чином, можна зробити висновок, що малий бізнес порівняно з великим є менш стійким до викликів та загроз, спричинених розгортанням повномасштабної війни. За результатами 2022 року практично 20% ММСП припинили свою діяльність, але більшість підприємств продовжують працювати, шукають нові методи адаптації, окремі навіть нарощують резерви для підтримки життєдіяльності, проводять трансформацію чи релокацію своїх об'єктів, ресурсів, виробничих потужностей та підтримують ЗСУ. Слід розуміти, що у короткостроковій перспективі малий бізнес не в змозі подолати ці виклики самостійно, тому потрібно консолідувати зусилля, щоб активізувати економічне відновлення шляхом забезпечення умов трансформації бізнесу, розвитку ланцюгів постачань, налагодження ділового партнерства, оптимізації витрат та надання фінансової підтримки.

Список використаних джерел:

1. Експрес-оцінка впливу війни на мікро-, малі та середні підприємства в Україні. Аналітичний звіт. Київ: Програма розвитку ООН в Україні, 2022. 77 с. URL: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2022->

10/UA_Rapid_Assessment_of_War_on_MSMEs_in_Ukraine_0.pdf (дата звернення: 03.04.2024)

2. Мурована Т. Вітчизняне підприємництво в умовах воєнного стану: основні тенденції та методи підтримки. *Економіка та суспільство*. 2023. Випуск 47. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-49>

3. Щомісячний макроекономічний та монетарний огляд: вересень 2022 року. Національний банк України, 2022. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/MM-2022-09.pdf?v=4 (дата звернення: 03.04.2024)

4. Щомісячний макроекономічний та монетарний огляд: січень 2023 року. Національний банк України, 2023. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/MM_2023-01.pdf?v=4 (дата звернення: 03.04.2024)

5. Вплив атак на українську енергосистему на роботу бізнесу. Європейська Бізнес Асоціація. 2023. URL: <https://eba.com.ua/wp-content/uploads/2022/12/energy1.png> (дата звернення: 03.04.2024)

ENERGY SECURITY OF UKRAINE UNDER MARTIAL LAW

The thesis is devoted to the problem of ensuring Ukraine's energy security under martial law. The author analyzes the regulatory measures aimed at strengthening energy security and outlines the directions for its further strengthening.

Keywords: *energy infrastructure, risks, threats, European integration course.*

Strengthening national security is one of the priorities and, at the same time, the most difficult tasks under martial law. Given Russia's attacks on critical energy infrastructure and, accordingly, the huge losses in the energy system, the issue of energy security has become particularly relevant.

Despite the full-scale invasion of the aggressor country, increased internal and external threats, risks and dangers, Ukraine's European integration course remains unchanged [1]. Acquiring the status of a candidate for membership in the European Union in June 2022 outlined a number of urgent reforms, including in the energy sector. Since then, the efforts of the public authorities have been focused primarily on implementing the recommendations received and approximating domestic legislation to that of the European Union. In November 2023, the European Commission provided a detailed report on the assessment of Ukraine's fulfillment of economic, legal and other criteria for EU membership and the implementation of fundamental reforms. The energy sector received one of the highest marks [2].

This result became possible due to a number of regulatory measures implemented over the past year, including unbundling and certification of system operators of electricity and gas markets, gas storage operator; unbundling of electricity and gas distribution system operators. Thus, the process of transformation of SE NNEGC Energoatom into a joint-stock company has begun, which should be completed in December 2023 - March 2024 [3].

There have also been positive developments in the harmonization of Ukrainian legislation with the EU. Thus, the adoption of the Law of Ukraine "On Amendments to Certain Laws of Ukraine on Prevention of Abuse in Wholesale Energy Markets" (No. 3141-IX of 10.06.2023) allowed the implementation of EU Regulation No. 1227/2011 REMIT. This document provides for increased transparency and integrity in the wholesale energy market. The adoption of the Law is an important element in the implementation of the roadmap for the integration of the energy markets of Ukraine and the EU. The adoption of the Law of Ukraine "On Amendments to Certain Laws of

Ukraine on the Restoration and Green Transformation of the Energy System of Ukraine" (No. 3220-IX dated 30.06.2023), which provides for the introduction of renewable energy auctions and contracts for difference mechanisms, laid the foundation for solving the problem of debt accumulation in the electricity market and strengthening investor confidence in the energy sector of Ukraine.

It is strategically important to adopt the Energy Strategy of Ukraine until 2050, which meets the goals of the European Green Deal, is based on an integrated approach to the formation and implementation of energy policy, and outlines Ukraine's achievement of carbon neutrality in the energy sector by 2050. The Energy Strategy declares the need to increase energy security and strengthen the resilience of the energy system by connecting Ukraine's energy system to the European Network of Transmission System Operators for Electricity; introducing the latest technologies in the energy sector (including the production and use of hydrogen for energy purposes, small modular nuclear reactors, energy storage facilities, etc;) compliance with environmental safety requirements in accordance with EU standards; fulfillment of Ukraine's international commitments on energy efficiency and renewable energy; decentralization of electricity generation to increase the sustainability and reliability of energy supply [4].

Noting the resilience of critical energy infrastructure and its positive impact on the functioning of the national economy of Ukraine in times of war, the need to strengthen energy security is undeniable. Targeted regulatory measures, further improvement of the regulatory framework [5] and successful implementation of reforms set out in Ukraine's European integration course will ensure the competitiveness of the energy sector, strengthen energy security and improve environmental protection.

References:

1. Varnalii Z.S., Onyshchenko S.V., Glushko A.D., Masliy O.A. Improving the energy efficiency of the national economy towards strengthening the energy security of Ukraine. Building innovations - 2020: materials of the III international Azerbaijani-Ukrainian scientific and practical conference, Baku-Poltava, June 1-2, 2020. C. 438-440.
2. From survival energy to market integration: how the European Commission assessed Ukraine's progress. Ekonomichna Pravda. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/11/16/706689/> (access date: 03.04.2024)
3. Government portal. A meeting of the Commission for the transformation of SE NNEGC Energoatom into a joint-stock company was held. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/vidbulos-zasidannia-komisii-z-peretvorennia-dp-naek-enerhoatom-na-aktsionerne-tovarystvo> (access date: 03.04.2024)
4. Ministry of Energy of Ukraine. Ukraine is the energy hub of Europe. The government has approved the Energy Strategy until 2050. URL: <https://mev.gov.ua/novyna/ukrayina-enerhetychnyy-khab-yevropy-uryad-skhvalyv-enerhetychnu-stratehiyu-do-2050-roku> (access date: 03.04.2024)

5. Onyshchenko S., Hlushko A., Maslii O. National economy energy efficiency conceptual principles. *Economy and region*. 2019. № 3(74), C. 13–18. DOI: [https://doi.org/10.26906/EiR.2019.3\(74\).1755](https://doi.org/10.26906/EiR.2019.3(74).1755).

Герус Олег Олегович
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
кафедри фінансів, банківського бізнесу та оподаткування
Навчально-наукового інституту фінансів, економіки, управління та права
Національного університету «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»
м. Полтава, Україна

ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАФТОГАЗОВИДОБУВНОЇ ГАЛУЗІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Тези присвячено виявленню проблем інвестиційного забезпечення нафтогазовидобувної галузі під час повномасштабного воєнного вторгнення. Запропоновані механізми та шляхи їхнього вирішення із врахуванням світового досвіду в умовах воєнного стану.

***Ключові слова:** інвестиційне забезпечення, прямі іноземні інвестиції, інвестиційний клімат, нафтогазовидобувна галузь.*

Інвестиційне забезпечення виробництва відіграє ключову роль у досягненні сталого економічного розвитку та стабільності країни. Ресурси інвесторів-нерезидентів сприяють росту ВВП, розширенню підприємництва та зменшенню безробіття. Як відомо, прямі іноземні інвестиції – це довгострокові вкладення матеріальних ресурсів компаніями-нерезидентами в економіку країни. Умовою залучення іноземних інвестицій виступає інвестиційна привабливість країни – це сукупність політичних, соціальних, інституціональних, екологічних, макро- і мікроекономічних умов функціонування національної економіки.

Згідно з інформацією Державної служби статистики України, за таким видом економічної діяльності, як добування сировини нафти та природного газу, за останні роки фінансування інвестицій у нашій країні відбувається лише за рахунок власних коштів підприємств та організацій. Зокрема, у 2020 році воно становило 16,3 млрд грн, а у 2021 році – майже 19 млрд грн [1].

Від початку повномасштабного вторгнення російська федерація навмисно знищувала об'єкти переробки та зберігання нафти та нафтопродуктів. Було вражено чи повністю зруйновано 30 нафтобаз різного розміру та рівня модернізації, а також знищено паливно-мастильні матеріали, що зберігалися на них. За поточною оцінкою, прямі збитки, завдані сектору зберігання палива і ПММ, складають майже 260 млн доларів США. Окрім того, агресор неодноразово обстрілював і обстрілює потужності єдиних великих нафтопереробних заводів, що активно функціонували, – Шебелинського (Харківська область) та Кременчуцького (Полтавська область).

Ситуація у галузі ускладнюється падінням попиту на енергоносії через повномасштабну війну. За підсумками 2022 року, попри падіння видобутку природного газу на майже 7%, внутрішнє споживання знизилося на 24% (тобто приблизно на 7 млрд куб. м), а експорт енергоносія було заборонено у червні 2022 року задля гарантії збереження достатньої кількості ресурсу для проходження опалювального періоду. Як наслідок, через насичення внутрішнього комерційного ринку та унеможливлення експорту, збільшився розрив між ринковою ціною на природний газ всередині країни та котируваннями на найбільших європейських біржах, звідки Україна також імпортує паливо. Так, у березні-грудні 2022 року середня ціна на природний газ на Українській енергетичній біржі складала близько 900 дол. за тис. м³, а на нідерландському хабі TTF – 1400 дол. за тис. куб. м. Як результат, відбулося падіння доходів державних і приватних видобувних компаній. Зниження обсягів споживання також негативно впливає на доходи компаній, що транспортують та розподіляють газ. За оцінками експертів, загальні фінансові втрати компаній газового сектору складають майже 4 млрд. доларів, в тому числі, 2,7 млрд. дол. – компаній-видобувачів природного газу [2].

Оскільки власні кошти українських підприємств є обмеженими, державі необхідно активізувати залучення зовнішніх інвестиційних ресурсів у національну економіку, оскільки внутрішніх інвестиційних ресурсів у державі недостатньо для забезпечення її стабільного зростання в довгостроковій перспективі. Проте війна негативно впливає на настрої інвесторів. Цілком зрозуміло, що іноземні інвестори, інвестуючи в економіку країни, на території якої тривають активні бойові дії, прагнуть захистити свої інвестиції. Тому страхування воєнних ризиків на сьогодні є вкрай необхідним і абсолютно реальним інструментом для України.

Неприпустимо заморозити розвиток економіки до кінця війни, інакше не буде ресурсів для оборони. Світовий досвід показує, що уряди багатьох країн забезпечують страхування інвестицій від воєнних ризиків через спеціалізовані установи. Найвідоміша така установа – це Багатостороннє агентство гарантій інвестицій (MIGA), яке входить до складу Групи Світового банку. Агентство сприяє прямим інвестиціям у країни, що розвиваються, страхуючи інвесторів від некомерційних ризиків. До таких ризиків відносяться експропріація, війна або громадянські заворушення. MIGA підтримує інвестиції в інфраструктуру, енергетику, телекомунікації та виробництво.

На початку війни в Україні не існувало системи страхування воєнних ризиків, але на сьогодні вже набули чинності зміни до Закону України «Про фінансові механізми стимулювання експортної діяльності» щодо страхування інвестицій в Україні від воєнних ризиків, які розширюють можливості експортно-кредитного агентства, надаючи йому право здійснювати страхування та перестраховування прямих інвестицій в Україну від воєнних та/або політичних ризиків [3].

Навіть під час війни можна ефективно залучати приватні інвестиції у сектор економіки, який знаходиться під управлінням держави. Зокрема, мова йде про залучення зовнішніх інвесторів, які є не тільки джерелом капіталовкладень, але й носіями інновацій та технологій, в тому числі, у видобутку природних ресурсів. ПАТ «Укрнафта» ініціювала масштабну програму залучення інвесторів у видобуток нафти та природного газу. Для інвесторів було презентовано проекти освоєння 21 родовищ (10 родовищ розташовані на заході та 11 – на сході України). «Укрнафта» надає перевагу Угодам про розподіл продукції (Product Sharing Agreement), що дозволяють повністю розкрити потенціал родовищ з достатніми запасами, але низькими темпами видобутку. Запаси категорії 2P, тобто доведені та ймовірні запаси родовищ, доступ до яких «Укрнафта» пропонує потенційним партнерам, становлять понад 12 млн. тонн нафти і понад 31 млрд. куб. м газу. Отримана продукція розподілятиметься між «Укрнафтою» та партнерами згідно з узгодженими умовами. Україна може вийти на повне самозабезпечення за обсягом видобування природного газу та суттєво наростити власний видобуток нафти та газового конденсату.

Отже, на сьогоднішній день в умовах повномасштабного вторгнення Україна має досить несприятливий інвестиційний клімат і спостерігається тенденція щодо його погіршення. Наявний ряд ризиків, як політичних, так і військових: до політичних можна віднести – невиконання державою своїх зобов'язань або безпідставне відкликання ліцензій суб'єктів господарювання, до військових – бойові дії на безпосередній ділянці, повалення влади чи примусова зміна, окупація чи анексія. Але створення механізму страхування дозволить активізувати інвестиційну діяльність. Зокрема, це відкриває можливості і для банківського кредитування, яке, по суті, на сьогодні фактично не використовується для фінансування проєктів у сфері нафто-, газовидобування. Законом запроваджується страхування та перестраховування від воєнних та/або політичних ризиків кредитів українських суб'єктів господарювання, пов'язаних з інвестиціями у створення об'єктів та інфраструктури, необхідних для розвитку переробної промисловості та експорту товарів (робіт, послуг) українського походження. Компенсацію можна отримати у разі повної зупинки господарської діяльності за принципом *business interruption* (компенсується різниця між вартістю інвестицій до події та вартістю після події).

Вищезазначені зміни у законодавстві, у разі їхнього повноцінного запровадження на практиці значно покращать ситуацію з інвестиційним забезпеченням у нафтогазовидобувному секторі та у національній економіці загалом.

Список використаних джерел:

1. Державна служба статистики України. Капітальні інвестиції. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/ibd/kin/kin_dj_fin_reg/arh_kin_dj_fin_reg2021_u.htm (дата звернення: 02.04.2024)
2. Звіт про прямі збитки інфраструктури та непрямі втрати економіки від руйнувань внаслідок військової агресії Росії проти України станом на червень 2023 року. Липень 2023 року. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2023/09/June_Damages_UKR_-Report.pdf (дата звернення: 02.04.2024)
3. Про внесення змін до Закону України "Про фінансові механізми стимулювання експортної діяльності" щодо страхування інвестицій в Україні від воєнних ризиків : Закон України від 22 листопада 2023 року № 3497-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3497-20#Text> (дата звернення: 02.04.2024)

Глухова Валентина Іванівна
к.е.н., доцент кафедри обліку і фінансів
Мельниченко Катерина Іванівна
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
факультету економіки і управління
Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського
м. Кременчук, Україна

АНАЛІЗ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ У ПОДАТКОСПРОМОЖНИХ РЕГІОНАХ

Тези присвячено аналізу доходів місцевих бюджетів в податкоспроможних регіонах України. На прикладі аналізу складу, динаміки і структури доходної бази бюджету Кременчуцької міської територіальної громади встановлено фактори впливу на тенденції змін доходів. Внесено пропозиції щодо вдосконалення формування доходів місцевих бюджетів у податкоспроможних регіонах.

Ключові слова: *місцевий бюджет, територіальна громада, доходи, міжбюджетні трансферти, податкоспроможний регіон.*

В сучасних умовах ведення війни з РФ формування і використання коштів місцевих бюджетів в Україні є одним з найважливіших питань. Особливо актуальними є дослідження можливостей використання бюджетного потенціалу податкоспроможних територій, які здійснюють вагомий внесок у формування доходної бази як місцевих, так і державного бюджету.

Проаналізуємо доходи одного із таких місцевих бюджетів – бюджету Кременчуцької міської територіальної громади (КМТГ). У бюджеті Полтавської області бюджет КМТГ має надзвичайно велику вагу, традиційно є бюджетом-донором. Так, наприклад, у 2020 р. доходи бюджету м. Кременчука склали майже 10% всіх бюджетних доходів Полтавської області, а податкові доходи – відповідно більше 12%, що говорить про значну податкоспроможність бюджету даної територіальної громади. В той же час міжбюджетні трансферти в доходній частині бюджету Кременчука становили всього 5,3% трансфертів, отриманих до бюджету Полтавської області [1].

Як видно з результатів аналізу доходів за 2020-2022рр., всі загальні доходи бюджету КМТГ, доходи без міжбюджетних трансфертів, також міжбюджетні трансферти мають в цілому зростаючу або інколи коливну тенденцію (табл.1).

Таблиця 1

Виконання плану доходів бюджету КМТГ за 2020-2022 рр.

Доходи		2020р.	2021р.	2022р.	Відхил. 2022/2020	
					Абс млн. грн.	Відн.%
Доходи бюджету без міжбюджетних трансфертів, млн. грн	план	1910,1	1985,1	2497,7	587,6	30,8
	фактично	1566,6	1792,3	2372,7	806,1	51,5
Міжбюджетні трансферти, млн. грн	план	370,4	814,2	610,8	240,4	64,9
	фактично	359,0	617,1	411,4	52,4	14,6
Доходи бюджету з міжбюджетними трансфертами, млн. грн	план	2280,5	2799,3	3108,5	828	36,3
	фактично	1925,6	2409,4	2784,1	858,5	44,6

Джерело: складено за даними [2].

Як видно з табл.1, власні доходи територіальної громади зросли на 51,5 %, доходи з трансфертами – на 44,6%, а самі міжбюджетні трансферти – на 14,6%. На загальний рівень виконання доходної частини бюджету КМТГ певний негативний вплив мало скорочення міжбюджетних трансфертів, що пояснюється з одного боку – недонадходженням через економічну кризу, а також відображає законодавче зменшення деяких міжбюджетних трансфертів, з яких фінансуються витрати на делеговані повноваження (зокрема, медична субвенція).

Для податкоспроможного бюджету КМТГ важливо проаналізувати обсяги реверсної дотації до державного бюджету та її частку у видатковій частині місцевого бюджету. Реверсна дотація у 2022 році значно скоротилася (до 3%), причиною тому є законодавче відміна її перерахування до державного бюджету через воєнний стан. А взагалі частка реверсної дотації за 2020-2021 рр. в середньому 6% видаткової частини місцевого бюджету, що становить значний внесок податкоспроможної громади в загальну доходну базу державного бюджету України.

Аналіз звітних даних свідчить про те, що основна частина доходів місцевого бюджету КМТГ утворюється за рахунок податкових надходжень, частка яких суттєво зросла з 77% у 2020 р. до 82% у 2022 р., відповідно через зменшення міжбюджетних трансфертів в доходах місцевого бюджету [2].

Отже, хоча фінансовий стан бюджету м. Кременчука в умовах сьогодення відносно стійкий, однак для збільшення власної доходної бази доцільно: внести корективи в механізм розрахунку реверсної дотації з метою стимулювання територіальної громади в нарощуванні економічного потенціалу, створення

додаткових робочих місць; передати в розпорядження органів місцевого самоврядування деякі загальнодержавні податки, встановлюючи нормативи відрахувань від них однакові для всіх регіонів на тривалий час; вдосконалити місцеве оподаткування.

Список використаних джерел:

1. Портал Відкритий бюджет. URL: <https://openbudget.gov.ua/> (дата звернення: 02.04.2024)
2. Офіційний сайт Кременчуцької міської ради. URL: <https://kremen.gov.ua/?view=kremen-page&page-id=83> (дата звернення: 02.04.2024)

ELABORATING MARKETING STRATEGIES FOR A SUCCESSFUL BUSINESS

Developing marketing strategies for business success is an essential process in developing and maintaining a profitable market presence. It involves a series of steps and strategic decisions aimed at attracting customers, increasing sales and building a strong brand image. Thus, developing and implementing effective marketing strategies are essential to the success of a business, helping you to differentiate yourself in the market, grow your business and ensure that we remain competitive.

Keywords: *marketing, strategy, business, customers, lifestyle, market, SEO, feedback, values, marketing channels, social media, advertising, search engines.*

Marketing is an essential component for a successful business. Whether you have a small local business or an international company, marketing strategies can make the difference between standing out in the market and remaining in the shadows. Thus, the author lists some key marketing strategies to help the business thrive.

Defining the target audience. One of the first steps in developing an effective marketing strategy is to understand who your target audience is. The more one knows about potential customers, the more personalized messages and offers can be created. Conducting market research means to understand audience needs, preferences and habits.

Defining the target audience is an essential process in the field of marketing and communication, which involves the identification and specific description of the group of people or entities to whom a product, service, advertising message or campaign is addressed. This process helps focus marketing and communication efforts on groups of people who are most likely to be interested in the company's offering or message. Here are some key aspects of defining your target audience:

Demographic: This refers to demographic characteristics of the audience such as age, gender, income, education, marital status, geographic location, ethnicity, etc.

Geographic: This involves identifying the geographic locations where your target audience is located. These can be local, national or international.

Psychographic: This involves assessing the personality factors, lifestyle, values, interests and behaviors of the target audience. This aspect can help to gain a deeper understanding of their motivations.

Behavioral: Here the buying habits and behaviors of the target audience are considered. Groups that frequently buy similar products or services can be identified.

Market Segmentation: The target audience can be segmented into various smaller groups known as market segments. Each segment may have common demographic, geographic, psychographic or behavioral characteristics.

Personas or person: In marketing, one can create a “persona” or fictional character that represents a prototype of a member of the target audience. This can help with deeper understanding and the creation of personalized messages.

Assessing the competition: It is important to analyze and understand the target audience of the competition in order to develop an effective marketing strategy.

Defining the target audience is a crucial step in developing a successful marketing strategy. Once there is a clear understanding of who the people you want to reach are, you can create messages and offers that better meet their needs and interests. This can increase the effectiveness of your marketing efforts and lead to more effective leads.

Creating a clear message. Once the target audience has been identified, it’s necessary to develop a clear and concise message that speaks directly to their needs and interests. The message should highlight the advantages of the product or service and be easy to understand so that the message differentiates itself from the competition.

Using appropriate marketing channels. There is not a unique approach of marketing suitable for all businesses. We choose the appropriate marketing channels for the target audience. This could include online marketing, television or radio advertising, social media, local events or other means of promotion. Each channel has its own advantages and disadvantages, so we choose the most suitable for the business.

Using the appropriate marketing channels is essential to reach your target audience effectively and achieve the desired results within a marketing strategy. Here are some important points related to this topic:

1. **Identifying the target audience.** Before selecting the marketing channels, it is crucial to identify the target audience. Knowing the demographics, interests and behavior of this audience will help us choose the right channels to reach them.

2. **Online vs. offline channels.** The decision to use online or offline channels depends on your target audience and marketing objectives. Online channels can include website, social media, email marketing, content marketing, SEO, PPC, while offline channels can include print advertising, radio, TV, brochures and traditional events.

Social media marketing. If your target audience is active on social media, it can be an effective marketing channel. Facebook, Instagram, Twitter, LinkedIn and other platforms can be used to connect with your audience and promote your products or services.

4. **E-mail marketing.** Email remains an effective marketing channel to maintain a connection with existing customers and generate new leads. Through email campaigns, we may provide information, promotions and updates about products and services.

5. **Content marketing.** Creating quality content such as blogs, videos, infographics or podcasts can help attract and engage your target audience and build a strong reputation in the industry.

6. **Paid advertising.** Paid advertising, such as Google Ads or Facebook Ads, allows us to quickly reach our target audience and measure results in real time.

7. **SEO.** If there is a website, we ensure it is optimized for search engines to improve online visibility and drive organic traffic.

8. **Constant evaluation and adjustment.** It is important to track the performance of the marketing channels we use and adjust them accordingly. This will help to efficiently allocate resources and achieve the desired results.

Creating a strong online presence. In today's digital world, a strong online presence is essential. Creating an attractive and easy to navigate website, search engine optimization (SEO) and using social media to promote the business. Creating a strong online presence is essential in the digital age, whether you are an individual, a business or an organization. A strong online presence can help promote your services, build your brand and communicate effectively with your target audience.

5. Monitoring and results analysis. Monitoring and analyzing the results of marketing strategies consists of using analytics tools to measure web traffic, conversions, click-through rates and other relevant metrics.

Monitoring and analyzing results are important processes in a variety of contexts, from business and marketing to scientific research and education. These processes aim to collect, record and interpret data to assess performance, make informed decisions and improve outcomes. Here are some key issues related to monitoring and analyzing results:

1. *Monitoring results:*

- monitoring involves the constant collection of relevant data or information related to a particular process, project or activity.
- the purpose of monitoring is to keep track of performance, to detect anomalies or problems and to ensure that objectives are followed.

2. *Results analysis:*

- analysis involves the evaluation and interpretation of data or information collected during monitoring.
- the analysis may use statistical techniques, modeling methods, specialized software or human expertise.

3. *Importance of monitoring and analyzing results:*

- these processes are essential in business management to assess profitability, operational efficiency and customer satisfaction.
- in scientific research, monitoring and analyzing results are used to validate hypotheses, understand phenomena and generate empirical data.

– in marketing, these processes help evaluate the performance of advertising campaigns and sales strategies.

4. *Techniques and tools:*

– monitoring and analysis can be done manually or with specialized software such as Microsoft Excel, Google Analytics, Tableau, etc.

– statistical theory and data analysis methods such as regression, cluster analysis and time series analysis are used to interpret the data.

5. *Feedback and improvement:*

– the results of monitoring and analysis should lead to informed decisions and, where necessary, changes and improvements.

– feedback obtained from monitoring can be essential for adjusting strategies, achieving goals and increasing performance.

Depending on the specific field and context, monitoring and analysis of results may have specific features and techniques. It is important to adapt methods and tools to meet the needs and objectives of each project or organization.

6. Adjusting according to feedback. Obtaining feedback from customers and be open to change.

If it is noticed that a certain marketing strategy is not working as it should, we do not hesitate to adjust it. Listening to your customers and adapting your business to their needs means you'll be better positioned for long-term success.

Feedback can come from peers, supervisors, customers or other sources and can be used to identify weaknesses, make positive changes and achieve set goals.

In conclusion, marketing strategies are essential to promote your business and achieve your development goals. With a clear understanding of the audience, a well-defined message and a strong online presence, it may be created an environment conducive to business success. Constant monitoring and adaptation of strategies will help us stay competitive and develop in the market.

References:

1. David Aaker. *Building Strong Brands*. USA: Emerald Group Publishing Limited, 2006.
2. Armstrong Gary, Kotler Philip. *Principles of Marketing*. USA: StarTribune. 2007. p.650
3. Philip Kotler. *Marketing Management*. USA: StarTribune, 2014.p.400
4. Seth Godin. *Permission Marketing*. New York: Educational Centre, 2002.p.350

Деркач Юлія Борисівна
к.е.н., доцент кафедри банківської справи
Бугайова Владислава Станіславівна
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
факультету фінансів та банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна

РИНОК БАНКІВСЬКИХ ДЕПОЗИТІВ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Тези присвячені огляду ринку банківських депозитів в умовах війни. Розглянуто фактори, що формують тренди на вітчизняному депозитному ринку.

Ключові слова: депозитні вклади, довіра до банків, фінансова безпека.

Війна - важкий час для будь-якої країни, її економіки та фінансової системи. Ринки банківських депозитів, ключовий елемент фінансової інфраструктури, також зазнають впливу військового конфлікту.

Воєнні ситуації часто викликають недовіру та нестабільність серед населення. Люди починають турбуватися про збереження своїх коштів і шукати способи підтримання фінансової безпеки. У цьому контексті банківські депозити можуть бути важливим інструментом забезпечення безпеки та збереження фінансових активів. Однак війни можуть створювати додаткові ризики для ринків банківських депозитів, включаючи зниження ліквідності фінансових установ, підвищення кредитного ризику та негативний вплив на довіру до банківської системи в цілому.

Від початку війни гривневі вклади населення в банках мали позитивний ріст. Приблизно на 15% збільшився загальний обсяг вкладів. За підсумками лютого 2024 року відбулося скорочення гривневих вкладів населення та бізнесу в банках на понад 4%. Це приблизно дорівнює 50 млрд гривень . Наразі , за словами НБУ , ситуація стабілізувалася[3].

Таблиця 1.
Загальний обсяг депозитів за даними НБУ за 2021-2024 рр.

Рік	Залишки коштів на кінець періоду, млн грн	Зміна у річному обчисленні, %
2021	1503908,7	11,5
2022	1893850,9	25,9
2023	2395074,4	26,4
2024 (лютий)	2346834,1	21,9

Джерело: складено за даними [3].

На думку експертів основними напрямками відтоку депозитів є:

Купівля готівкою іноземної валюти. За словами директора департаменту роздрібного бізнесу Глобус Банку Дмитра Замотаєва : «Зростання попиту населення на іноземну готівку частково задовольняється за рахунок коштів з депозитів. Недарма, чиста купівля валюти населенням, за даними НБУ, у січні зросла до 885 млн доларів у порівнянні з 375-380 млн доларів у жовтні-листопаді»[4]. Щоб регулювати цю ситуацію НБУ підвищив обмінний курс. Однак, поки що ознак зменшення попиту на валюту як з боку населення, так і бізнесу немає.

Сезонність. На цей раз не діє навіть сприятливий для гривні сезонний чинник, пов'язаний із початком посівної кампанії та масовим продажем валюти аграріями.

Психологічний чинник. Побоювання людей у зв'язку з можливим прийняттям змін до закону про мобілізацію . Згідно з якими у разі порушення громадянами нового законодавства банківські рахунки буде заблоковано.

Не зважаючи на скорочення обсягу депозитів на 2 %, загальна кількість вкладів, порівнюючи з довоєнними часами, значно збільшилася. І це ознака того, що населення довіряє банкам.

На початку широкомасштабного вторгнення 2024 року важливим кроком у стабілізації стало введення в дію Закону України № 2180 – IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення стабільності системи гарантування вкладів фізичних осіб». Відповідно до цього документу держава гарантує повернення 100% вкладів фізичним особам. Термін дії Закону з квітня 2022 року та до закінчення військового стану та ще 3 місяці після цього. У разі ліквідації будь-якого комерційного банку держава, від імені якої діє Фонд гарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО), відшкодовує вкладникам кошти у межах всієї суми вкладу у національній та іноземній валюті разом із відсотками. Варто зауважити, що гарантія поширюється не на всі банки. Вкладники банків, які були виведені з українського ринку у період з 24 лютого до квітня 2022 року отримують компенсацію за старою законодавчою нормою [1].

Також варто відмітити, що клієнти банків у воєнний час не схильні вкладати гроші на строкові депозити, не зважаючи на відсоток. Українці зацікавлені в мобільному доступі до грошей у турбулентних умовах існування. Наразі деякі банки, навпаки, почали знижувати ставки, зокрема за депозитами з можливістю дострокового зняття, і не нараховують відсотки за вкладами на вимогу та залишками на поточних рахунках. Це підтверджує динаміка індексу UIRD, яка свідчить про незначне зниження відсоткових ставок за строковими депозитами[2].

Як підсумок зазначимо, що умови війни суттєво впливають на функціонування ринку банківських депозитів створюючи складні виклики для банківської системи. Зміни в економічних умовах та ризику військових дій

впливають на ставки депозитів та умови їх залучення. Однак НБУ робить усе можливе щоб довіра до фінансових установ не зменшувалась.

Список використаних джерел :

1. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення стабільності системи гарантування вкладів фізичних осіб». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2180-20#Text> (дата звернення: 31.03.2024)
2. НАБУ. URL: <https://nabu.ua/ua/olena-korobkova-47.html> (дата звернення: 09.05.2022)
3. Сайт Національного банку України. Розділ : грошово-кредитна статистика. URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability/about> (дата звернення: 30.03.2024)
4. Укрінформ . Відтік грошей з банківських депозитів : чи надовго тенденція? URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3838150-vidtik-grosej-z-bankivskih-depozitiv-ci-nadovgo-tendencia.html> (дата звернення: 11.03.2024)

*Деркач Юлія Борисівна
к.е.н., доцент кафедри банківської справи
Войченко Вікторія Володимирівна
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
факультету фінансів та банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна*

МОНЕТАРНА ПОЛІТИКА НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Тези присвячені розумінню ефективності та ролі монетарної політики Національного банку України у стабілізації фінансової системи держави. Охарактеризовано ключові зміни використання монетарних інструментів, спричинені повномасштабною війною та економічною кризою. Визначені результати цих змін та їх ефективність.

***Ключові слова:** монетарна політика, облікова ставка, інфляційне таргетування, процентна політика, валютне регулювання.*

Повномасштабна війна, розв'язана Росією стала ще одним випробуванням для банківської системи України після коронакризи. В цей період НБУ вніс низку змін до монетарної політики та радикально переглянув принципи здійснення макроекономічних прогнозів [2]. Для ефективного регулювання фінансового сектору економіки застосовуються сучасні системи *інструментів*: підтримка стабільності цін та ліквідності банків, процентна політика, інтервенції на валютному ринку тощо [1]. Отже, пропонуємо розглянути основні засади монетарної політики НБУ в умовах війни.

Інфляційне таргетування. Пріоритетною ціллю регулятора як і в довоєнні часи, залишилось інфляційне таргетування. За 2023 рік інфляція знизилась з близько 26% до 5%. Свого найбільшого значення інфляція досягла в грудні 2022 року і становила 26,6%, після чого досить швидкими темпами знижувалась. На це передусім вплинула політика НБУ, що з початку війни вживав заходів для забезпечення стійкості гривні, а також: зниження цін на світових ринках товарів та послуг, достатня пропозиція товарів на українських ринках та поступове пристосування вітчизняних підприємств до умов воєнного стану.

Облікова ставка – один з основних методів впливу на інфляційні процеси. Простими словами – це орієнтир для банків, щодо вартості залучених і розміщених грошових коштів. Всі ми були свідками радикального підвищення облікової ставки 3 червня 2022 року з 10% аж до 25%. Причинами таких дій стали: протидія інфляції, прагнення стабілізувати валютний ринок підвищити ліквідність

та привабливість гривневих активів. Більше року облікова ставка зберігала свою позицію на рівні 25% доки рівень інфляції не почав поступово знижуватись. 28 липня 2023 року НБУ знизив ставку до 22%, 15 вересня 2023 р. відмітка ставки коливалась на рівні вже 20%, 27 жовтня 2023 р. - 16%, а 15 грудня 2023 р. – 15%. Остання зміна відбулась 14 березня 2024 року і на момент написання даних тез зберігається на рівні 14,5% [1].

Багато аналітиків фінансового сектору скептично віднеслись до такого стрімкого зниження облікової ставки і вважають, що воно не сприятиме досягненню позитивних тенденцій на ринку. Але, НБУ запевнив, що така політика залишить позитивний відбиток як для уряду (можливість заощадити, знизивши позичковий відсоток), так і для бізнесу та населення (дешеві кредити). Загалом для економічної системи держави – помірна облікова ставка – показник контрольованості інфляційних процесів та позитивних макроекономічних прогнозів. Але, незважаючи на активні дії держави щодо регулювання інфляції, залишається високим ризик її різкого збільшення через руйнування інфраструктури і логістичних каналів внаслідок обстрілів та ракетних атак, окупації нових територій, енергетичної кризи тощо.

Підтримка комерційних банків. Від початку війни НБУ запровадив бланкові кредити рефінансування для банків, без обмеження за сумою строком на 1 рік із можливістю продовження ще на рік, аби допомогти акціонерним товариствам підтримати свою ліквідність. Станом на 1 січня 2024 заборгованість банків за кредитами рефінансування зменшилась на 93,5% (35,66 млрд грн) порівняно з січнем 2023 року, коли сумарно 21 банк мав заборгованості перед НБУ в розмірі 38,15 млрд грн рефінансування [1]. НБУ в своєму звіті зазначив, в повному обсязі кредити повернули 15 банків. Найбільші суми рефінансування були надані банкам: «Укрексімбанк», «ПУМБ» та «Сенс Банк».

З початком війни, об'єм наданих кредитів різко скоротився і розповсюдженою стала ситуація, коли розмір пасивів банку став значно більшим за розмір активів. Таким чином, виникла проблема недостачі фінансів для обслуговування коштів вкладників. Слід зауважити, що до початку повномасштабного вторгнення банківські установи активно кредитували, але військові дії та їх наслідки, призвели до того, що багато фірм були змушені покинути свої виробничі потужності та відновлювати роботу «з нуля». Через це багато кредитів були «забуті і пробачені» банками. Та сама проблема виникла і з фізичними особами: вимушений виїзд за кордон, втрата роботи та майна унеможливили повернення кредитів банкам, а отже залишили їх без мільйонів гривень прибутку. В цій ситуації на допомогу знов прийшов НБУ, впровадивши так звані «депозитні сертифікати». Розміщуючи такі сертифікати комерційний банк заробляє абсолютно не ризикуючи, отримуючи прибуток від різниці між ставкою депозиту в банку та ставкою депозитного сертифікату.

Інтервенції на валютному ринку та міжнародні резерви. 24 лютого 2022 року НБУ зафіксував валютний курс у розмірі 36,57 грн за долар. В умовах війни ця дія відіграла важливу роль, адже допомогла протягом 19 місяців знизити інфляцію, підтримувати макростабільність та купівельну спроможність гривні. З одного боку така політика стабілізувала очікування фізичних та юридичних осіб, але з іншої створила значний дисбаланс в економіці. Чому? Політика фіксованого курсу – політика спалювання золотовалютних резервів. Тому НБУ прийняв рішення перейти до плаваючого курсу, тим самим зменшивши витрати золотовалютних запасів країни. Варто також зауважити, що валютний курс має значний вплив на стійкість гривні. В умовах війни національна валюта коливається, рухаючись в обидва боки, тобто і в сторону знецінення, і в сторону зміцнення. Наразі загрози обвалу гривні немає, натомість перспектива її зміцнення цілком реальна, адже Україна отримує мільярди доларів фінансової допомоги від країн партнерів та МВФ. Більшість цих коштів держава спрямовує на покриття дефіциту торгового балансу, однак наявність великих обсягів валюти в фінансовій системі може стати істотним підґрунтям для зміцнення гривні.

Введення воєнного стану також спричинило паніку серед населення, закономірним наслідком якої стало масове зняття валюти з рахунків. Через це НБУ встановив ліміти на зняття у розмірі 100 000 грн в еквіваленті на день та купівлю валюти українцями – 50 000 грн в еквіваленті на місяць, а також обмеження на суму валюти яку можна вивезти за кордон (10 000 євро без надання підтверджуючих документів) [2]. При цьому курс продажу валюти комерційним банком не мав відхилятися від офіційного курсу регулятора більше ніж на 10%.

Станом на 01.03.2024р. міжнародні резерви України становлять 37, 052 млрд доларів. Історичний максимум був зафіксований на 01.08.2023р. у розмірі –

39,026 млрд доларів. Причина зростання резервів – грошова допомога західних партнерів. Загалом протягом війни кількість резервів постійно коливається, це можна обґрунтувати валютними інтервенціями НБУ для збереження стабільності курсу та виплатою боргових зобов'язань у валюті країнам партнерам [3].

Отже, коротко проаналізувавши монетарну політику Національного банку України протягом воєнного стану можна зробити висновок, банківська система витримала і працює без функціональних обмежень протягом всієї тривалості війни. Великий внесок задля цього здійснив НБУ, що своєчасно здійснив ряд антикризових впроваджень та постанов в банківському та фінансовому секторах, завдяки чому національна економіка навіть після 25 місяців війни зберігає своє функціонування на потреби цивільних та Збройних Сил України.

Список використаної літератури:

1. Сайт Національного банку України. Розділ: Монетарна політика. URL: <https://bank.gov.ua/ua/monetary> (дата звернення: 29.03.2024).

2. Робота банківської системи в період запровадження воєнного стану: Постанова Правління Національного банку України № 18 від 24.02.2024р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0018500-22#Text> (дата звернення: 29.03.2024).
3. НІСД. Огляд інструментів підтримки фінансової стійкості в умовах воєнного стану. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-instrumentiv-pidtrymky-finansovoyi-stiykosti-v-umovakh-voyennoho-17> (дата звернення: 30.03.2024).

Деркач Юлія Борисівна
к.е.н., доцент кафедри банківської справи
Грубник Олена Миколаївна
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
факультету фінансів та банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна

ВПЛИВ НБУ НА РОЗВИТОК РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ДЕПОЗИТІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У тезах розглядається вплив повномасштабної війни в Україні на ринок банківських депозитів. Детально аналізуються заходи Національного банку України щодо стабілізації ситуації, зокрема облікових ставок, підвищення гарантій за вкладками.

Ключові слова: банк, депозит, ринок, нестабільність, облікова ставка.

Повномасштабне вторгнення російських військ в Україну 24 лютого 2022 року створило безпрецедентні виклики для української банківської системи. Одним із сегментів, який є досить вразливим є ринок банківських депозитів. Економічна нестабільність та військові дії створили атмосферу незахищеності та недовіри серед населення, що змусило банки адаптуватися до нової реальності.

З перших днів активної фази війни спостерігався масовий відплив депозитів з українських банків. Лише в лютому-березні 2022 року відтік становив майже 35 млрд гривень за даними НБУ. Населення почало знімати свої заощадження через виправдані побоювання щодо можливого банкрутства банків або неможливості доступу до вкладів.

В умовах війни з Росією банківська система України почала працювати з обмеженнями, встановленими Постановою Правління Національного банку України № 18 від 24.02.2022 року «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану» [1]. Ці обмеження стосувались зняття готівки з рахунків клієнтів, видачі готівкових коштів в іноземній валюті, роботи валютного ринку, офіційного курсу іноземної валюти, тощо. Разом з тим Постанова забезпечила зняття обмежень щодо здійснення безготівкових розрахунків, поповнення банкоматів, доступу до сейфових скриньок та урядових платежів [1].

Варто наголосити на критично важливій ролі, яку відіграють банківські депозити в економічному циклі будь-якої держави. Залучені банками вклади громадян та бізнесу є головним джерелом для формування кредитних ресурсів. Кредитування ж, у свою чергу, є рушійною силою економічного зростання, забезпечуючи підприємства необхідними оборотними коштами, а громадян -

можливістю інвестувати у власне житло, освіту чи інші потреби. Таким чином, депозитний ринок впливає на всі сектори економіки, а його дестабілізація здатна викликати серйозні системні ризики.

Додатковим чинником, що підірвав привабливість депозитів у гривні, став стрімкий сплеск інфляції. За підсумками 2022 року вона сягнула рекордних 26,6%. За таких темпів знецінення національної валюти заощадження в гривнях швидко втрачали свою купівельну спроможність. Отже, гривневі депозити втратили статус надійного інструменту збереження заощаджень.

Окрім психологічного чинника - недовіри громадян, банки зіткнулись із серйозними операційними викликами, здатними паралізувати їхню роботу. У багатьох регіонах відділення опинились на лінії вогню і були пошкоджені або зруйновані. Порушилась логістика постачання готівки, доставки кореспонденції тощо. Частина персоналу банків виїхала до більш безпечних регіонів або евакуювалась за кордон.

Для стабілізації ситуації Національний банк України вжив ряд важливих заходів. З метою підтримки ліквідності банків облікова ставка була різко підвищена з 10 до 25 відсотків річних [2]. Це дозволило фінансовим установам збільшити ставки за депозитами і підвищити їхню прибутковість для населення. Також регулятор збільшив гарантії по вкладам фізичним особам у Фонді гарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО).

Окрім підвищення облікової ставки та збільшення гарантій вкладникам, НБУ запровадив цілу низку додаткових захисних заходів. Були встановлені обмеження на припинення дії банківських ліцензій, введено мораторій на визнання банків неплатоспроможними, також заборонено нараховувати та сплачувати штрафи і пені за порушення клієнтами договірних зобов'язань у зв'язку з війною, що допомогло частково відновити довіру громадян.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що на початку повномасштабної війни спостерігалось падіння довіри з боку клієнтів до банківських установ, що сприяло нетривалому скороченню дерозитного портфеля. Однак вчасний та професійний комплекс заходів з боку центрального банку країни дозволив сплчатку стабілізувати ситуацію а потім повернутись на показники довоєнного рівня. Разом з тим варто відмітити, що строкова структура вкладів погіршилась в бік скорочення довгострокових депозитів та збільшення частки депозитів на вимогу. Вважаємо, що покращення строкової структури депозитного портфелю можливе лише за умови припинення бойових дій та сталому зростанні економіки.

Список використаних джерел:

1. Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану. *Офіційний вебпортал парламенту України.*

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0018500-22#Text> (дата звернення: 24.03.2024).

2. Національний банк України. Про роботу банківської системи та валютного ринку з 24 лютого 2022 року в умовах воєнного стану по всій території України. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/pro-robotu-bankivskoyi-sistemi-ta-valyutnogo-rinku-z-24-lyutogo-2022-roku-za-umovi-voennogo-stanu-po-vsiy-teritoriyi-ukrayini> (дата звернення: 24.03.2024).

Деркач Юлія Борисівна
к.е.н., доцент кафедри банківської справи
Дуленко Злата Вікторівна
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
факультету фінансів та банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна

ДОЛАРИЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: ПРИЧИНИ ТА ШЛЯХИ ЗНИЖЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Тези присвячено дослідженню рівня доларизації економіки України в умовах воєнного стану. Проведено оцінку динаміки доларизації економіки України за період 2013-2023 років. Визначено основні причини зростання рівня доларизації в 2022-2023 роках.

Ключові слова: *доларизація, економіка, інфляція, НБУ, девальвація.*

Доларизація економіки – це процес при якому відбувається заміщення національної валюти іноземною. Доларизація економіки під час стану нестабільності є притаманною для переважної кількості держав, ця тенденція не оминає і Україну. Оскільки автономна доларизація для групи країн Європи та Центральної Азії з перехідною економікою, зокрема України, визначена на рівні 15–20%, то можна сказати, що на другий квартал 2023 року доларизація в Україні перевищена на 5,25% [2, с.43]. Під автономною доларизацією мається на увазі частка депозитів в іноземній валюті в економіці, яка використовується під час ведення торгівлі та бізнесу, без урахування інших факторів. Така частка може трактуватися як нижня межа природного рівня доларизації.

Найвищий рівень доларизації економіки України був у першому кварталі 2015 року він сягав 38,39%, проте з того моменту доларизація пішла на спад і у першому кварталі 2016 року становила 35,42%, у першому кварталі 2017 – 32,93% тощо (рис.1). З першого кварталу 2021 року відбувається стрімке та рівномірне зменшення рівня доларизації з 27,04% у першому кварталі 2021 року та 22,37% у першому кварталі 2022 року, тобто за один рік рівень доларизації в Україні зменшився на 4,67%.

Успішна діяльність НБУ посприяла поступовому зменшенню рівня доларизації економіки і досягла рекордно низького значення у розмірі 22% на початок 2022 року. Такий результат став можливим завдяки підвищенню довіри населення до банківської системи; суттєво більшим відсоткам за депозитами у гривні, ніж в іноземній валюті.

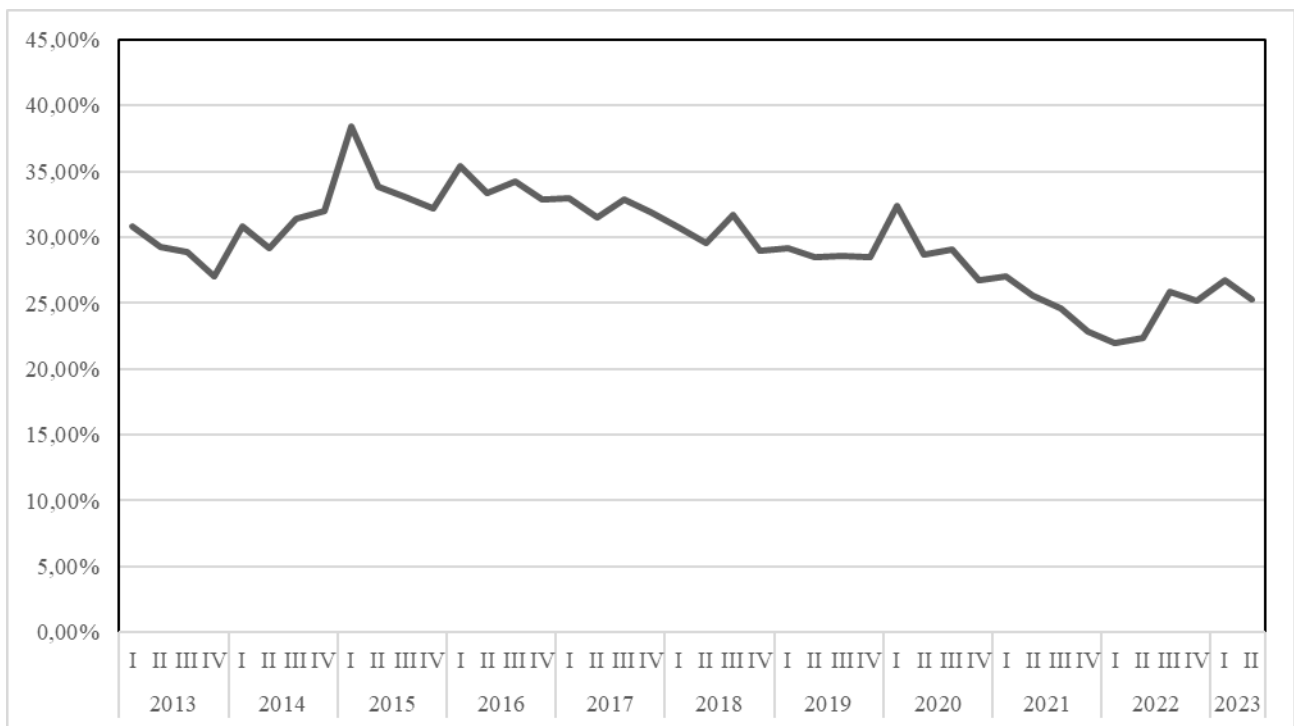

Рис. 1. Доларизація економіки України 2013-2023 роки, %

Джерело: побудовано автором за даними НБУ

Основною причиною зростання доларизації України у 2022-2023 роках є політична нестабільність, що впливає на стан економіки та підвищує недовіру суспільства до національної валюти.

Іншими причинами є:

- високі темпи інфляції (у період початку повномасштабного вторгнення показники інфляції коливались на рівні 20-30 відсотків)
- девальвація гривні (неофіційний курс гривні на ринку з 27 гривень за долар до 37 гривень за долар)
- збільшення рівня відкритості економіки (підтримка європейських країн на грантовій та кредитній основах)

Задля зменшення доларизації необхідно:

- покращити макроекономічне становище країни (сповільнення темпів інфляції)
- підтримання НБУ плаваючого курсу (це збільшить довіру населення до стійкості гривні, проте цей крок потребує великих зусиль та затрат з боку НБУ)
- зменшити залежність бюджету країни від допомоги західних країн, знайти нові способи збільшення бюджету за рахунок експорту та податків.
- розвиток фондового ринку України та ринку цінних паперів номінованих в національній валюті. Впровадження привабливих інвестиційних продуктів і фінансових інструментів, що базуються на внутрішній валюті.

Проведений аналіз свідчить, що з проблемою доларизації стикається велика кількість країн, однак вирішення цієї проблеми є вкрай необхідним задля забезпечення незалежності та надійності економіки країни від інших країн. Зменшення доларизації може бути складним процесом і вимагатиме комплексного підходу, що включатиме в себе як монетарні, так і фіскальні заходи, розвиток фінансових ринків тощо.

Список використаних джерел:

1. Дидик Марія. Явище доларизації української економіки: причини, загрози та шляхи подолання. *Грошова парадигма: зб. тез доп. учасн. членів студ. наук. гуртка кафедри банк. справи ТЕНУ за підсумками II – го семестру 2017-2018 н.р.* Тернопіль : ТЕНУ, 2018. С. 26-29.
2. Хведчук Костянтин, Сініченко Валентина, Топф Баррі. Визначення природного рівня доларизації в Україні. *Visnyk of the National Bank of Ukraine.* 2019. №247. С. 41-48.
3. Шира Н.О. Проблема доларизацій в Україні та шляхи її вирішення. *Економіка промисловості.* 2010. №6. С.12-16.

Деркач Юлія Борисівна
к.е.н., доцент кафедри банківської справи
Іванішина Валерія Валеріївна
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
факультету фінансів та банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна

БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У тезах проаналізовано динаміку кредитного портфеля українських банків. Розглянуто можливі шляхи збільшення кредитної активності банків в умовах ведення довготривалої війни.

Ключові слова: кредитування, банк, валюти, платоспроможність, ризик.

Банківська система є критично важливою для функціонування економіки будь-якої країни. Через кредитування банки забезпечують доступ до фінансових ресурсів для бізнесу та населення, стимулюючи інвестиції, споживання та економічне зростання.

Умови воєнного стану створюють ряд ризиків для вітчизняних банків. По-перше, зростає ризик неповернення кредитів через економічну нестабільність та втрату робочих місць. Крім того, зниження платоспроможності клієнтів може призвести до зменшення обсягу депозитів та збільшення неплатоспроможних боржників. Воєнний стан також сприяв знеціненню гривні та зростанню темпів інфляції, що ще більше ускладнює процес кредитування та управління ризиками.

Дослідження динаміки кредитного портфелю українських банків представлено на рис.1.

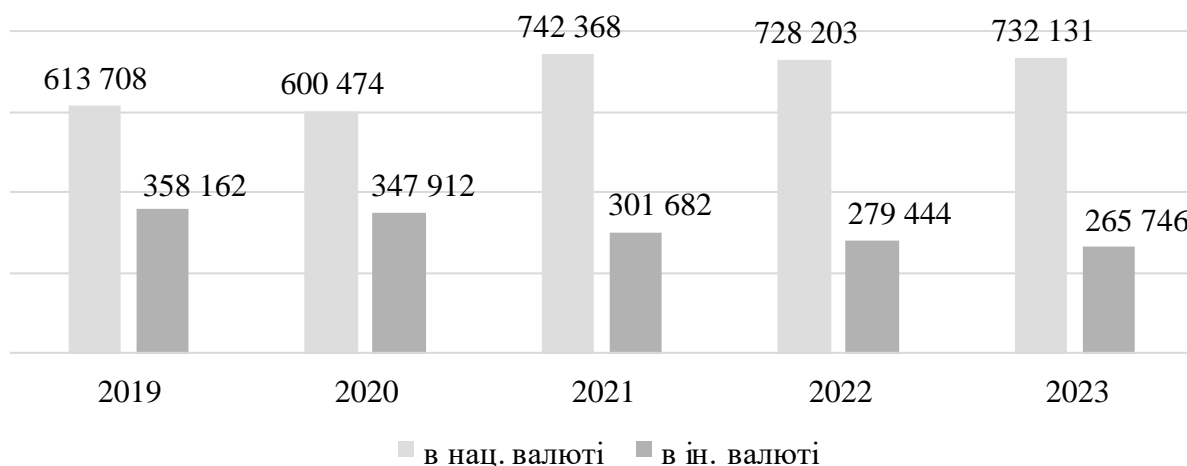

Рис. 1. Залишки коштів кредитів, наданих комерційними банками, млн. грн, 2019 - 2023 рр.

Джерело: складено автором за джерелом [2].

Згідно даних рисунку 1 у 2019-2020 рр. спостерігається скорочення кредитних коштів в національній валюті на суму 13 234 млн грн. Починаючи з 2021 року спостерігається значне збільшення залишків коштів у національній валюті, що пов'язане з активізацією ділової активності після пандемії COVID-19. Однак у 2022 році повномасштабне вторгнення РФ на територію України спровокувало скорочення кредитного портфеля. Проте варто відмітити, що у 2023 році бізнес прилаштувався до турбулентного зовнішнього середовища та вимог регулятора. Зазначене дало змогу банкам незначно наростити кредитний портфель у гривні. Разом з тим залишки кредитних коштів в іноземній валюті упродовж усього досліджуваного періоду зменшувались.

Уповільнення кредитування має негативні наслідки як для бізнесу так і для економіки, тому сприяння збільшенню темпів кредитування бізнесу є нагальною потребою у розбудові воєнної економіки країни. До шляхів підвищення кредитної активності належать:

1. *Державні програми кредитної підтримки.* Держава може запровадити спеціальні програми пільгового кредитування пріоритетних секторів економіки, зокрема, критичної інфраструктури, оборонної промисловості, сільського господарства тощо.

2. *Докапіталізація банків.* Війна завдала відчутного удару по капіталізації банківського сектору через зростання проблемної заборгованості та формування резервів. Додаткова капіталізація за рахунок держави та міжнародних фінансових інститутів дозволить банкам нарощувати кредитні портфелі.

3. *Податкові та регуляторні стимули.* Тимчасове зниження податкового навантаження на банки, пом'якшення регуляторних вимог до капіталу, резервування тощо дозволить банківському сектору активніше нарощувати кредитні портфелі.

Незважаючи на складні умови, банківський сектор продемонстрував відчутну стійкість та гнучкість. За сприяння НБУ були вжиті термінові заходи для згладжування негативного впливу воєнного стану. Водночас, відновлення активного кредитування неможливе до повного припинення бойових дій та стабілізації ситуації. Проте саме завдяки відновленню банківського кредитування можна буде забезпечити доступ до необхідних фінансових ресурсів для відбудови економіки у післявоєнний період. Кредитні кошти дозволять бізнесу відновити виробництво та провести модернізацію, а населенню - розпочати відбудову зруйнованого житла. Тому критично важливо консолідувати зусилля влади, НБУ, банківської спільноти та міжнародних організацій для стимулювання кредитування.

Список використаних джерел:

1. Дзюблюк О. Кредитні важелі стимулювання економічного розвитку в умовах воєнного стану. Київ: НУБіП України. 2023 С. 62-65. URL: <http://surl.li/sfqcr> (дата звернення: 29.03.2024).
2. Статистика фінансового сектору. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial> (дата звернення: 01.04.2024).

JEL Classification: G21

Деркач Юлія Борисівна
к.е.н., доцент кафедри банківської справи
Нікіфорчук Аріна Ігорівна
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
факультету фінансів та банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ВІТЧИЗНЯНОГО БАНКІВСЬКОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Тези присвячено дослідженню теоретичних та практичних аспекти соціальної відповідальності банків. Розглянуто питання реалізації банками України соціальних програм в умовах воєнного стану.

Ключові слова: *соціальна відповідальність, банки, бізнес.*

Комерційна діяльність банківських установ має прямий вплив на суспільство, в якому вони функціонують, а майбутні успіхи в бізнесі тісно пов'язані з ключовими суспільними цінностями. З огляду на особливості банківської сфери, довіра стає однією з найважливіших передумов для їхньої нормальної діяльності. Рівень одержаного прибутку все більше визначається не тільки технологіями, які використовуються у наданні банківських послуг, але й позиціонуванням банківських установ у соціальному середовищі, що ґрунтується на соціальній відповідальності та репутації.

Вивченню соціальної відповідальності банків присвячені праці вітчизняних вчених Рачинська Г.В. і Гарасюк І.Р., Болохонов Д.А., Пасінович І.І. й Сич О.А. Автори визначили основи для розуміння особливостей корпоративної соціальної відповідальності у банківському секторі, а також наслідки реалізації соціальних ініціатив банків.

Сьогодні соціальна відповідальність відіграє ключову роль для сталого розвитку соціально-економічної сфери будь-якої країни. Поняття «соціальної відповідальності» має безліч тлумачень [1]. Одне з найбільш вичерпних визначень сформульовано у Міжнародному стандарті ISO 26000 «Керівництво з соціальної відповідальності» 2010 року. Згідно з цим документом соціальна відповідальність організації полягає в тому, що вона несе відповідальність за вплив своїх рішень та діяльності на суспільство і навколишнє середовище. Це реалізується шляхом прозорості та етичної поведінки, яка сприяє сталому розвитку, здоров'ю та добробуту суспільства, враховує очікування зацікавлених сторін, не суперечить відповідному законодавству та міжнародним нормам поведінки [1].

Унаслідок зростання криз, результати яких охопили глобальний фінансовий сектор, багато банківських установ зрозуміли необхідність створення системи управління, яка б не лише підтримувала результативність у короткостроковій перспективі, а й забезпечувала її ефективність у довгостроковому плані.

Узагальнюючи теоретичні дослідження, можна визначити, що соціальна відповідальність банківського бізнесу — це концепція, яка полягає в тому, щоб банки здійснювали свою діяльність з урахуванням соціальних, екологічних та етичних аспектів, а не лише з метою отримання прибутку [2, 3, 4]. Це включає відповідальне керування фінансовими ресурсами, забезпечення фінансової стабільності клієнтів, підтримку соціальних та екологічних ініціатив, а також дотримання етичних стандартів у всіх аспектах своєї діяльності [2, 3, 4].

Застосування концепції соціальної відповідальності сприяє покращенню репутації банку, підвищує довіру до нього з боку клієнтів та регуляторів. Завдяки цьому банк отримує надійних клієнтів і партнерів, які поділяють цінності банку, налагоджує з ними довгострокове співробітництво [2].

Банкам слід відповідально ставитися до питань, що стосуються прав та інтересів працівників. Банківські відносини з клієнтами мають будуватися на принципах прозорості та чесності. Також для банків важливо реалізовувати різноманітні програми, включаючи підтримку громад, в яких вони реалізують свою діяльність.

Виокремлюють зовнішню соціальну відповідальність, що являє собою співпрацю з територіальними громадами та владою, участь в екологічних проєктах, допомога у кризових ситуаціях, благодійність та спонсорство, різноманітні соціальні програми. До внутрішньої соціальної відповідальності належить діяльність банку стосовно власних працівників, тобто розвиток персоналу, освітні проєкти, медичне страхування, стабільність заробітної плати, безпека праці тощо [3].

Проведений аналіз практики соціальної відповідальності низки вітчизняних банків, що займають лідерські позиції на ринку України свідчить про наступне:

Укргазбанк реалізує власну стратегію у сфері екологічної та соціальної відповідальності, в рамках якої він систематично відстежує, оцінює та звітує про екологічні та соціальні ризики проєктів, які фінансує. Банк пропонує екологічні депозити, кошти з яких використовуються на захист навколишнього середовища;

Ощадбанк є першим і єдиним банком в Україні, який проводить системну та комплексну роботу з метою повноцінної інтеграції осіб з інвалідністю та забезпечення рівного доступу до банківських послуг. Починаючи з 2014 року, Ощадбанк відкриває інклюзивні відділення;

ПУМБ розвиває свій бізнес, інвестуючи в гармонійний розвиток фінансової установи. У 2019 році соціальні інвестиції банку склали понад 61,3 мільйонів гривень. Гроші було використано на такі програми як: підвищення безпеки праці співробітників та їхній професійний розвиток, покращення якості продукції та

послуг, розвиток бізнес-середовища та підвищення фінансової грамотності українців;

ПриватБанк надає своїм працівникам повний соціальний пакет, який включає щорічну оплачувану відпустку на 24 календарних дні, систему пільгового кредитування для житла та автомобіля, юридичні консультації, а також знижки на корпоративний зв'язок. Заробітна плата працівників банку у середньому на 10% перевищує оплату праці їхніх колег у інших банках [2].

У 2022 році практика соціальної відповідальності українського бізнесу загалом, і банківського сектору зокрема, трансформувалися відповідно до умов воєнного часу. До традиційних проявів соціальної відповідальності додаються практики, обумовлені воєнним сьогоденням – сплата податку на прибуток авансом, участь банків на ринку військових ОВДП, надання пільгових умов для позичальників на час війни, прийняття участі у соціальних проєктах, гуманітарних місіях, корпоративне волонтерство, фінансування військових потреб, участь у 175 фінансуванні проєктів, пов'язаних з укріпленням оборони міст та допомогою внутрішньо переміщених особам, тощо[4].

З початку повномасштабного вторгнення ключовим проявом соціальної відповідальності банківського сектору стало забезпечення безперебійної роботи, щоб клієнти відчували впевненість та підтримку. Там, де наразі немає бойових дій, відділення банків працюють, населення не вишукується в черги, щоб забрати гроші з банків, розраховуються картками, а також отримують на ці картки соціальну допомогу. За даними НБУ, депозити за минулий рік зросли на 28,6% або на 525,6 млрд грн – до 2,36 трлн грн [5].

Хоча українські банківські установи щорічно оприлюднюють відкриту звітність про свою фінансову діяльність, на даний момент не існує загальновизнаних вимог або стандартів щодо складання соціальних звітів, і вони ґрунтуються на добровільній основі..

Підбиваючи підсумки зазначимо, що українські банки все активніше і на системній основі впроваджують у свою діяльність концепцію соціальної відповідальності, розглядаючи її в якості конкурентної переваги, інструменту зниження нефінансових ризиків, чинника покращення іміджу установи. Це позитивно впливає на ступінь довіри та лояльності до банківських установ в умовах постійних викликів воєнного часу.

Список використаних джерел:

1. ISO 26000:2010 Guidance on social responsibility. URL: <https://www.iso.org/standard/42546.html> (дата звернення: 26.03.2024)
2. Пасінович І.І. Сич О.А. Розвиток корпоративної соціальної відповідальності банків в Україні в контексті сталого розвитку. *Інтелект XXI*. 2022. №2. С. 43-50.

3. Рачинська Г.В. Гарасюк І.Р. Соціальна відповідальність банків у контексті забезпечення соціально-економічного розвитку країни. *Приазовський економічний вісник*. 2021. №2(25). С.30-35.
4. Болохонов Д.А. Соціальна відповідальність банку в умовах війни. *Пріоритети сталого розвитку в умовах інноваційної економіки*: зб. матеріалів Загальноуніверситетської студентської наук.-практ. конф. 28 квітня 2023 р., м. Київ. – Київ: КНЕУ, 2023. С. 174-176.
5. За рік грошова маса в Україні збільшилась майже на 23% – Нацбанк. *Економічна правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2024/01/11/708654/> (дата звернення: 26.03.2024)

Деркач Юлія Борисівна
к.е.н., доцент кафедри банківської справи
Трунько Вікторія Сергіївна
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
факультету фінансів та банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна

БАНКІВСЬКІ ОПЕРАЦІЇ З КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ ІНОЗЕМНОЇ ВАЛЮТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У тезах проаналізовано діяльність банків на валютному ринку у сфері купівлі-продажу готівкової та безготівкової валюти. Визначено сучасні тренди, що склалися на готівковому та безготівковому сегментах валютного ринку в контексті діяльності центрального та комерційних банків.

Ключові слова: *комерційний банк, валютний ринок, операції з купівлі і продажу валюти.*

Валютний ринок нашої країни є основною сферою взаємодії суб'єктів валютних відносин, що забезпечує реалізацію світових господарських зав'язків, здійснення міжнародних інвестицій і торгівлі [1]. Головними учасниками вітчизняного валютного ринку є комерційні банки, а також Національний банк України. Комерційні банки виступають посередниками між покупцями та продавцями іноземної валюти. Вони здійснюють валютні операції з купівлі-продажу не лише для задоволення потреб клієнтів, але й для власних потреб з метою управління валютними ризиками. Діяльність центрального банку пов'язана з регулятивним впливом на процеси курсоутворення на валютному ринку, застосуванням низки адміністративних та економічних інструментів та інше [1, 2].

З огляду на специфіку процесів курсоутворення на валютному ринку України, які знаходяться під постійним впливом кон'юнктурних (наприклад, пандемія COVID-19) та структурних чинників (наприклад, широкомасштабне вторгнення з боку РФ) розглянемо операції з готівковою іноземною валютою, оскільки саме операції з купівлі-продажу свідчать про миттєву зміну довіри до національної валюти та впливають на курсові тренди (рис. 1).

На рисунку 1 спостерігаємо різкий спад обсягу операцій з купівлі та продажу готівкової іноземної валюти у першому півріччі 2022 року. Причина такої ситуації пов'язана з обмеженнями, встановленими НБУ, внаслідок повномасштабного вторгнення. Слід зазначити, що обсяг операцій поступово збільшувався і у 2023 році перевищив показник докризового 2019 року. Відмітимо, що з початку досліджуваного періоду та до кінця 2021 року операції з

купівлі банками валюти переважно перевищували операції з продажу її клієнтам за обсягом. У період 2022-2023 рр. на валютному ринку відбулася зміна тренду - операції з продажу банками валюти клієнтам перевищували операції з купівлі.

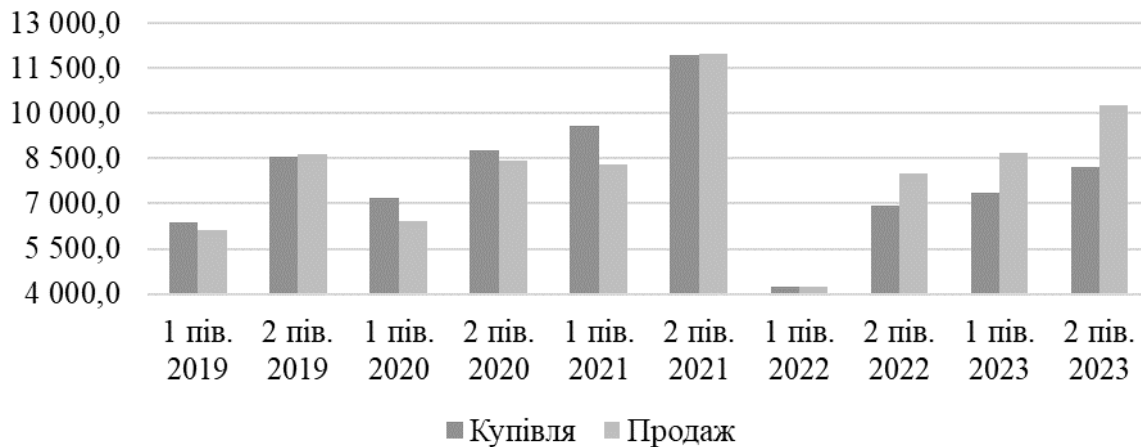

Рис. 1. Обсяг операцій з готівковою іноземною валютою 2019-2023 рр. (млн дол США)

Джерело: складено автором за джерелом [3].

За обсягами операції з купівлі-продажу безготівкової валюти є більш масштабними (обсяг безготівкових операцій майже у 5 разів більше), але тенденції які ми спостерігаємо на ньому подібні до готівкового сегменту (рис. 2).

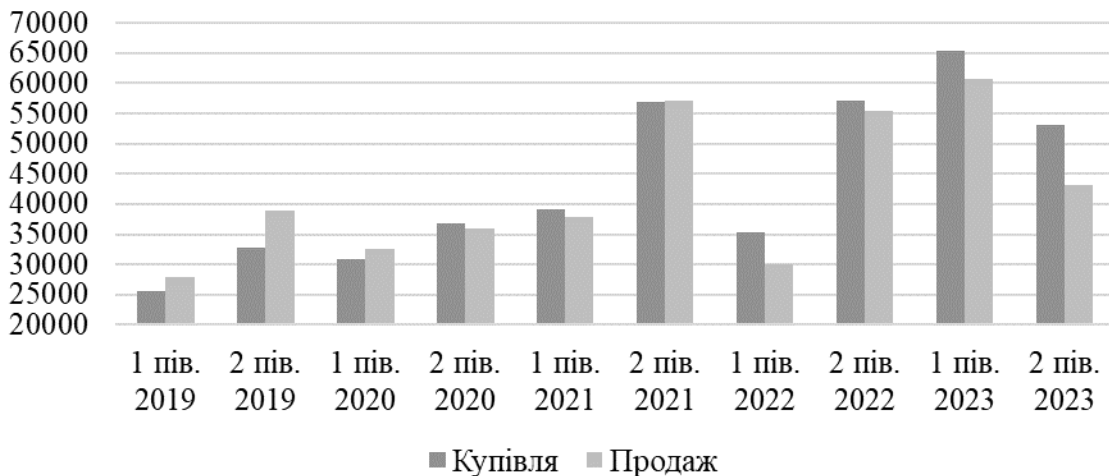

Рис. 2. Обсяг операцій клієнтів банків з безготівковою іноземною валютою 2019-2023 рр. (млн дол США)

Джерело: складено автором за джерелом [3].

У 2020 р. порівняно з 2019 р. обсяг операцій скоротився через економічний спад та пандемію COVID-19, але безготівкові операції перевищували готівкові через карантинні обмеження, які на певний період часу призупинили постачання

готівки. У другому півріччі 2021 року ситуація значно покращилася – обсяги безготівкових операцій збільшився через поживлення економічної активності та поступове зняття карантинних обмежень. У першому півріччі 2022 р. обсяг операцій знову знизився під впливом введення низки жорстких обмежень та зниження ділової активності. Вже в наступному півріччі ситуація покращилася – обсяги безготівкових валютних операцій зросли і продовжують зростати у першому півріччі 2023 року, але вже в другому півріччі відбувається скорочення.

Проведене дослідження демонструє нарощування готівкових та безготівкових операцій з іноземною валютою та вихід майже на довоєнний рівень, що свідчить про пристосування бізнесу та населення до сучасних викликів, довіру до роботи банківської системи. Разом з тим варто відмітити, що таке зростання відбувається поступово, що підтверджує професійне використання центральним банком адміністративних та економічних інструментів валютного регулювання.

Список використаних джерел:

1. Саєнко А.Я. Роль комерційних банків на валютному ринку України. *Сучасний стан та перспективи розвитку фінансової системи України* : матеріали ІХ Всеукраїнської науково-практичної Інтернет – конференції. Вінниця: Редакційно-видавничий відділ ВТЕІ КНТЕУ. 2020. С. 229-237. URL: http://www.vtei.com.ua/doc/2020/16_06_2020zb.pdf#page=229 (дата звернення: 29.03.2024).
2. Макаренко Ю. П., Вітер К.О. Аналіз сучасного стану та тенденцій функціонування валютного ринку України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2022. №2. С. 42-49. URL: <http://surl.li/udbbv> (дата звернення: 30.03.2024).
3. Статистика зовнішнього сектору. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external> (дата звернення: 01.04.2024).

*Деркач Юлія Борисівна
к. е. н., доцент кафедри банківської справи
Турченко Михайло Сергійович
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
факультету фінансів та банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна*

ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Тези присвячено дослідженню конкурентоспроможності ринку банківських послуг, зокрема важливості збільшення конкуренції та зменшення монополізації. Дослідження вказує на необхідність впровадження стратегій, спрямованих на розвиток інновацій, підвищення якості обслуговування.

Ключові слова: *конкурентоспроможність, монополізація, конкуренція, ринок банківських послуг, підвищення конкурентоспроможності.*

Конкуренція на банківському ринку у сучасному світі є не лише важливою, але й необхідною для забезпечення здорової та стабільної економіки. Це не лише сприяє інноваціям та покращенню фінансових послуг для клієнтів, але й має безпосередній вплив на розвиток суспільства. Збільшення конкурентоспроможності банків стає ключовим фактором для покращення якості послуг, зниження вартості кредитів та інших фінансових продуктів, а також стимулює їх ефективність та інноваційність. Підвищення конкурентоспроможності банків уможливить розширення їх ринкового впливу, сприятиме більш широкому доступу до фінансових послуг для населення та підприємств, а також сприятиме забезпеченню стабільності та прогресу на банківському ринку та в економіці в цілому.

Спершу, варто виділити основні відмінності між поняттями «конкуренція» та «конкурентоспроможність», адже, не зважаючи на схожість даних понять, вони все ж таки мають суцільну різницю. Зокрема, поняття «конкурентоспроможність» у наукових працях трактують по-різному, але, на мою думку, більш влучним та всеохоплюючим є роз'яснення, які були запропоновані Інститутом менеджменту і розвитку (IMD): «конкурентоспроможність – реальна і потенційна можливість фірм за існуючих умов проєктувати, виготовляти, збувати товари, які за ціновими та неціновими характеристиками більш привабливі для споживачів, ніж аналогічні товари їх конкурентів» [1]. Водночас, що стосується конкуренції, то можна зазначити, що це є процес суперництва та боротьби між окремими фірмами у будь-якій сфері господарювання за кращі результати (отримання прибутку,

збільшення продажів тощо). Таким чином, можемо зробити висновок, що конкурентоспроможність є характеристикою конкретного об'єкта (наприклад, конкретного банку), а конкуренція – процес взаємодії між цими об'єктами (конкурентна боротьба банків на ринку банківських послуг за клієнта або прибуток).

Для оцінки рівня конкуренції на конкретному ринку в Україні можна застосувати аналіз рівня показника ННІ, або індекс Герфіндаля. Даний показник відображає концентрацію бізнесу на ринку і, таким чином, можна отримати інформацію щодо рівня монополізації та рівня конкуренції на даному ринку.

Провівши аналіз банківського ринку України упродовж 2022 – 2024 рр. та розрахувавши показник ННІ, можемо отримати наступні результати (див. рис. 1).

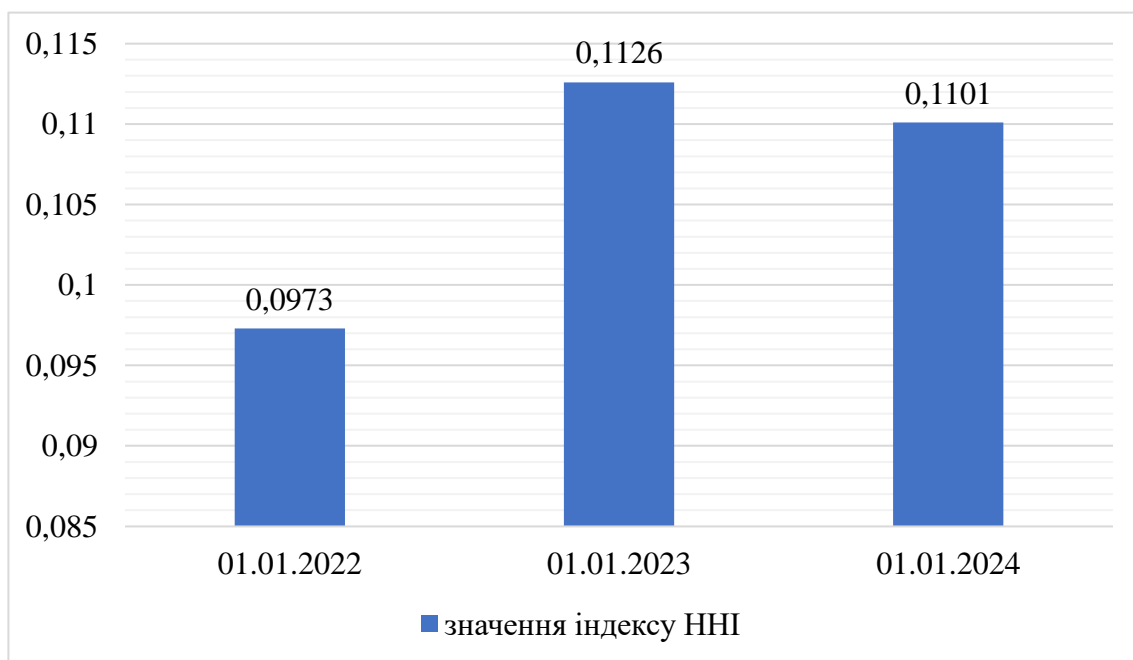

Рис. 1. Значення показника ННІ на ринку банківських послуг в Україні
Джерело: Складено за даними [2].

Як видно із розрахунків, упродовж 2022-2024 рр. показник ННІ змінювався нерівномірно, зокрема збільшився з 0.097 до 0.113 у 2022 році та зменшився до 0.110 у 2023 році. Водночас, можна зробити висновок, що упродовж повномасштабного вторгнення, концентрація на банківському ринку збільшувалася, що пояснюється ліквідацією 8-ми банківських установ за досліджуваний період та зростанням домінуючої позиції великих банків на ринку банківських послуг.

Монополізація ринку банківських послуг є негативним явищем, так як через це ринок втрачає конкурентоспроможність, зацікавленість учасників ринку в

інноваціях та науковому прогресі, збільшується відсутність стимулу до покращення обслуговування клієнтів та створення нових продуктів, збільшення системного ризику та ймовірності збільшення цін на банківські послуги для населення.

Таким чином можемо зробити висновок, що задля забезпечення наукового прогресу, зацікавленості банків у покращенні обслуговуванні клієнтів та покращення діяльності усіх учасників ринку банківських послуг постає необхідність у збільшенні конкурентоспроможності кожного з учасників ринку з метою збільшення часток ринку усіх банків.

Збільшення конкурентоспроможності можна досягти за рахунок декількох факторів, зокрема:

- інвестиції в технології
- розвиток цифрових каналів обслуговування клієнтів
- розширення та покращення продуктової лінійки банків
- покращення якості обслуговування клієнтів
- укладення стратегічних партнерств з метою надання клієнтам персоналізованих, унікальних послуг за кращими умовами, ніж у конкурентів
- удосконалення операційних процесів та їх ефективності та ін.

Отже, дослідження показує, що збільшення конкуренції на ринку банківських послуг та зменшення його монополізації є ключовими аспектами для забезпечення стійкого розвитку фінансової системи. В контексті сучасної глобалізованої економіки, де банківські послуги стають все більш важливими для фінансового розвитку та підтримки економічного зростання, забезпечення ефективної конкуренції є надзвичайно важливим завданням.

Підвищення конкурентоспроможності банків сприяє створенню механізмів, які стимулюють інновації, покращують якість обслуговування та сприяють зниженню цін на фінансові послуги для клієнтів. Крім того, конкуренція сприяє підвищенню ефективності ринку, забезпечуючи оптимальне використання ресурсів та стимулюючи банки до розвитку інноваційних стратегій.

Зменшення монополізації ринку банківських послуг сприяє збільшенню вибору для клієнтів, підвищенню якості обслуговування та зниженню ризиків системних криз. Це також сприяє створенню більш прозорих та стабільних умов для функціонування фінансової системи в цілому.

Список використаних джерел:

1. World Competitiveness Yearbook 2000, IMD. URL: www.imd.ch/wcy/ranking (дата звернення: 30.03.2024)
2. Наглядова Статистика НБУ. Національний Банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення: 30.03.2024)

*Деркач Юлія Борисівна
к.е.н., доцент кафедри банківської справи
Цап'як Анастасія Віталіївна
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
факультету фінанси та банківська справа
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна*

ДЕРЖАВНІ ПРОГРАМИ ПІДТРИМКИ КРЕДИТУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Тези присвячені державній програмі "Доступні кредити 5-7-9%", яка є вагомим інструментом для підтримки підприємницької діяльності в умовах війни. Значна увага приділена політиці державного пільгового кредитування підприємств за низькими відсотковими ставками.

***Ключові слова:** воєнний стан, державна підтримка, кредитування, підприємництво, бізнес.*

Програма «Доступні кредити 5-7-9%» є найважливішим інструментом підтримки українського бізнесу під час війни. Ця програма спрямована на відновлення, підтримку та стимулювання розвитку підприємницької діяльності в Україні в складних воєнних умовах. Особливо актуальною вона є для аграрного сектору економіки, який зазнав значних втрат внаслідок війни. Адже сільське господарство є стратегічно важливою галуззю, що забезпечує продовольчу безпеку країни, тому потребує суттєвої державної підтримки.

Варто відмітити, що програма підтримки «Доступні кредити 5-7-9%» була запроваджена ще до повномасштабної війни. Однак мала певні недоліки, які згодом було враховано, а саме – 18 березня 2022 року з метою відновлення бізнесу та стимулювання підприємницької діяльності в умовах воєнного стану, Уряд України вніс зміни до Державної програми "Доступні кредити 5-7-9%". Ці зміни були спрямовані на розширення можливостей для підтримки підприємців, чия діяльність постраждала через військову агресію росії проти України. Завдяки оновленій програмі, суб'єкти господарювання могли отримати доступ до пільгового кредитування на вигідних умовах для збереження та розвитку свого бізнесу. Зміни Державної програми «Доступні кредити 5-7-9%» пов'язані з:

Розширенням кола учасників програми. До них належать середні підприємства з річним оборотом до 50 млн євро (раніше - 20 млн євро) та великі підприємства з річним оборотом понад 50 млн євро, незалежно від кількості працівників можуть до неї долучитися.

Збільшення суми кредиту. Усі суб'єкти підприємницької діяльності, включно з пов'язаними компаніями, можуть отримати кредит на суму до 60 мільйонів гривень (раніше 50 мільйонів гривень).

Встановлення диференційованої процентної ставки: 0% річних протягом воєнного стану та один місяць після його завершення; 5% річних після закінчення зазначеного періоду та до кінця терміну кредитування.

Визначення двох цілей надання кредитів: інвестиційне кредитування для придбання основних засобів; поповнення обігових коштів для ведення підприємницької діяльності.

Встановлення диференційованих строків кредитування в залежності від цілей кредиту: інвестиційні кредити можуть надаватися терміном до 5 років, а кредити на поповнення обігових коштів - до 3 років.

Встановлення розміру кредитної гарантії. Розмір кредитної гарантії, що надається в рамках програми, становить 50% від суми кредиту. Проте ця гарантія поширюється лише на суб'єктів мікро-, малого та середнього підприємництва. Великі підприємства не можуть скористатися гарантійним забезпеченням за цією програмою.

Реалізацію програми забезпечує Фонд розвитку підприємництва (ФРП), єдиним учасником якого є Уряд України в особі Міністерства фінансів. Міністерство координує всі аспекти діяльності Фонду. Для впровадження держпрограми ФРП уклав угоди про співпрацю з 45 банківськими установами. Незважаючи на воєнний стан, держава продовжує виконувати всі обов'язкові компенсаційні виплати на користь бізнесу за укладеними в рамках програми кредитними договорами.

Підбиваючи підсумки зазначимо, що державна програма «Доступні кредити 5-7-9%» є важливим інструментом фінансової підтримки українського бізнесу в умовах війни. Завдяки внесеним змінам програма стала більш гнучкою та доступною для ширшого кола підприємств різних розмірів і форм власності. Незважаючи на складні воєнні реалії, держава продовжує реалізовувати програми, спрямовані на відновлення та розвиток підприємницької діяльності в Україні.

Список використаних джерел:

1. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні : Закон України від 22.03.2012 р. № 4618-VI : станом на 3 верес. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text> (дата звернення: 03.04.2024).
2. Солоненко Ю., Панасюк П. Державна підтримка та стимулювання бізнесу України в умовах війни. *Галицький економічний вісник*. 2023. Том 82. № 3. С.190-200. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/42546/2/GEJ_2023v82n3_Solonenko_Y-State_support_and_business_190-200.pdf (дата звернення: 03.04.2024).

*Деркач Юлія Борисівна
к.е.н., доцент кафедри банківської справи
Чекал Орина Григорівна
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
факультету фінансів та банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна*

СОЦІАЛЬНІ ІНІЦІАТИВИ БАНКІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Тези присвячено визначенню сутності соціальної відповідальності банківського бізнесу. Розглянуто соціальні ініціативи трьох системно важливих банків, які реалізуються в умовах військового стану.

Ключові слова: *банк, відповідальність, програма підтримки, фонд, фінанси*

Соціальна відповідальність банків набуває особливого значення для нашої країни, а саме в контексті забезпечення її соціально-економічного розвитку в умовах ведення довготривалої війни «на виснаження», адже соціально відповідальний банківський бізнес створює підґрунтя для міцної фінансової системи шляхом підвищення довіри до неї з боку бізнеса та населення.

Проведений аналіз наукових джерел свідчить про незначну кількість теоретичних розробок стосовно визначення соціальної відповідальності. На нашу думку найбільш вдалим є визначення О. Дзюблюка та Т. Стечишин. Зазначені вчені визначають соціальну відповідальність банку як «це відповідальне ставлення банку до свого продукту (послуги), працівників, споживачів, партнерів, акціонерів, активну соціальну позиція, яка полягає в гармонійному співіснуванні, взаємодії та постійному діалозі з представниками комерційного сектору і суспільства, державної влади, зацікавленими сторонами для ефективного сприяння рішенню гострих економічних, соціальних, гуманітарних та екологічних проблем [4].

Основними принципами, на яких базується соціальна відповідальність банків є відкритість та прозорість; дотримання вимог та стандартів корпоративної етики та правил поведінки; відповідальність перед стейкхолдерами; достовірність поданої інформації; довіри та партнерства; професіоналізм; обґрунтування прийняття рішення щодо економічних, соціальних та екологічних проєктів [4].

Зазначимо, що в Україні в діяльності системно важливих банків присутні принципи соціального підходу до ведення бізнесу, що є критично важливим, враховуючи те, що саме ці банки акумулюють та розподіляють фінансові потоки вітчизняної економіки, обслуговують переважну більшість населення та бізнесу [4].

Коротко розглянемо соціальні ініціативи Приватбанку, Укрсиббанку та ОТП Bank. Найбільший системний державний банк Приватбанк створив власний благодійний фонд «Допомагати просто». Цей фонд протягом тривалого часу допомагає багатьом дитячим будинкам та школам-інтернатам, онкохворим дітям і постраждалим від терактів [1]. З початком широкомасштабної війни фонд збирає гроші на підтримку війська «Робимо вітер ворогу», лікування людей, які втратили здоров'я від воєнних дій «Збір для Superhumans: Обличчя людяності» та інше [1].

Укрсиббанк також відіграє важливу у роль у суспільстві. А саме, надає підприємцям індивідуальні можливості для розвитку бізнесу, підтримує актуальні соціальні програми в усіх регіонах України, як культурні так і медичні. А також сприяє збереженню навколишнього середовища, припиняю роботу з тютюновими компаніями та компаніями, які займаються хімічними добривами [3].

На початку літа 2022 року ОТПBank почав реалізовувати програму соціальної відповідальності «Helps Ukraine», яка зосереджена на охороні здоров'я, догляді за дітьми, зокрема фонд спрямовує кошти на допомогу дітям-сиротам та внутрішньо переміщеним особам а також тим, хто втратив житло [2].

Як висновок зазначимо, що дотримання основних принципів соціальної відповідальності банківського сектору має на меті забезпечити належний соціально-економічний розвиток територій, регіонів та країни. Важливим також є запровадження у операційну діяльність банків інноваційних продуктів і послуг, які допомагають вирішувати конкретні соціальні проблеми та створювати нові можливості клієнтів.

Список використаних джерел :

1. Офіційний сайт АТ «ПриватБанк». URL: <https://dobro.privatbank.ua/> (дата звернення: 26.03.2024)
2. Офіційний сайт АТ «ОТП Банк». URL: <https://helps-ukraine.otpbank.com.ua/ua/> (дата звернення 26.03.2024)
3. Офіційний сайт АТ «УКРСИББАНК». URL: https://ukrsibbank.com/career/responsibility_and_care/ (дата звернення: 26.03.2024)
4. Дзюблюк О., Стечишин Т. Соціальна відповідальність банківської системи : теоретичний та практичний аспект. URL: <https://salو.li/83b4b01>(дата звернення: 26.03.2024)

Dorogaia Irina

*Dr. Sc. (Econ.), Associate Professor of the Department of Management
Academy of Economic Studies of Moldova,
Chisinau, Moldova*

SKILLS FOR THE FUTURE IN INDUSTRIALIZATION 4.0

With the explosion of technology called Industrialization 4.0, there is a natural question about the qualities and skills that employees should possess in the future. The purpose of this article is to justify the need to rethink approaches to education and to identify those qualities that will be relevant in the short term when companies operate according to new principles. This work is part of a post-doctoral study supported by the grant from the National Agency for Research and Development of the Republic of Moldova (the state budget): “Creating the organizational change management model for small and medium enterprises through the challenges of Industrialization 4.0”, within the framework of the project numbered 22.00208.0807.10/PD.

Keywords: *skills, Industrialization 4.0, management, training, development*

Industrialization 4.0 blurs the boundaries between the physical and digital world. This phenomenon changes all processes, transforming them significantly. In addition, it changes roles in the organization, and accordingly, organizational structures, operating principles, and training methods are also changing significantly. Often, the skills of the future are associated with knowledge of information technology, artificial intelligence, the ability to continuously learn, etc. Our approach in the study of necessary skills implies their division into two categories: skills necessary to develop management and skills necessary to develop subordinates. As before, prior to a period of significant change, managerial qualities and skills should boil down to the ability to formulate strategy, vision, develop an action plan and respond to change, adapt as needed and coordinate the entire organization. At the same time, rank-and-file employees are most often executors and act in accordance with their job descriptions and instructions from their superiors. The new environment significantly changes the way organizations operate and the ways in which they are managed. This understanding makes us think about changing the concept of education: methods and approaches that would contribute to current trends and develop the necessary skills.

Consequently, *flexibility and adaptability* play a primary role in the hierarchy of necessary qualities. The importance of these qualities is related to the rapid development of technology.

New technologies appear and develop with amazing speed. Flexibility will allow workers and organizations to quickly adapt to new tools and ways of working, maintaining competitiveness and efficiency. In addition to technology, the market

environment is changing rapidly, changing trends, consumer tastes, and established relationships between companies. Agility helps to respond to these changes quickly, keeping businesses relevant and successful. Adaptability contributes to rapid switching between tasks and roles, ensuring effective project execution, coping with unexpected challenges and finding creative solutions.

The next important quality is *critical thinking*, or the ability to analyze information and arguments, to think logically and objectively, and to evaluate different ideas and conclusions. Necessary attributes of critical thinking include analysis, which is the ability to break down complex information into its components for better understanding, and logical reasoning, which represents the use of sequential and structured thinking to evaluate arguments and draw conclusions. A manager must critically evaluate sources of information, distinguish between facts and opinions, and determine the credibility and relevance of information.

In this environment, *leadership skills*, the ability to motivate employees and build cross-cultural teams have become even more relevant. Compared to classical approaches, modern leadership involves learning, service behaviors, and instead of directive command, coaching and mentoring. In such conditions, employees have a high level of awareness, knowledge and willingness to learn themselves and therefore should be treated accordingly, understanding the situation and individual needs.

For both groups - managers and employees - *digital literacy* and the ability to use various digital tools, platforms and services. Digital literacy is essential in today's world for successful work, learning and communication, as well as for participation in the digital society. This is a key skill that allows employees to adapt to rapidly evolving technology and the digital world. Modern companies use digital platforms to interact with each other, which speed up processes and bring additional usefulness to both the companies themselves and customers. Here, inextricably with digital literacy, there is a need for digital ethics, which is associated with an understanding of ethical issues in the use of digital technologies, such as privacy, compliance with copyrights and digital etiquette.

The *ability to self-development* is another important quality required in modern conditions. Moreover, both managers and ordinary employees must adhere to it. This ability will help both categories innovate faster, stay abreast of the latest trends, and help businesses become more competitive.

It is important for employees to be able to *work in a team*. This will help bring together unique knowledge and experience to find better solutions to complex problems. Teamwork promotes the sharing of knowledge and skills: employees can learn from each other by sharing experiences and best practices. Working in a team requires effective communication and expression of ideas, which helps employees develop the communication skills that are valued in any profession. Teamwork can lead to higher productivity as tasks are distributed according to the skills and abilities of team members, allowing more work to be completed in less time.

To develop the mentioned qualities such as teamwork, critical thinking, adaptability and lifelong learning, the *education system must undergo certain changes and adaptations*.

First, the education system must move to an active learning and hands-on approach. This involves a move away from traditional memorization of information towards active learning methods, including real-world problem solving, project work and case methods.

Secondly, modern education should develop teamwork skills; this involves the inclusion in the educational process of group projects and assignments aimed at developing communication skills, cooperation and conflict resolution in a team. Thirdly, an important direction should be focus on critical thinking. Teaching students the skills of analysis, evaluation of information and critical thinking through discussions, debates and critical analysis of various sources of information.

The next important area is teaching digital literacy. Integrating technology skills into the curriculum, including basic software tools, online resources, and programming fundamentals, will help point students in the right direction.

Another important point is teaching self-study skills. This direction will develop by encouraging independent search for information, a critical attitude to its analysis and independent learning. Orientation on personal development also includes in the learning process assignments aimed at the development of emotional intelligence, stress resistance and personal growth, which is known to be extremely important in today's environment full of instability, unpredictability and constant stress.

Project-oriented learning is also important, which involves developing projects that require research, planning, execution and evaluation of various situations to develop complex skills in students.

Today, many educational institutions already use an interdisciplinary approach in teaching, using a problem-oriented approach that involves the study of a set of different problems and tasks in real companies. This interdisciplinary approach implies stimulating the study and application of knowledge from different disciplines to solve complex problems, which contributes to the development of flexible thinking and adaptability, so necessary in the conditions of Industrialization 4.0. The popular STEAM methodology includes all of these areas to develop the necessary qualities in students. The STEAM (Science, Technology, Engineering, Arts and Mathematics) approach is an innovative educational methodology focused on integrating these five key disciplines. The core idea of STEM is to apply knowledge in a practical way, linking theory to real-life challenges and developing critical thinking. One of the key principles of STEM is an interdisciplinary approach, where learning does not take place through separate isolated subjects, but through their integration into a unified curriculum. This allows students to see connections between different fields and understand how math can help solve engineering problems, how scientific knowledge is applicable to technology, and so on. This approach stimulates research skills and logical thinking.

References:

1. 7 education trends to watch in 2024. <https://standtogether.org/news/trends-in-education-to-watch/> (access date: 01.04.2024)
2. What is STEAM Education? <https://goo.su/zcB14j> (access date: 03.04.2024)
3. The Future of Education: 8 Trends to Watch in 2024. <https://www.salesforce.com/blog/education-trends/> (access date: 01.04.2024)

JEL Classification: G39

Дроботя Яна Анатоліївна

*к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Полтавського державного аграрного університету
м. Полтава, Україна*

Дорошенко Ольга Олександрівна

*к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Полтавського державного аграрного університету
м. Полтава, Україна*

Пастошук Дмитро Євгенович

*магістр спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Полтавського державного аграрного університету
м. Полтава, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ НА ФІНАНСОВУ БЕЗПЕКУ ПІДПРИЄМСТВА В РЕАЛІЯХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Тези присвячено особливостям впливу фінансових ризиків на фінансову безпеку підприємств в реаліях війни. Досліджено особливості даного впливу в рамках систематичної та несистематичної складової.

Ключові слова: *фінансова безпека, фінансові ризики, військовий стан.*

Військовий стан в країні без сумніву впливає на всі процеси та явища, всіх без винятку суб'єктів здійснення господарювання в межах нашої країни, окрім того варто сказати і про макро- аспект, тобто вплив військового стану в нашій країні на функціонування та взаємодію в межах світової економіки.

Військовий стан викликає значну переорієнтацію в межах суб'єктів, ринків, домашніх господарств нашої країни та в межах світового господарства.

Тож, узагальнюючи дослідження впливу військового стану на Україну варто акцентувати на фінансовій складовій загалом та тих особливостях фінансових ризиків і фінансової безпеки підприємств, що виникають під впливом війни.

На нашу думку, військовий стан вплинув як на систематичну, так і несистематичну складову фінансових ризиків, що без сумніву здійснило вплив на фінансову безпеку підприємства. Окрім того вважаємо, що дані впливи змінили управлінські орієнтири на рівні держави та на рівні окремих суб'єктів господарювання.

Тож, з нашого погляду, варто акцентувати на особливостях впливу фінансових ризиків в реаліях війни на фінансову безпеку підприємств. Зокрема, вважаємо за доцільне в межах таких особливостей виділити [1-4]:

- систематичну складову;
- несистематичну складову.

Систематична складова, тобто зовнішня складова – складова, що перш за все залежить від впливу війни на державу в цілому та управлінські рішення і механізми, які використовує держава з ціллю мінімізації негативного впливу війни на фінансову систему в цілому, зокрема [1-4]:

- коригування через монетарного регулятора інфляційних процесів в державі;
- коригування через санкції, обмеження діяльності окремих суб'єктів;
- коригування державного бюджету;
- коригування питання зовнішньої підтримки партнерів та вжиття заходів з її отримання;
- коригування фіскального механізму;
- підтримка бізнесу;
- коригування соціальних та демографічних питань;
- підтримка армії.

Несистематична складова передбачає акцент на діяльності конкретного суб'єкту та тих управлінських рішень і механізмів, які застосовує цей суб'єкт пристосовуючись до систематичної складової, не маючи на неї впливу.

Вважаємо, що до таких чинників належить [1-4]: прагнення вижити; прагнення отримання прибутку; прагнення зберегти потужності; прагнення зберегти персонал та його кваліфікацію.

На завершення зазначимо, що особливості економічних процесів в реаліях військового стану підсилили систематичну та несистематичну складову фінансових ризиків та зробили велику тріщину в питанні фінансової безпеки всіх суб'єктів господарювання, тож на сьогодні ціль вітчизняних підприємств – маневрування між систематичною та несистематичною складовою фінансового ризику з ціллю збереження суб'єкту, з ціллю збереження фінансової незалежності держави.

Список використаних джерел:

1. Лактіонова О. А. Управління фінансовими ризиками: навчальний посібник. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2020. 256 с.
2. Орлик О. В. Фінансові ризики в системі забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства. *Інноваційна економіка*. 2016. № 5–6 [63]. С. 218–223.
3. Томілін, О., Краснікова, О., Гечбаія, Б., Зоря, С., Дроботя, Я., & Синиця, Ю. (2023). Управління ризиками в аграрному секторі: фінансовий аспект. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 4(51), 147–162. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.4.51.2023.4096>
4. Томілін О. О., Тютюнник Ю. М., Бражник Л.В., Дроботя Я. А. Фінансово-економічний словник – довідник / за наук. ред. проф. О. О. Томіліна / Полтава: ПДАУ. 2023. 108 с.

Єсіна Ольга Геннадіївна
ст. викладач кафедри менеджменту організації
Сушарник Микола Олегович
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
факультету менеджменту, обліку та інформаційних технологій
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна

РОЛЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА МАШИННОГО НАВЧАННЯ В УПРАВЛІННІ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Тези присвячено дослідженню сучасних тенденцій та перспектив розвитку штучного інтелекту (ШІ) та машинного навчання (ML) в управлінні бізнес-процесами. Проведено оцінку впливу ШІ та ML на різні аспекти бізнес-діяльності.

***Ключові слова:** штучний інтелект, машинне навчання, бізнес-процеси, цифрові технології, цифрова економіка..*

Зараз інформаційні технології займають все більше місця у функціонуванні економіки всіх країн. Істотного зростання доходів можна досягти саме шляхом використання нових технологій для виготовлення різної продукції та послуг. Виходячи з цього, можна дійти до висновку, що цифрова економіка – це господарська діяльність, основними показниками якої характеризуються: великий обсяг інформації у цифровому форматі, її швидкий аналіз та отримання результатів, які застосовуються у звичайних формах управління.

Забезпечити результативність цифрової економіки можна шляхом впровадження прогресивних технологій для різних трансформацій з даними. Таким чином, виникне можливість знизити витрати на виробництво товарів та надання послуг. Однією з таких технологій є штучний інтелект. Штучний інтелект – це властивість системи чи машини імітувати поведінку людини з метою навчання та виконання певних завдань.

Застосування штучного інтелекту дасть перспективу модернізувати технологічні процеси, суттєво збільшивши ефективність роботи. ШІ здатний повністю реорганізувати процеси управління та сформувати нові компетенції, тим самим змінивши процес взаємовідносини людини та машини. У модернізації бізнес-процесів ШІ робить їх пластичними та адаптивними, що дозволить об'єднати прогресивні системи. Отже, зросте перспектива консолідувати в робочі групи людей і роботів, які згодом зможуть набагато швидше обробляти нову інформацію, з легкістю пристосовуватися під умови, що безперервно змінюються, використовуючи відповідні дані, функції та технології. Вищезгаданий підхід дасть

компаніям перспективу фундаментального переосмислення бізнес-процесів, зменшивши при цьому витрати і значно збільшивши продуктивність [1].

"Розумне" виробництво побудоване на інтеграції різних технологій, програмних систем та сенсорів для створення багатовимірної інтелектуальної екосистеми, яка може простежувати, аналізувати та автоматизувати виробничі операції в режимі реального часу. Для оптимізації виробничих процесів та збільшення операційної ефективності використовуються такі технології, а саме: Інтернет речей (IoT), машинне навчання (ML), штучний інтелект (AI) та аналітику великих даних (Big Data).

Функціонування технологій штучного інтелекту здійснюється за схемою злиття: AI – ML – DL. Штучний інтелект (AI), як парадигма і технологія, створює інтелектуальні алгоритми, здатні виконувати функції, які здавна властиві людині. Машинне навчання (ML), як метод штучного інтелекту, що досліджує побудову здатних навчатися алгоритмів, використовується для врегулювання бізнес-завдань у випадках, коли накопичено велику кількість хаотичних та спотворених даних, що вимагають їх систематизації, позначення зв'язків та закономірностей. А глибоке навчання (DL), як сукупність методів ML, застосовуючи цифрові обчислення за допомогою нейронних мереж, реалізує функції систем у бізнесі. Загальнообов'язковою умовою реалізації DL розглядається наявність великого обсягу даних. DL вже сьогодні знаходить застосування у таких сферах, як: рекомендації у соціальних мережах та інтернет-магазинах; переклади текстів; перетворення зображень; розпізнавання мови; медицині та інших. Стівен Хокінг під час відеоконференції у рамках Глобальної конференції мобільного інтернету в Пекіні, заявив: «Розвиток штучного інтелекту може стати як надзвичайно позитивним, так і найстрашнішим чинником для людства. Ми повинні усвідомлювати небезпеку, яку він являє собою» [2]. Окремі технології та інструменти штучного інтелекту генерують нові напрямки та бізнес-моделі в економіці, присутні у всьому ланцюжку формування цінності продукту або послуги. До найбільш важливих бізнес-процесів, які піддаються цифровізації та автоматизації можна віднести:

1. Проектування – зменшення термінів та підвищення ефективності розробки товарів та послуг.

2. Виробництво – удосконалення та оптимізація бізнес-процесів, автоматизація промислових ліній, зниження кількості помилок та збоїв у роботі обладнання шляхом превентивного обслуговування.

3. Закупівлі та постачання – роботизована оцінка та вибір постачальників за прорахованим алгоритмом, оптимізація та скорочення термінів постачання, моніторинг та регулювання запасів, оптимізація закупівель.

4. Просування – прогнозування обсягів продажу, стимулювання продажів, підтримка та обслуговування клієнтів.

5. Ціноутворення – управління динамічним ціноутворенням.

Технології штучного інтелекту повинні гарантувати перетворення бізнес-процесів, в описаних сферах діяльності. Впровадження в організаціях технологій штучного інтелекту сьогодні має низку обмежень, пов'язаних із такими факторами, як: відсутність інформаційно-технологічної інфраструктури; відсутність фахівців для володіння та впровадження технологій; складність розробки техніко-економічного обґрунтування проєктів; не розуміння впливу технологій та автоматизації на моральний стан та мотивацію персоналу.

Важливо підкреслити, що для оцінки дотримання AI норм і стандартів якості вже сьогодні вироблено концепцію «Quality 4.0», яка передбачає залучення алгоритмів у розпізнанні та ідентифікації виробничих невідповідностей, що викликають проблеми якості продукції [3; 4].

Сучасний ринок штучного інтелекту охоплює дуже багато різних галузей. Згідно з опитуваннями Harvard Business Review, 36 % керівників свідчать, що їхньою основною метою впровадження штучного інтелекту є оптимізація бізнес-процесів – автоматизація внутрішніх бізнес-операцій, взаємини з клієнтами та співробітниками, отримання інформації за допомогою аналізу даних. У вітчизняній практиці широке використання в управлінні бізнес-процесами отримали ERP-системи планування ресурсів та CRM-системи управління взаємовідносинами з контрагентами [5].

Отже, цифрові технології сьогодні є ключовим аспектом для створення нової бізнес-системи та управління бізнес-процесами, оскільки стрімкий розвиток технологій спонукає всі галузі бізнесу впроваджувати новітні методи управління процесами, для того, щоб відповідати сучасним тенденціям. Слід зазначити, що цифрові технології не є досконалими. У зв'язку з цим необхідно встановлювати регулятори, що забезпечують прозорість щодо того, як приймаються рішення використовуючи алгоритми.

За результатами проведеного дослідження зробимо висновок: цифрові технології є ключовим аспектом для створення нової бізнес-системи та управління бізнес-процесами; ШІ та ML мають значний потенціал для оптимізації бізнес-процесів. При цьому слід враховувати, що для успішного впровадження ШІ важливо мати чітку стратегію, кваліфікованих фахівців та відповідну інфраструктуру.

Список використаних джерел:

1. Скопенко Н. С., Євсєєва-Северина І. В., Кириченко О. М. Вплив технологій штучного інтелекту на ефективність діяльності бізнесу. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». 2022. №11. URL: <https://www.inter-nauka.com/issues/economic2022/11/8425> (дата звернення: 26.03.2024).
2. Machine learning, task automation and robotics are already widely used in business. URL: <https://www.zdnet.com/article/stephen-hawking-issues-familiar-warning-against-ai-at-its-emerging-power-center-china/> (дата звернення: 26.03.2024).

3. Чепелюк М. І. Інструментарій стратегічного управління в контексті сучасних концепцій та трендів світового економічного розвитку : монографія. Харків : ФОП Лібуркіна Л. М., 2021. 396 с.
4. Sader Sami; Husti Istvan; Daroczi Miklos. A review of quality 4.0: Definitions, features, technologies, applications, and challenges. *Total Quality Management & Business Excellence*. 2022. С. 1164-1182.
5. Wamba-Taguimdje, Serge-Lopez. Influence of artificial intelligence (AI) on firm performance: the business value of AI-based transformation projects. *Business Process Management Journal*. 2020, С. 1893-1924.

JEL Classification: K00

Єфремова Катерина Вікторівна
к.ю.н., доцент кафедри права Європейського союзу
Трубчанінова Аліна Сергіївна
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
факультету юстиції
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ БОРотьБИ ЗІ СПАМОМ В КОНТЕКСТІ ФІНАНСОВОГО ПРАВА: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ВИКЛИКИ

В роботі розглянуті інноваційні методи боротьби зі спамом у контексті фінансового права та визначені перспективи та виклики, пов'язані з цим явищем. Зокрема, проведений аналіз сучасних технологічних рішень, які можуть бути застосовані для ефективного контролю за небажаними комунікаціями в фінансовому секторі. В тезах досліджені потенційні переваги інновацій, включаючи зменшення ризиків шахрайства, підвищення довіри споживачів та забезпечення відповідності з законодавством.

Ключові слова: *спам, кібербезпека, цифрова безпека, електронна комерція, технології, фільтрація, антиспам.*

У світі сучасних технологій і цифрової комунікації проблема спаму стає все більш актуальною, в тому числі в контексті фінансового сектору. Швидкий розвиток інтернет-технологій спричиняє не лише зростання обсягів спаму, але й виникненню нових методів його поширення. Наразі ця проблема набуває особливої гостроти в фінансовій сфері, де безпека та конфіденційність інформації вкрай важливі.

Насамперед, спамом є масова розсилка повідомлень різного змісту користувачам, які не виражають бажання їх отримувати. Так, останнім часом експерти в області безпеки та захисту інформації проявили інтерес до питання, яке на перший погляд може здатися неспецифічним для них - боротьбою зі спамом, тобто масовими розсилками, що переважно мають рекламний характер. Хоча спам може здаватися безпечним, насправді нав'язлива реклама переповнює поштові скриньки, примушуючи користувачів витратити гроші на оплату надмірного трафіку та особистий час на його видалення [1, с. 190].

Крім того, шахраї використовують спам для шахрайства та вимагання грошей. Технічні засоби боротьби зі спамом не завжди ефективні, оскільки спамери постійно розробляють нові методи уникнення блокувань та фільтрів. Тому для протидії поширенню небажаних електронних повідомлень необхідно поєднувати різні зусилля - технологічні (розробка програмного забезпечення),

юридичні (прийняття відповідних законодавчих норм) і громадські (інформування малого бізнесу про небезпечність спаму).

Для прикладу, за даними Американської асоціації банкірів, щорічно у світі проводиться понад \$2,5 трлн. операцій з використанням кредитних карток, які приймаються у понад 24 млн місць у майже 200 країнах. Кожну секунду реалізується близько 10 тис. операцій, використовуючи банківські картки, що робить шахрайство особливо актуальним у багатьох країнах.

Крім того, у нашій країні тенденція до оплати картками лише зростає, тому захист від карткового шахрайства стає надзвичайно важливим для всіх учасників процесу [2, с. 99].

Ще один аспект, який варто розглянути, – це шахрайство безпосередньо в соціальних мережах. Соціальні мережі приваблюють звичайних користувачів своєю можливістю постійного обміну інформацією, але вони також стають привабливим полем для шахраїв. Спам-розсилання з пропозиціями, де передбачене поле для вводу даних своєї картки – лише один із багатьох видів атак, які можуть спостерігатися.

Соціальні мережі об'єднують два фактори, які роблять їх ідеальним місцем для онлайн-шахрайства: велика кількість користувачів і високий рівень довіри серед них.

Способи розповсюдження спаму включають електронну пошту, миттєві повідомлення, соціальні мережі і сайти знайомств, блоги і форуми, пошуковий спам, SMS-повідомлення.

Так як проблема боротьби зі спамом наразі надзвичайно актуальна, сучасна індустрія ІТ-безпеки пропонує безліч рішень та інноваційних методів боротьби. Але жодна з цих технологій не є абсолютним захистом проти спаму.

Насамперед важливим є вдосконалення юридичного методу – саме шляхом прийняття законів, які визнають спам правопорушенням, так як у ряді країн вже приймаються законодавчі заходи проти спамерів.

Але, складність в тому, що особа, яка розсилає спам може перебувати в іншій країні. Тому, для ефективності прийнятих законів, потрібно розробити узгоджене законодавство, чинне в більшості країн [3, с. 91].

Використання публічного методу - поширення інформації про спам і конкретних спамерів, а також про заходи профілактики. За рахунок широкого оповіщення мережевої громадськості, їх реквізити заносяться в фільтри клієнтів і серверів електронної пошти. При цьому громадськості необхідно надавати всю інформацію про спамерів: хто вони, які методи їх роботи і як можна протидіяти їм.

Технічний метод – впровадження технічних засобів контролю за поширенням спаму, виділення спаму з інформаційного потоку, а також його блокування – чорні списки, контентна фільтрація (автоматична і неавтоматична фільтрація, грейстинг).

Інноваційні методи боротьби зі спамом в контексті фінансового законодавства включають в себе використання передових технологій штучного інтелекту, машинного навчання, аналізу великих обсягів даних та інші підходи. Однак, для успішної імплементації таких методів необхідно враховувати різноманітні фактори [4].

Так, перш за все, необхідно розробляти і впроваджувати ефективні алгоритми виявлення та фільтрації спаму, які були б достатньо гнучкими, щоб адаптуватися до постійно змінюючихся стратегій спамерів. Також важливо враховувати правові аспекти, що стосуються обробки особистих даних та конфіденційності інформації клієнтів.

Додатковим завданням є забезпечення високої швидкості та ефективності обробки спаму, оскільки від цього залежить якість обслуговування клієнтів та репутація фінансових установ.

Усунення проблеми спаму в фінансовому секторі вимагає комплексного підходу та впровадження інноваційних методів. Незважаючи на труднощі, які супроводжують цей процес, перспективи застосування передових технологій у боротьбі зі спамом є значними, тому важливо продовжувати дослідження та розробку нових методів, а також активно співпрацювати з регулюючими органами для забезпечення відповідності з правовими нормами та збереження високого рівня безпеки та конфіденційності фінансових даних.

Список використаних джерел:

1. Єгоричева С. Б. Організація фінансового моніторингу в банках. навч. посіб. Київ. *Центр учбової літератури*, 2014. 292 с.
2. Аракелова А.О. Спам. Історія виникнення. Методи боротьби. Інформатика та інформаційні технології. студ. наук. конф. Одеса, *ОНЕУ*. 2015. С. 99-102.
3. Кіберзлочинність та електронні докази = Cybercrime and digital evidence : навч. посібник. Б. М. Головкін, О. І. Денькович, В. В. Луцик, Д. М. Цехан ; за ред. канд. юрид. наук, доц. Ольги Денькович, д-р права, проф. Габріеле Шмельцер. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2022. 298 с.
4. Спам, види спаму і боротьба зі спамом. Безкоштовні антивіруси і антивірусні програми для ПК, КПК, нетбуків та мобільних телефонів. URL: http://bestfree-soft.at.ua/publ/spam_vidi_spamu_i_borotba_zi_spamom/1-1-0-33 (дата звернення: 26.03.2024).

Макуха Сергій Миколайович
*к.е.н., доцент кафедри загальної економічної теорії
та економічної політики
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна*

БЮДЖЕТНИЙ МЕХАНІЗМ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОЛІТИКИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Тези присвячено аналізу сутності бюджетного механізму як інструменту політики економічного розвитку держави. Доведено, що бюджетна складова є дієвим чинником забезпечення структурної трансформації економічної системи та стимулювання точок росту, дозволяє створити умови для прискорення оновлення основного капіталу та забезпечення сталого соціально-економічного розвитку.

***Ключові слова:** бюджетний механізм, інструмент, політика економічного розвитку.*

В сучасних умовах бурхливого розвитку грошових та платіжних інструментів, постійного оновлення та розширення технічних можливостей засобів передачі фінансової і грошово-кредитної інформації між суб'єктами економічних відносин, значно зростає роль бюджетного механізму в процесі реалізації державної політики соціально-економічного розвитку. Умови, результати та особливості функціонування бюджетного механізму і можливості впливу за його допомогою на здатність соціально-економічної системи до розвитку і раніше постійно знаходилися в полі зору науковців. Але сьогодні, через істотні, системні зміни в технічній сфері та динамічний розвиток платіжних інструментів питання формування та використання фондів грошових ресурсів для забезпечення сталого соціально-економічного розвитку вийшли на новий рівень.

Особливості застосування бюджетного механізму для забезпечення соціально-економічного розвитку та його вплив на соціальну сферу у своїх працях розглядали такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як О.І. Амоші, З.В. Бойко, А.В. Борсукова, О.Д. Василик, Т. Канєва, Л.І. Луніна, І.О. Лютий, В. Макогон, Ц.Г. Огонь, В.Н. Опарін, М. Пасічний, О.Р. Романенко, О. Самошкіна, В.М. Федосов, Н.М. Хижа, І. Чугунов, С.І. Юрій та ін. У наукових працях зазначених та багатьох інших науковців достатньо повно висвітлені проблеми функціонування бюджетного механізму та ґрунтовно розкриті можливості його використання для досягнення цілей економічної політики. В той же час, питання використання бюджетного механізму як інструменту політики економічного

розвитку потребують подальшого аналізу, крім того, потребують постійного уточнення особливості ресурсного забезпечення бюджетного механізму в Україні.

В науковій літературі одні автори бюджетний механізм розглядають як цілісну систему організації та реалізації бюджетних відносин держави, а інші наголошують на тому, що бюджетний механізм це сукупність фінансових форм, методів, важелів, інструментів, засобів, які використовує держава для організації бюджетних відносин з метою соціально-економічного розвитку суспільства [1, с. 92]. Аналіз наукових публікацій з даної проблематики надає підстави визначити сутність бюджетного механізму. Бюджетний механізм являє узгоджену за містом, метою, масштабом та джерелами походження сукупність бюджетних важелів, інструментів та методів їх застосування для розподілу і перерозподілу фінансових ресурсів держави з метою забезпечення сталого соціально-економічного розвитку суспільства. Значний результативний ефект від функціонування бюджетного механізму може бути досягнутий лише за умови чіткої комплексної взаємодії всіх його складових. При цьому обов'язково потрібно враховувати те, що виникнення нових завдань бюджетної політики буде вимагати зміну і самого бюджетного механізму. Наприклад бюджетна політика в умовах воєнного стану значно трансформується і перерозподіляє напрямки прикладення зусиль з урахуванням актуальних питань воєнного часу, потреб повоєнного відновлення та розвитку.

Особливої уваги заслуговує процедура децентралізації, оскільки вона вимагає внесення законодавчих змін до принципів управління, формування фінансових ресурсів територіальних громад і регламентування механізму дії адміністративної системи [1, с. 94]. В таких умовах важливішу роль у бюджетному механізмі як інструменті політики економічного розвитку набувають видатки бюджету (їх зміст, склад, обсяг, структура, напрямки використання та ін.). Видатки бюджету, як провідна складова державних видатків, можуть ефективно використовуватися з метою державного впливу на динаміку соціально-економічних процесів в країні. Ступінь впливу видатків бюджету визначається не лише обсягом валового внутрішнього продукту, що перерозподіляється через бюджет, але і їх структурою, яка визначає пропорції розподілу бюджетних ресурсів між напрямками соціально-економічного розвитку [2, с. 18]. Щодо структури бюджетного механізму та впливу його складових як інструменту політики соціально-економічного розвитку, то в Україні сформувався чіткий його контур. В такому механізмі у розподільчих процесах провідну роль відіграє саме Державний бюджет України, тоді як місцеві органи влади, будучи агентами загальнодержавної влади, забезпечують лише гарантовані державою блага, не враховуючи специфіку місцевих уподобань [3, с. 132]. В результаті, актуальним завданням, яке гостро постає перед українським суспільством та органами державної влади, є удосконалення структури бюджетного механізму. Оновлена структура бюджетного механізму має забезпечувати оптимальне співвідношення під час розподілу бюджетних ресурсів між різними сферами бюджетної системи в

залежності від їх значення у даний конкретний час для досягнення завдань, що визначені політикою економічного розвитку.

Бюджетний механізм як інструмент виступає важливішим чинником у формуванні та реалізації політики економічного розвитку в рамках бюджетної політики в Україні, він створює умови та сприяє стійкому, збалансованому, ефективному і сталому соціально-економічному розвитку. Такий механізм формує середовище для мобілізації органами влади необхідних фінансових ресурсів та в подальшому перерозподілу їх між різними сферами та напрямками соціально-економічного розвитку як окремих регіонів чи груп регіонів, так і країни в цілому.

Проведений аналіз свідчить, що роль бюджетного механізму як інструменту політики соціально-економічного розвитку в сучасних умовах в силу низки об'єктивних причин істотно зростає. Форми та засоби використання бюджетного механізму як інструменту політики розвитку в системі регулювання економіки якісно трансформуються в залежності від процесів, що відбуваються в суспільстві та від внутрішніх і зовнішніх змін глобального економічного середовища.

Список використаних джерел:

1. Погоріла І. І., Баєтул Г. П. Інтеграційне забезпечення функціонування елементів бюджетного механізму (нормативно-правового та організаційного) *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Випуск 13, частина 2 2017. С. 92 – 95. URL: <http://surl.li/rxsqg> (дата звернення: 25.03.2024).
2. Чугунов І.Я., Мостицька Н.А. Бюджетний механізм як складова економічної політики держави. *Sciences of Europe*. № 56, 2020. С. 15 – 21. URL: <http://surl.li/scarg> (дата звернення: 30.03.2024).
3. Ляшенко А.Х., Баєтул Г.П. Роль бюджетного механізму у забезпеченні соціально-економічного розвитку країни. *Гроші, фінанси і кредит*. Випуск № 3 (71), 2019. С. 129 – 134. URL: <http://surl.li/scbge> (дата звернення: 30.03.2024).

**INSTITUTIONAL SECURITY OF STRATEGICALLY IMPORTANT
ENTERPRISES OF UKRAINE**

The thesis is devoted to the problems of improving the institutional security of strategically important enterprises of Ukraine under martial law. It is established that the institutional environment for ensuring the security of strategically important enterprises in Ukraine is underdeveloped and a number of measures to improve it are proposed.

Keywords: *state regulatory policy; institutional support; national interests; national economy; security.*

Institutional support for the security of strategically important enterprises can be rightly considered as a set of state and non-state institutions that ensure the formation of legislative, organizational and economic conditions necessary for the implementation of an effective state regulatory policy aimed at ensuring the security of strategically important enterprises.

It is advisable to distinguish two components of institutional support:

- institutional and legal support is a normative form of realization of functions of state and non-state institutions in the direction of ensuring the security of strategically important enterprises;
- institutional and organizational support is a system of organizations (authorities) that ensure the formation of effective forms of implementation of the state regulatory policy in the direction of ensuring the security of strategically important enterprises [1].

As of today, the system of legal acts regulating the activities of strategically important enterprises in Ukraine includes the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On Determining the Criteria for Classifying State-Owned Property as Strategically Important for the Economy and Security of the State" of 03.11.2010 [2] and the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On Approving the List of State-Owned Property of Strategic Importance for the Economy and Security of the State" of 04.03.2015 [3].

As noted above, none of the legislative acts defines the concept of "strategically important enterprises", and the criteria for classifying business entities as such are exclusively quantitative (market share, average number of employees, amount of taxes paid) and based on belonging to a particular industry. Given the significant

shortcomings of quantitative indicators in the context of dynamic changes in the national and global economies, we believe that the criteria for determining strategically important enterprises should be supplemented by qualitative indicators. The qualitative characteristics determined by experts will allow us to establish the importance of the enterprise for the protection of national economic interests and strengthening the competitiveness and security of the national economy. In the context of the war waged by the Russian Federation against Ukraine, this task is strategically important. Identification of enterprises capable of increasing the security of the national space, including the economic space, strengthening the country's defense potential, and implementation of the state regulatory policy to support their operation is the basis for ensuring national security [4].

In terms of institutional and organizational support, there is no specially authorized body responsible for implementing the state regulatory policy to support and strengthen the security of strategically important enterprises. The lack of clear coordination and distribution of functional responsibilities among public authorities complicates the formation of an effective mechanism of state regulation of strategically important enterprises.

Thus, the institutional environment for ensuring the security of strategically important enterprises in Ukraine can rightly be considered underdeveloped. In order to develop effective forms of implementation of the state regulatory policy to support and strengthen the security of strategically important enterprises, a number of measures should be taken. First, to formulate a scientifically based legal approach to granting the status and defining the peculiarities of the functioning of strategically important enterprises, which involves legislative consolidation of the concept of "strategically important enterprises" and supplementing the criteria for classifying business entities in this category with qualitative indicators. Secondly, to improve the institutional and organizational security of strategically important enterprises, which outlines the need to create a specially authorized body and conduct systematic monitoring of the functioning of strategically important business entities.

References:

1. Kivshyk O. P. Improvement of institutional support of the state regulatory policy in terms of strengthening the security of strategically important enterprises of Ukraine. *Innovation and Sustainability*. 2022. № 4. C. 215–222. <https://doi.org/10.31649/ins.2022.4.215.222> (access date: 26.03.2024)
2. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On determining the criteria for classifying state-owned objects as those of strategic importance for the economy and security of the state" of 03.11.2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/999-2010-%D0%BF#Text> (access date: 26.03.2024)
3. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On Approval of the List of State-Owned Property Objects of Strategic Importance for the Economy and Security of

the State" of 04.03.2015. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/KP150083?an=1>
(access date: 26.03.2024)

4. Dubishchev V.P., Glushko A.D. Experience of the leading countries of the world in the field of implementation of the state regulatory policy. *Economy and region*. 2010. № 1 (24). С. 141–148.

*Коротя Олександр Юрійович
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара
м. Дніпро, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ РИНКУ ДЕРЖАВНИХ БОРГОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ УКРАЇНИ

У тезах розглядаються сучасні особливості ринку державних боргових зобов'язань України. Аналізуються позитивні та негативні характеристики боргових цінних паперів, що впливають на фінансово-боргову безпеку країни в умовах воєнного стану.

Ключові слова: цінні папери, боргова безпека, ринок зобов'язань

Ринки боргових зобов'язань зростають відповідно до глобальних тенденцій та процесів. Глобалізація відкриває вагомі можливості для державного накопичення фінансових ресурсів через систему боргових ринків, що свідчить про значне зростання значення ринку цінних паперів і збільшення обсягів глобальних фінансових активів, які мають тенденцію до зростання кількості боргових цінних паперів, у тому числі державних боргових паперів.

Світова фінансова криза спричинила зовнішні негативні наслідки, які негативно вплинули на фінансові ринки, особливо міжнародні.

Зростання внутрішнього ринку боргових зобов'язань стало проблемою в умовах обмеженості доступу національних уряду до зовнішніх джерел фінансування.

Економіка України перебудувалася та перейшла на ринкову економіку після здобуття незалежності. Однією з особливостей цього процесу є недостатність коштів у державному бюджеті.

Отже, держава повинна збалансувати дохідну та видаткову частину бюджету, щоб забезпечити фінансування дефіциту розумним і прибутковим способом. Утворення, розвиток та функціонування ринку боргових зобов'язань є одним із джерелом фінансування дефіциту бюджету.

Внутрішній державний борг формується під час проведення активної політики залучення фінансових ресурсів [1].

Внутрішній державний борг складається з зобов'язань держави щодо підприємств і громадян, які були залучені до фінансування державних програм і замовлень, випуску в обіг державних облігацій та інших державних цінних паперів.

Внутрішній ринок боргових зобов'язань України складається з боргових відносин між різними суб'єктами, підприємствами та державними органами.

Процес формування та функціонування ринку державних боргових зобов'язань сприяє розвитку фінансових ресурсів, які є найкращим джерелом для зростання економіки країни.

Новітній внутрішній ринок державних цінних паперів України має такі характеристики [2]:

- законодавче контроль специфіки випуску, обігу і сплати боргових цінних паперів держави;
- боргові цінні папери бувають ринковими і неринковими, іменними чи на пред'явника;
- обіг документарних та бездокументарних боргових цінних паперів;
- лімітованість інструментів державних позик;
- малий рівень ліквідності боргових паперів;
- обмеженість вторинного ринку цінних паперів.

Випускаючи цінні папери, держава прагне до багатьох цілей, найважливіші з яких показані на рис.1:

Рис. 1. Основні цілі випуску державою боргових цінних паперів

Джерело: складено за даними [3].

Державні цінні папери поділяються на два категорії: на ринку, тобто ті, які можуть рухатися без обмежень на ринку; і неринкові, тобто ті, які не можуть перейти від одного власника до іншого.

Розглянемо основні порівняльні характеристики державних ринкових і неринкових цінних паперів, що наведені в табл. 1:

Порівняльна характеристика державних цінних паперів

РИНКОВІ ЦІННІ ПАПЕРИ	НЕРИНКОВІ ЦІННІ ПАПЕРИ
<ul style="list-style-type: none"> - стрімкий та постійний продаж та купівля; - висока ліквідність серед цінних паперів; - висока надійність серед цінних паперів; - надає можливість власнику податкової пільги та використання у якості застави; - виставляються здебільшого на аукціонах; - складають головну частину боргу держави; 	<ul style="list-style-type: none"> - виставляються здебільшого серед приватних інвесторів; - найвища ліквідність та надійність; - не передаються і не використовуються як застава; - надає можливість власнику податкової пільги;

Джерело: складено за даними [2].

Крім того, що вони підтримують бюджет, державні цінні папери мають широкий доступ серед інвесторів. Вони також використовуються в усьому світі як надійний і ліквідний фінансовий інструмент для диверсифікації вкладень, а також як стандарт для визначення дохідності корпоративних запозичень.

Умови воєнного стану в Україні можуть призвести до збільшення ризику для інвесторів, що може підвищити ставки державних цінних паперів, змінити попит на них, вплинути на монетарну політику та призвести до емісії нових цінних паперів для фінансування витрат, пов'язаних з військовими діями, що в свою чергу може вплинути на загальний державний борг та валютний ринок.

Підводячи підсумки, можна сказати, що мета мінімізації вартості державних запозичень може конфліктувати з метою створення міцного ринку боргових зобов'язань.

Список використаних джерел:

1. Башко В. Й. Державні запозичення в Україні: оцінка потреб і пропозиції щодо структури. *Економіка прогнозування*. 2007. № 2. С. 75–87
2. Кучер Г. Розвиток ринку внутрішніх боргових зобов'язань України. Г. Кучер. *Вісник КНТЕУ*. №2. 2011. С.47-58
3. Інформаційні довідки щодо розвитку фондового ринку України. Офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів і фондового ринку. URL: <http://www.nssmc.gov.ua/fund/analytics> (дата звернення: 26.03.2024)

Кошельок Галина Володимирівна

*д.е.н., професор кафедри економіки підприємства
та організації підприємницької діяльності*

Жамбей Тетяна Віталіївна

*здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
кафедри економіки підприємства та організації підприємницької діяльності
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна*

ВИКОРИСТАННЯ КВАЛІМЕТРИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ ДЛЯ ОЦІНКИ ЯКОСТІ ІНФОРМАЦІЇ

У тезах розглядається сутність кваліметричного моделювання та можливість його використання для оцінки якості інформації, а також наведено приклад практичного використання цього методу на підприємстві.

***Ключові слова:** інформація, якість інформації, кваліметричне моделювання, ефективність управління інформацією.*

У сучасному світі інформація є однією з основних сил, які сприяють економічному прогресу та позитивним соціальним змінам. Розвиток інформаційних технологій у всьому світі призвів до того, що інформація стала життєво важливим поняттям у сучасній економіці, а інформаційний сектор економіки грає вагомую роль.

Важливою характеристикою інформації є її якість. Визначення якості є складним завданням. Учені та експерти багато разів вивчали цю проблему. Таким чином, було проведено велику кількість досліджень і розробок в галузі інформаційних технологій, але ще не було проведено досліджень щодо критеріїв якості та методів їх оцінки.

Одним із методів оцінки якості інформації є кваліметричний підхід, а саме кількісне оцінювання якісних показників. Незважаючи на те, що цей підхід базується на експертних оцінках, розробка оціночного інструментарію саме з кваліметричних позицій дозволить кількісно визначити якість роботи будь-якого об'єкту управління [1, с. 240].

Кваліметрія розглядається як вимірювання й оцінка якості. Її методологія та проблематика концентрується на комплексній і кількісній оцінці якості об'єктів будь-якої природи, в тому числі й інформація. Під кількісною оцінкою в кваліметрії розуміють певну функцію відношення показника якості даної продукції або послуги до показника якості продукції або послуги, прийнятої за

еталон або стандарт. Як правило, ця величина є безрозмірною або вираженою у відсотках [2, с. 10].

Важливим етапом є визначення характеристик для оцінки. За основу було взято основоположні припущення та якісні характеристики фінансової звітності визначені в Концептуальній основі фінансової звітності (Framework for the preparation of financial statements). Це самостійний документ, він не входить до складу МСФЗ (МСБО). На основі цього документу було визначено 15 характеристик I рівня оцінки якості інформації.

Наступним кроком є виділення другого рівня характеристик для оцінки якості продукції. У кваліметрії якість розглядається як ієрархічна сукупність окремих властивостей, важливих для споживачів у готовому продукті. Узагальнена характеристика, яка отримується входить до оцінювання параметрів найнижчого рівня, відображає найбільш узагальнене бачення досліджуваної ознаки [3, с. 62]. Авторами запропоновано вважати за характеристиками другого рівня для оцінки якості інформацією такі категорії: безпека інформації, інформаційна екологічність, актуальність інформації, надійність інформації та управлінська цінність інформації.

ТОВ «Альфа-Сталь» – підприємство на півдні України, що займається оптовою торгівлею металами та металевими рудами. На ринку вже існує понад 10 років, співпрацює з провідними підприємствами України та Європи.

Автором були визначені 6 основних бізнес-процесів (БП), що проходять на підприємстві, а саме: планування товароруку, ресурсний бізнес-процес, складський процес та облік продукції, облік та управління діяльністю підприємства, процес збуту продукції та процес сервісної логістики. Було визначено експертів для оцінки якості інформації кожного бізнес-процесу на підприємстві і на основі отриманих оцінок був розрахований комплексний інтегральний показник по кожному бізнес-процесу (табл. 1).

Отже, за результатами оцінки якості інформації підприємства ТОВ «Альфа-Сталь» найнижча якість інформації спостерігається при обліку та управлінню діяльністю підприємства. Це поганий показник, адже цей бізнес-процес здійснює всі функції управління над іншими бізнес-процесами. Авторами рекомендовано посилити контроль та координування руху інформації між відділами підприємства та керівництвом підприємства а також відділом бухгалтерського обліку. Це може бути розробка чіткої структури інформаційного документу, що надається кожним відділом, періодичність надання інформації, графік надання інформації тощо. Потрібно забезпечити неперервний рух інформації між керуючим відділом та всіма іншими відділами підприємства.

Кваліметричне моделювання, на відміну від інших методів оцінки інформації є досить практичним та простим до використання. Керівники підприємств можуть його використовувати у поєднанні з іншими методами

аналізу для глибинного вивчення структури підприємства, або можуть використовувати як експрес-аналіз для оцінки поточного стану ситуації.

Таблиця 1.

Оцінка якості інформації підприємства ТОВ «Альфа-Сталь» за 2022 р.

Ознаки 2-го рівня	Вагомість ознак другого рівня (Ф)	Ознаки 1-го рівня	Вагомість ознак 1-го рівня (В)	Середня оцінка експертів (1-5) (інформаційні потоки) (К)					
				БП1	БП2	БП3	БП4	БП5	БП6
Інформаційна екологічність	0,2	Суттєвість	0,4	4,5	3,7	2,8	4,3	4,0	3,8
		Зрозумілість	0,3	4,1	4,3	3,9	3,3	3,5	2,9
		Уніфікованість	0,3	1,9	2,5	2,4	3,0	4,1	3,9
Безпека інформації	0,2	Конфіденційність	0,35	2,5	3,8	2,9	3,1	4,5	3,8
		Достовірність	0,35	3,5	3,9	3,1	3,2	3,5	3,9
		Комплексність	0,3	2,9	3,1	2,7	2,9	3,2	3,3
Актуальність інформації	0,2	Своєчасність	0,4	4,5	3,9	3,8	4,1	4,2	4,5
		Значимість	0,35	3,2	3,2	3,5	3,8	3,7	3,2
		Релевантність	0,25	3,0	3,1	2,9	2,5	2,7	2,5
Надійність інформації	0,15	Вірогідність	0,4	4,5	4,3	4,0	3,9	3,5	2,9
		Стійкість	0,3	4,0	3,2	2,9	3,7	3,2	2,8
		Точність	0,3	3,2	3,3	2,8	3,2	3,1	3,1
Управлінська цінність інформації	0,25	Повнота	0,35	3,5	4,1	4,0	4,2	4,0	3,2
		Мобільність	0,35	3,2	4,2	2,1	3,5	3,7	3,9
		Зворотній зв'язок	0,3	3,5	3,5	2,9	3,4	2,5	4,1
Комплексна оцінка	-	-	-	0,757	0,794	0,714	0,553	0,697	0,658

Джерело: розраховано авторами.

Також цей метод може допомогти виявити слабкі та сильні місця організації інформаційного процесу на підприємстві. У нашому випадку найбільш ефективно організованим є інформаційний процес про рух продукції від постачальників до підприємства, а слабким місцем є бухгалтерський облік. Це є поширеною проблемою серед підприємств, що інформаційна складова бухгалтерського обліку організована неефективно. Інформація або не доходить в певному обсязі або на момент надходження не є актуальною. Рішенням буде чітка структуризація інформаційних потоків цього бізнес-процесу. Допоміжним методом при невеликому обсязі підприємства може стати графічний метод.

Отже якість інформації є важливою складовою ефективності управління інформаційними ресурсами на підприємстві. Такий метод оцінки, як кваліметричне моделювання дозволяє оцінити такий складний і комплексний показник як «якість інформації», виділивши декілька рівнів властивостей даної категорії. Потім, сформувавши групу експертів, яка оцінює якість інформації за поданими ознаками, можна розрахувати комплексний інтегральний коефіцієнт якості інформації. Цей коефіцієнт надає можливість оцінити якість інформації

кожного бізнес-процесу на підприємстві та розробити практичні рекомендації щодо удосконалення управління інформаційними потоками на підприємстві.

Список використаних джерел:

1. Хлебнікова Т. М. Кваліметричний підхід до оцінювання рівня моніторингу управління якістю роботи персоналу організації. *Розвиток системи управління організацією*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю, м. Харків, 19–20 трав. 2022 р. Харків.2022. С. 237-244
2. Гриценко В. І., Бажан Л. І. Кваліметричний підхід до моделювання оцінки синергетичного ефекту функціонування транспортно-логістичної системи. *Системи керування та комп'ютери*. 2021. № 2-3. С. 3-19.
3. Руденко С. В., Степаненко С. В., Амплілогова К. О. Оптимізація управління споживчим кредитуванням банку на основі оцінки якості його кредитного портфелю. *Український журнал прикладної економіки*. 2020. Том 5, № 4.С. 58–69.

Краснікова Оксана Миколаївна
*к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Полтавського державного аграрного університету
м. Полтава, Україна*

ДЕРЖАВНИЙ БОРГ УКРАЇНИ ЯК ГОЛОВНИЙ ІНДИКАТОР ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ

Тези присвячено дослідженню причин виникнення державного боргу в Україні. Запропоновані шляхи зменшення державного боргу в довгостроковому періоді.

Ключові слова: *державний борг, фінансова безпека, позики, бюджетний дефіцит, витрати.*

На сьогоднішній день важко у світі знайти країну, яка б могла існувати без запозичень. Держави користуються позиками в разі нестачі власних фінансових ресурсів, які необхідні для фінансування видатків державного бюджету. Якщо залучені ресурси використовуються на фінансування інвестиційних проектів і програм, вкладаються у розвиток економіки, ці кошти стають основним чинником економічного зростання країни, але в протилежному випадку збільшення суми державного боргу призводить до серйозних фінансових наслідків, зниження добробуту населення та країни в цілому.

До основних причин виникнення та зростання державного боргу в Україні відносяться наступні:

- дефіцит Державного бюджету, який щорічно накопичується;
- темпи зростання державних видатків перевищують темпи зростання доходів;
- урядом проводиться фіскальна політика, яка спрямована на зниження податкового тиску без відповідного скорочення державних витрат;
- збільшуються соціальні виплати населенню;
- скорочення посівних площ, блокування кордонів, руйнування допоміжної інфраструктури призвело до зменшення обсягів торгівлі, що в свою чергу викликало негативне сальдо платіжного балансу;
- зростають видатки на оборону та безпеку;
- зростають видатки на обслуговування державного боргу (в 2023 р. зросли на 56,9% в порівнянні з 2022 р.) [1].

Обсяг граничного державного боргу регулюється в Україні Бюджетним кодексом. Держава визначає цей показник в розмірі 60% фактичного річного ВВП [2]. У тому випадку, якщо обсяг граничного державного боргу перевищує

встановлений показник, Кабінет Міністрів України має вжити термінові заходи щодо зменшення суми державного боргу.

Оцінюється державний борг за наступними показниками:

- борг на душу населення;
- відносна величина боргу, що розраховується співвідношенням суми державного боргу до ВВП;
- обсяг бюджетного дефіциту;
- рівень реальної процентної ставки;
- відношення суми державного боргу та особистими доходами (цей показник визначає ступінь обтяження боргу населення країни).

Щорічне зростання державного боргу, як внутрішнього, так і зовнішнього на тлі війни, є прогнозованим явищем. Уже у березні 2022 р. спостерігали місячне зростання державного боргу на 3,7%. Експерти оцінили зростання валового Державного боргу України у 2022 р. до 82,6% ВВП [3].

Країна продовжує накопичувати борги, і така тенденція буде зберігатися, оскільки війна продовжується. Накопичення боргів в державі гальмує розвиток економіки, перешкоджає економічному зростанню та погіршує стан фінансової безпеки. В кінцевому підсумку ці фактори відображаються на добробуті населення та негативно впливають на діяльність господарюючих суб'єктів.

Підбиваючи підсумки, зазначимо, що для ефективного управління державним боргом уряду необхідно розробити альтернативні інструменти фінансування, які не будуть включати кредитні ресурси та скоротити боргове навантаження через реструктуризацію боргу. Також основним шляхом зменшення зовнішнього боргу є розвиток національного виробництва, модернізація обладнання, розвиток інноваційних технологій (наприклад, встановлення сонячних панелей на виробництві дозволить зекономити на опаленні; встановлення вітряків дозволить виробляти власну електроенергію, а значить зекономити на витратах на електроенергії, які мають значну питому вагу в собівартості продукції). Не менш важливим є впровадження жорсткого контролю за використанням бюджетних коштів, що дозволить зменшити дефіцит бюджету держави, а отже і потребу в залученні нових ресурсів.

Список використаних джерел:

1. Інформація Міністерства фінансів України про виконання Державного бюджету України за 2023 р. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/budget_2023-582 (дата звернення: 26.03.2024)
2. Бюджетний кодекс України. Офіційний сайт Верховної ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 26.03.2024)
3. Ткачук Н., Стащук О. Моніторинг державного боргу України в умовах військового стану. *Економічний часопис Волинського національного університету ім. Л. Українки*. 2024. № 4. С. 83-96.

Кучер Андрій Володимирович
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
кафедри фінансів, банківського бізнесу та оподаткування
Національного університету «Полтавська політехніка
Імені Юрія Кондратюка»
м. Полтава, Україна

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАФТОГАЗОВИДОБУВНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

У тезах проведено аналіз сучасного стану нафтогазовидобувної галузі України. Розглянуто проблеми та перспективні напрями зміцнення її економічної безпеки.

Ключові слова: *нафтогазовидобувна галузь, детермінанти розвитку, проблеми галузі, економічна безпека, воєнний стан.*

Незважаючи на успіхи зеленого переходу, нафтогазовидобувна галузь продовжує залишатися стратегічно важливою для економіки держави, особливо в умовах запровадження в Україні воєнного стану.

Починаючи з 1950-х років видобуток газу на території сучасної України постійно збільшувався, досягнувши свого піку у 1973 році та становив 68 млрд. куб м., після чого об'єм видобутку постійно зменшувався по причині виснаження родовищ. Після розпаду Радянського Союзу нафтогазовидобувна галузь, як і інші галузі промисловості України, зазнала упадку. Несуттєво ситуацію вдалось покращити у 2000-х роках, коли на ринку, окрім державних, з'явилися і приватні компанії, які внесли інвестиції та перші звернули увагу на міжнародний досвід та технології. На початку 2000-х років галузь забезпечувала потреби держави в природному газі тільки на 25%. До середини 2010-х років вдалося збільшити цей показник до 65-70%, але це було пов'язане не із збільшенням видобутку газу, а із зменшенням його споживання [1].

Підйому галузі сприяла розроблена державою в 2016 році «Програма 20/20», в наслідок якої державна компанія АТ «Укргазвидобування», за прикладом приватних компаній, вклала гроші в оновлення парку бурових верстатів та модернізації старих, які ще не вичерпали свій резерв. Однак виконати завдання, а саме – збільшити видобуток газу до 20 млрд куб. м до 2020 року, не вдалося. Причиною назвали популізм та корупцію. Негативний досвід «Програми 20/20» став причиною зменшення активності в галузі. У 2023 році державні компанії підвищили зацікавленість у добуванні власних запасів вуглеводнів, особливо нафти. Обсяги видобутого та спожитого природного газу наведено на рис. 1.

З наведеної на рис. 1 інфографіки видно, що при майже незмінному обсязі видобутку, частка видобутку приватними компаніями збільшилась з 0,5 до майже 5,0 млрд куб. м газу. Однак державні компанії на ринку займають 75%. Слід зазначити, що цей обсяг фактично контролюється державною компанією НАК «Нафтогаз України», тому розглянуті далі проблеми галузі будуть стосуватися насамперед її, як головного гравця на ринку.

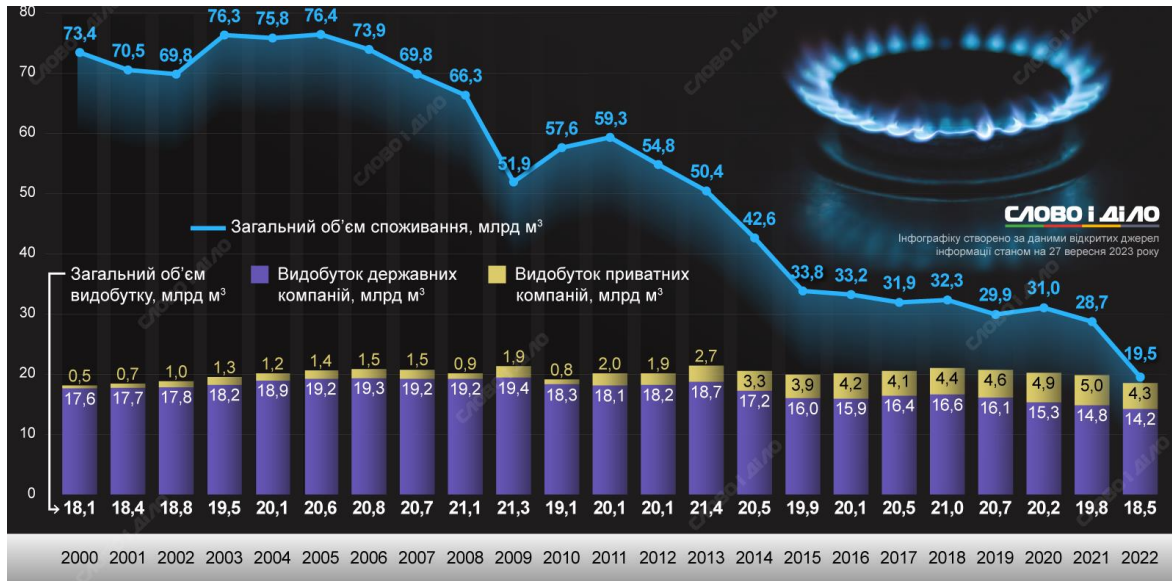

Рис. 1. Видобуток і споживання природного газу в Україні у 2000-2022 роках

Джерело: складено за даними [2].

Проблеми розвитку галузі залежать від великої кількості детермінантів, наведемо лише деякі з них: ресурсні, виробничі, ринкового впливу (внутрішнього та зовнішнього), кадрові, а також (нажаль) військово-політичні.

Для визначення сучасних проблем нафтогазовидобувної галузі України розглянемо ситуацію з найважливішими вищенаведеними детермінантами:

- ресурсний детермінант: більшість родовищ традиційного газу на суходолі України є виснаженими та знаходяться на заключній стадії експлуатації;
- виробничий детермінант: мала кількість сучасних бурових верстатів та низький рівень інноваційності технологій. Більш того, частина основних фондів знищена в результаті військових дій.

Проблеми розвитку галузі відображають стан її економічної безпеки. На сьогодні в Україні працює близько 350 родовищ вуглеводнів, але великих з них одиниць, тобто запаси є обмеженими. Територія суходолу України достатньо вивчена бурінням ще в радянські роки, тому шанси знайти великі родовища традиційного газу низькі. Перспективними є територія шельфу Чорного моря, де

країни-сусіди (зокрема, Туреччина) відкрили в своїх територіальних водах значні запаси вуглеводнів.

Не зважаючи на часткове оновлення виробничої бази (бурових верстатів) за «Програмою 20/20» їх кількість є недостатньою. Галузь потребує значних капіталовкладень з великим терміном окупності. Більшість закупівель проводиться через систему Prozorro, де головним критерієм вибору переможця є ціна послуг чи матеріалів без врахування якості та переваг при невеликій різниці в ціні. Часто один з учасників торгів оскаржує проведення тендеру, що призводить до зриву поставок вкрай необхідного обладнання. Не рідкісними є скасування вже проведених торгів.

Часта зміна законодавства також не сприяє розвитку галузі. Наприклад, постановою КМУ №1278 від 5 грудня 2023 р. встановлено нові правила управління небезпечними відходами при відсутності необхідної інфраструктури для поводження з ними.

Через значну монополізацію ринку державними компаніями відсутня конкуренція. Збільшення частки приватних компаній в галузі гальмується державою, коли при мінімальній рентабельності робіт державна компанія-ліцензіат покладає всі ризики на виконавця та запроваджує систему штрафів.

Проблеми галузі, пов'язані з воєнним станом, наведено на рис. 2.

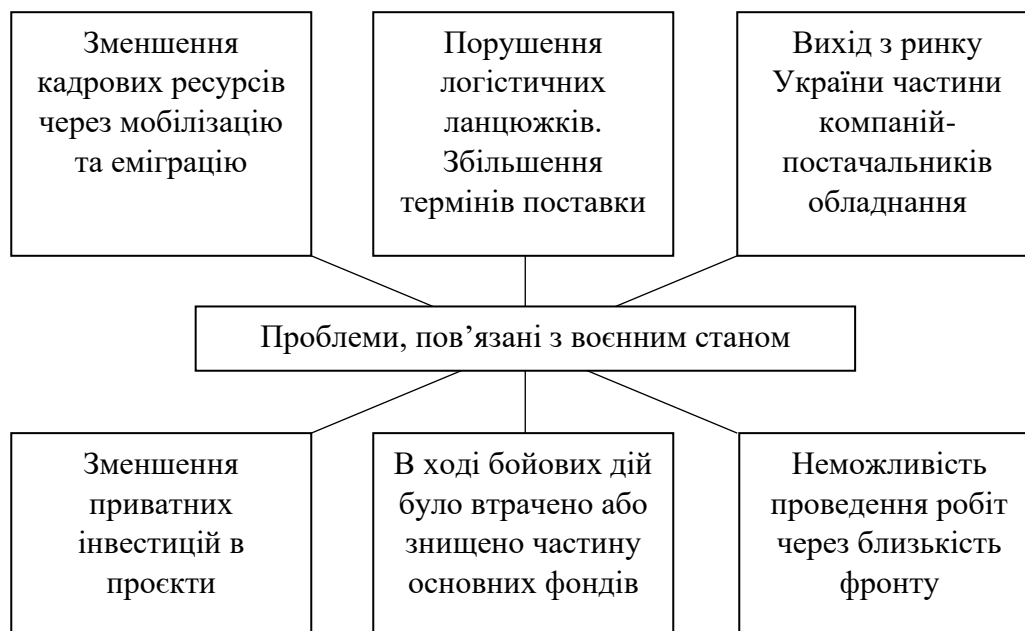

Рис. 2. Сучасні проблеми галузі, пов'язані з воєнним станом

Джерело: власна розробка автора.

На основі проведеного аналізу можна стверджувати, що економічна безпека нафтогазовидобувної галузі знаходилася на низькому рівні навіть у мирний час, а

з початку військових дій ситуація ще більше погіршилася. Для підтримання об'ємів видобутку потрібно продовжувати буріння свердловин на вже відомих родовищах та проводити капітальний ремонт існуючих свердловин. Галузь потребує інвестицій, оновлення основних фондів та запровадження інноваційних технологій. Після завершення бойових дій доцільно розпочати пошук вуглеводнів на шельфі морів та розробляти родовища нетрадиційних видів палива.

Список використаних джерел:

1. Чернівецька О.С., Грицик А.Я. Стан та перспективи розвитку підприємств нафтогазового комплексу України. Науковий вісник НЛТУ України. Вип. 24.6. 2014. С. 300-306.
2. Слово і діло. Аналітичний портал. Скільки природного газу виробляє та споживає Україна. 27 вересня 2023. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/09/27/infografika/ekonomika/skilky-prirodnoho-hazu-spozhyvaє-ta-vydobuvaye-ukrayina> (дата звернення: 26.03.2024)

JEL Classification: D24; F23; L10; L23; L29; O14

Липов Володимир Валентинович

*д.е.н., провідний науковий співробітник відділу економічної теорії
Інституту економіки та прогнозування НАН України
м. Київ, Україна*

ЦИФРОВІ ПЛАТФОРМИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Тези присвячено висвітленню ролі цифрових платформ (ЦП) як інструмента підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Розкрито їх роль, як ключової складової фактору G , роль якого зростає в умовах зростання нестачі традиційних ресурсів.

***Ключові слова:** повоєнне відновлення економіки, фактор G , цифрові платформи*

Прискорений розвиток цифрових технологій суттєво розширює інструментарій економічного розвитку. Провідну роль у цьому процесі відіграє нова інституційна форма та модель бізнесу - ЦП. Вони набули значення інновації, що кардинально змінює інституційний ландшафт сучасної економіки. Отримує новий поштовх ідея Р. Коуза про вирішальний вплив трансакційних витрат на формування моделі організаційного устрою успішної підприємницької структури [1]. У традиційній фірмі їх мінімізацію забезпечує ієрархія. Альтернативою, що підтвердила свою ефективність на прикладі повоєнного відновлення Японії та Південної Кореї, та отримала визнання наприкінці минулого тисячоліття стали горизонтальні, мережеві структури, кейрецу в Японії та чеболи в Південній Кореї [2]. Країни зі зруйнованою війною та відсталою економікою виявилися зданими у короткі строки ввійти до когорти лідерів світової економіки.

Впровадження цифрових технологій відкриває можливості формування моделі розвитку що поєднує переваги ієрархічної та горизонтальної, мережевої взаємодії. Інструментом стають ЦП, платформна модель бізнесу. Мінімізація трансакційних витрат відкриває можливість об'єднання незалежних виробників окремих складових певного продукту. Дані перетворюються на ключовий фактор виробництва. Кардинально зменшуються витрати координації діяльності учасників ланцюга (мережі) створення вартості (Л(М)В), моніторингу та контролю, поєднання виробника і споживача. Відпадає необхідність побудови громіздких ієрархічних структур. Перебудовуються механізми формування взаємної довіри між незалежними, розпорошеними учасниками єдиного процесу виробництва товару, виробниками та споживачами. Спрощується доступ економічних суб'єктів до ресурсів на національному і глобальному рівнях.

Останнє набуває особливої актуальності в умовах повоєнного відновлення України. За розрахунками Центру економічних стратегій на червень 2023 р. за кордоном перебувало від 5,6 до 6,7 млн. біженців з України [3]. Очікуваною є проблема дефіциту робочої сили. Прямі задокументовані збитки, завдані інфраструктурі України станом на 1 вересня 2023 року становили 151,2 млрд долл. США. Суттєво скоротився потенціал власних капітальних ресурсів, необхідних для відновлення і забезпечення економічного розвитку. Цілком виправданими виглядають сподівання на зовнішню фінансову підтримку повоєнної відбудови. Зворотною стороною є посилення залежності від зовнішніх інвесторів, втрата частини економічного суверенітету, отримуваних прибутків. У цих умовах опора на потенціал платформізації може стати важливим складовим елементом програм повоєнного відновлення національної економіки.

Для України у повоєнний період особливості ЦП відкривають значні можливості розширення ресурсної бази повоєнного відновлення економіки. Адже цілком передбачуваною є ситуація дефіциту як фінансових, так і виробничих, трудових ресурсів. Натомість ми маємо суттєві потенційні переваги за цілою низкою чинників, здатних забезпечити розвиток ІТ сфери, як основи створення цифрових мереж та платформної моделі розвитку економіки. На відміну від трудових, матеріальних, фінансових ресурсів Україні вдалося створити і зберегти значний потенціал ресурсів, необхідних для формування фактору G (геніальність) як опори економічного розвитку. За твердженням С. Бензелла та Е. Бріньольфссона він включає видатні здібності лідерів, організаційний капітал та особливий тип нематеріальних активів. До останніх відносять монопольне становище на ринку; володіння патентами, авторськими правами, комерційними секретами; контроль стандартів; визнаний бренд, репутацію; платформи для двостороннього зв'язку з клієнтами [4]. Об'єднує, відрізняє від традиційних факторів виробництва та робить фактор G особливо цінними в умовах діджиталізації рідкість, пов'язана з неможливістю оцифрування як формалізації індивідуальних якостей талановитих керівників, організаційного капіталу, віртуальних активів підприємства.

Україна розташовує інфраструктурою, значним науково-технічним, інтелектуальним капіталом. Навіть у важких умовах військових дій ІТ сектор продовжував розвиватися. Зросла його частка у ВВП. Вимушена міграція мільйонів українців сприяє встановленню взаємодії з потенційними партнерами за кордоном. Суттєво поліпшились інституційні механізми і полегшилась взаємодія у межах ЄС.

Керівна позиція ядра ЦП у Л(М)В забезпечується концентрацією і контролем даних про технологічні процеси виробництва, його стан, діяльність учасників, просування кінцевого продукту; спроможністю ядра встановлювати правила поведінки в екосистемі ЦП (алгоритми взаємодії); можливістю і доцільністю дублювання окремих елементів створення кінцевого продукту

кількома учасниками (перехід від ланцюга до мережі створення вартості); координацією ядром діяльності учасників виробничого процесу; організацією систем рейтингування та ренкінгування діяльності учасників (інструмент формування та підтримки довіри між учасниками навіть в умовах, коли ця взаємодія може мати епізодичний характер). Мережеві ефекти масштабування на основі петлі зворотного зв'язку забезпечують потенціал нарощування ефективності діяльності усіх учасників. Це забезпечує їх зацікавленість у залученні на ЦП. Водночас цифрові мережі є дієвим механізмом інтеграції у єдину структуру учасників, що володіють відмінними активами. Право на їх використання або результати їх використання надаються у якості послуги. Таке об'єднання дозволяє суттєво підвищити ефективність використання потенціалу кожного з учасників Л(М)В. За умов збереження за власником права володіння активом забезпечується можливість його найбільш ефективного використання. Незалежно від того, хто саме буде це робити – сам власник або «орендар».

Пошук сфер, де можливе формування на основі ЦП глобальних Л(М)В і може стати важливою складовою відновлення національної економіки. Фактично такі мережеві екосистеми дозволяють винести на зовнішні ринки задоволення потреб у дефіцитних для країни ресурсах за одночасного збереження ядром ЦП контролю над самим процесом виробництва. Ключову роль у цьому процесі повинна відіграти держава. Вирішального значення набуває визначення потенційних точок зростання – нових можливостей формування міжнародних виробничих мереж на основі ЦП, здатних за рахунок нішової спеціалізації вийти на глобальні ринки та бути там конкурентоспроможними [5].

Підбиваючи підсумки зазначимо, що цифровізація і поширення ЦП відкриває нові можливості нарощування конкурентоспроможності національної економіки. Формування на базі ЦП глобальних Л(М)В здатне стати важливим інструментом підтримки прискореної її відбудови на основі забезпечення аутсорсингу дефіцитних ресурсів. Тим самим відкривається шлях до достойної інтеграції України у глобальну економіку.

Список використаних джерел:

1. Coase, R. The Nature of the Firm. *Economica*. 1937. Vol. 4, issue 16, p. 386 - 405. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0335.1937.tb00002.x>.
2. Castells, M. *The Rise of the Network Society, The Information Age: Economy, Society and Culture*. Vol. I. Malden, MA; Oxford, UK: Blackwell, 1996. 598 p.
3. Вишлінський, Г., Михайлишина, Д., Самойлюк, М., Томіліна, М. (2023). Біженці з України: хто вони, скільки їх та як їх повернути? Фінальний звіт. Київ, Центр економічних стратегій, 2023. 120 с. <https://ces.org.ua/refugees-from-ukraine-ukr-final-report/> (дата звернення: 05.10.2023)

4. Benzell, S., Brynjolfsson, E. Digital Abundance and Scarce Genius: Implications for Wages, Interest Rates and Growth. NBER Working Paper Series. WP. 25585. Cambridge, MA: National Bureau of Economic Research, 2019. 50 p.
5. Кім В., Моборн Р. Стратегія блакитного океану. Як створити безхмарний простір і позбутися конкуренції. Х. : Клуб сімейного дозвілля, 2016. 384 с.

Меленцова Ольга Володимирівна
*к.е.н., доцент кафедри економічної теорії та
економічних методів управління
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна
м. Харків, Україна*

РОЛЬ ІННОВАЦІЙ ТА ТЕХНОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ВІЙНИ: МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Технологічний прогрес відіграє важливу роль у стимулюванні економічного зростання та полегшенні відновлення під час кризи. Потенціал використання технологій для підвищення продуктивності, зменшення витрат і сприяння інноваціям широко визнаний у багатьох галузях.

Ключові слова: *технологічні інновації, економічне відродження, цифрові технології, електронна комерція, інвестиції.*

Роль технологічних інновацій у сприянні економічного відродження визнається як необхідна й неocenенна. Протягом історії, технологічний прогрес виступав ключовим фактором економічного зростання, особливо у періоди кризових ситуацій. Пандемія COVID-19 викликала пастку ліквідності, призводячи до сповільнення економіки у багатьох країнах. Фахівці вважають, що використання технологій може сприяти підвищенню продуктивності, зниженню витрат та стимулюванню економічного зростання, що має вирішальне значення для економічного відновлення.

Технологічні інновації можуть допомогти підприємствам і галузям підвищити ефективність, зменшити витрати та збільшити продуктивність. Наприклад, впровадження технологій автоматизації дозволяє оптимізувати виробничі процеси, що може значно знизити витрати на виробництво. Крім того, використання цифрових технологій, таких як хмарні обчислення та штучний інтелект, може сприяти оптимізації діяльності підприємств, роблячи її більш ефективною та рентабельною [1].

Пандемія COVID-19 призвела до закриття багатьох підприємств, однак в той же час вона відкрила нові можливості. Багато підприємств були змушені адаптуватися до нових ринкових умов, і ті, хто вдало використав технології, мали можливість процвітати. Наприклад, попит на послуги електронної комерції різко зріс, оскільки люди переходили на онлайн-магазини. Також телемедицина стала більш популярною, оскільки люди шукали безпечніші засоби отримання медичних послуг [2].

Одним із напрямків, де технологічні інновації мають значний вплив на автаркію, є сфера відновлюваної енергії. Традиційні джерела енергії, такі як

вугілля та нафта, обмежені та мають негативний вплив на довкілля. Проте завдяки технологічному прогресу країни можуть використовувати потенціал відновлюваних джерел енергії, таких як сонячна, вітрова та гідроенергетика. Це не лише допомагає зменшити залежність від імпортової енергії, але й сприяє створенню чистіших та стійких енергетичних систем [2].

Іншим прикладом технологічних інновацій, що сприяють автаркії, є революція в сільському господарстві. За допомогою передових технологій, точного землеробства та генної інженерії країни зможуть підвищити продуктивність сільського господарства та зменшити залежність від імпортованих продуктів. Наприклад, використання вертикального землеробства дозволяє країнам з обмеженими земельними ресурсами вирощувати продукти у контрольованих умовах, забезпечуючи стабільне забезпечення продовольством.

Поява Інтернету та цифрових технологій також відіграла ключову роль у сприянні автаркії. Електронна комерція дозволяє компаніям залучати клієнтів з усього світу, не обмежуючись фізичними магазинами чи посередниками. Це допомагає розвивати внутрішні ринки та зменшувати залежність від зовнішнього споживання. Крім того, цифрові технології сприяють віддаленій роботі, що дозволяє працювати з будь-якого місця та зменшує потребу у зовнішній праці.

Технологічні інновації також революціонізували виробничий сектор з впровадженням автоматизації та роботизації. За допомогою автоматизації країни можуть зменшити залежність від імпортованих товарів та розширити власні виробничі можливості. Це сприяє не лише економічному зростанню, але й підвищує стабільність економічних систем.

Країни, які успішно досягли автаркії завдяки технологічним інноваціям, такі як Сінгапур і Південна Корея, є яскравими прикладами. Вони інвестували значні кошти в дослідження та розвиток, сприяючи розвитку культури інновацій та технологічного прогресу. Це дозволило їм розвивати передову промисловість і зменшити залежність від зовнішніх ресурсів [2].

Загалом, технологічні інновації відіграють важливу роль у сприянні автаркії, допомагаючи країнам стати самодостатніми та зменшити залежність від зовнішніх ресурсів. Від відновлюваних джерел енергії до цифрових технологій, прогрес у технологіях трансформує галузі та економіку, сприяючи націям у досягненні самозабезпеченості. Застосовуючи технологічні інновації, країни можуть крокувати шляхом до більш сталого та процвітаючого майбутнього.

Стратегічний імператив інвестицій у технології є важливим фактором у сучасному бізнес-середовищі, де зв'язки швидко розвиваються. Технологія вже не просто чинник, але необхідна умова для забезпечення конкурентоспроможності, підвищення ефективності та стимулювання інновацій в організаціях різних секторів. Наприклад, гігант роздрібної торгівлі, який впроваджує розширену систему управління запасами, яка збирає дані в реальному часі з торгових терміналів, складів і онлайн-каналів. Ця інвестиція дозволяє оптимізувати рівень

запасів, знижувати витрати та підвищувати рівень задоволення клієнтів, надаючи організації конкурентну перевагу не лише в області оновлення програмного забезпечення, але й у забезпеченні стратегічної переваги на ринку.

Витрати життєвого циклу, такі як оновлення та вдосконалення, масштабованість і витрати на кінець терміну експлуатації, також мають велике значення. Інвестиції в технології повинні бути збалансовані з стратегічними цілями організації та оціненими на основі рентабельності інвестицій та стратегічного узгодження. Тільки так організації можуть використовувати технології як потужний інструмент для досягнення сталого зростання та конкурентної переваги.

Інновації, представляють не лише можливості, а й ризики, що стосуються як технічних викликів, так і етичних дилем. Наприклад, впровадження автономних транспортних засобів передбачає значні перспективи у плані підвищення безпеки та комфорту на дорогах, але водночас постає ряд етичних питань, пов'язаних з визначенням відповідальності та обов'язків у випадку аварійних ситуацій. Однак важливо звернути увагу на баланс між інноваціями та етичними розглядами, а також ефективним управлінням ризиками [1].

Щодо стратегій інвестування в інновації, якщо розглядається можливість інвестування у акції GAFAM (Google, Apple, Facebook, Amazon і Microsoft) або будь-які інші інвестиції, пов'язані з технологіями, важливо розуміти, як ці компанії пристосовуються до інновацій. Наприклад, Apple відома своєю концентрацією на дизайні та користувацькому досвіді, у той час як Amazon активно інвестує у сферу логістики та ланцюгів поставок. Отже, стратегія інвестування повинна відповідати сильним сторонам та стратегічним цілям кожної компанії.

Список використаних джерел:

1. Jonathan Colehower Using Technology to Improve Supply-Chain Resilience. Harvard Business Review. URL: <https://hbr.org/2023/09/using-technology-to-improve-supply-chain-resilience> (access date: 04.04.2024)
2. McKinsey & Company: "Technology and Innovation for Economic Recovery: A Business Perspective. URL: https://www.mckinsey.com/~media/mckinsey/dotcom/client_service/bto/pdf/mcibt_compendium_perspectives_on_digital_business.ashx (access date: 04.04.2024)

Новікова Віра Валеріївна

к.т.н., доцент кафедри управління та адміністрування

Угніч Єгор Євгенович

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Навчально-наукового інституту «Каразінська школа бізнесу»

Харківський національний університету імені В.Н. Каразіна

м. Харків, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СИСТЕМИ РОЗВИТКУ ПЕРСОНАЛУ

Тези присвячено дослідженню особливостей інструментарію розвитку персоналу. Визначено роль процесу розвитку персоналу в діяльності компанії. Надані рекомендації щодо підвищення рівня управління розвитком персоналу.

Ключові слова: персонал, розвиток, робоча сила, підприємство, інструменти розвитку.

Розвиток персоналу – це завдання сучасного менеджменту, яке виникає в різний час у всіх сферах фінансового, соціального та економічного життя підприємства. За допомогою розвитку, навчання та мотивації топ-менеджмент компаній може перетворити звичайний персонал на кадровий капітал, який стане основою їхнього майбутнього економічного потенціалу та значною конкурентною перевагою. Важливість розвитку персоналу в даний час пояснюється швидкими змінами, що відбуваються в структурі і функціоналі реалізації більшості бізнес-процесів підприємств, як у виробництві, так і в управлінні. Адаптуватися до них та реалізувати їх з позитивним результатом для бізнесу неможливо без оволодіння новими навичками, отримання відповідних знань та вміння застосовувати нові компетенції. Однак часу на їх здобуття у вищих навчальних закладах чи спеціалізованих установах зазвичай немає, а зміни, які потребують термінової та швидкої реакції, відбуваються раптово.

Таким чином, управління розвитком персоналу є нагальною потребою для всіх суб'єктів господарювання, незалежно від їх розміру чи виду економічної діяльності. Для малих підприємств – це шанс адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі, використати можливості, що відкриваються, мінімізувати ризики та «зміцнити власні сили» без розширення штату, для великих компаній – можливість оптимізувати бізнес-процеси, досягти економії витрат у майбутньому, забезпечити баланс інтересів різних категорій стейкхолдерів і тим самим отримати переваги на ринку або навіть розширити свій вплив на нього і зайняти нові ринкові ніші.

До методів навчання персоналу для досягнення мети його розвитку фахівці відносять лекції, семінари, конференції, онлайн- та офлайн-курси, кейс-метод,

підвищення кваліфікації, інструктаж, наставництво, коучинг, бадінг, шейдінг, гейміфікацію, майстер-класи, модульне навчання, фрагментарне навчання, ділові ігри, самонавчання, мозковий штурм, метод «кошика», дистанційне та відео-навчання, електронне навчання, командну роботу, відрядження. Кожен з них має як переваги, так і недоліки [28], тому найкраще вони працюють разом.

Вибір конкретного методу має здійснюватися на основі ІПР – індивідуального плану розвитку працівника. Кадровий потенціал підприємства логічно розглядати як сукупність здібностей і можливостей [29, с.30]. Оскільки управління розвитком персоналу спрямоване саме на формування у працівників нових навичок та стимулювання здатності використовувати їх під час виконання професійних завдань, саме цей напрям управлінської діяльності має бути покладений в основу формування кадрового потенціалу суб'єкта господарювання – необхідні в найближчому та стратегічному майбутньому компетенції визначаються як вектори навчання працівників; відповідно до них обираються методи та інструменти, здатні сформувані або поглибити їх у бажаному напрямку.

Існує багато різних підходів до розвитку співробітників, з різним рівнем формальності та різними цілями. Вибір правильного методу залежить від потреб організації, цінностей працівників, цілей організації та очікуваних бізнес-результатів.

Таким чином, пропозиції щодо підвищення рівня управління розвитком персоналу сформульовані наступним чином:

- раціональне планування розвитку на основі вивчення потреб стейкхолдерів з урахуванням гендеру та теорії поколінь;
- пріоритетність розвитку цифрових компетенцій та соціальних навичок;
- визнання результатів, отриманих у сфері самоосвіти, однак зафіксованих у документах (сертифікатах тощо), у тому числі отриманих у паперовому вигляді. –у тому числі отриманих у безпаперовій формі);
- включення часу, необхідного для професійного розвитку персоналу, до робочого часу (крім саморозвитку та самоосвіти за власним бажанням працівника);
- формалізація в посадових інструкціях менеджерів з персоналу (або фахівців на аналогічних посадах) завдань щодо сприяння розвитку персоналу;
- формування системи оцінювання персоналу, наявних та набутих навичок для визначення ефективності процесу управління розвитком персоналу; комплексний та гармонійний розвиток персоналу (поєднання заходів, спрямованих на вдосконалення як м'яких, так і твердих навичок);
- використання розвитку персоналу як мотиватора та інструменту підвищення рівня лояльності працівників;

- формування справедливого бюджету фінансування розвитку персоналу;
- створення та підтримка якісного кадрового резерву компанії.

Список використаних джерел:

1. Zachosova, N., Zyvko Z., & Zanora, V. (2020). Human risks of project management involving remote teams in the context of the enterprise economic and financial security. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*, 4(35), 514-521.
2. Melnychenko, S., Lositska, T., & Byelyayeva, N.(2022). Digitalization of the HR-management system of the enterprise in the context of globalization changes. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 6(41), 534–543.
3. Ivanova, N., Kucherenko, D., Kuznetsova, T.,Rasulova, A., & Salimon, O. (2022). Creative staff as a factor of the enterprise’s success. *Financial andCredit Activity Problems of Theory and Practice*, 3(44), 243–250.

Орлик Оксана Володимирівна
*к.е.н., доцент кафедри економічної кібернетики та
інформаційних технологій
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна*

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

У тезах розглядається сучасний стан розвитку системи надання державних послуг в українському суспільстві за допомогою інформаційних та цифрових технологій. Окреслено основні результати роботи застосування й порталу «Дія» та перспективи розширення їх функціоналу.

Ключові слова: *електронне урядування, державні послуги, електронні сервіси, «Дія».*

В сучасних умовах впровадження електронного урядування в Україні неможливе без модернізації й розширення системи надання державних послуг за допомогою сучасних інформаційних та цифрових технологій. Розвиток системи надання електронних державних послуг є надзвичайно важливим, оскільки сприяє підвищенню доступності та ефективності послуг для громадян і бізнесу, що особливо актуально зараз, в умовах воєнного стану.

Електронне урядування є невід’ємною частиною сучасного світу. Одне з найважливіших його досягнень – цифровізація державних послуг. Завдяки використанню інформаційних та цифрових технологій електронне урядування значно покращує процес управління та надання через інтернет різноманітних державних послуг громадянам та підприємствам. В такий спосіб уряд стимулює використання онлайн-інструментів та сприяє цифровізації країни.

Цифровізація державних послуг в Україні має численні переваги, серед яких: простота доступу до таких послуг; зручність отримання послуг; економія часу при отриманні послуг; прозорість та доступність онлайн інформації про послуги та документи; зменшення корупції завдяки автоматизації процесів та прозорості процедур; економія державних коштів, передбачених для утримання бюрократичного апарату; розвиток інформаційного суспільства.

В умовах сьогодення електронні послуги стають невід’ємною частиною сучасного урядування та роблять взаємодію громадян з владою більш прозорою, зручною та доступною. Завдяки системі надання електронних послуг громадяни та підприємці можуть отримати адміністративні або інші публічні послуги з дому чи офісу у форматі 24/7 без особистого відвідування органів влади.

Зараз серед українців найбільшою популярністю користується «Дія» – мобільний застосунок і портал, завдяки яким можна швидко та зручно отримати онлайн державні послуги. Пройти автентифікацію у застосунку «Дія» можна за допомогою BankID та технології NFC.

За даними Міністерства цифрової трансформації України [1] кількість унікальних користувачів застосунку «Дія» за результатами 2023 р. становила 19,9 млн, що на 1,3 млн користувачів більше або на 7,6%, порівняно з 2022 р. На порталі «Дія» у 2023 р. налічувалося 4,4 млн кабінетів користувачів, що на 863 тис. більше, ніж у 2022 р. За даними на січень 2024 р. [2], застосунком «Дія» вже користувалося понад 20 млн українців, тобто кожен другий громадянин країни.

На сьогодні у застосунку «Дія» представлено понад 30 сервісів, що на 13 сервісів більше, порівняно з 2022 р. Портал «Дія» надає доступ до понад 100 електронних сервісів, що на 26 більше, ніж було у 2022 р. [1]. Серед 39 нових сервісів у застосунку та на порталі «Дія» – «Відновлення, мапа пунктів незламності, заміна посвідчення водія з доставкою, грант для ветеранів та членів їх сімей, отримання кваліфікаційних документів моряками, витяг про несудимість, автоматичне закриття ФОП тощо [3].

Електронні документи в «Дії» стали справжньою цифровою революцією. «Україна першою у світі юридично прирівняла електронний паспорт до паперового чи пластикового аналога, і четвертою в Європі запровадила цифрові водійські права» [4]. Наразі, електронні документи – найпопулярніші серед інших сервісів у застосунку «Дія», адже зручні та практичні у використанні. На сьогодні у застосунку представлено 14 цифрових документів [2].

ID-картку в «Дії» мають понад 4,9 млн українців, а закордонні паспорти – 12,6 млн. Понад 6,8 млн українців мають посвідчення водія в застосунку та 5,9 млн – техпаспорт. Довідку переселенця в «Дії» вже мають понад 3,2 млн українців, а цифрове пенсійне посвідчення – вже понад 1,1 млн [4].

Також у «Дії» онлайн можна зареєструвати ФОП та ТОВ, сплатити податки та подати звітність, закрити бізнес, підписати будь-які документи через «Дія.Підпис», змінити місце реєстрації тощо. Так, наприклад, у 2023 р. через портал «Дія» було здійснено більше 226 тис. реєстрацій ФОП та 6 тис. ТОВ, зафіксовано 79 тис. разів автоматичного закриття ФОП. Через застосунок «Дія» більше 16,9 млн разів українці скористалися «Дія.Підписом» для електронного підпису документів, 25 тис. разів змінили місце проживання [1].

На початку повномасштабної війни команда Мінцифри запустила новий універсальний цифровий документ, що посвідчує особу в період дії воєнного стану – «Документ, який містить паспортні дані та податковий номер, які підтягуються на основі банківських даних [4].

У «Дії» доступна функція шерингу документів – можливість передавати копії документів, наприклад при отриманні банківських чи поштових послуг, заселенні в готель тощо. При цьому, через застосунок також можна провести

валідацію цифрових документів – перевірку їх дійсності. У 2023 р. українці через застосунок «Дія» 11 млн разів пошерили документи.

Застосунок «Дія» продемонстрував вражаючі результати роботи у 2023 р. Крім зазначених вище, серед ключових досягнень роботи застосунку [1]: 72 тис. заяв про отримання допомоги за зруйноване або пошкоджене майно; 34 тис. таких заяв задоволено; 2,5 млн придбаних військових облігацій; 1,6 тис. сформованих житлових сертифікатів; 31 млн грн вкладів повернуто; 173 тис. призначень належного користувача авто; 180 тис. замін водійського посвідчення; 26 тис. разів отримання статусу безробітного; 104 тис. людей скористалися чатботом «Ворог»; 3,5 тис. заявок про ймовірних колаборантів через «Ворог». Серед основних результатів роботи порталу «Дія» за цей період можна також відзначити: 33 тис. замовлень дублікатів свідоцтв та витягів; 17 тис. пар подали заяву про шлюб; 47 тис. разів українці скористалися будівельними послугами; 117 тис. разів скористалися сервісом «Малютко» [1].

Зростання популярності «Дії» свідчить про те, що українці цінують зручність та доступність цифрових послуг.

Слід відзначити, що потенційний економічний ефект від запровадження електронних адміністративних послуг в Україні складає 34,3 млрд грн на рік, а потенційний антикорупційний ефект послуг у «Дії» – понад 5,3 млрд грн [5].

Щодо планів Мінцифри на 2024 рік, то передбачено розширення функціоналу застосунку «Дія» за допомогою введення нових сервісів, серед яких: електронна реєстрація шлюбів з використанням онлайн-свідоцтв, укладання декларацій з лікарем, надання комплексної послуги ветеранам з універсальною соціальною допомогою, можливість подачі електронних петицій та пропозицій місцевій владі. Серед топових цифрових проєктів, призначених для реалізації: електронний нотаріат (е-Нотаріат), електронний акциз (е-Акциз), цифрова трансформація статистики, Держспоживслужби. Також планується запуск сервісу «е-Резидентство», який відкриває можливість громадянам інших країн відкрити ФОП в Україні та сплачувати податки, окремого сервісу для держслужбовців – «Дія.Офіс», а також освітнього застосунку «Мрія».

Слід відмітити, що в країні відновлюється та розвивається мережа ЦНАПів. На початок 2024 р. налічувалося 4 тис. точок ЦНАП, які діють на території 80% громад. При цьому, 35 ЦНАПів модернізовані у Дія.Центри. Перелік обов'язкових адміністративних послуг, які надаються ЦНАПами, збільшився до 427 [3].

Підбиваючи підсумки можна зазначити, що розширення онлайн-системи надання державних послуг є важливою задачею електронного урядування, яке являє собою сучасний підхід до управління, що використовує сучасні інформаційні та цифрові технології для покращення взаємодії з громадянами та підприємствами. Завдяки таким платформам як «Дія», українці отримують доступ до широкого спектру зручних та прозорих онлайн-послуг, що зменшує бюрократичні бар'єри та робить взаємодію з владою більш ефективною.

Список використаних джерел:

1. Підсумки роботи Мінцифри 2023. Міністерство цифрової трансформації України. URL: <https://2023.thedigital.gov.ua/> (дата звернення: 29.03.2024).
2. Держава у смартфоні: Дією користується понад 20 мільйонів українців / Урядовий портал : сайт. URL: <http://surl.li/qgexz> (дата звернення: 29.03.2024).
3. Мінцифри – підсумки 2023 / Урядовий портал : сайт. URL: <http://surl.li/rbamy> (дата звернення: 29.03.2024).
4. Скаврон Б. Завжди у смартфоні: 14 цифрових документів у «Дії», які неможливо забути вдома. URL: <http://surl.li/newzr> (дата звернення: 29.03.2024).
5. Дія 4.0: які сервіси з'явилися в оновленому застосунку / Finance.ua : сайт. URL: <http://surl.li/rbtdn> (дата звернення: 29.03.2024).

Попова Ольга Леонтіївна

*д.е.н., головний науковий співробітник відділу форм і методів
господарювання в агропромисловому комплексі
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»
м. Київ, Україна*

ВІДТЕРМІНУВАННЯ УПРОВАДЖЕННЯ ДЕЯКИХ АГРАРНИХ ВИМОГ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО КУРСУ ЧЕРЕЗ ВІЙНУ В УКРАЇНІ

Узагальнено послаблення деяких аграрних вимог ЄЗК на нинішньому етапі, зумовлені повномасштабною війною в Україні й полікризою. Забезпечення стійкості та сталого розвитку агропродовольчого комплексу залишається ключовим пріоритетом.

Ключові слова: *аграрні вимоги у рамках ЄЗК, стала агропродовольча система, послаблення сталості, еколого-кліматичні вимоги.*

Європейський зелений курс (European Green Deal; ЄЗК) від 2019 р. передбачає екоперебудову економіки країн ЄС і партнерів, досягнення основної цілі – кліматичної нейтральності до 2050 р. та сталого зростання через екологічну трансформацію. Забезпечення довгострокової доступності агропродовольства вимагає посилення сталості та адаптивної здатності агровиробничих систем. Країна–агресор рф у війні проти України використовує продовольство як зброю, тим самим здійснює істотний вплив не лише на ланцюги її постачання в зарубіжні країни, але й на трансформаційні процеси в агропродовольчій системі.

Через війну і протести фермерів у ряді країн ЄС відкладена пропозиція-рамка щодо сталої агропродовольчої системи як складова Європейського зеленого курсу. Досі не опублікована законодавча ініціатива щодо рамки сталої продовольчої системи (Sustainable Food System Framework; SFSF), формування якої Європейською комісією згідно зі Стратегією «Від ферми до виделки» мало відбутися до кінця 2023 року. Чинні заходи щодо скорочення викидів парникових газів у сільськогосподарському секторі ЄС експерти вважають мінімальними (встановлені у Регламенті про розподіл зусиль); важливими є заходи щодо покращення біорізноманіття, здоров'я ґрунту і вуглецевого землеробства, громадського здоров'я та добробуту сільськогосподарських тварин; потрібне нове бачення/реформування Спільної аграрної політики (САП) ЄС [1]. Амбіційна SFSF необхідна для того, щоб Євросоюз став нетто-експортером калорій, тоді як зараз він є нетто-імпортером і залишався лідером у екологічних амбіціях на світовій арені.

Послаблено деякі аграрні вимоги у рамках Європейського зеленого курсу. Європейська комісія готова внести зміни до законодавства ЄС для полегшення тиску на фермерів, ці дерегуляційні зміни стосуються скасування штрафів і обмежень, пов'язаних із боротьбою зі зміною клімату та регулюванням надання субсидій аграріям, до фермерів застосовуватимуть заохочення замість покарання. Передбачається послаблення екологічних стандартів щодо захисту ґрунтового покриву і методів обробітку ґрунту; знімається з 2024 р. вимога вилучення з використання частки орних земель, тобто 4% земель (необроблювані угіддя), які мали бути відведені під збереження біорізноманіття, тепер фермерам дозволено використовувати для вирощування сільгоспкультур; обмеження застосування пестицидів не буде обов'язковим; з під екологічного контролю виключать фермерські господарства, які мають у господарюванні менше 10 гектарів орної землі [2]; дозволено відкласти нові правила ЄС щодо дотримання сівозмін. Зустріч міністрів сільського господарства країн ЄС для обговорення цих змін відбудеться 26 березня 2024 року. Тимчасове послаблення сталості пояснюється метою коригування обсягів виробництва агропродовольства у ЄС.

Євросоюз фінансово підтримує фермерів, особливо найбільш постраждалих від зростання собівартості виробництва сільгосппродукції. Фермерам надаються аванси для розв'язання проблем із грошовими потоками, субсидії на закупівлю мінеральних добрив, антикризова підтримки. Єврокомісією запропоновано знизити податок на додану вартість (ПДВ) на продукти харчування для боротьби з високими цінами, з можливістю зниження до нуля на товари «базової потреби» у країнах ЄС. Вони можуть знизити ставки ПДВ на визначені сільгосппродукти і заохочувати продавців до зниження цін, щоб допомогти вразливим категоріям населення. Пропонується відмінити ПДВ для фруктів, овочів і бобових (очільник Міністерства сільського господарства Німеччини, 2023 р.) та підвищити ПДВ на м'ясні продукти (через істотний вплив тваринництва на клімат), щоб стимулювати перехід споживачів до більш здорового раціону харчування.

В умовах впливу на європейський ринок повномасштабної війни в Україні дещо коригуються/послаблюються еколого-кліматичні вимоги у рамках Європейського зеленого курсу, хоча залишаються пріоритетними для впровадження. Євросоюз використовує ринок агропродовольства як важіль для підвищення єдиних стандартів й для країн–партнерів. Тож упровадження засад зеленого курсу важливе для України при повоєнному відновленні, оскільки визначає просування по шляху євроінтеграції.

Список використаних джерел:

1. New policy brief proposes a new vision on land use and the Common Agricultural Policy (CAP) in the EU post-2024. *Basque Centre for Climate Change*. 19 September 2023. <https://info.bc3research.org/2023/11/22/new-policy-brief-proposes-a-new-vision->

on-land-use-and-the-common-agricultural-policy-cap-in-the-eu-post-2024/ (access date: 09.03.2024).

2. Єврокомісія готова поступитися фермерам, щоб припинити протести. *Подобиці*. 16 березня 2024. – URL: <https://podrobnosti.ua/2477440-vrokomjsja-gotova-postupitisja-fermeram-schob-pripiniti-protesti.html> (дата звернення: 19.03.2024).

Пустовгар Світлана Анатоліївна
к.е.н., доцент кафедри управління та адміністрування
Кайда Анастасія Вікторівна
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Навчально-наукового інституту «Каразінська школа бізнесу»
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна
м. Харків, Україна

ЕФЕКТИВНІ МЕТОДИ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Тези присвячено аналізу методів мотивації персоналу на українських підприємствах у умовах воєнного стану та економічної нестабільності. Висвітлено важливість адаптації традиційних методів мотивації до кризових умов, підкреслюючи роль ефективної мотивації у забезпеченні стабільності функціонування важливих галузей економіки та підтримці національної безпеки. Розглянуто спектр матеріальних та нематеріальних методів мотивації, їх переваги та недоліки в контексті сучасних викликів.

Ключові слова: *мотивація персоналу, методи мотивації, матеріальна, нематеріальні методи мотивації, воєнний стан.*

Забезпечення ефективною мотивацією персоналу є критично важливим завданням, особливо в умовах воєнного стану в Україні. У таких умовах мотивація стає ключовим чинником для збереження виробничої потужності, підтримки працівників та підвищення конкурентоспроможності підприємств. Ефективна мотивація стимулює ініціативу персоналу, сприяє збереженню позитивного морально-психологічного стану колективу та забезпечує стабільність функціонування важливих галузей економіки. Тому розробка та впровадження мотиваційних програм є надзвичайно актуальним завданням, яке сприяє не лише підтримці ефективності підприємств, а й підтримці національної безпеки та стійкості в умовах кризи.

Проблема полягає в тому, що незважаючи на розмаїття методів мотивації персоналу на підприємствах в Україні, відсутній універсальний підхід, який би забезпечив достатній рівень мотивації та стимулював ефективність роботи персоналу в усіх галузях та організаціях. Не всі методи мотивації відповідають потребам конкретного колективу та не завжди ефективно спрямовані на досягнення стратегічних цілей підприємства. Також важливим фактором є адаптація методів мотивації до змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі бізнесу, що також потребує системного аналізу та вдосконалення.

Методи мотивації, які використовують у практиці вітчизняних підприємств, можна умовно поділити на дві групи: матеріальні та нематеріальні [1]. До матеріальних відносяться: оплата праці, премії за інноваторство, відсутність прогулів, за вислугу років, пільги на харчування, пільговий доступ до житла, транспорту тощо. Матеріальна мотивація часто має чіткі критерії та легко вимірюється, що робить її зрозумілою для співробітників. Грошові бонуси, підвищення зарплати чи інші фінансові винагороди надають негайне задоволення та визнання зусиль співробітника. Короткостроково матеріальна мотивація може значно підвищити продуктивність, оскільки співробітники намагаються досягти цілей, що ведуть до матеріальних винагород [1].

Серед недоліків цих методів мотивації можна зазначити:

- короткостроковий ефект – ефект від матеріальної мотивації може швидко зникнути, вимагаючи постійних або зростаючих стимулів;
- відчуття несправедливості – нерівномірний розподіл винагород може спричинити відчуття несправедливості серед співробітників;
- зосередження на короткострокових цілях – співробітники можуть стати більш зосередженими на короткострокових цілях, що приносять матеріальну вигоду, ігноруючи довгострокову стратегію компанії [1].

Нематеріальні методи мотивації передбачають гнучкий графік роботи, участь персоналу у різноманітних програмах навчання та професійного розвитку, делегування управлінських повноважень працівниками, підвищення особистої відповідальності кожного працівника та надання йому права вибору шляхів вирішення проблем, публічне визнання професійних успіхів робітників та їх цінностей для компанії різними доступними для керівництва способами [1; 2].

Перевагами нематеріальних методів мотивації є визнання, можливості професійного зростання та позитивна корпоративна культура можуть значно підвищити задоволеність роботою. Нематеріальна мотивація може мати тривалий позитивний вплив на лояльність співробітників і їхнє залучення. Спільні заходи, взаємна підтримка та визнання можуть зміцнити командний дух [2; 3].

До недоліків можна віднести:

- суб'єктивність в оцінці – визнання та інші нематеріальні форми мотивації можуть бути суб'єктивними, що ускладнює їх справедливий розподіл;
- невизначеність ефекту – ефект від нематеріальної мотивації може бути менш вимірним і не завжди безпосередньо впливати на продуктивність;
- можливість непорозумінь – без чіткого спілкування, нематеріальні методи можуть бути сприйняті не так, як задумано, і не мати бажаного мотиваційного ефекту [3].

У ситуаціях екстремальної нестабільності, таких як війна, економічна криза, небезпека для життя та здоров'я, мотивація працівників вимагає особливого підходу. Традиційні методи мотивації можуть виявитися недостатніми або

неефективними, оскільки основні потреби людини (безпека, здоров'я, житло) стають пріоритетними. В таких умовах особливо актуальними стають такі методи:

- забезпечення безпечних умов праці: за можливості, надання співробітникам безпечного місця для роботи або можливості працювати дистанційно;

- страхування життя та здоров'я: посилення медичного страхування та страхування від нещасних випадків на виробництві;

- допомога з житлом: фінансова підтримка або допомога в знаходженні житла в безпечніших районах;

- гарантовані виплати: забезпечення гарантій заробітної плати навіть у випадках форс-мажору;

- психологічна підтримка: організація доступу до консультацій психолога для співробітників та їхніх сімей;

- гнучкість: гнучкий графік роботи, можливість взяти необхідну кількість відгулів або відпустку без збереження зарплати для вирішення особистих питань;

- комунікація та прозорість: чітке та відверте спілкування з працівниками про стан справ на підприємстві та плани на майбутнє;

- зміцнення корпоративного духу: організація заходів, спрямованих на підтримку відчуття єдності та взаємопідтримки серед співробітників;

- волонтерство та допомога громаді: залучення співробітників до спільних волонтерських проєктів для допомоги місцевим громадам або постраждалим від війни [4].

Забезпечення ефективної мотивації персоналу є критично важливим завданням, особливо в умовах воєнного стану в Україні, де мотивація стає ключовим фактором для збереження виробничої потужності, підтримки працівників, та підвищення конкурентоспроможності підприємств. В умовах, коли традиційні методи мотивації можуть виявитися неефективними або недостатніми, особливе значення набуває гнучке поєднання матеріальних та нематеріальних методів. Використання комбінованих мотиваційних програм, які враховують індивідуальні потреби співробітників та забезпечують їхню безпеку, фінансову підтримку, психологічну допомогу та гнучкість у роботі, демонструє високу ефективність в таких складних умовах.

Таким чином, розробка та впровадження мотиваційних програм в умовах кризи є надзвичайно важливим завданням, що вимагає індивідуального підходу, гнучкості та врахування широкого спектру факторів, від економічних умов до психологічного стану персоналу. Це сприяє не лише збереженню ефективності підприємств, але й підтримці стабільності та розвитку економіки країни в цілому в умовах воєнного стану та економічної нестабільності.

Список використаних джерел:

1. Колот А.М., Цимбальок С.О. Мотивація персоналу. Київ : КНЕУ, 2011. 397 с. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f5ba6d0f-4a78-46e7-ab9b-05d59f4c6580/content> (дата звернення: 15.03.2024).
2. Демахіна Т. Найнестандартніші методи мотивації персоналу. 2021. URL: <https://indigo.co.ua/ua/blog/naynestandartnishi-metodi-motivaciji-personalu-bonus> (дата звернення: 28.03.2024).
3. Самойленко О. Методи нематеріальної мотивації колективу. URL: <https://performia.com.ua/ua/top-metodyi-nematerialnoy-motivatsii-kollektiva> (дата звернення: 22.03.2024).
4. Герасименко О., Потапенко А. Домінанти мотивації персоналу в контексті трансформацій ринку праці України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2013. №49. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-46>

Пустовгар Світлана Анатоліївна
к.е.н., доцент кафедри управління та адміністрування
Миткалик Катерина Вадимівна
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Навчально-наукового інституту «Каразінська школа бізнесу»
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна
м. Харків, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВІЙНИ

Тези присвячені аналізу особливостей оцінки конкурентоспроможності підприємств в умовах війни. Встановлено, що в умовах війни традиційні методики оцінки конкурентоспроможності підприємств потребують суттєвих адаптацій та розширення з урахуванням нових викликів. Інтеграція експертних оцінок та сценарного моделювання може забезпечити більш глибоке розуміння поточної ситуації та допомогти в розробці ефективних стратегій для забезпечення стійкості бізнесу і використання нових можливостей для розвитку.

Ключові слова: конкурентоспроможність, оцінка конкурентоспроможності, підприємство, розвиток, війна.

Конкурентоспроможність підприємства визначає його здатність до ефективного конкурування на ринку, адаптації до змін та впровадження інновацій. Війна в Україні внесла додаткові виклики, підкреслюючи необхідність глибокого аналізу зовнішнього середовища та швидкої адаптації стратегій. В таких умовах, оцінка конкурентоспроможності стає критично важливою для виживання підприємств, забезпечення їх стабільності та пошуку нових можливостей для розвитку.

Аналіз методичного інструментарію оцінки конкурентоспроможності підприємств засвідчив відсутність універсальних методів оцінки. Ця проблема загострюється в умовах війни, коли необхідно зважувати на ряд факторів, зокрема на економічну і політичну нестабільність, ризики зривів постачання сировини та матеріалів, можливість змін у торговельних обмеженнях і т.д., які не враховані при оцінюванні за більшістю з методик. Відповідно, постає важливе завдання розробки чи адаптації методів оцінки конкурентоспроможності, що враховують специфіку умов війни.

Серед найбільш поширених методів оцінки конкурентоспроможності підприємства, які можуть бути адаптовані до умов війни, варто зазначити:

– SWOT-аналіз – цей метод дозволяє ідентифікувати сильні і слабкі сторони підприємства, а також визначити можливості і загрози на ринку. Це допоможе виявити переваги та недоліки підприємства порівняно з конкурентами;

– аналіз портфеля клієнтів – даний метод дозволяє класифікувати клієнтів за різними критеріями, такими як купівельна сила, лояльність та потенціал;

– аналіз ринкової діяльності конкурентів – ретельне дослідження конкурентів допоможе виявити їхні сильні та слабкі сторони, а також стратегії, що вони використовують;

– аналіз ринку та динаміки – вивчення ринку допоможе виявити його потенціал та перспективи розвитку. Дослідження динаміки також дозволить підприємству адаптуватися до змін на ринку та користуватися новими можливостями;

– аналіз задоволеності клієнтів – задоволеність клієнтів є важливим фактором конкурентоспроможності підприємства. Дослідження думки клієнтів та їхніх вимог допоможуть виявити потреби та вдосконалити продукцію або послуги, що надаються;

– аналіз рівня інноваційності – оцінка рівня інноваційності дозволяє підприємству виявляти нові можливості та розвивати конкурентні переваги. Дослідження нових технологій, продуктів і послуг може допомогти виявити інноваційний потенціал підприємства [1-4].

Вибір тих чи інших методик визначається насамперед об'єктом дослідження, а також можливостями самого дослідження (часовими, фінансовими та ін.). Так наприклад, при визначенні стратегії та методів конкурентної боротьби найчастіше використовуються методи спостережень, публікацій та інтерв'ю. При формуванні власне конкурентної стратегії бізнесу до них додаються такі методи стратегічного аналізу, як PEST-аналіз, аналіз п'яти конкурентних сил М. Портера та SWOT-аналіз [1]. Модель п'яти конкурентних сил дозволяє оцінити привабливість галузі або сектору, ідентифікувати сильні і слабкі сторони та визначити можливості та загрози [2].

Основні п'ять конкурентних сил, які визначають структуру та привабливість галузі, включають:

1. Загроза нових учасників на ринку – описує ступінь легкості входу нових підприємств на ринок. Наявність високих бар'єрів входу, таких як великі витрати на стартову інвестицію або потреба у великому масштабі виробництва може відлякувати нових учасників.

2. Загроза заміщення продукту – відображає силу конкуренції серед вже присутніх на ринку гравців. Якщо існують багато подібних пропозицій та низькі витрати на перемикання, це збільшує загрозу заміщення.

3. Постачальники – це сила, яку мають постачальники у визначенні цін і умов постачання. Якщо постачальники мають монополістичне положення або пропонують унікальні матеріали, вони можуть впливати на умови та ціни.

4. Покупці – визначають силу покупців, вартість перемикання вподобань та суть продукту. Якщо покупці мають багато альтернативних варіантів та високий рівень ціни, вони можуть вплинути на умови угоди.

5. Конкуренція всередині галузі – вказує на ступінь конкуренції серед вже присутніх на ринку гравців. Якщо галузь має велику кількість конкурентів та низькі бар'єри входу, це може підвищити конкуренцію [2].

Аналіз п'яти конкурентних сил М. Портера допомагає підприємствам або організаціям зрозуміти динаміку свого конкурентного середовища і прийняти активні рішення. Цей метод може використовуватися для розробки стратегій збільшення конкурентоспроможності та зменшення загроз.

Основними методами дослідження ринку конкурентів щодо ринкової частки та оцінки інтенсивності та тенденцій розвитку ринкової конкуренції виступають наукові спостереження, аналіз статистичної інформації, огляд засобів масової інформації, кабінетні та панельні дослідження.

Оцінюючи сильні і слабкі сторони конкурентів визначальна роль відводиться фокус групам і SWOT-аналізу. Для аналізу результатів комерційної діяльності конкурентів найчастіше застосовуються методи аналізу статистичної та бухгалтерської інформації, а також економічне шпигунство. Система просування конкуруючих фірм підлягає оцінці за допомогою проведення опитувань експертів та споживачів тощо [3, 4].

З огляду на сучасні умови господарювання, підходи до оцінки конкурентоспроможності підприємств, які раніше вважалися ефективними, які базуються на ґрунтовних статистичних дослідженнях та прогнозуванні, тепер потребують модифікацій для врахування нових умов. У контексті невизначеності, спричиненої війною, значно зростає актуальність застосування методів експертного оцінювання конкурентоспроможності підприємства та сценарного моделювання [5]. Це зумовлено потребою в глибокому розумінні волатильних умов ринку та зовнішнього середовища, що вимагає адаптивних стратегій для забезпечення стійкості та розвитку бізнесу. Експертне оцінювання дозволяє інтегрувати професійні судження та досвід для визначення ключових факторів, що впливають на конкурентоспроможність, забезпечуючи комплексний погляд на потенціал підприємства. Сценарне моделювання, в свою чергу, відіграє вирішальну роль у плануванні стратегічних кроків, дозволяючи компаніям аналізувати різні можливі майбутні ситуації та розробляти ефективні підходи для кожного із сценаріїв. Такий комплексний підхід є необхідним для навігації в динамічному та непередбачуваному бізнес-ландшафті, що характеризується військовими діями, забезпечуючи підприємствам стратегічну гнучкість.

Список використаних джерел:

1. Антонюк А. А. Аналіз теоретичних підходів до оцінки ефективності маркетингової діяльності на підприємстві. *Держава та регіони*. 2016. № 5. С. 11-16.
2. Кайлюк Є. М. Стратегічний менеджмент. Харків : ХНАМГ, 2010. 279 с.
3. Сологуб О. П., Капінус Л. В. Оцінка ефективності інтернет-реклами. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2020. Вип. 3 (11). С. 65-68.
4. Ляшко І. І. Маркетингове планування як фактор підвищення ефективності комерційної діяльності підприємства. *Приазовський економічний вісник*. 2017. Вип. 5. С. 156-159.
5. Нескородєва І.І., Ян Буюнь. Загрози та перспективи відновлення підприємницької активності в Україні в воєнний та післявоєнний період. *Інфраструктура ринку*. 2022. №68. С. 134-139

Радова Наталія Володимирівна
к.е.н., ст. викладач кафедри банківської справи
Плотнікова Аріна Олексіївна
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
факультету фінансів та банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна

КРИПТОВАЛЮТИ ЯК ОБ'ЄКТ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Тези присвячено аналізу криптовалют як об'єкта бухгалтерського обліку. Проведено оцінку правового статусу криптовалют в Україні та виявлено відсутність стандартів бухгалтерського обліку, що безпосередньо стосуються криптоактивів. Визначено особливості різних підходів до обліку криптовалют, зокрема як нематеріальних активів, фінансових інструментів та інвестиційної нерухомості, та встановлено, що найбільш доцільним є облік криптовалют як нематеріальних активів.

Ключові слова: *криптовалюти, бухгалтерський облік, нематеріальні активи, фінансові інструменти, криптоактиви.*

За даними компанії Chainalysis, Україна посіла п'яте місце у глобальному рейтингу володіння криптовалютами населенням за 2023 рік [1]. Але остаточно юридичний статус криптовалют та метод їх обліку досі законодавчо не визначено, а Закон “Про віртуальні активи”, до яких часто відносять криптовалюти, досі не набрав чинності, не дивлячись на активне використання цих активів українцями.

За даними дослідження від платформи ЕХМО, більшість українців зацікавилися темою криптовалют 5-7 років тому. Найпопулярніші валюти в портфелі відчизняних криптохолдерів – Bitcoin (67,9%), Ethereum (56,7%), Ripple (39,7%), і Dogecoin (35,7%) і Cardano (32,5%) [2].

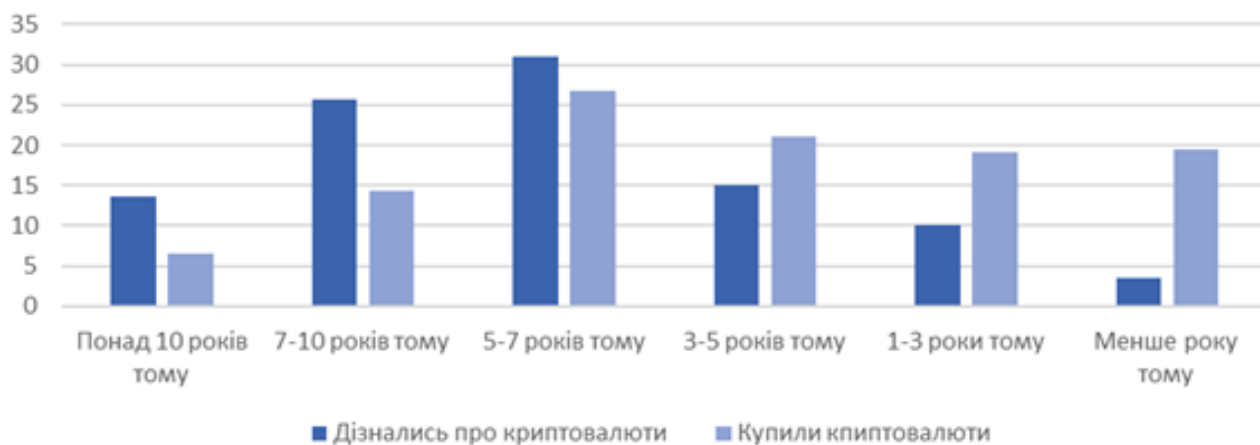

Рис. 1. Коли українці вперше «зайшли» на крипторинку, %
Джерело: складено за даними [2].

Не дивлячись на незрозумілий статус криптовалюти, в Україні існують підприємства, компанії та магазини, які приймають оплату в цій новітній валюті, зокрема мережа автозаправних комплексів WOG, магазини «Техно Їжак» та «Фокстрот», мережа супермаркетів Varus, мережа аптек АНЦ тощо [3].

Нажаль, не існує стандартів бухгалтерського обліку, які б безпосередньо стосувалися криптовалют, тому розглядаючи метод бухгалтерського обліку криптоактивів, варто аналізувати ознаки, які допускають віднесення активу до певних класів рахунків бухгалтерського обліку. Криптовалюта може проявляти наступні ознаки: товарів, грошових коштів та їх еквівалентів, засобів платежу, запасів, віртуальних або нематеріальних активів, негрошових фінансових активів, фінансових інструментів, засобів збереження вартості та навіть інвестиційної нерухомості. Облік криптовалюти може підпадати під дію різних стандартів, залежно від намірів стосовно цих активів, саме тому для визначення методології обліку важливо враховувати мету володіння криптовалютою [4].

Низька ліквідність та значний ризик зміни вартості криптовалют робить неможливим їх облік як грошових коштів та їх еквівалентів. А відсутність договірної права у власника криптовалюти на отримання грошових коштів робить недоцільним облік криптоактивів як фінансового активу.

Цікавою є точка зору обліку криптоактивів за Міжнародним стандартом бухгалтерського обліку 32 «Фінансові інструменти: подання». В МСБО 32 вказано, що фінансовий інструмент - це будь-який контракт, який приводить до виникнення фінансового активу у одного суб'єкта господарювання та фінансового зобов'язання або інструмента капіталу у іншого суб'єкта господарювання. Враховуючи наявність смарт-контрактів, за якими найчастіше ведуться торги на криптобіржах, такі контракти дійсно можна обліковувати як фінансовий інструмент. Проте, цей підхід не є підходящим до всіх криптовалют, адже не до всіх їх можна застосувати смарт-контракти [5].

Облік криптоактивів як інвестиційної нерухомості, хоч і зустрічається в науковій літературі, проте суперечить Національному положенню (стандарту) бухгалтерського обліку 32 "Інвестиційна нерухомість", де зазначається, що інвестиційна нерухомість – це «оренди земельні ділянки, будівлі, споруди, які розташовуються на землі».

В деяких країнах криптовалюта обліковується як готова продукція, але це не є релевантним з точки зору українського законодавства. Також популярною є класифікація криптовалюти як фінансової інвестиції або як запасів, якщо криптовалюта зберігається з метою отримання інвестиційного прибутку у разі підвищення її курсу.

На завершення зазначимо, що найбільш доцільним є облік криптовалют як нематеріального активу. Відповідно до МСБО 38 «Нематеріальні активи» нематеріальний актив - актив, який не має фізичної субстанції та може бути ідентифікований, що підходить під ознаки криптоактивів. Придбаний або отриманий нематеріальний актив відображається в балансі, якщо існує імовірність одержання майбутніх економічних вигід, пов'язаних з його використанням, та його вартість може бути достовірно визначена. Такий підхід обліку використовується в багатьох країнах, зокрема в США, Естонії та Румунії.

Список використаних джерел:

1. The 2023 Global Crypto Adoption Index: Central & Southern Asia Are Leading the Way in Grassroots Crypto Adoption. Сайт аналітичної компанії Chainalysis/ URL: <https://www.chainalysis.com/blog/2023-global-crypto-adoption-index/> (access date:13.10.2023).
2. Половина українських криптоінвесторів прогнозує ріст ціни біткоіна до \$50 000 у 2023-му. Сайт криптобіржі. Exmo URL:<https://info.exmo.com/uk/konkursy-i-podiyi/polovyna-ukrayinskyh-kryptoinvetoriv-prognozuye-rist-btc-do-50-000/> (дата звернення:13.10.2023).
3. Що в Україні можна купити за криптовалюту. Сайт «Мінфін». URL: <https://minfin.com.ua/ua/crypto/articles/chto-v-ukraine-mozhno-kupit-za-kriptovalyutu/> (дата звернення:13.10.2023).
4. Бруханський Р. Ф., Спільник І. В., Криптоактиви у системі бухгалтерського обліку та звітності. *Проблеми економіки*. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2019-2_0-pages-145_156.pdf (дата звернення:13.10.2023).
5. Могил Л.С., Порядок обліку операцій з криптовалютою як різновидом віртуальних активів/ *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. URL: <http://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2023/05/30.pdf> (дата звернення:13.10.2023).

Томілін Олексій Олександрович
д.е.н., професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Багаліка Тарас Олексійович
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Полтавського державного аграрного університету
м. Полтава, Україна

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ КООПЕРАЦІЇ ЯК ЕКОНОМІЧНОГО ЯКИЩА У СИСТЕМІ ВИРОБНИЧИХ ВІДНОСИН

У тезах розглядається сутність кооперації як суспільно-економічного явища у системі виробничих відносин. Визначено сутність кооперації у організаційно-економічному відношенні, яка є важливим компонентом ринкових економічних відносин. За результатами проведеного дослідження зроблено висновок, що формування та розвиток наукової концепції кооперативних формувань може відбуватися за умови розподілу пріоритетів у державній аграрній політиці.

Ключові слова: *кооператив, кооперація, кооперативні відносини, виробничі відносини, агропромислове виробництво.*

Нині кооперація перебуває в кризовому стані, але, незважаючи на це, саме вона має значний потенціал у відродженні аграрного сектора економіки України та може вирішити багато проблем з якими нині стикаються товаровиробники. В аграрному секторі національної економіки відбулися зміни земельних і майнових відносин, виникли підприємства якісно нових організаційно-правових форм господарювання. Однак у ситуації, коли ще значна частина сільськогосподарських формувань знаходиться в процесі кардинальних змін форм власності, організації виробництва, системи управління тощо.

Кооперація – це добровільне об'єднання власності різних об'єктів і форм та праці для досягнення спільних цілей у різних сферах господарської діяльності. За своєю соціально-економічною сутністю кооперація є перехідною формою власності в якій поєднуються елементи капіталістичної та соціалістичної власності. Так, А. Пантелеймоненка, який зазначає, що „...кооперація як суспільно-економічне явище є важливим компонентом ринкових відносин, і перш за все на селі” [3, с. 5]. Кооперація дасть можливість суттєво підвищити економічну ефективність як аграрного виробництва, так і всіх взаємопов'язаних галузей агропромислової сфери. При кооперації основний та обіговий капітал застосовують спільно, розподіляючи його на більшу масу готової продукції, при цьому собівартість одиниці продукції знижується. Зовнішньо-економічна

діяльність підприємств пов'язана з міжнародною кооперацією у сфері виробництва, науки, торгівлі. Вона включає експорт і імпорт продукції, вивіз капіталу, залучення іноземних інвестицій, створення спільних з іноземними представниками підприємств [1, с. 171].

На наш погляд, поняття „кооперація” слід розглядати у трьох площинах, а саме: як організаційно-інституційну структуру; враховувати економічну користь від процесу кооперації (або отримання прибутку, або зменшення питомих витрат); забезпечувати захист різноманітних інтересів членів і висвітлювати соціально-економічні переваги.

В даний час в аграрному секторі національної економіки країни спостерігається стійка тенденція перетворення сільськогосподарських підприємств в кооперативи, які становлять значну частину від усіх підприємств агропромислового виробництва та сприяють сталому розвитку суспільства. Кооперативи виплачують інтегрований податок, який складається з податку обороту, податку на паливо, найману робочу силу, а також ліцензійних відрахувань. Вивільняються від сплати податків кооперативи, які застосовують екологічно-чисту технологію, а також використання альтернативних джерел енергії. Функціонування підприємств на засадах ринкової економіки зумовлює необхідність інтеграції у світовий економічний простір.

Окремі науковці-дослідники визначають кооператив як заклад, заснований на засадах рівності його членів, створений для удосконалення ведення господарства останніх. Найбільш удосконаленим визначенням, на наш погляд, є роз'яснення значення кооперативу В.В. Зіновчука, який стверджує, що „...кооператив є підприємством корпоративного типу, створеним шляхом добровільного об'єднання матеріальних внесків і зусиль сільськогосподарських товаровиробників [2, с. 33–34]. На нашу думку, кооператив слід трактувати як суб'єкт економічних відносин, що шляхом об'єднання фінансових ресурсів пайовиків, який забезпечує доступ до цих фінансових ресурсів тим членам, що мають найбільшу потребу в них. Саме кооперативи в змозі здійснювати ефективний контроль щодо відповідності сировини до вимог міжнародних стандартів якості ISO [5]. Агропромислова корпорація тісно пов'язана з кооперацією та розвитком сільськогосподарських виробничих кооперативів. За своїм змістом кооперативи – це об'єднання, товариство, спілка, сукупність осіб, об'єднаних на основі цехових, комерційних, виробничих та інших інтересів. Розвиток кооперативних відносин нерозривно пов'язаний з пошуком шляхів підвищення ефективності агропромислового виробництва.

Виробництво – це процес взаємодії сфер виробництва, переробки, галузей ринкової інфраструктури, зберігання, гуртової та роздрібною торгівлі [4, с. 19]. Виробництво – це процес діалектичної взаємодії сфер безпосереднього виробництва, розподілу, обміну і споживання. Спільним для всіх суспільно-економічних формацій у структурі продуктивних сил є те, що її становлять засоби

виробництва і люди, які володіють виробничим досвідом і приводять у рух засоби виробництва.

Отже, в організаційно-економічному відношенні сутність кооперації полягає в об'єднанні всіх учасників формувань інтеграційного ланцюга з розподілами загального ефекту та рівновеликого капіталу. Підбиваючи підсумки зазначимо, що необхідною умовою ефективного розвитку аграрного сектора економіки має бути підтримка з боку держави подальшого розвитку кооперативних виробничих відносин з метою консолідації дрібних господарів для забезпечення їх конкурентоспроможності.

Список використаних джерел:

1. Дорогань, В. К., Томілін, О. О., Гаврилова, О. А. Основи фінансової діяльності підприємства: підручник. К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2008. 259 с. URL: <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/8875> (дата звернення: 15.03.2024).
2. Зіновчук, В. В. Організаційні основи сільськогосподарського кооперативу / В. В. Зіновчук// 2-е вид., доп. і перероб. К.: Логос, 2001. 380 с.
3. Пантелеймоненко, А.О. Аграрна кооперація в Україні: теорія і практика: Монографія/ А. О. Пантелеймоненко. Полтава: РВВ ПУСКУ, 2008. 347 с.
4. Томілін, О.О., Тютюнник Ю.М., Бражник Л.В., Дроботя Я.А. Фінансово-економічний словник – довідник / за наук. ред. проф. О.О. Томіліна / Полтава: ПДАУ. 2023. 108 с. URL: <https://dspace.pdau.edu.ua/handle/123456789/15028> (дата звернення: 15.03.2024).
5. Ульянченко, О.В., Томілін, О.О., Бухало, О.В., Коломієць, С.А. Розвиток кооперативних відносин в овочепереробному підкомплексі. *Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва*. Серія “Економічні науки”: зб. наук. пр. / Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. Харків: ХНАУ, 2019. № 2. С. 3–12. URL: <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/6581> (дата звернення: 15.03.2024).

CLIMATE RISK IN THE WORLD AND IN UKRAINE: HOW TO REDUCE?

The theses consider climate risk as a component of systemic risk. This type of risk is widely researched in the European Union, as it has a significant impact on the economies of countries. Climate risk is particularly relevant in Ukraine, as the country's ecosystem has been severely affected. To reduce this type of risk, joint efforts are needed from the central bank, the government, and the population as a whole.

Keywords: *climate risk, systemic risk, monetary policy, physical risk, transition risk.*

Due to the full-scale invasion of Ukraine, our country's economy is going through difficult times. At the moment, there are many risks affecting the efficiency of Ukraine's economy. I would like to draw attention to a particular type of risk, namely climate risk. In European countries, climate risk is the subject of research by representatives of both the European Central Bank and the central banks of every countries. Comprehensive climate stress testing has been conducted for European Union countries. Scientists believe that climate risk is a component of systemic risk and affects the monetary policy of central banks [1]. Indeed, the same environmental situation can simultaneously increase and decrease inflation in a country. For example, an increase in average temperatures leads to greater crop losses and an increase in the need for more irrigation in crop cultivation, which in turn leads to higher prices and inflation. At the same time, higher temperatures contribute to reduced heating costs, making prices lower.

Damage to industrial facilities: hitting the oil depot in Kalynivka, March 24, 2022, Kalynivka. Damage to industrial facilities: hitting a tanker with nitric acid, April 5, 2022, Rubizhne. Fire in the Luhansk Nature Reserve "Tryokhizbensky Steppe," May 27, 2022. Russian attacks on the civilian tanker Millennium Spirit, February 25 and July 7, 2022, Black Sea. Attack on Ukraine's energy system: shelling of the Ladihynska TPP, October-November 2022, Ladihyn. Blowing up the dam of the Kakhovska HES, June 6, 2023. Threat to nuclear safety in Ukraine and the world: occupation of the Zaporizhzhia NPP, March 4, 2022, Enerhodar. This is far from an exhaustive list of cases of destructive threats to Ukraine's ecological system from russia [2]. These actions lead to Ukraine becoming even more vulnerable to climate risk.

Climate-related risks to the economy and financial sector are usually divided into two categories. The first is physical risk. It is the economic impact stemming from the

expected increase in the frequency and magnitude of natural hazards. Production plants located in areas that are exposed to natural hazards, for example close to rivers or the seashore and therefore prone to flooding, could suffer significant damage should a climate event occur. This damage could interrupt the production process in the short term and potentially lead to business failure in the longer term.

The second is transition risk, where the potential delayed and abrupt introduction of climate policies to reduce CO₂ emissions could have a negative impact on certain carbon-intensive industries. Industries, which rely heavily on non-renewable or highly polluting resources, such as mining or fossil fuel extraction, could face a sharp fall in profits and higher production costs.

Both transition and physical risks can have a detrimental effect on financial institutions. Direct exposures to affected firms through lending or asset holdings can generate losses if defaults occur.

We must understand, in Ukraine there are both of categories of climate risk. In addition, our government, our companies and our peoples must do our best to reduce, to insure such type of risk.

From the central bank's perspective, it would be advisable to offer special programs with more attractive terms (lower interest rates, lenient collateral requirements) for eco-friendly businesses. State policy should aim to impose higher taxes on companies that emit more pollutants into the air, while providing minimal or even tax-free periods for environmentally safe enterprises.

Climate risk is becoming increasingly prominent in the global economy and requires attention from economic research and policy. It affects various aspects of the economy, including production, consumer habits, trade, inflation, and other key indicators.

The stress-testing process conducted by central banks and other economic institutions helps assess how climate change could impact financial stability and the country's macroeconomic situation. This allows for the development of more effective adaptation strategies and risk mitigation.

Regarding its impact on monetary policy, central banks can implement various measures to regulate the effects of climate change on the economy. For example, they may consider climate risk when making decisions on interest rates or currency reserves. They can also support the development of green economies and environmentally friendly technologies by endorsing relevant initiatives and regulations.

It's important to remember that combating climate change requires a comprehensive approach where economic, social, and environmental aspects are interconnected. Only through collective efforts can we reduce the impact of climate risks on the economy and society.

Every enterprise, every individual should remember that the greater contribution they make today to preserving natural resources, the more they will gain in the future. Transitioning to alternative energy sources will conserve financial resources and

humanity's lives as a whole. The financial sector can contribute to this by providing attractive financing for resource-saving technologies.

References:

1. The price of inaction: what a hotter climate means for monetary policy. URL: <https://www.ecb.europa.eu/press/blog/date/2023/html/ecb.blog231218~6291e67d1e.en.html> (access date: 19.03.2024).
2. Екодія: чи є шанс на відновлення? URL: <https://ecoaction.org.ua/1500-vuradkiv-shkody-dovkilliu.html>. (дата звернення: 19.03.2024).

ІДЕНТИФІКАЦІЯ ІНСТИТУЦІЙНИХ ЧИННИКІВ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОГО ПРОСТОРУ КРАЇНИ

Тези містять обґрунтування вибору методичних підходів до оцінки фінансового простору країни. Встановлено що дослідження фінансового простору має проводитися за тими самими характеристиками, за якими здійснюється його розвиток. Визначено особливості характеристик системи на прикладі ринку банківських послуг.

Ключові слова: *структура, характеристики, чинники, фінансовий простір.*

Останнє десятиліття для економіки України надавало все нові й нові комбінації політичних, економічних, соціальних умов, що постійно змінювалися. Фінансовий простір держави неодмінно реагував на ці зміни, підтверджуючи наявні високоадаптивні якості цієї складної системи.

Фінансовий простір в межах економіки країни достатньо різнопланово вивчають представники різних наукових шкіл, що водночас не дає цій комплексній проблемі втратити актуальність постійного поглиблення досліджень. Фінансова інфраструктура економіки України визначає інституційну структуру її фінансового простору. Саме через це типовими варіантами оцінки фінансового простору є територіальний, інформаційний та процесний [1].

Фінансовий простір має досліджуватися за тими самими характеристиками, за якими розвивається його ринково-економічна природа. До них відносимо характеристики простору, що відповідають за розвиток у просторі, характеристики часу (часові), які є маркерами розвитку у часі. Системний підхід до оцінки фінансового простору потребує ідентифікації структурних та функціональних характеристик у якості чинників функціонування [2]. Вони відображають відповідно структурний та функціональний розвиток фінансового простору.

За просторовими характеристиками склад наявних інституційних елементів має відповідати діловій активності економіки країни та окремих регіональних систем. Те саме стосується відповідності рівню ділової активності інституційної щільності галузей економіки - видів економічної діяльності або ринків.

Якщо перенести відповідні підходи на один з сегментів фінансового простору – ринок банківських послуг, то інституційними чинниками формування цього сегменту і важливого елементу фінансової інфраструктури економіки

країни, щодо характеристик простору, можливо назвати кількість банківських установ за горизонтальною ознакою та дворівневість банківської системи за вертикальною.

Сучасний варіант концентрації головних банківських офісів практично в одному місті країни вказує на підвищений рівень централізації прийняття рішень щодо розвитку банківської діяльності. Приймаючи до уваги таке саме місцезнаходження державного регулятора, отримуємо ризик непрямой монополізації прийняття рішень обмеженим колом керування банківськими установами.

Наступним негативним фактором такого положення маємо обмеження розвитку регіональних фінансових систем, оскільки централізація прийняття рішення в кожному банку розповсюджується й на прийняття рішень щодо розподілу ресурсів. Від цього страждає розвиток регіонів, територіальні громади не мають можливості отримувати ресурсну підтримку з боку банків регіону через те, що регіональна мережа обмежена головними банками в обсягах наданих повноважень.

Ще одним ризиком подібної просторової централізації в умовах війни може бути одночасне фізичне руйнування головних офісів банків країни, що призведе до катастрофічних наслідків стану фінансової інфраструктури.

Характеристиками часу для фінансового простору здебільшого є ті, що відповідають за регулярність операцій моніторингу функціонування окремих фінансових інститутів, часовими межами різних видів планування їх діяльності (оперативного, поточного, стратегічного), періодичністю підготовки статистичної та звітної інформації. Інтенсивність впливу фактору часу зросла через підвищення інтенсивності розрахункових операцій в платіжних системах фінансового простору держави. Підтвердженням цього є чергова модернізація СЕП НБУ в травні 2023 року, що надала можливість здійснювати платежі в банківській системі 24/7. Наступним кроком є очікування впровадження СМП (системи миттєвих платежів) в I кварталі 2025 року, що прискорить інтеграційні процеси в межах європейського фінансового простору [3].

Структурні характеристики фінансового простору різними дослідниками визначаються відповідно цілям їх наукового пошуку. По відношенню до банківської системи питанням, що постійно вивчається в світовій фінансовій теорії та практиці є структура банківського капіталу. У вітчизняній банківській практиці це стосується, в першу чергу того, що оновлюється, нарешті, структура капіталу банківських установ, яку було сплановано ще в 2021 році і тільки зараз реалізують в межах першого півріччя 2024 року [4]. Ці зміни акцентують увагу на нових структурних елементах капіталу банку. У тому числі це й ідентифікація частини капіталу зі звичайною частиною акціонерного капіталу та привілейованою частиною. Що змінює акценти в управлінні капіталом банку з його розміру на структуру за типом акцій акціонерного товариства.

Водночас, структура банківського капіталу розглядається й в межах банківської системи країни.

Посилюються обговорення того, що поточна структура капіталу банківської системи України погано збалансована між державною її часткою та приватною. Питома вага державного банківського капіталу вже давно впевнено перевищує 50%, що порушує умови ефективної конкуренції на ринку банківських послуг. Обговорення варіантів виходу з цієї ситуації за рахунок продажу одного з державних банків приватним інвесторам, оцінка можливих альтернатив найбільш готової до продажу державної банківської установи загальмовано початком війни.

Додатковим аргументом до проблем порушення конкурентних умов в банківській системі України стало звернення Антимонопольного комітету України [5] до Кабміну щодо порушення прав більшості банківських установ через надання Національним банком України державним банкам та системно важливим банкам (15 од.) особливих повноважень, а саме можливість формувати базу агентських послуг. Збереження рівних можливостей для всіх учасників ринку є необхідною умовою формування конкурентного середовища, як складника фінансового простору.

Функціональні характеристики фінансового простору можливо розглядати незалежно від інших характеристик або у взаємозв'язку з ними. Наприклад, найпоширенішим варіантом серед інших є структурно-функціональні методичні підходи дослідження фінансового простору, що враховує певну структурованість в межах самостійного функціонування окремих елементів та у взаємодії між собою.

В результаті дослідження встановлено, що процеси ідентифікації інституційних чинників формування фінансового простору держави можливі на основі застосування системних підходів, що забезпечує виявлення нових особливостей та якостей фінансового простору та слугує базою визначення альтернативних шляхів його розвитку.

Список використаних джерел:

1. Хомяк М.С. Еволюція теорії і концепцій фінансового простору. *Проблеми економіки*. 2015. №4. С. 266-272 .
2. Шевцова О.Й. Формування фінансового простору держави: передумови, принципи та ризики *Економіка і менеджмент 2023: перспективи інтеграції та інноваційного розвитку: мат-ли Міжнар. наук.-пр. Інтернет конф. (6-7.04.2023)*. Дніпро: ДНУ, 2023. URL: https://www.confcontact.com/2023-ekonomika-i-menedzhment/5_Shevtsova.pdf (дата звернення: 03.04.2024).
3. НБУ запровадить миттєві платежі вже у 2025 році. *Фінансовий клуб*. URL: <https://finclub.net/ua/news/nbu-zaprovadyt-myttievi-platezhi-vzhe-u-2025-rotsi> (дата звернення: 03.04.2024).

4. Оновлено вимоги до структури капіталу банків. Національний банк України. 29.12.2023 р. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/onovleno-vimogi-do-strukturi-kapitalu-bankiv> (дата звернення: 03.04.2024).
5. Конкуренція на ринку банківських послуг: АМКУ надав пропозиції Кабміну. АМКУ. 8.12.2023 URL: msu.gov.ua/news/konkurenciya-na-rinku-bankivskih-poslug-amku-nadav-propozicii-kabminu (дата звернення: 03.04.2024).

Шуба Тетяна Петрівна

к.е.н., доцент кафедри маркетингу, менеджменту та підприємництва

Гречаний Кіріл Богданович

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

економічного факультету

Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

м. Харків, Україна

ДОСЛІДЖЕННЯ ТА УДОСКОНАЛЕННЯ КОЛЕКТИВУ ТА КЕРІВНИЦТВО НИМ

Тези присвячено дослідженню удосконалення колективу українських компаній. Також розглянуто напрямки керівництва ним.

Ключові слова: *працівники, лояльність, удосконалення, компанія, колектив.*

Наразі ефективність роботи підприємства вже визначається не лише рівнем прибутку чи продуктивності, а й ступенем задоволеності працівників. А людина розглядається як найважливіший елемент компанії, що забезпечує її успіх і розвиток. Як б умови та можливості компанія не створювала, без кваліфікованого та належним чином мотивованого персоналу реалізувати їх буде неможливо. Тому формується новий погляд на управління людськими ресурсами, працівники вже розглядаються не тільки як робоча сила, як цінний капітал.

Ефективність команди, яку також називають результативністю команди, - це здатність команди досягати поставлених цілей і завдань. Ця здатність досягати цілей і завдань призводить до покращення результатів для членів команди (наприклад, задоволеність членів команди і бажання залишатися разом), а також результатів, створених командою або під її впливом [1].

Одне з ключових міркувань щодо командної ефективності полягає в тому, що вона за своєю суттю є багаторівневою, складається з індивідуальних, командних і вищих впливів, які розгортаються в часі. Це означає, що для розуміння ефективності команди необхідно концептуально охопити щонайменше три рівні системи (тобто, всередині людини в часі, індивіди в команді та міжкомандні або контекстуальні впливи).

Ширші системи, які охоплюють організацію, кілька команд або мереж, очевидно, є ще складнішими. Другим важливим фактором для розуміння, управління та підвищення ефективності команди є ступінь складності структури робочого процесу над командним завданням. У простих структурах індивідуальні внески членів команди об'єднуються разом або будуються у фіксованій послідовності. Складні структури передбачають інтеграцію знань і завдань через

співпрацю та зворотній зв'язок, що робить якість взаємодії членів команди більш важливою для її ефективності.

Командні процеси – це засоби, за допомогою яких члени команди спрямовують і координують свої індивідуальні ресурси - когнітивні, емоційні та поведінкові - для виконання завдань, необхідних для досягнення колективної мети [2]. Коли когнітивні, мотиваційні та поведінкові ресурси команди належним чином узгоджуються з вимогами завдання, команда є ефективною. Таким чином, командні процеси є основним важелем для підвищення ефективності команди.

Клімат – це спільне сприйняття стратегічних імперативів, які визначають орієнтацію та дії членів команди чи групи. Вона завжди формується під впливом конкретної командної чи організаційної стратегії. Наприклад, якщо метою команди є інновації, то в команді може бути інноваційний клімат; якщо метою є надання високоякісних послуг, то в команді може бути сервісний клімат; якщо безпека є критично важливою для успіху команди або організації, то в команді або більшій організації може бути клімат безпеки [3].

Кілька типів втручань можуть формувати клімат у команді або групі. Наприклад, організації передають стратегічні імперативи через політику, практики та процедури, які визначають місію, цілі та завдання для команд і більших груп в організації. Лідери команд формують клімат через те, що вони повідомляють своїм командам з вищих рівнів управління і на чому вони наголошують членам своєї команди. Члени команди взаємодіють, діляться своїми інтерпретаціями і виробляють спільне розуміння того, що є важливим у їхньому середовищі.

Психологічна безпека – це спільне сприйняття членами команди міжособистісного клімату, який сприяє прийняттю ризиків і навчанню. Вчитися на помилках (тобто виявляти, осмислювати, діагностувати їх і розробляти відповідні рішення) особливо важливо в науці, а також в інших командах, які займаються інноваціями, і тому сприяння психологічній безпеці може мати унікальну цінність для команд і більших груп.

Дослідження психологічної безпеки зосереджені на ролі лідерів команд у коучингу, зменшенні різниці у владі та сприянні інклюзивності для забезпечення психологічної безпеки, щоб члени команди відчували себе комфортно, обговорюючи і навчаючись на помилках та розробляючи інноваційні рішення. Створення середовища психологічної безпеки має вирішальне значення для створення підґрунтя для ефективною трансдисциплінарної співпраці.

Таким чином, належне командне лідерство є перспективним способом сприяння психологічній безпеці, навчанню та інноваціям у наукових командах і більших групах.

Список використаних джерел:

1. Дериховська В.І. Взаємозв'язок розвитку персоналу та стратегії управління персоналом. *Бізнес Інформ*. №7. С.341-347.

2. Палеха Ю.І. Менеджмент персоналу. Київ: Ліра-К, 2010. 336 с.
3. Виноградський М.Д., Біляєва С.В., Виноградська А.М., Шканова О.М. Управління персоналом. Київ: ЦУЛ, 2006. 500 с.

Шуба Тетяна Петрівна

к.е.н., доцент кафедри маркетингу, менеджменту та підприємництва

Ягудіна Анна Фанісівна

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

економічного факультету

Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

м. Харків, Україна

УДОСКОНАЛЕННЯ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Тези присвячено дослідженню удосконалення мотивації працівників компанії. Також розглянуто напрямки мотивації працівників українських компаній.

Ключові слова: *мотивація, працівники, лояльність, удосконалення, компанія.*

Робоча мотивація залежить переважно від самих працівників; працівники часто активно працюють з ентузіазмом, коли не відчують жодного тиску чи примусу. Працюючи активно і добровільно, вони можуть досягти найкращої продуктивності праці. Тому лідери та менеджери прагнуть створити мотивацію, щоб працівники могли ефективно працювати на благо організації.

Щоб почати мотивувати працівників, лідерам і менеджерам необхідно з'ясувати, для досягнення яких цілей працівники працюють, тим самим сприяючи трудовій мотивації і створюючи основу для працівників. По-перше, фахівці повинні мати управлінські здібності лідерів, такі як розуміння специфічних знань правової та податкової системи в бізнесі, маркетингу, корпоративних фінансів, виробничих ліній і технологій. Це є фактором, що впливає на мотивацію працівників, співпрацю та участь людей в операційному процесі. Зокрема, однією з фундаментальних цінностей є повага до людей, створення умов для повноцінного матеріального та духовного розвитку членів організації.

Зарплата та пільги показують, що працівники отримують заробітну плату, яка відповідає результатам їхньої роботи, заробітну плату, яка забезпечує їхнє особисте життя, і отримують винагороду або підвищення заробітної плати при виконанні хорошої роботи. Крім того, щоб мотивувати працівників до досягнення цілей організації, заробітна плата та пільги повинні бути пов'язані з результатами та ефективністю виконання завдань. Крім того, політика оплати праці та соціального забезпечення також дає працівникам душевний спокій і комфорт на роботі, сприяючи підвищенню продуктивності, ефективності роботи та задоволеності, гарантуючи їм та їхнім сім'ям захист і підтримку в разі потреби.

Водночас політика оплати праці та соціального забезпечення є прихованим інструментом для роботодавців для залучення та утримання талантів, працівників з високою кваліфікацією та здібностями, які сприяють просуванню та розвитку бізнесу; іншими словами, вони довше залишатимуться в компанії або будуть лояльними до неї.

Навчання та розвиток відкривають можливості для просування та зростання в організації працівника. Можливості навчання та просування пов'язані зі сприйняттям працівниками можливостей навчання, можливостей особистого розвитку та можливостей організаційного просування. Працівники хочуть мати інформацію про умови просування по службі, політику організації та можливості розвитку. Водночас, з розвитком революції 4.0 та тенденції міжнародної економічної інтеграції, бізнес також сприяє навчанню працівників новим технологіям. Застосування автоматизації процесів зробить виробництво більш ефективним, заощаджуючи як операційні витрати, так і витрати на персонал. Це також є однією з основних цілей кожного бізнесу. Таким чином, навчання та розвиток мають вирішальне значення для підвищення мотивації та лояльності працівників у поточному періоді.

Робоче середовище – це питання безпеки, гігієни та робочого часу. Крім того, ідеальне робоче середовище повністю відповідає технічним можливостям і сповнене позитивної енергії, що завжди тримає працівників у тонусі та мотивує їх до роботи. Ідеальне робоче середовище не тільки повністю відповідає технічним можливостям, але й є місцем, сповненим позитивної енергії, що завжди підтримує у працівників ентузіазм і мотивацію до роботи, а також лояльність співробітників. Робоче середовище є одним з найважливіших факторів, що впливають на якість роботи та продуктивність працівників на підприємстві.

Оцінка результатів роботи – це визнання хорошого виконання роботи та нагорода за внесок в успіх організації. Система щорічно оцінює результати роботи працівника, щоб знати рівень виконання ним своєї роботи, і це також є основою для розгляду питань наслідування, похвал, номінацій, навчання та перепідготовки. Виховання, просування та призначення допомагають людям бачити, що їхній внесок визнається та заохочується, що підвищує мотивацію робити більший внесок в організацію для створення цінності для бізнесу.

Підтримка керівників і колег свідчить про те, що працівників завжди поважають, їм довіряють і вони є важливими членами організації. Увага та підтримка керівництва у вирішенні особистих проблем та труднощів працівників. Відносини між працівниками, керівниками та колегами будуть більш сприятливими для обміну досвідом та допомоги один одному в роботі. Однак конфлікт між працівниками змусить їх відчувати себе віддаленими і мати багато труднощів у спілкуванні з іншими членами колективу, що суттєво вплине на продуктивність праці та лояльність працівників до компанії.

Таким чином, мотивація до праці та лояльність працівників - це два важливі фактори, які стимулюють людей до старанної роботи в умовах, що забезпечують найвищу продуктивність, якість та ефективність у бізнесі. Вираженням вмотивованості до праці є зусилля та наполеглива праця для досягнення цілей підприємства та працівників. Тому створення мотивації до праці є дуже важливим для підвищення продуктивності праці та мотивування працівників до більш ефективної роботи. Працівники завжди мають потреби, які необхідно задовольняти як в матеріальному аспекті, наприклад, заробітна плата, премії, бонуси, так і в ціннісному.

матеріальними благами, так і в духовних благах. Особи та працівники, які не мотивовані до праці, працюють лише для того, щоб виконати доручену роботу, не проявляючи творчості та не намагаючись докласти зусиль у праці. Вони просто розглядають свою роботу як трудовий обов'язок, передбачений трудовим договором.

Тому менеджери повинні створювати мотивацію, яка сприятиме розвитку креативності та працездатності працівників.

Список використаних джерел:

1. Anjam, M., & Ali, T. Y. (2016). Impact of leadership style on employee's loyalty. *Gulf-Pacific Journal of Business Administration*, 1 (2), 164-177.
2. Denison (2010). Organizational culture & employee engagement: What's the relationship?. *Organizational Dynamics*, 16 (4), 4-21.

**Академічна платформа 2 РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО РИНКУ В УМОВАХ
ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ**

**Academic platform 2 DEVELOPMENT OF THE FINANCIAL MARKET UNDER
THE CONDITIONS OF DIGITALIZATION OF ECONOMY**

JEL Classification: G32

Азаренкова Галина Михайлівна

д.е.н., завідувачка кафедри банківського бізнесу та фінансових технологій

Туїнова Тетяна Іванівна

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти

Навчально-наукового інституту «Каразінський банківський інститут»

Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

м. Харків, Україна

ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ВІЙНИ

У тезах розглядається аналіз літератури та даних про фінансову політику в умовах війни. Погляд зосереджений не тільки на підприємствах, а й у цілому на стан фінансово політики у державі.

Ключові слова: *фінансова політика, підприємство, держава, бюджет.*

Фінансова політика підприємства у контексті війни набуває особливого значення, оскільки вона стає ключовим інструментом для збереження фінансової стабільності та ефективного управління ресурсами. Виклики, які ставляться перед підприємствами під час війни, вимагають не лише оперативного реагування на зміни в економічному середовищі, але й стратегічного планування, спрямованого на збереження конкурентоспроможності та стійкості підприємства в довгостроковій перспективі. У зв'язку з цим, дослідження фінансової політики підприємства в умовах війни має велике практичне значення для бізнесу, державних органів, а також для наукової спільноти.

Цьому питанню присвячені роботи таких науковців, як Вдовіченко В.А., Касьяненко Л.М., Кучерявенко М.П., Латковська Т.А., Савченко Л.А., Латковського П.П. та ін. [1].

У кінці ХХ століття у фінансовій науці і практиці сформувалося розуміння сутності фінансової політики через ключову роль держави в будівництві адміністративно-командної економіки, що базувалася на суворому контролі з боку влади на всіх рівнях управління щодо розподілу фінансових ресурсів, з основним фокусом на державних фінансах [2].

Фінансова політика визначає основні принципи та механізми організації та регулювання руху фінансових ресурсів як на державному рівні, так і на рівні окремого регіону, корпорації або підприємства, а також в галузевому комплексі. Зараз формування фінансової політики в Україні відбувається в умовах збільшеного фінансування Збройних Сил країни та надання фінансової допомоги міжнародним співтовариством [2].

В умовах війни ефективна реалізація фінансової політики вимагає створення правової бази для фінансово-економічних відносин на основі військових законів, які були б узгоджені та несуперечливі. Це передбачає значне збільшення масштабів участі держави у фінансуванні великих військових витрат та одночасне скорочення фінансування необоронних секторів. У воєнний період фінансова політика має виконувати виробничу функцію в першу чергу у військово-промисловому комплексі шляхом значного збільшення фінансування державного замовлення на виробництво військової техніки та розробки новітніх зразків на вітчизняних державних та приватних підприємствах. Це означає радикальну перебудову попередньої виробничої бази на військовий лад. Проблема стала особливо гострою через те, що перед війною фінансування оборонного комплексу базувалося на принципі залишкового фінансування [2].

На сході та півдні України було значно пошкоджено виробничі потужності, зокрема внаслідок конфлікту був зруйнований один з найбільших металургійних заводів країни - «Азовсталь» у місті Маріуполь. У західних регіонах пошкодження промисловості були меншими. Внаслідок війни діяльність виробництва в багатьох секторах та регіонах країни наразі припинена. Відтак, держава зазнає значних економічних втрат через недофінансування доходів бюджету. Прогнозується, що у 2024 році ВВП країни спаде на 30%, рівень інфляції сягне 33%, а рівень безробіття становитиме 35% [2].

Також для того аби коректно вибудувати структуру фінансової політики підприємства потрібно звернути увагу на стан фінансово політик в країні. Рівень інфляції в Україні в річному вимірі у лютому 2024 року склав 4,3%, що становить майже вдвічі менше за показник у січні 2022 року, коли він досягав 10,0%. Це вже 14 місяців поспіль спостерігається стабільне зниження інфляції, що перевершує прогнози Національного банку України (НБУ). Така тенденція сприяє утворенню передумов для повернення до режиму інфляційного таргетування [3].

Нинішній рівень міжнародних резервів дозволяє забезпечити фінансування майбутнього імпорту на 4,9 місяці, що перевищує світові стандарти в 3 місяці. Проте, зважаючи на високі бюджетні потреби у часи війни, підтримка уряду з боку міжнародних партнерів залишається критично важливою [3].

Зниження облікової ставки з 15% до 14,5% стало можливим завдяки сповільненню темпів цінового зростання, що випереджує прогнози регулятора, а також стабільності на валютному ринку та позитивним сигналам щодо відновлення зовнішньої підтримки. Це може сприяти активізації кредитної

діяльності банків, але існують перешкоди, такі як воєнні ризики та проблеми з погашенням «нових» проблемних кредитів [3].

Ринок платіжних карток у 2023 році продемонстрував позитивну динаміку, зокрема збільшення безготівкових операцій, що сприяє підвищенню транспарентності транзакцій та зниженню ризику тіньової економіки[3].

Удосконалення валютних обмежень для бізнесу та контроль з боку банків за граничними строками розрахунків спрямовані на запобігання непродуктивному відтоку капіталу та збереження стійкості валютного ринку [3].

Акумуляція та розподіл коштів на спеціальному рахунку для допомоги Силам оборони, відкритому Національним банком України, має сприяти повному відновленню територіальної цілісності країни [3].

За результатами проведеного дослідження зробимо висновок, що у воєнний час фінансова політика підприємства стає критичним інструментом для збереження стабільності та управління ресурсами. Дослідження цієї політики має важливе практичне значення для бізнесу, державних органів і наукової спільноти. Еволюція фінансової політики зазначає значення розвинутої стратегії в умовах непередбачуваності. В умовах війни необхідно створити ефективну фінансову стратегію, що передбачатиме фінансування військових витрат. Важливо також відновити промислові потужності, що постраждали від війни. Дослідження фінансової політики підприємства в умовах конфлікту потребує узгоджених заходів і підходів всіх зацікавлених сторін.

Список використаних джерел:

1. Латковський П. Фінансова політика в умовах військового стану. Аналітично-порівняльне правознавство. 2022. № 1. С. 223–227. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/259607/256149> (дата звернення: 01.04.2024).
2. Мобілізаційна фінансова політика України в умовах військового стану / В. Смагін та ін. URL: <http://publications.ntu.edu.ua/visnyk/56/110.pdf> (дата звернення: 02.04.2024).
3. Огляд інструментів підтримки фінансової стійкості у період воєнного стану в Україні (лютий - березень 2024 р.). Національний Інститут Стратегічних Досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-instrumentiv-pidtrymky-finansovoyi-stiykosti-u-period-voyennoho-4> (дата звернення: 02.04.2024).

Белянко Лідія Леонідівна
*к.е.н., доцент кафедри банківської справи
Державного торговельно-економічного університету
м. Київ, Україна*

ІНТЕГРАЦІЯ ВІТЧИЗНЯНОГО РИНКУ ПОСЛУГ ФІНАНСОВОГО ЛІЗИНГУ У ЄВРОПРЕЙСЬКИЙ ПРОСТІР

Тези присвячено дослідженню ринку послуг фінансового лізингу, який займає чільне місце в економіці розвинутих країн. Фінансовий лізинг є своєрідним симбіозом кредитування і оренди, має ряд суттєвих переваг для забезпечення та розширення діяльності суб'єктів господарювання за рахунок поповнення їх інвестиційних надходжень, зручного джерела фінансування, можливості використання сучасної та часто дороговартісної техніки без значних витрат, модернізації виробництва та нормалізації фінансово-економічного стану бізнесу, що поживляє розвиток економіки країни в цілому.

Ключові слова: *фінансовий лізинг, лізингова діяльність, Федерація європейських асоціацій лізингових компаній Lease Europe, Penetration Rate, лізинговий портфель.*

Використання лізингу у розвинутих країнах світу є доволі високим, насамперед, через цей інструмент здійснюється майже третина інвестицій в основні засоби. За даними Lease Europe, найбільшу частку на лізинговому ринку Європи займає Великобританія. Наступними вагомими країнами за обсягом укладених лізингових угод є Німеччина та Франція. Україна входить до кластеру регіону Центральної та Східної Європи, який охоплює 8-9% європейського лізингу [1].

Загалом останні роки ознаменувалися значним поживленням європейського сектору лізингу: більшість національних ринків отримали позитивні результати, в т.ч. понад три чверті країн зафіксували двозначне зростання. Так, країни Балтійського регіону, Туреччина, Словенія та Швеція показали найвищий приріст із загального обсягу нових угод – зростання склало більш ніж на 30%. Важливо відзначити, що основні сектори лізингу, які стосуються автомобільного, машинобудівного та промислового обладнання, покращують свою продуктивність в усіх напрямках [1].

Поряд із поживленням європейського лізингу, офіційні дані вітчизняного регулятора ринку послуг фінансового лізингу – Національного банку України – свідчать про негативні тенденції та спад активності на лізинговому ринку України протягом останніх років, що спричинено введенням військового стану в країні та ризиками, які супроводжують суб'єктів господарювання у цих умовах.

У зв'язку з погіршенням ситуації в економічній та фінансовій сферах, військово-політичними подіями в Криму та на Сході України у 2014–2015 рр. спостерігався спад на ринку лізингових послуг. Оскільки зменшився попит на лізинг, погіршилася кредитоспроможність лізингоодержувачів, скоротився власний капітал лізингових компаній через появу системних збитків та зросла вартість залучених ресурсів [2]. Вартість чинних договорів лізингу після різкого скорочення у 2015 році показувало певну стабільність протягом наступних чотирьох років (23177,6 млн. – 29007,3 млн. грн).

Першим позитивним роком в Україні після кризи став 2016 рік. Згідно статистичних даних, кількість нових договорів лізингодавців у небанківському секторі у 2016 році зросла до 9 160 (на 22%), перш ніж знизитись у 2017 році до 7 752 [2]. У 2021 році вартість лізингових угод зросла на 9,8% у порівнянні з 2020 роком і на 58,8% - з 2019 роком. Водночас, незважаючи на позитивну динаміку останніх років у зростанні вартості договорів, ця сума так і не досягла значення у 67,1 млрд грн 2013 року – історичного максимуму досліджуваного десятиріччя.

Одним із важливих показників ринку фінансового лізингу є Penetration Rate, або показник проникнення лізингу на ринок. Цей показник можна розраховувати двома методами. Перший – відношення вартості договорів лізингу до сукупних інвестицій в основний капітал, відображає процес конкуренції лізингу з альтернативними формами фінансування. Згідно досліджень [3; 4], найбільш високі значення цей показник має в Австралії (близько 40,0%), Канаді (32,0%), Великобританії (31,1%), а найнижче (4,0%) – в Китаї.

Другий показник – співвідношення лізингу до ВВП, є більш надійним, оскільки він базується на ширшому розрахунковому знаменнику та враховує галузеву структуру економіки. Найбільш високі значення цього показника (у частині нових лізингових договорів) спостерігаються у Швеції (близько 3,03%), Великобританії (3,02%), США та Австралії (2,08%), а найнижче (0,77%) – в Італії [4]. Як бачимо, в Україні з 2015 року значення частки лізингу у ВВП є низькими як з позиції нових укладених договорів, так і з огляду всіх чинних договорів лізингу. Лише у 2013 році склав майже 5% (4,76%), а наступні роки тільки падав, що свідчить про зниження ролі фінансового лізингу як інвестиційного інструменту та скорочення масштабів його використання в економіці країни. Також варто відзначити, що за підсумками воєнного 2022 року, обсяг нових укладених лізингових угод на вітчизняному ринку скоротився на 68,4%, а їх частка за останні десять років має рекордно низьке значення – 0,09%.

Показник проникнення лізингу можна розраховувати і у частині ринку, наприклад, за даними Українського об'єднання лізингодавців, найбільша кількість транспортних засобів в Україні переданих в лізинг – це легкові автомобілі. Ступінь проникнення лізингу на автомобільний вітчизняний ринок становить 13%, а на ринок легкових автомобілів – 11,4% [3].

Отже, незважаючи на ряд проблем, лізинговий ринок України має всі перспективи стати одним із потужних ринків регіону Центральної та Східної Європи, має значний потенціал та можливості розвитку, які можуть відкритись під час відновлення післявоєнної економіки за рахунок спільних зусиль держави, регулятора, лізингодавців та бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Європейська Асоціація лізингових компаній LeaseEurope. Річні звіти за 2017-2022 рр. URL: <https://www.leaseurope.org/> (дата звернення: 02.04.2024).
2. Лізингова галузь в Україні: тенденції та рекомендації для зростання. Звіт Проект USAID «Трансформація фінансового сектору», червень 2018 р. URL: https://uul.com.ua/wpcontent/uploads/2018/10/Leasing_report_ukr_final_09202018.pdf (дата звернення: 02.04.2024).
3. Офіційний сайт Українського об'єднання лізингодавців. Аналітичні записки за 2021-2023 рр. URL: <https://uul.com.ua/> (дата звернення: 02.04.2024).
4. Нетудихата К.Л. (2017) Сучасний стан та тенденції розвитку світового ринку лізингових послуг. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки.* №26. С. 93-97

Бражник Людмила Василівна
к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Маркевич Вероніка Олегівна
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
факультету обліку та фінансів
Полтавського державного аграрного університету
м. Полтава, Україна

РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

У тезах розглядається розвиток фінансового ринку в умовах цифровізації та його вагомість для суспільства. А також вплив цифрових технологій на підвищення ефективності операцій у фінансовій сфері.

Ключові слова: *фінансовий ринок, цифровізація, інновації, цифрові технології.*

Встановлено, що цифрові технології справді змінюють обличчя фінансових ринків, надаючи нові можливості для учасників даного середовища. Адаптація до цього нового формату є ключовим чинником успіху для бізнесу у фінансовій сфері. Наприклад, використання штучного інтелекту та аналітики даних дозволяє фінансовим корпораціям швидше реагувати на зміни ринку, розробляти персоналізовані фінансові продукти та покращувати обслуговування клієнтів.

Усунення бар'єрів для входу на ринок фінансових послуг також сприяє зростанню конкуренції, що в свою чергу стимулює розвиток інновацій та підвищення якості фінансових продуктів. Крім того, розвиток фінансових корпорацій, які активно використовують цифрові технології, може сприяти зменшенню дискримінації на фінансових ринках і забезпечити більший доступ до фінансових інструментів для різних соціальних груп [1].

Таким чином, забезпечення доступності фінансових послуг є важливим аспектом у розвитку фінансового ринку через цифрові технології. Впровадження новітніх технологій, таких як мобільні додатки, робить фінансові продукти більш доступними та зручними для користувачів. Це дозволяє людям здійснювати різні операції, такі як переказ коштів, відкриття депозитів і отримання кредитів, у будь-який зручний для них час і місце, що сприяє розширенню доступу для більшої кількості населення.

Точно так, цифрові технології дійсно можуть принести значні переваги у плані підвищення ефективності операцій та зниження витрат у фінансовій сфері. Автоматизація процесів, використання віртуальних помічників та інтелектуальних систем можуть допомогти оптимізувати бізнес-процеси та знизити витрати на транзакції.

Також варто зазначити, що цифрові технології відкривають нові можливості для розвитку фінансових продуктів і послуг. Наприклад, блокчейн та криптовалюти створюють нові можливості для інвестицій, зокрема придбання фінансових інструментів, які можуть бути доступні з будь-якої точки світу, що сприяє глобалізації фінансових ринків та збільшує їх доступність для широкого кола учасників.

Є ще важливі аспекти, які потрібно враховувати в процесі впровадження цифрових технологій в фінансовий сектор. Для зменшення ризиків кібератак і зловживання особистою інформацією важливо вдосконалювати системи захисту даних, зокрема впроваджувати ефективні методи ідентифікації. Регулятори також мають активно взаємодіяти з фінансовими установами для вирішення питань регулювання, а також встановлювати відповідні нормативні вимоги для використання цифрових технологій. Це допоможе уникнути юридичних проблем і забезпечити відповідність з законодавством щодо фінансових операцій. На черговому засіданні 19 липня 2023 року Рада з фінансової стабільності затвердила оновлену версію Стратегії розвитку фінансового сектору України, яка замінила довоєнну Стратегію розвитку фінансового сектору України до 2025 року [2, с. 27].

З серпня 2022 року запрацював Закон України «Про платіжні послуги». Зокрема, він змінив вектори надав небанківським постачальникам платіжних послуг право надавати платіжні послуги без участі в платіжній системі. Закон, серед іншого, розширив коло учасників платіжного ринку, встановивши вимогу щодо наявності в платіжній системі щонайменше трьох учасників.

Втрата даних чи цифрового гаманця є серйозними проблемами, що виникають у цифровому фінансовому середовищі, та потребують уважного підходу до збереження та захисту інформації. Рекомендується користуватися надійними методами резервного копіювання даних та застосовувати механізми шифрування для захисту особистої інформації.

Автоматизація та зменшення людської взаємодії на фінансових ринках може мати вплив на зайнятість та економіку. Важливо збалансувати всі наведені аспекти, забезпечуючи інновації, але й враховуючи потенційні соціальні наслідки.

Волатильність і нестабільність вартості цифрових активів, зокрема криптовалют, є серйозними ризиками для інвесторів і вимагають обережного підходу до управління ризиками.

Так, збереження досвіду та експертизи традиційного банківського сектора важливе для забезпечення стабільності та надійності фінансових послуг. У той же час, цифрові технології дозволяють удосконалювати та розширювати можливості цих послуг, забезпечуючи більш швидкий доступ, ефективність та зручність для клієнтів [3].

Знаходження балансу між цифровізацією та збереженням традиційного досвіду допоможе банкам успішно адаптуватися до змін у фінансовому середовищі та задовольняти різноманітні потреби клієнтів. Це важливий і потрібний крок у

напрямку створення більш інноваційного, конкурентоспроможного та клієнтоорієнтованого банківського сектору.

Створення сприятливого інвестиційного клімату, прозорого режиму ліцензування фінансових послуг, гармонізація нормативно-правової бази та впровадження ефективних заходів із забезпечення протидії відмиванню коштів, захисту персональних даних та кібербезпеки фінансових технологій для всіх зацікавлених сторін не лише залучить мільярди доларів інвестицій а й матиме позитивний вплив на економічний та технологічний розвиток країни [4].

Співпраця між фінтех-індустрією та банками має великий потенціал для модернізації фінансового сектору, причому варіанти такої співпраці можуть варіюватися від використання звичайних фінтех-послуг до повноцінного технологічного партнерства, інвестування в нові проекти та придбання вже впроваджених рішень. І такі варіанти є. Оскільки впровадження фінтех неможливе без широкого впровадження фінансових послуг та підвищення фінансової грамотності громадян, відповідні програми фінансової освіти повинні впроваджуватися через різні інформаційні канали, залежно від цільової аудиторії (наприклад, шкільна та вища освіта, підприємці-початківці, малозабезпечені верстви населення, економічно активне населення тощо).

Отже, робимо висновок, що цифрові інновації, безумовно, мають значний вплив на покращення доступності та якості фінансових послуг, а також створюють нові можливості для інвестицій та розвитку економіки. Проте, важливо не забувати про ризики, які супроводжують цей розвиток, зокрема в сфері кібербезпеки та захисту особистих даних, і вживати відповідних заходів для їх запобігання та управління ними.

Список використаних джерел:

1. Гаряга Л. О. Розвиток фінансового ринку в умовах цифровізації економіки. *Бізнес Інформ*. 2018. № 11. С. 388-393. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2018-11_0-pages-388_393.pdf (дата звернення: 01.04.2024).
2. Бражник Л. В., Дроботя Я. А. Інформаційні системи і технології у фінансах : навч. посіб. Полтава : ПДАУ, 2024. 130 с. URL: <https://lib.pdaa.edu.ua/node/843> (дата звернення: 01.04.2024).
3. Шевченко О. М., Рудич Л. В. Розвиток фінансових технологій в умовах цифровізації економіки України. *Ефективна економіка*. 2020. № 7. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=8053> (дата звернення: 01.04.2024).
4. Краснова І. В., Щеглюк М. С., Тур Г. О. FinTech та цифрові трансформації на фінансовому ринку. *Ефективна економіка*. 2023. №4. <https://nauka.com.ua/index.php/ee/article/view/1424> (дата звернення: 01.04.2024).

Бражник Людмила Василівна

к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Чумак Валентина Дмитрівна

к.е.н., професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Полтавського державного аграрного університету

м. Полтава, Україна

КЛЮЧОВІ ТРЕНДИ FINTECH-ІНДУСТРІЇ

У тезах розглядається розвиток FinTech та його вплив на індустрію фінансових послуг. Охарактеризовано основні тренди FinTech сектору та перспективи цифрових технологій.

Ключові слова: *банківський сектор, інновації, фінансові послуги, цифрові технології.*

Мабуть, немає більш сприятливого середовища для впровадження FinTech, ніж банківська сфера, де майже всі операції можуть бути автоматизовані. У контексті сучасних змін та процесу цифровізації, банківський сектор переходить до нового щабля розвитку – Banking 3.0. Конкуренція на ринку банківських послуг дуже висока, тому відповідальність за своєчасне прийняття правильних стратегічних і тактичних рішень на всіх рівнях банківської установи повинна бути відповідно вищою. Це вимагає автоматизації, для чого банки широко використовують сучасні IT-технології [1]. Згідно зі світовою практикою, витрати на автоматизацію та комп'ютеризацію становлять щонайменше 17% від загальних річних витрат.

Інноваційний розвиток FinTech стимулює фундаментальну трансформацію індустрії фінансових послуг в цілому. FinTech – це сектор, що динамічно розвивається та знаходиться на перетині фінансових послуг і технологій, створюючи інноваційні підходи до продуктів і послуг, використовуючи інноваційні технології та створюючи нові бізнес-сектори, формуючи нові сектори бізнесу [2].

На основі досліджень звітів провідних аналітичних компаній світу та кейсів провідних компаній до найактуальніших FinTech трендів належать: безконтактність, принцип «купуй зараз, плати пізніше», «банкінг як послуга» й екосистеми, мобільні сервіси, криптокартки тощо.

Експерти з безконтактних платежів відзначають, що QR-платежі вже широко поширені на багатьох ринках. Очікується, що NFC технологія або оплати за QR-кодом продовжать в найближчому майбутньому своє поширення, у міру зростання популярності мобільних платіжних рішень і пристроїв.

Технологія Tap to Phone, яка може перетворити будь-який мобільний телефон на POS-термінал, також користується великою популярністю, знижуючи бар'єри для прийому платежів.

«Купуй зараз, плати пізніше» (BNPL) – це знайома технологія, яка широко використовується в Україні, зокрема пропонує Monobank, Таскомбанк, та є трендом на багатьох світових ринках, зокрема у Великобританії, США та Австралії, зростає її популярність і в Китаї. У BNPL-сервісах термін виплат значно коротший, ніж у програмах розстрочки. Таким чином, розширюється ринок BNPL-кредитування. Для багатьох українців це вже звична та популярна оплата методом платежу. За аналітичними прогнозами до 2030 року обсяг цього сегменту ринку зросте до \$4 трлн.

За словами представника Visa, «банкінг як послуга» (Banking as a Service) стає наслідком відкритого банківництва, і вітчизняні банки вже перейняли цю тенденцію [3]. Прикладом є діяльність необанків, зокрема Monobank, O. Bank, А-Банк, TodoBank, sportbank тощо. Дані факти підводять нас до конкретних бізнес-моделей, які рухають банківську справу вперед. Так, платежі в режимі реального часу вже стали стандартом і активно поширюються. Суспільство потребує зручності та хоче отримувати все необхідне з мінімальними затримками, тому це тренд, який буде розвиватися і надалі.

До категорії мобільних фінансових послуг (Mobile financial services) належать, наприклад, оператори мобільного зв'язку та поштові оператори. Ці оператори все частіше прагнуть пропонувати своїм клієнтам фінансові послуги. Також активними учасниками цього процесу є страхові компанії, які реалізують поліси (автоцивілка). Все це пряє активному поширенню цифрових фінансових послуг.

Наразі багато можна почути про криптовалюти та про певні регуляторні обмеження в Україні, ці питання ще потребують роз'яснення та уточнення. Але такі інструменти є корисними та затребуваними в Україні, оскільки розширюють можливості здійснення транзакцій, заощаджень та інвестицій. Поява криптокарток сприяє швидкому обміну цифрових монет на фіатні валюти.

В цілому, інновації у FinTech-індустрії – це безперервний процес. Майже повсякчасно на ринку з'являються нові фінансові рішення та пропозиції для покращення клієнтського досвіду при взаємодії з банками. Банки використовують такі сервіси для утримання клієнтів та залучення нових.

Список використаних джерел:

1. Крухмаль О. В., Сухонос В. В. Розвиток банківського бізнесу в умовах цифрової економіки. *Ефективна економіка*. 2020. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8381> (дата звернення: 02.04.2024).

2. Бражник Л. В., Дроботя Я. А. Інформаційні системи і технології у фінансах : навч. посіб. Полтава : ПДАУ, 2024. 130 с. URL: <https://lib.pdaa.edu.ua/node/843> (дата звернення: 02.04.2024).
3. Заславська О. І., Петканич М.-В. Цифрова трансформація банківського бізнесу в умовах розвитку фінансових технологій. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2023. № 2 (62). С. 116-122. URL: <http://visnyk-ekon.uzhnu.edu.ua/issue/view/17236> (дата звернення: 02.04.2024).

Гончаренко Ольга Едвардівна
*здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
кафедри корпоративних фінансів та контролінгу
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна*

СУБ'ЄКТИВНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ РІШЕНЬ У М&А

Тези присвячено викладенню результатів дослідження впливу суб'єктивних факторів на процес прийняття інвестиційних рішень компаніями. Результати були сформовані на основі проведеного опитування.

Ключові слова: *інвестиційні рішення, угоди злиття та поглинання, суб'єктивні фактори.*

Прийняття, будь-яких, рішень людиною в певній мірі суб'єктивне. Особисті якості людини значно впливають на оцінку вихідної проблемної ситуації та розробку управлінських рішень. Найбільш поширеними причинами помилок є упередженість, перестраховка, половинчастість, егоцентризм, заміна дійсного бажаним. Ці недоліки мають негативні наслідки для компаній. Зокрема роботи Мур Д., Хейлі П., Кінда А. та Твардовскі Т. показують значний негативний вплив суб'єктивних факторів на результативність угод щодо злиття та поглинання компаній [1; 2].

Проведене нами опитування мало на меті виявлення ролі суб'єктивних рішень у інвестиційних процесах. Опитування було проведено з використанням власної бази респондентів, які долучені до формування аналітичних матеріалів для подальшого прийняття інвестиційних рішень або безпосередньо виступають в ролі людей, які приймають рішення. Опитування проводилося з використанням гугл форм та мало анонімний характер. Було підготовано 2 опитувальника: 1) для спеціалістів, які працюють в якості консультантів/аналітиків та 2) для носіїв рішень.

Питання в кожному опитувальнику було поділено на наступні блоки:

- питання, які характеризують особу (вік, посада в компанії, індустрія);
- питання щодо ключових цілей, кількісних та якісних критеріїв при інвестуванні;
- питання щодо впливу суб'єктивних факторів на прийняття рішення, можливого ключового впливу однієї особи, відмінності прийнятих рішень від рекомендацій аналітиків, тощо;
- вплив війни на інвестиційний процес;

– ключові блоки, які вимагають покращення задля підвищення ефективності процесу.

Ми отримали 20 анкет від носіїв рішень та 21 від аналітиків/консультантів.

Серед респондентів, які ідентифікували себе, як носії інвестиційних рішень 35% займають позиції директорів підприємств, 55% мають позиції інвестиційного директора, директора з стратегічних питань, Лідерів відділів злиттів та поглинань, 10% – фінансові директори.

Щодо розподілу за індустріями, 24% респондентів працюють і галузі АПК, інші напрямки включають енергетику, управління активами, будівництво, ІТ, телеком.

В рамках опитування було отримано наступні результати. Два з трьох ключових критеріїв в рамках прийняття інвестиційних рішень в обох групах співпали, а саме показники прибутковості інвестиційних проектів (IRR, NPV, тощо) та стратегічна відповідність об'єкта інвестування, окрім цього респонденти групи аналітики/консультанти визначили фінансові показники, як важливі, а носії інвест рішень відзначили рівень ризиковості інвестування, як важливий для прийняття рішень.

На питання про переважання кількісних чи якісних показників в процесі прийняття рішення респонденти відповіли наступним чином: 71% з групи аналітиків/консультантів та 84% опитаних носіїв рішень відповіли, що спираються на збалансований підхід між кількісними та якісними показниками, 27% першої групи та 16% – другої зазначили, що кількісні критерії переважають, 6% групи аналітиків/консультантів відзначили перевагу якісних критеріїв, ніхто з носіїв рішень не обрав цей пункт.

В рамках опитування було визначено, що на думку 71% аналітиків/консультантів та 58% носіїв рішень інвестиційні рішення приймаються колегіально. Відповідно всі інші відзначили домінуючий вплив одного носія рішень, навіть за наявності формально колегіального процесу прийняття фінального рішення.

Одним з питань було чи мають суб'єктивні фактори вирішальний вплив на прийняття інвестиційних рішень. В обох групах переважала позитивна відповідь (88% в групі аналітиків/консультантів та 79% в групі носіїв рішень). Перевірочне питання підтверджує отримані результати. Тобто респонденти підтверджують вирішальний вплив суб'єктивних факторів (інтуїція, темперамент, очікування, тощо) на прийняття інвестиційних рішень.

В рамках нашого дослідження ми отримали підтвердження від учасників процесу щодо важливості неформальних, суб'єктивних факторів на фінальне рішення щодо інвестування.

Отримані результати підтверджують недосконалість системи корпоративного управління та необхідності посилення реальної, а не формальної колегіальності прийняття рішень, прив'язка систем мотивації управлінського персоналу до

середньо та довгострокових цілей за показниками зростанні вартості бізнесу (наприклад, EVA). Покращення цих аспектів приведе до підвищення коректності прийнятих рішень та відповідно матиме позитивний вплив на створення вартості бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Кінд А. Board overconfidence in mergers and acquisitions. *Journal of Business Research*. 2023. С. 5–18.
2. Мур Д. The trouble with overconfidence. *Psychological Review*. 2008. С. 502–518.

Демченко Віталія Олександрівна
*к.е.н., доцент кафедри банківської справи та страхування
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна*

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БІЗНЕСУ

Тези присвячено впливу цифрових технологій на фінансову безпеку бізнесу. Розглядаються такі технології, як блокчейн, штучний інтелект, аналіз великих даних та хмарні обчислення, а також їхні можливості щодо покращення захисту фінансових активів підприємств.

Ключові слова: *фінансова безпека, цифрові технології, блокчейн, штучний інтелект, бізнес.*

Розвиток цифрових технологій суттєво вплинув на різні сфери нашого суспільства, зокрема, на бізнес-сегмент. Використання цифрових інструментів у сфері підприємництва набуло ключового значення, особливо у забезпеченні фінансової безпеки. Однією з основних проблем, які виникають у контексті фінансової безпеки підприємств, є необхідність ефективного вирішення фінансових труднощів та ризиків, які можуть виникнути в процесі діяльності.

Застосування цифрових технологій дозволяє оптимізувати процеси фінансового управління, забезпечуючи підприємство більшою стійкістю та конкурентоспроможністю на ринку. Наприклад, впровадження цифрових систем управління фінансами може сприяти автоматизації процесів бюджетування, аналізу фінансової звітності та прогнозування фінансових показників. Це дозволить підприємствам здійснювати більш об'єктивні та оперативні рішення з позиції фінансового управління.

Встановлено, що цифрові технології сприяють покращенню моніторингу фінансових операцій та контролю за ризиками. Застосування аналітичних інструментів та штучного інтелекту дозволяє виявляти потенційні фінансові загрози та управляти ризиками ефективніше.

Цифрові технології, включаючи блокчейн, штучний інтелект, аналіз великих даних та хмарні обчислення, виникли як потужні інструменти в сучасному бізнес-середовищі. Вони пропонують численні переваги, які можуть значно покращити фінансову безпеку підприємств, забезпечуючи їх стійкість в умовах постійно змінюваного економічного ландшафту.

Технологія блокчейн, часто асоційована з криптовалютами, може забезпечити підвищену фінансову прозорість і безпеку. В основному

децентралізована інформація, яка записує транзакції на багатьох комп'ютерах. Вбудований у цю технологію опір змінам даних робить її відмінним інструментом для запобігання шахрайству і забезпечення цілісності фінансових транзакцій [1]. Більше того, блокчейн може оптимізувати бізнес-операції, скорочуючи час, необхідний для очищення та врегулювання транзакцій.

Штучний інтелект (AI) - це ще одна технологія, яка може значно покращити фінансову безпеку підприємств [2]. Системи на основі AI можуть аналізувати великі обсяги даних, виявляти шаблони та тренди та робити точні прогнози. Дані можливості можна використовувати для виявлення шахрайських дій, управління ризиками та формування ефективних фінансових стратегій. Крім того, AI може автоматизувати різні фінансові завдання, зменшуючи людські помилки та підвищуючи ефективність.

Роль аналізу великих даних у забезпеченні фінансової безпеки не можна переоцінити. Він передбачає аналіз великих наборів даних для отримання цінних інсайтів, що часто призводить до більш обґрунтованих і стратегічних бізнес-рішень. Великі дані можуть допомогти підприємствам зрозуміти тенденції ринку, вподобання клієнтів та потенційні ризики, надаючи їм конкурентну перевагу. Більше того, він може допомогти в виявленні та запобіганні шахрайству, тим самим покращуючи фінансову безпеку.

Хмарні обчислення, з їх масштабованістю, вартісну ефективністю та доступністю, також можуть сприяти фінансовій безпеці. Зберігаючи дані в хмарі, підприємства можуть зменшити витрати, пов'язані з утриманням фізичних серверів. Більше того, хмарні платформи часто мають передові функції безпеки, захищаючи конфіденційну фінансову інформацію від кіберзагроз. Інтеграція цих цифрових технологій свідчить про створення міцної системи фінансової безпеки для підприємств. Однак важливо пам'ятати, що впровадження цих технологій повинно супроводжуватися відповідними мірами безпеки для зменшення потенційних ризиків, таких як порушення захисту даних та кібератаки.

За результатами проведеного дослідження зробимо висновок, що цифрові технології пропонують перспективні шляхи для покращення фінансової безпеки підприємств. Використовуючи ці технології, підприємства можуть не тільки захистити свої фінансові активи, але й отримати конкурентну перевагу в сучасному цифровому бізнесі. Однак успішна інтеграція цих технологій вимагає глибокого розуміння їх можливостей та потенційних ризиків, а також стратегічного підходу до їх впровадження.

Список використаних джерел:

1. Varnalii, Z. S. & Bondarenko, S. M. (2023). Finansova bezpeka pidpriemstv Ukrainy v umovakh viiny ta povoiennoho vidnovlennia [Financial security of Ukrainian enterprises during the war and post-war period]. *Ekonomichnyi visnyk universytetu* -

University Economic Bulletin, 56, 106-113, DOI: <https://doi.org/10.31470/2306546X-2023-56-106-113> (дата звернення: 13.03.2024).

2. Клименко О. В. Штучний інтелект як інструмент протидії фінансовим злочинам. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2021. № 5. С. 97-102.

*Дзюблюк Олександр Валерійович
д.е.н., професор кафедри фінансів імені С.І. Юрія
Західноукраїнського національного університету
м. Тернопіль, Україна*

ГЕНЕЗИС ГРОШОВИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Тези присвячено оцінці сучасних тенденцій розвитку грошових відносин і банківської справи в умовах цифровізації фінансових ринків і світової економіки. Проведено оцінку платіжної системи в умовах діджиталізації економіки та віртуалізації грошових відносин, за яких платіжні картки виступають ключовим інструментом доступу до банківських рахунків та засобом переміщення грошових коштів. Визначено особливості генезису грошових відносин, на основі чого встановлено роль платіжних карток як основи сучасного розрахункового механізму.

***Ключові слова:** банк, грошові відносини, платіжні картки, цифровізація економіки, безготівкові розрахунки, фінансовий ринок.*

Зміни технологічного укладу економіки, що визначаються переходом від постіндустріального ведення господарської діяльності до суспільних відносин, заснованих на знаннях та інформації, обумовили істотні зрушення і у грошовій системі, оскільки сучасні тенденції цифровізації банківської справи та фінансових ринків визначають фундаментальні зміни у всьому платіжному механізмі, формуючи вирішальний і незворотній тренд до усе більшого утвердження безготівкових розрахунків як ключової форми руху грошей, заснованого уже на розвитку цифрових технологій. Саме цифровізація стає основоположною тенденцією розвитку усієї світової економіки, змінюючи її структуру та перетворюючи у якісно новий стан, за якого цифрові технології домінують у всіх сферах господарського і суспільного життя, а економічне зростання усе більшою мірою базується на інформації та знаннях, роблячи їх головною продуктивною силою. Тому такі зміни природно не могли оминати і ключову ланку економічного розвитку – платіжну систему, яка є головним елементом у всьому механізмі економічної взаємодії суб'єктів ринку, пронизуючи через рух грошей всі без винятку сфери суспільного життя.

Це означає генезис грошових відносин через наповнення їх новим змістом, що обумовлює актуальні тенденції розвитку платіжної системи з огляду саме на зрушення у технологічних засадах організації економічних процесів загалом і банківської справи, зокрема. Такими основними тенденціями є наступні: по-перше, розвиток грошових відносин через глобалізацію національних платіжних

систем шляхом їх подальшого інтегрування у механізми міжнародних розрахунків, що є наслідком активного використання цифрових технологій банками та формування сприятливих умов для прискорення платежів і розширення можливостей залучення зростаючого числа національних фінансових установ до міжнародного руху грошових коштів; по-друге, еволюція грошових систем через подальше зниження частки готівки у платіжному обороті і охоплення безготівковими розрахунками усе більшої кількості економічних агентів, що визначається не лише розширенням масштабів карткових послуг банків та можливостей роздрібної торгівлі здійснювати безготівкові платежі, але і зростанням обсягів операцій з купівлі-продажу товарів і послуг через мережу інтернет; по-третє, оптимізація грошових відносин через подальше урізноманітнення форм і видів платіжних інструментів як на національному, так і на глобальному рівні грошового обігу, що є безпосереднім наслідком появи значної кількості новітніх фінансових послуг, зростання рівня інформатизації суспільства та розвитку систем платежів уже у віртуальному просторі із своїми цифровими заміниками розрахункових інструментів.

Насправді дані тенденції слід вважати узагальнюючим проявом еволюції самих грошей, головною формою зовнішнього субстанціонального прояву яких на сьогодні є банківські платіжні картки, котрі, незалежно від того чи представлені вони у фізичному чи у віртуальному вигляді, відображають фактично зовнішні (матеріалізовані) прояви цифровізації грошових відносин та побудови платіжної системи у якісно новому форматі взаємодії між суб'єктами ринку у процесі розширеного відтворення. Не будучи самі по собі грошима, саме платіжні картки виступають на сьогодні ключовим інструментом віддаленого доступу власників грошей до банківських рахунків і засобом переміщення грошових коштів через фінансовий сектор, а відтак є головним рушієм організації платіжних послуг. Це дозволяє упевнено стверджувати, що розвиток банківських операцій з платіжними картками є нині основним трендом загального генезису грошових відносин, що має на сьогоднішній день основоположне значення для забезпечення безперебійного функціонування розрахункових систем, вдосконалення механізмів монетарного регулювання, забезпечення економіки належною кількістю платіжних засобів, від чого вирішальною мірою залежить ефективна організація грошового обігу в країні загалом.

В умовах, коли цифровізація економіки визначає головні тренди розвитку не лише фінансового сектору, але і усіх аспектів життєдіяльності людини, саме платіжним карткам банків належить головне місце на ринку розрахункових інструментів, забезпечуючи стійкість і неперервність сучасного грошового обігу. Банківські платіжні картки стають нині ключовим засобом реалізації комплексного завдання щодо зниження частки готівкових розрахунків у загальній структурі грошового обороту як важливого кроку до зменшення загальних витрат обігу і підвищення ефективності економічного розвитку загалом. Річ у тім, що платіжна

картка як інструмент розрахунків є носієм інформації, на якому містяться дані про грошову суму, розміщеної власником картки у її емітента – банку. При цьому платіжна картка надає можливість оперативного управління цими грошима шляхом видачі команд емітенту про переказ потрібної суми на інший рахунок. Важливо також, що на відміну від платіжних доручень або чеків, платіжна картка із розвитком сучасних інформаційних технологій і засобів комунікацій дозволяє використовувати грошові кошти їх власнику максимально оперативно, тобто за ступенем ліквідності наближається до готівки, адже за допомогою платіжних карток товари та послуги у роздрібній торгівлі за наявності необхідного обладнання можуть оплачуватись так само швидко як і за допомогою готівкових коштів, однак разом з тим платіжні картки усувають витрати та незручності, пов'язані із зберіганням і переміщенням готівки. Інакше кажучи, розвиток платіжних карток відображає по суті відповідні технологічні досягнення банківського бізнесу, за яких платіжні картки стали повноцінним інструментом фінансового ринку саме в якості засобу платежу.

Позитивні наслідки використання платіжних карток як ключової ознаки генезису сучасних грошових відносин можуть бути відчутними не лише на рівні стосунків банк-клієнт, але й передусім на макроекономічному рівні, адже розвиток ринку даних платіжних інструментів є одним з найважливіших факторів:

- скорочення розрахунків готівкою та розвитку безготівкових платежів із усіма позитивними моментами щодо виведення економіки із тіні, підвищення прозорості фінансових операцій та зростання ефективності боротьби із криміналізацією економічних відносин;
- збільшення податкових надходжень держави на основі спрощення адміністрування податків, зокрема надходжень ПДВ, а також зниження витрат, пов'язаних з адмініструванням платежів у бюджетній та комунальній сферах;
- збільшення обсягу залучених коштів у банківську сферу та ресурсної бази банківського сектору із розширенням кредитних можливостей банків та поліпшення умов інвестування цих коштів в економіку;
- зниження витрат держави, пов'язаних з організацією та обслуговуванням готівкового грошового обороту у масштабах всієї економіки;
- сприяння на основі розвитку карткової індустрії активному розвитку суміжних сфер діяльності, таких як виробнича, соціальна та сфера зайнятості.

Зазначені об'єктивні і очевидні переваги платіжних карток для всіх суб'єктів грошового обігу визначають сучасну динаміку активного розвитку ринку даних платіжних інструментів у більшості країн, включаючи і Україну. Адже активізація застосування платіжних карток має велике стратегічне значення для стимулювання економічного зростання та підвищення рівня життя суспільства.

Підбиваючи підсумки зазначимо, що генезис сучасних грошових відносин відображає таку організацію безготівкових розрахунків, яка ґрунтується на використанні платіжних карток і дозволяє створити якісно відмінний, вищий

рівень обслуговування клієнтів банків, найбільш адекватний до новітнього укладу економічних відносин, заснованих на цифрових технологіях. При цьому слід враховувати, що банківські платіжні картки як інструмент розрахунків володіють цілим рядом безсумнівних переваг для всіх учасників платіжного обороту – банків, домашніх господарств, підприємств та держави загалом. Реалізація заходів щодо розширення сфер застосування платіжних карток як основного інструменту розрахунків відобразатиме по суті новий рівень технологічного розвитку банківського бізнесу, сприяючи збільшенню спектру надаваних банками платіжних послуг, підвищенню їх якості, забезпечуючи зростання рівня доступності, надійності і зручності карткових платежів для клієнтів, що загалом є ключовим фактором не лише зміцнення конкурентної позиції банків на фінансовому ринку, але і поступового трансформування усього грошового обігу країни вже по суті у новітній формат, адекватний потребам цифрової економіки.

Список використаних джерел:

1. Дзюблюк О. Оптимізація структури сучасного грошового обігу у контексті ролі готівкових платежів. *Вісник економіки*. 2022. Вип. 3. С. 78-100.
2. Rappin N. *Take My Money Accepting Payments on the Web*. New York: The Pragmatic Programmers, LLC. 2016. 310 p.

JEL Classification: G22; O33

Dymnich Olha

*PhD, Associate Professor of the Department of Banking and Insurance
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman,
Kyiv, Ukraine*

Stetsiuk Tetiana

*PhD, Associate Professor of the Department of Banking and Insurance
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman,
Kyiv, Ukraine*

PROS AND CONS OF USING INTERNET OF THINGS IN THE INSURANCE MARKET OF UKRAINE

This paper is about the potential impacts of utilizing the Internet of Things (IoT) technology in the insurance market of Ukraine. It discusses the pros, such as improved risk assessment, enhanced customer engagement, and efficient claims processing, as well as the cons, including data privacy concerns, security risks, and ethical implications. The paper emphasizes the need for a balanced approach that harnesses IoT's benefits while addressing the challenges through robust security measures, transparent policies, and ethical frameworks.

Key words: *insurance, Internet of Things (IoT), risk assessment, data privacy, ethical implications.*

The rapid advancement of technology has brought about significant changes in various industries, including the insurance market.

One such technological innovation is the Internet of Things (IoT), which refers to the interconnectedness of everyday objects through the internet, enabling them to collect and exchange data. In the context of the insurance market in Ukraine, IoT has the potential to revolutionize the industry by enhancing customer experience, improving risk assessment, and optimizing operational efficiency. However, its implementation also raises concerns regarding data privacy, security, and ethical considerations. This abstract explores the pros and cons of using IoT in the insurance market of Ukraine, considering its impact on both insurers and policyholders.

We are about to produce few pros and cons of using IoT in the insurance market of Ukraine, namely we can see them as follows:

Improved Risk Assessment: IoT devices such as telematics in vehicles and smart home devices can provide insurers with real-time data on customer behavior. This data can be utilized to assess risks more accurately, enabling insurers to offer personalized and dynamic insurance policies. For instance, auto insurance premiums can be based on individual driving patterns, encouraging safer driving habits among policyholders [1].

Enhanced Customer Engagement: IoT technologies allow insurers to engage with customers on a deeper level. Insurers can offer discounts or rewards to policyholders who use IoT devices to monitor their health, home security, or vehicle condition. This not only incentivizes customers to adopt IoT but also fosters a sense of partnership between insurers and policyholders.

Efficient Claims Processing: IoT devices, such as connected sensors in vehicles, can provide detailed accident data, expediting the claims processing procedure. Quick and accurate information helps insurers assess claims faster, reducing the time and resources required for claims settlements [3].

On the other hand, there are number of cons of using IoT issues:

Data Privacy Concerns: the extensive collection of personal data through IoT devices raises concerns about data privacy. It is to worry about the misuse of customers' sensitive information, leading to apprehension about adopting IoT-enabled insurance policies. Ensuring robust data protection measures is crucial to address these concerns.

Security Risks: IoT devices are vulnerable to cyber-attacks and hacking, potentially compromising the integrity and confidentiality of the data transmitted, thus security breach could lead to unauthorized access to policyholders' information, resulting in financial losses and reputational damage for both insurers and customers [1].

Ethical Implications: the use of IoT for insurance purposes raises ethical questions, especially regarding the fair treatment of policyholders. Concerns arise when insurers use IoT data to profile customers based on their sex, behavior, leading to potential discrimination or bias in pricing policies. Striking a balance between personalized insurance offerings and ethical considerations is a challenge that insurers must navigate [2].

To summarize, the adoption of the Internet of Things in the insurance market of Ukraine offers promising benefits, such as improved risk assessment, enhanced customer engagement, and efficient claims processing. However, addressing data privacy concerns, security risks and ethical implications is essential to ensure the responsible and ethical use of IoT technologies. Insurers must invest in robust security measures, transparent data policies, and ethical frameworks to harness the potential of IoT while safeguarding the interests and privacy of their policyholders. By doing so, the insurance industry in Ukraine can leverage IoT to create innovative and customer-centric solutions, driving the sector towards a more efficient and customer-friendly future.

References:

1. Smith, A. (2020). IoT and Its Role in Personalized Insurance Policies. Insurance Journal. <https://www.insurancejournal.com/blogs/tech-talk/2020/07/06/574187.htm> (access date: 02.04.2024).
2. Johnson, M. (2019). The Impact of IoT on the Insurance Industry. Forbes. <https://www.forbes.com/sites/forbestechcouncil/2019/04/23/the-impact-of-iot-on-the-insurance-industry/?sh=37c954a87286> (access date: 02.04.2024).

3. Mukherjee R. (2022). Usage-Based Insurance. Telematics Revolution in Automobile insurance industry. FECUND. <https://www.fecundservices.com/usage-based-insurance-telematics-revolution-in-automobile-insurance-industry/> (access date: 02.04.2024).

ПРОТИДІЯ ВІДМИВАННЮ КОШТІВ ТА ФІНАНСУВАННЮ ТЕРОРИЗМУ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Тези присвячено особливостям функціонування системи протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму в умовах цифровізації. Відзначено необхідність використання штучного інтелекту, машинного навчання, розширення джерел даних, співпраці фінансових установ.

Ключові слова: *відмивання коштів, фінансування тероризму, цифровізація, штучний інтелект, машинне навчання.*

Фінансові установи, разом з усією економічною системою, зараз переживають один з найсуттєвіших періодів трансформації у своїй історії, пов'язаний з цифровізацією фінансових технологій та надання послуг клієнтам. Добре відомий позитивний потенціал цих змін – зручність користування, прискорення та зниження вартості обслуговування, персоналізація послуг, миттєві розрахунки тощо. Втім, посилюються і загрози, серед яких розширення можливостей для шахрайства та використання фінансової системи для легалізації злочинних доходів та фінансування тероризму, коли злочинці знаходять прогалини між цифровими рішеннями, клієнтським обслуговуванням та банківським контролем. На жаль, останній не завжди встигає за «кримінальними інноваціями», про що може свідчити, зокрема, стрімке зростання до 2,22 млрд дол. обсягу штрафних санкцій, застосованих у всьому світі до фінансових установ у 2020 р., першому році пандемії, порівнюючи з 444 млн дол. у 2019 році [1]. Крім фінансових втрат, ще більше шкоди такі випадки завдають репутації бізнесу та довірі клієнтів, що є критично важливою для фінансового сектора.

З іншого боку, цифровізація створює і нові можливості протидії відмиванню коштів, які оптимізують процеси та підвищують ефективність комплаєнсу. Штучний інтелект й машинне навчання є тими інструментами, що здатні перетворити традиційний моніторинг на інтелектуальний. Показовим є приклад контролю у сфері здійснення платежів у режимі реального часу (миттєвих переказів), системи яких зараз функціонують у більш ніж 80 країнах світу [2]. За свідченням фахівців, на даний час до 15% таких транзакцій відхиляються деякими фінансовими установами виключно через низьку довіру до ініціатора чи одержувача та неможливість миттєво уточнити дані про них. У подальшому

кількість таких помилкових спрацьовувань системи протидії може зростати разом з лібералізацією підходів до здійснення різних видів переказів.

У відповідь на значну кількість відхилених банками транзакцій, глобальна платіжна компанія Stripe створила продукт Radar, де для виявлення та блокування шахрайства використовується машинне навчання на основі даних мільйонів компаній з усього світу. Ця система відрізняє потенційних злочинців від законних клієнтів у режимі реального часу, використовуючи масштабні набори даних для створення прогнозних моделей того, як, де й коли може статися шахрайство, та може бути налаштована відповідно до бізнесу клієнтів Stripe [3].

Одночасно, у фінансових установах, внаслідок діючих правил захисту інформації, виникає проблема отримання різноманітних уточнюючих даних щодо учасників транзакцій. Використання додаткових інформаційних джерел, таких як соціальні мережі та дані інших учасників фінансового ринку, а також вдосконалення змісту національних реєстрів компаній, могли б певним чином скоротити час на опрацювання підозрілих випадків щодо відмивання коштів.

У цьому зв'язку варто зазначити проєкт у Нідерландах, яким керує консалтингова компанія Deloitte й який об'єднує п'ять провідних банків – ABN AMRO, Rabobank, ING, De Volksbank і Triodos – для спільної розробки рішення протидії відмиванню коштів. На ці банки припадає значна частка платежів, що здійснюються у країні. Партнерство дозволяє їм об'єднувати дані про транзакції на основі безпечної хмарної платформи та проводити спільний аналіз грошових потоків між банками, щоб виявити винятки, що можуть вказувати на наявність відмивання грошей або фінансування тероризму [4].

Інший успішний кейс співпраці демонструє глобальний банк HSBC, який у 2021 році оголосив про багаторічне партнерство зі стартапом Silent Eight, що використовує штучний інтелект для перевірки фінансових транзакцій. Інформація порівнюється зі списками санкцій, судимостей, судовими справами та іншими публічними та приватними даними, отримані висновки інтегруються з власними технологіями банків. Остаточне рішення щодо підозрілості операції піддається аудиту, що означає, що воно відповідає банківським правилам.

Наведені приклади свідчать про те, що рішення на основі штучного інтелекту мають застосовуватися послідовно. В іншому випадку, керовані вручну процеси продовжуватимуть створювати помилки та невідповідності, а також уповільнювати транзакції. Фінансовим установам також варто підвищити якість даних і розглянути можливість розширення діапазону джерел, які вони використовують.

Список використаних джерел:

1. Global Enforcement of Anti-Money Laundering Regulation: Shift in Focus. Kroll.com. URL: <https://www.kroll.com/en/insights/publications/financial-compliance-regulation/global-enforcement-review> (access date: 01.04.2024).

2. The Real-Time Payments World Map. PYMNTS.com. URL: <https://www.pymnts.com/tracker/real-time-payments-world-map-global-transactions/> (access date: 01.04.2024).
3. Fight fraud with the strength of the Stripe network. Stripe.com. URL: <https://stripe.com/radar> (access date: 02.04.2024).
4. NextGen AML: ecosystem-driven change. Deloitte.com. URL: <https://www2.deloitte.com/nl/nl/pages/finance/articles/nextgen-aml-ecosystem-driven-change.html> (access date: 02.04.2024).

Зоря Світлана Петрівна

к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Бурмінова Мілана Вадимівна

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

факультету обліку та фінансів

Полтавського державного аграрного університету

м. Полтава, Україна

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СТРАХУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ В УКРАЇНІ

У тезах розглядаються особливості страхування фінансових ризиків в Україні, зокрема поширеність цього класу страхування, стан та перспективи розвитку. Виходячи зі складних економічних умов та нестабільності на ринку, досліджується роль страхування у захисті бізнесу від можливих фінансових втрат.

Ключові слова: *страхування фінансових ризиків, страхова компанія, бізнес, підприємства.*

Страхування фінансових ризиків є важливим елементом захисту бізнесу від непередбачуваних фінансових збитків, однак в Україні цей клас страхування не отримав широкого поширення.

Відповідно до Закону України «Про страхування», який набув чинності 01 січня 2024, зазначено клас страхування 16 – страхування інших фінансових ризиків (крім визначених класами 14, 15), тобто крім страхування кредитів та страхування поруки (гарантії) [2].

Згідно з Постановою Правління Національного банку України «Про затвердження Положення про характеристики та класифікаційні ознаки класів страхування, особливості здійснення діяльності зі страхування та укладання договорів за класами страхування (дата набуття чинності 01 січня 2024 року) клас страхування 16 передбачає зобов'язання страховика за визначеною в договорі страхування плату відшкодувати збитки страхувальнику відповідно до умов договору та/або законодавства, покриваючи матеріальний збиток через фінансовий ризик [1].

Цей клас страхування забезпечує покриття фінансових ризиків, пов'язаних із втратою грошових коштів, невідповідністю виконання контрактних обов'язків, перервою у господарській діяльності, обмеженням прав власності на майно, втратою роботи чи доходу, неможливістю здійснення подорожі, випадковими подіями під час експлуатації майна, а також ризиками, пов'язаними з

використанням платіжних карток, кібербезпекою та іншими фінансовими ризиками [1].

Фінансові ризики, з якими стикаються компанії, включають воєнний стан, валютні коливання, політичну нестабільність, зміни в законодавстві та інші фактори, що роблять їх уразливими перед фінансовими втратами. Тому варто підкреслити важливість належного управління фінансовими ризиками через страхові механізми.

Для популяризації страхування фінансових ризиків в Україні, необхідно звернути увагу на необхідність усвідомлення підприємствами потенційних загроз і можливих наслідків фінансових ризиків. Активна позиція у використанні страхових продуктів дозволить зменшити вплив небезпек на фінансове становище та забезпечити стабільність та захищеність.

До того ж, важливо сприяти розвитку страхових компаній, що спеціалізуються на цьому виді послуг, а також створювати стимули для підприємств залучати такі страхові механізми у свою фінансову стратегію.

Саме шляхом впровадження освітніх програм, проведення інформаційних кампаній та сприяння розвитку інноваційних страхових продуктів можна стимулювати популяризацію страхування фінансових ризиків та забезпечити більшу стабільність фінансової системи в цілому.

Використання страхових послуг має безліч переваг, а саме: зниження фінансових ризиків, покращення репутації підприємства та збільшення конкурентоспроможності на ринку.

Проте, завжди варто пам'ятати й про такі недоліки, як висока вартість послуг, обмеження покриття певних ризиків та винятки зі страхових випадків. Наведені аспекти можуть призвести до того, що підприємство не отримає відшкодування в повному обсязі в разі настання страхового випадку, а також може виявитися, що збитки не покриваються певним страховим полісом, який було укладено. Тому слід уважно розглядати умови та враховувати всі можливі наслідки.

Додатково слід наголосити на партнерстві між страховими компаніями та суб'єктами бізнесу для спільного розв'язання фінансових проблем та зменшення ризиків. Відкриття діалогу між сторонами може сприяти розробці індивідуальних та комплексних страхових рішень, які враховують конкретні потреби та виклики певного бізнесу. В той же час, активна співпраця з міжнародними страховими компаніями дасть змогу отримати нові знання, дізнатися про їх досвід та впровадити найкращі практики в Україні.

Варто розвивати культуру страхування ризиків серед підприємств, що сприятиме не лише підвищенню обізнаності про страхові продукти, але й збільшенню їх використання в майбутньому, що призведе до стійкості та розвитку української економіки.

За результатами проведеного дослідження зробимо висновок, що страхування фінансових ризиків є важливим і необхідним елементом управління ризиками для підприємств. Такий підхід зумовить підвищення фінансової стійкості, зменшення впливу несподіваних обставин на діяльність та сприятиме збільшенню конкурентоспроможності на ринку в умовах непередбачуваності та змін.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Положення про характеристики та класифікаційні ознаки класів страхування, особливості здійснення діяльності зі страхування та укладання договорів за класами страхування : Постанова Національного банку України; Положення від 25.12.2023 № 182. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0182500-23#Text> (дата звернення: 02.04.2024).
2. Про страхування : Закон України від 18.11.2021 № 1909-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text> (дата звернення: 02.04.2024).

Зоря Світлана Петрівна

к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Ромаш Дарія Володимирівна

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

факультету обліку та фінансів

Полтавського державного аграрного університету

м. Полтава, Україна

ДИДЖИТАЛІЗАЦІЯ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Тези присвячено дослідженню процесу диджиталізації страхового ринку України. Аналізу переваг та недоліків диджиталізації, та оцінка її стану.

Ключові слова: *страхування, диджиталізація, страховий ринок, диджитал-технології.*

Сьогодні дедалі більше компаній усвідомлюють, що цифрова трансформація – це єдиний шлях для передачі інформації, взаємодії з ринком та спілкування з клієнтом. Причиною цього, в першу чергу, є зростання цифрової економіки, що змушує компанії адаптуватися до нових реалій, зміна у споживчих уподобаннях клієнтів на користь цифрових сервісів, необхідність зниження витрат та конкурентний тиск.

Варто зауважити, що страхові компанії стали одними із перших фінансових установ, які отримали право укладати електронні страхові договори в галузі обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів [2, с. 274].

Диджиталізація страхового ринку має низку вагомих переваг, а саме: процес придбання страхового продукту тепер є максимально простим – для укладення договору страхування не потрібно відвідувати відділення страхової компанії, достатньо заповнити онлайн-форму та здійснити страховий внесок. Такий підхід дозволяє компаніям економити на комісіях агентів, що знижує вартість страхових продуктів для клієнтів. У разі страхового випадку можна звернутися на сайт компанії або скористатися мобільним додатком для заповнення необхідної форми. Не менш важливою перевагою є формування відкритості, в інформаційному сенсі, страхового ринку.

Диджиталізація сприяє підвищенню ефективності та продуктивності, завдяки автоматизації рутинних процесів та зосередженні на важливих і складних аспектах діяльності страховика [1, с. 15].

В той же час, слід звернути увагу на недоліки диджиталізації страхового ринку: високі витрати на IT-послуги; необхідність перекваліфікації працівників; безпека даних – з цифровими технологіями пов'язані питання безпеки та

конфіденційності даних клієнтів, які потребують уваги та заходів забезпечення безпеки.

На сьогодні існує широкий асортимент диджитал-технологій страхового ринку: веб-сайт (містить окремі елементи диджитал-технологій, а саме: страховий калькулятор, магазин страхових послуг, де можна придбати поліс страхування, оплата «онлайн»); чат-бот; хмарні технології (простір для зберігання інформації на сервері, можливість спільного доступу, обміну та редагування даних з іншими користувачами); телематика (технічний пристрій, який має на меті аналізувати стиль водіння під час керування автомобілем. Отримана інформація передається страховій компанії в режимі реального часу і може використовуватись для пропонування індивідуального страхового тарифу); автоматизовані системи перевірки достовірності страхових полісів [2, с. 275].

В умовах повномасштабного вторгнення РФ в Україну, питання цифровізації страхового ринку є особливо актуальним. Одним із досягнень процесу диджиталізації страхового ринку в період повномасштабного вторгнення є перетворення полісів Зеленої картки в електронний формат. Завдяки цьому, власники транспортних засобів, перебуваючи за кордоном, можуть отримати їх дистанційно.

За словами Олександра Берназюка, генерального директора Моторного (транспортного) страхового бюро України, більше 68 % полісів обов'язкового страхування укладаються в електронному форматі, при цьому 50 % страховиків, які працюють на ринку обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності мають електронних полісів понад 92% [3].

Тренд отримання всіх послуг обов'язкового страхування у дистанційному форматі поки що не охопив широких мас, але варто зазначити, що багато компаній на ринку використовують повністю автоматизований процес врегулювання для забезпечення страхування [3].

Отже, на сьогодні страховий ринок України активно набирає обертів у сфері диджиталізації: створюються мобільні додатки, зростає кількість страхових продуктів, які продаються онлайн, розробляється та вдосконалюється система дистанційного врегулювання збитків. У короткостроковій перспективі застосування диджиталізованих технологій дозволить компаніям підвищити свою рентабельність, конкурентоспроможність, і відповідно, економічну безпеку.

Список використаних джерел:

1. Гавадзин Н., Запухлий Р., Григорська Н., Гребенюк Н. Цифровізація страхування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2023. № 48. С. 14-17.
2. Шубенко І. Тенденції диджиталізації на страховому ринку України. *Економіка*. 2020. № 2. С. 273-279.

3. Як трансформується ринок ОСЦПВ в Україні: інтерв'ю з генеральним директором МТСБУ Олександром Берназюком: веб-сайт. URL: <http://surl.li/shmdx> (дата звернення: 02.04.2024).

JEL Classification: E66

Котелевець Марина Миколаївна

*здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
кафедри фінансів, банківського бізнесу та оподаткування*

Маслій Олександра Анатоліївна

*к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківського бізнесу та оподаткування
Національного університету «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»
м. Полтава, Україна*

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ФІНАНСОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Тези присвячено визначенню ролі цифрової трансформації в стимулюванні економічного розвитку України в умовах воєнного стану. Встановлено, що фінансова система має потенціал до впровадження новітніх цифрових інструментів і формування на основі цього економіки нового типу.

***Ключові слова:** цифрові технології, драйвер, економіка в умовах воєнного стану.*

Україна, як країна, яка переживає складні часи через воєнний стан, виявляє велику потребу в модернізації своєї фінансової системи для забезпечення стабільності та ефективності функціонування економіки. У цьому контексті цифрові технології стають важливим драйвером, який може забезпечити не лише безпеку фінансових операцій, але й сприяти розвитку економіки та забезпеченню фінансової інклюзії.

Одним з головних викликів у контексті воєнного стану є забезпечення безпеки та надійності фінансових операцій. Цифрові технології, такі як блокчейн та кібербезпека, можуть стати ключовими інструментами у цьому процесі. Застосування технології блокчейн у фінансових операціях дозволяє забезпечити недоторканність даних та унікальність транзакцій, що є критичним у воєнний час, коли загроза кібератак та фінансових злочинів зростає. Крім того, використання кіберзаходів для захисту фінансових інституцій від хакерських атак та кібершпигунства є надзвичайно важливим для забезпечення фінансової стабільності в умовах кризи [1, с. 1-3].

Наступним аспектом є розвиток цифрових фінансових сервісів для забезпечення фінансової інклюзії та доступності послуг для всіх верств населення. Умови воєнного стану можуть ускладнити доступ до фінансових послуг для певних груп населення, але за допомогою цифрових технологій, таких як мобільні платіжні системи та електронні гроші, можна забезпечити доступність фінансових послуг у будь-який час та в будь-якому місці. Це особливо важливо для людей, які

евакууються або переселяються через конфліктні ситуації [4, с. 4-9]. Пандемія стала краш-тестом для реалізованих проєктів цифровізації держави та перевіркою їх ефективності в умовах невизначеності, що створило основу для фінансово-економічної стійкості національної економіки з початком широкомасштабної російсько-української війни.

Крім того, цифрові технології можуть сприяти збільшенню ефективності фінансових операцій та боротьбі з корупцією. Використання інноваційних технологій, таких як штучний інтелект та аналітика даних, може допомогти виявляти та запобігати фінансовим злочинам та неправомірним операціям. Підвищення прозорості та обліковості фінансових операцій за допомогою цифрових інструментів може сприяти збільшенню довіри до фінансової системи в цілому [5, с. 749-759].

Основні виклики. Воєнний стан призводить до низки фінансових викликів для України:

1. Зниження довіри до банківської системи. Воєнна агресія може призвести до паніки серед населення та зниження довіри до банківських установ.

2. Обмеження доступу до фінансових ресурсів. Воєнний стан може призвести до обмежень у банківській діяльності, включаючи обмеження на зняття готівки та проведення міжнародних транзакцій.

3. Ризик кібератак. В умовах воєнного конфлікту ризик кібератак на фінансові установи може збільшитися.

Роль цифрових технологій. Цифрові технології можуть допомогти Україні подолати ці виклики та забезпечити стабільність фінансової системи:

1. Електронні платіжні системи. Впровадження електронних платіжних систем дозволить населенню та бізнесу здійснювати безготівкові транзакції, зменшуючи потребу в готівці та ризик крадіжок.

2. Блокчейн технології. Блокчейн може забезпечити прозорість та безпеку фінансових транзакцій, зменшуючи ризик фінансових маніпуляцій та шахрайства.

3. Кіберзахист. Використання сучасних кіберзахисних рішень дозволить захистити фінансові установи від кібератак та забезпечити безпеку клієнтської інформації.

Перспективи розвитку. Умови воєнного стану можуть стати катализатором для активного впровадження цифрових технологій у фінансову систему України. За умови правильного планування та інвестицій, цифрові технології можуть допомогти Україні забезпечити стабільність своєї фінансової системи, підвищити довіру населення до банківської системи та зменшити ризик фінансових криз.

На завершення можна сказати, що успіх впровадження цифрових технологій у фінансову систему України в умовах воєнного стану вимагає комплексного підходу та активного співробітництва між урядом, фінансовими установами та приватним сектором. Тільки таким чином можна досягти максимальних

результатів у забезпеченні стабільності та ефективності фінансової системи в найважчі часи.

В умовах воєнного стану цифрові технології можуть стати важливим інструментом для подолання фінансових викликів та забезпечення стабільності фінансової системи України. Впровадження електронних платіжних систем, блокчейн технологій та сучасних кіберзахисних рішень дозволить Україні ефективно реагувати на зовнішні виклики та забезпечити стабільність своєї економіки.

Список використаних джерел:

1. Про Національну програму інформатизації: Закон України від 01.12.2022 № 2807-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-20#Text> (дата звернення: 25.02.2023).
2. Світовий рейтинг цифрової конкурентоспроможності – IMD. URL: <https://www.imd.org/centers/world-competitiveness-center/rankings/world-digital-competitiveness/> (дата звернення: 24.02.2023).
3. Онищенко С.В., Маслій О.А. Міжнародні індексні системи оцінки бізнес-середовища в Україні. Фінансовий простір. 2020. №3 (39). С. 168-179.
4. Україна 2030Е – країна з розвинутою цифровою економікою. Український інститут майбутнього. URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoju.html#6-2> (дата звернення: 24.02.2023).
5. Onyshchenko, V., Yehorycheva, S., Maslii, O., Yurkiv, N. Impact of innovation and digital technologies on the financial security of the state. Proceedings of the 3rd International Conference on Building Innovations. ICBI 2020.

Кривошлик Тетяна Дмитрівна
*к.е.н., професор кафедри банківської справи та страхування
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна*

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

У тезах розкрито сутність і значення інформаційного забезпечення фінансової безпеки страхової компанії. Визначено складові елементи інформаційного забезпечення фінансової безпеки страхової компанії, види джерел інформації, які формують інформаційні системи страховика.

Ключові слова: *інформаційне забезпечення, інформація, фінансова безпека, страхова компанія, страхування.*

Ефективне інформаційне забезпечення є важливішою умовою формування фінансової безпеки та стратегічного управління діяльністю страхової компанії. Достатня, достовірна та своєчасна інформація є запорукою прийняття оптимальних управлінських рішень, спрямованих на мінімізацію загроз фінансовій безпеці страхової компанії, а її відсутність породжує невизначеність результатів діяльності.

Інформаційне забезпечення страхової компанії являє собою сукупність інформації, отриманої від внутрішніх і зовнішніх джерел надходження, що систематизовані, збережені та поширені в межах компетенції зацікавленим особам у зручному для них вигляді.

Формування інформаційного забезпечення фінансової безпеки страхової компанії спрямоване на використання технічних засобів управління для постачання необхідної інформації відповідним органам управління з метою організації безперервного процесу пошуку, збирання, опрацювання й зберігання інформації та передачі її на різні рівні управління.

Серед складових елементів інформаційного забезпечення фінансової безпеки страховика виділимо такі:

- інформаційні ресурси, які являють собою упорядковану сукупність різної інформації, яка забезпечує менеджмент компанії відповідним обсягом даних, відомостей для прийняття управлінських рішень;
- інформаційне програмне забезпечення, до яких належать технічні засоби обробки, зберігання та поширення інформації; програмні, технічні засоби комп'ютерної мережі компанії;

– інформаційно-аналітична діяльність, яка являє собою процес пошуку, збору, обробки, аналізу та подання інформації, у формі придатній для її використання.

Крім того, система інформаційного забезпечення фінансової безпеки страхової компанії включає:

1) інформаційний фонд (сукупність даних, необхідних для прийняття відповідних управлінських рішень), обсяг якого залежить від засобів та джерел його формування;

2) спеціальні прийоми і методи інформаційного забезпечення, які включають фіксацію стану та процесів у фінансово-господарській діяльності компанії, статистичне спостереження, аналіз звітів, аналітичної діяльності, контент-моніторинг інтернет-ресурсів, метод експертних оцінок тощо;

3) методи опрацювання інформаційного забезпечення, які включають планування, прогнозування та фінансовий аналіз.

Отже, інформаційне забезпечення та його складові охоплюють надходження, систему руху й перетворення інформації, включаючи методи їх кодування, зберігання та передавання. Інформація – це будь-які відомості або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді [1]. Інформація є одним з ресурсів, який має здатність постійно накопичуватися, реалізуватися та поновлюватися, дає змогу приймати своєчасні та обґрунтовані управлінські рішення. Зміст кожної конкретної інформації визначається потребами структурних підрозділів страхової компанії у підготовці і реалізації управлінських рішень щодо забезпечення фінансової безпеки. Відповідно до інформації висуваються вимоги забезпечення:

–достовірності й точності – правильний вибір первинних даних, безперервність їх збирання й обробки, оптимальність систематизації;

–цілеспрямованості – забезпечення потреб конкретних управлінців, співробітників;

–вчасності надходження, чіткості і стислості формулювань, прогнозованості, адекватності і комплексності.

Інформація частково або повністю втрачає свої споживчі властивості з появою нових відомостей, що поглиблюють знання, внаслідок чого відбувається своєрідне моральне старіння інформації. У практичній діяльності керівників компанії іноді головною проблемою є не брак, а надлишок інформації. Розв'язанню цієї проблеми сприяє групування інформації за видами. При цьому зауважимо, що уніфікований підхід до класифікації видів інформації страховика відсутній. Це пов'язане із різноманітністю інформаційних систем, спрямованих на автоматизацію безлічі технологічних процесів, які зачіпають різні бізнес-процеси страховика, тому жорстка систематизація та класифікація видів інформації неприйнятна. Відповідно інформацію, що використовується у забезпеченні фінансової безпеки страховика можна групувати за такими ознаками:

- за порядком виникнення - первинна і похідна;
- за призначенням – директивна (розпорядча), звітна і довідково-нормативна;
- за напрямом руху – вхідна і вихідна;
- за формою подання – цифрова, буквена і кодована;
- за характером носіїв інформації – документована і недокументована;
- за формою відображення – візуальна, аудіо інформація, аудіовізуальна;
- за способом відображення – текстова і графічна;
- за призначенням – планова, бухгалтерська, звітна, статистична, оперативна, розпорядча, довідкова, нормативна.

Досить вагою в інформаційному забезпеченні фінансової безпеки страхової компанії є внутрішня і зовнішня інформація. Серед внутрішніх джерел інформаційного забезпечення фінансової безпеки страховика виділимо такі: засновницькі документи; рішення наглядових виконавчих органів (положення, правила, інструкції, процедури, стандарти тощо); дані бухгалтерської звітності; комп'ютерні (електронні) бази даних; матеріали управлінської звітності.

До зовнішніх джерел інформаційного забезпечення фінансової безпеки страховика належать: документи, що приймаються вищими органами законодавчої та виконавчої влади України; бази даних різних міністерств і відомств; професіональна статистика; результати опитувань професійних учасників страхового ринку: страховиків, страхових агентів, брокерів; матеріали опитувань груп фактичних і потенційних страхувальників; звіти та доповіді дослідних центрів (університетів, інститутів, матеріали конференцій, семінарів); друковані видання та матеріали засобів масової інформації; глобальні комп'ютерні мережі; конфіденційні джерела інформації.

Зауважимо, що у сукупності інформація, яку формують перелічені джерела, групуються в інформаційні системи, які досить широко застосовуються у страховому бізнесі та відіграють важливу роль в інформаційному забезпеченні як фінансової безпеки страхової компанії, так і взагалі менеджменту компанії.

Інформаційна система страхової компанії – це побудована і функціонуюча на певній платформі система для збору, опрацювання та зберігання інформації, що охоплює усі ключові підрозділи і бізнес-процеси і відповідає вимогам повноти, надійності, гнучкості, керованості, безпеки і розширення [2].

Інформаційна система страхової компанії ґрунтується на певних специфічних принципах, до яких належать такі: висока адаптованість до змін середовища; виокремлення корпоративних довідників; мінімізація витрат на створення інформації; надійність інвестицій; еволюційний характер розвитку інформаційної системи, спрямований на її поступове розширення; інформація тільки необхідна; можливість контролю інформації; стандартизація інтерфейсів; зручність роботи користувачів; доступність інформації для усіх користувачів.

У сучасних умовах усі страхові компанії використовують інформаційно-комп'ютерні системи різноманітного призначення й рівня складності. Проте з метою посилення ефективності управління фінансовою безпекою страхової компанії та якісного використання інформації доцільним є створення єдиної інформації бази компанії, технічної підтримки обробки, аналізу отриманої інформації та забезпечення необхідного рівня безпеки та захисту її інформаційних ресурсів.

Отже, забезпечення фінансової безпеки страховика неможливе без належного його інформаційного забезпечення, що потребує аналізу інформаційних ресурсів, вивчення інформаційного програмного забезпечення та проведення ефективної інформаційно-аналітичної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 № 2657-ХІІ. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення: 24.02.2023).
2. Страховий менеджмент: підручник / Осадець С.С. та ін.; за наук. ред. С.С.Осадця. К. : КНЕУ, 2011. 333 с.

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В УПРАВЛІННІ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ

Тези присвячено актуальним питанням впровадження цифрових технологій в управління публічними фінансами з метою забезпечення громадської участі у прийнятті рішень. Досліджено потенційні можливості, переваги та виклики використання даних цифрових мереж з метою аналізу настроїв споживачів суспільних послуг за допомогою технологій великих даних та машинного навчання.

Ключові слова: *цифрові технології, громадська участь, публічні фінанси, соціальні мережі, аналіз настроїв, машинне навчання, Big Data*

Цифрові технології стрімко змінюють світ та все глибше інтегруються в економіку та суспільне життя. Публічні фінанси відіграють важливу роль у житті суспільства. Ефективне управління публічними коштами є ключовим фактором для забезпечення економічного зростання, соціального добробуту та розвитку країни. Проте ця сфера є достатньо консервативною, і як вся галузь публічного управління все ще не відчуває на собі повноцінної сили цих інновацій. Натомість приклад приватного сектору чітко демонструє, що впровадження цифрових технологій може дати значні переваги та суттєво покращити результати в публічному секторі, зокрема в публічних фінансах.

Загалом цифрову трансформацію у публічних фінансах ми визначаємо як процес зміни моделі управління публічними фінансами під впливом впровадження цифрових технологій, спрямований на широке залучення громадськості до системи ухвалення рішень. Саме забезпечення громадської участі в управлінні публічними фінансами є метою цифрової трансформації в публічному секторі, позаяк не тільки відповідає загальним демократичним принципам, але і покликане як найоптимальніше задовольнити публічні потреби, що в свою чергу має відповідати на актуальні проблеми публічних фінансів – неефективне використання коштів, зловживання та корупцію тощо.

Ефективність та результативність публічних фінансів має забезпечуватися шляхом надання зворотного зв'язку щодо ефективності суспільних послуг та пропозиції альтернативних підходів до надання послуг. На жаль за існуючої системи представницької демократії такий зворотній зв'язок традиційно забезпечується на виборах, як втім відбуваються з періодичністю 4-5 років. А отже цей зворотній зв'язок від громадськості носить дискретний характер. А це значно знижує ефективність такого зворотного зв'язку, як показують дослідження в сфері

зв'язків з громадськістю однією з суттєвих проблем сучасних методів аналізу та соціологічної науки є великий часовий розрив між проблемою та висновками і пропозиціями управлінського рішення [1]. Референдуми з кожного місцевого чи загальнодержавного питання за прикладом Швейцарії є занадто дорогими. Те саме можна сказати і про соціологічні опитування, особливо якщо їх поширювати на рівень кожної громади чи розширювати опитування щодо будь-яких питань, пов'язаних з рішеннями уряду чи місцевих органів влади.

За таких умов оперативність зворотного зв'язку з громадськістю можуть забезпечити цифрові канали. Серед таких цифрових каналів комунікації вже набули поширення електронні петиції та голосування в рамках партиципаторних бюджетів (бюджетів участі) [2]. Проте обсяг бюджетів участі дуже незначний, а електронні петиції обмежені достатньо високим порогом верифікації підписами громадськості, часто носять несистемний та спорадичний характер.

Разом з тим великі обсяги даних, за допомогою яких можна практично в режимі реального часу аналізувати ефективність бюджетної політики та управляти публічними фінансами залишаються поза увагою. Серед них: пости в соціальних мережах, інтерв'ювання громадян, дані соціологічних опитувань, експертні огляди та звіти, новинні стрічки тощо. І хоча соціальні медіа позиціонуються як потенційне джерело неточної та хибної інформації, дослідники визнають, що поряд з тим це цінне джерело інформації, яке при ретельному застосуванні може бути корисне в аналізі великих даних та машинному навчанні [3]. Такі дані дають можливість працювати з унікальними наборами даних, які є найбільш перспективними.

У цьому зв'язку ми можемо проводити паралелі з Voice of the Customer-методик, які вже активно застосовуються в дослідженнях на користь комерційних компаній, які за допомогою альтернативних джерел Big Data, і в першу чергу даних соціальних мереж, вивчають поведінку своїх клієнтів та взаємовідносини з ними. Методи вивчення такої поведінки за допомогою Big Data та машинного навчання отримали назву «аналізу настроїв» (sentiment analysis) або «аналізу думок» (opinion mining) [4].

Таким чином саме дані соціальних мереж потенційно є потужним інструментом як аналізу настрою споживачів суспільних послуг, так і в цілому залучення громадськості до вирішення питань соціально-економічного життя і зокрема до управління публічними фінансами. Однак, як нам бачиться, використання даних соцмереж наштовхується на 4 практичні проблеми:

1) користувачі соціальних мереж переважно не несуть жодної відповідальності за генерацію неправдивих, маніпулятивних або просто помилкових даних. Відтак значна частина таких даних може бути просто фейковою і без належного їх очищення результати аналізу будуть помилковими;

2) існують певні бар'єри для збирання даних соціальних мереж з боку провайдерів сервісів;

3) збирання таких даних нашо́вхується на моральний і все частіше правовий аспекти зловживань з персональними даними;

4) недостатня компетентність посадових осіб органів управління публічними фінансами від урядового рівня до рівня громад в сфері аналізу Big Data та машинного навчання.

Вирішити першу проблему знову ж таки покликані цифрові технології, такі як Big Data та базовані на них машинне навчання та штучний інтелект. Вони дають змогу аналізувати великі обсяги даних для виявлення закономірностей і аномалій, які можуть свідчити про шахрайство. Алгоритми машинного навчання можна навчити розпізнавати різні форми маніпуляцій, такі як підроблені облікові записи, ботнети та скоординовану неавтентичну поведінку. Друга проблема пов'язана з протидією вебскрейпінгу і бажанням власників соцмереж отримувати доходи з продажу інформації, тому уряди та місцеві органи влади мають зважувати ціну такої інформації та ефективність її залучення для аналізу та прийняття управлінських рішень в царині публічних фінансів. Для вирішення третьої проблеми і уряд, і дослідники разом із партнерами з громадянського суспільства мають працювати разом для розробки конкретних правил та механізмів, щоб забезпечити справедливість, підзвітність і прозорість в царині збору, обробки та зберігання великих даних. І нарешті четверту проблему можна вирішити шляхом популяризації цифрової освіти.

Підбиваючи підсумки зазначимо, що одним з перспективних напрямів розвитку цифрових технологій, зокрема Big Data та машинного навчання є підвищення ефективності управлінських рішень в публічних фінансах через залучення громадськості шляхом аналізу настроїв чи думок суспільства, зокрема через аналіз соціальних мереж. Вироблені підходи до аналізу настроїв у комп'ютерній лінгвістиці можуть бути імплементовані у сферу публічних фінансів для врахування ставлення громадськості до тих чи інших питань в сфері публічних фінансів, що покликане забезпечити ефективність використання бюджетних коштів, усунути зловживання та корупцію. При цьому слід враховувати, що зважаючи на недосконалість цих технологій, засилля маніпуляцій та зловживань в кіберпросторі такі підходи в найближчому майбутньому потребують подальшого теоретичного опрацювання та практичної апробації і поки що можуть бути лише дорадчими інструментами для прийняття рішень традиційними демократичними інституціями.

Список використаних джерел:

1. Isett, Kim, R., Brian W. & VanLandingham, G. Caveat Emptor: What Do We Know about Public Administration Evidence and How Do We Know It? *Public Administration Review*, 2016, №76(1), pp.20–23. DOI: <https://doi.org/10.1111/puar.12467>

2. Криниця, С. Сучасні тренди розвитку цифрових технологій та їх вплив на публічні фінанси. *Збірник наукових праць Державного податкового університету*. 2023. №2, с.82-120. DOI: 10.33244/2617-5940.2.2023.82-120
3. Lopez de Prado, M. *Advances in financial machine learning*. John Wiley & Sons, 2018.
4. Kashyap, P. *Machine Learning for Decision Makers*. Apress Berkeley, CA, 2017. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-1-4842-2988-0>

Логінова Анастасія Сергіївна
здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
кафедри банківської справи та страхування
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна

АСИСТУЮЧІ КОМПАНІЇ У СТРАХУВАННІ ВИТРАТ, ЯКІ ПОВ'ЯЗАНІ З НАДАННЯМ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ

У тезах розкрито сутність асистуючої компанії та її роль в організації невідкладної медичної допомоги клієнтам страхової компанії, які перебувають за кордоном. Досліджено види послуг, які надає асистуюча компанія. Визначено чинники, які вплинули на діяльність асистуючих компаній у період пандемії COVID-19.

Ключові слова: *страхування, асистуюча компанія, страхування витрат, пов'язані з наданням допомоги, медична послуга, медична допомога.*

У багатьох країнах світу наявність поліса медичного страхування є обов'язковим для всіх громадян. Відповідно, страховий поліс має бути як в подорожуючих іноземних громадян, які в'їжджають в країну тимчасового перебування (наприклад, в Україну), так і в українців, які подорожують за межами нашої країни. Це може бути обов'язковою вимогою при отриманні візи для перетину кордону або дозволу на перебування в країні тимчасового перебування.

На території нашої країни для громадян України оформлення страхового полісу, що передбачає страхування витрат, які пов'язані з наданням медичної допомоги не є обов'язковим. Це пов'язано з тим, що населення країни має можливість отримувати медичну допомогу безкоштовно. Однак, для іноземних громадян, які прибувають в Україну, оформлення страхового полісу є необхідним, оскільки така умова є обов'язковою при оформленні візи для в'їзду на територію України або транзитного проїзду через її територію [1].

Важливим посередником між страховою компанією та клієнтом, який у разі настання страхового випадку потребує негайної допомоги в організації та отриманні медичної послуги є асистуюча компанія. Відповідно до Постанови Правління Національного банку України «Про затвердження Положення про характеристики та класифікаційні ознаки класів страхування, особливості здійснення діяльності зі страхування та укладання договорів за класами страхування» від 25.12.2023 р. № 182 асистуюча компанія це «суб'єкт господарювання, що діє на підставі договору зі страховиком і надає допомогу (асистуючі послуги) застрахованим особам або іншим особам, визначеним

договором страхування, на умовах, передбачених таким договором страхування» [2].

Камінська О. зауважує, що «більшість авторів (Т. М. Артюх, С. С. Осадець, О. О. Охріменко) розглядають асистанс як перелік послуг, що надаються застрахованій особі» [3].

Шумелда Я.П. характеризує асистуючу компанію «як підприємство, котре організовує надання медичних, технічних, юридичних, організаційних чи інших послуг страховим компаніям, а тим самим – клієнтам страхових компаній, тобто особам, котрі придбали у компанії поліси асистансу» [4].

Автори Філонюк О.Ф., Залетов О.М. акцентують увагу на таких послугах асистуючої компанії як: медичний асистанс, технічний асистанс, транспортний асистанс, сервісний асистанс, квартирний асистанс, юридичний асистанс, туристичний асистанс [5].

У разі настання гострого захворювання, загострення хронічної хвороби, або розладу здоров'я внаслідок нещасного випадку під час здійснення подорожі основним завданням асистуючої компанії є організація необхідної медичної допомоги клієнту протягом доби в будь якій країні світу. До основних послуг, які асистуюча компанія надає клієнту у сегменті страхування витрат, пов'язаних з наданням допомоги особам під час подорожі належать такі:

- екстрені медичні послуги, що включають організацію медичної допомоги в невідкладних ситуаціях, травм або несподіваних захворювань під час перебування за кордоном;

- медична консультація, передбачає можливість клієнтів страхової компанії звернутися за медичною консультацією через телефон або онлайн для отримання рекомендацій щодо подальших кроків клієнта та лікування (або звернення до найближчої лікарні);

- організація екстреної госпіталізації, передбачає організацію та підтримку в госпіталізації та надання інформації щодо найближчих медичних закладів, які готові будуть прийняти на обслуговування;

- медична евакуація, здійснюється у випадку важких захворювань або травм клієнта, відповідно клієнт має можливість отримати медичну евакуацію до найближчої медичної установи або навіть до країни проживання;

- покриття медичних витрат, включає надання гарантії щодо покриття медичних витрат клієнта в межах страхової суми та умов договору страхування медичних витрат;

- мовна підтримка, передбачається з метою надання допомоги забезпечення мовної комунікації між пацієнтом та медичним персоналом у медичних закладах за кордоном;

- підтримка у наданні документів, передбачає допомогу у разі необхідності вирішення питань, пов'язаних зі збором необхідної документації для страхової компанії або консультаційного центру.

У період пандемії COVID-19 асистуючі компанії змушені були адаптуватися під нові виклики. Пандемія суттєво змінила діяльність та підвищила необхідність міжнародного медичного асистансу для подорожуючих за кордон. Серед основних зміни у діяльності асистуючих компаній виділимо такі:

- зміни в медичних правилах та протоколах. У багатьох країнах світу були запроваджені нові медичні правила, пов'язані з COVID-19, такі як обов'язкове тестування, карантин, вимоги щодо вакцинації, тощо;

- доступ до медичної допомоги: в умовах пандемії за кордоном було важко отримати медичну допомогу, не пов'язану з COVID-19 у зв'язку з тим, що більшість лікарень були змушені переналаштувати медичні заклади під надання допомоги громадянам від пандемії COVID-19;

- медична евакуація: у випадках важкого захворювання або нестачі відповідного лікування в країні перебування, міжнародний медичний асистанс міг організувати медичну евакуацію до країни проживання або до іншої медичної установи;

- інформаційні поради: медичний асистанс надавав клієнтам актуальні поради та інформацію про ситуацію COVID-19 в країнах подорожі, допомагав у плануванні маршруту та уникнення ризикових зон;

- покриття медичних витрат: при страхуванні в період пандемії, умови страхових полісів передбачали обмеження та покриття медичних послуг, пов'язаних з пандемією. Медичний асистанс допомагав клієнтам зрозуміти умови та забезпечував підтримку при зверненні за медичною допомогою.

Отже, можна зробити такий висновок, що асистуюча компанія в страховій компанії – це організація або підрозділ, який надає підтримку та допомогу страховим компаніям у різних напрямках діяльності та виконує роль посередника між страховими компаніями та клієнтами, сприяючи оптимізації бізнес-процесів, та покращенню якості обслуговування клієнтів. Ключова функція асистуючої компанії полягає у забезпеченні ефективності, якості та надійності страхових послуг. Її діяльність спрямована на сприяння розвитку страхового сектору, задоволення потреб клієнтів, забезпечення стабільності та успіх страхової індустрії. Саме медичний асистанс має вирішальне значення для страхової компанії, оскільки допомагає зменшити ризики та небажані наслідки, пов'язані з медичними випадками під час подорожі.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Правил оформлення віз для в'їзду в Україну і транзитного проїзду через її територію : Постанова Кабінету Міністрів України від 01.03.2017 р. № 118. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/118-2017-%D0%BF#Text> (дата звернення: 25.03.2023).
2. Про затвердження Положення про характеристики та класифікаційні ознаки класів страхування, особливості здійснення діяльності зі страхування та укладання

договорів за класами страхування : Постанова Правління Національного банку України від 25.12.2023 р. № 182. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_25122023_182
(дата звернення: 24.03.2023).

3. Камінська О. Поняття, сутність та причини виникнення асистансу. *Світ фінансів*. 2005. Вип. 3/4. С. 158-166.
4. Шумелда Я.П. Страхування: Навч. посібник. Тернопіль: Джура, 2004. 511 с.
5. Філонюк О.Ф., Залетов О.М. Страхова індустрія України: стратегія розвитку: монографія. К. Міжнародна агенція «БІЗОН». 2008.

Мартинів Денис Вікторович
*начальник управління переоцінки заставного портфеля
Департаменту оцінки та заставних операцій
ПАТ Акціонерний банк «Південний»
м. Одеса, Україна*

АНТИКРИЗОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В БАНКАХ В УМОВАХ ТУРБУЛЕНТНОСТІ ФІНАНСОВОГО РИНКУ

Тези присвячено розгляду проблемі антикризового менеджменту в банках в умовах турбулентності фінансового ринку. Досліджено основні нової стратегії Національного банку України в контексті подолання кризових ситуацій на фінансовому ринку. Визначено перспективи подальшого розвитку системи антикризового менеджменту у банках.

Ключові слова: банки, антикризовий менеджмент, антикризові заходи, фінансова стійкість.

Банківський сектор економіки України забезпечує розподіл фінансових ресурсів та грошових коштів в економіці. В сучасних умовах (політичної та військової нестабільності, інфляції та загальної макроекономічної дестабілізації), його роль й ефективність діяльності банків на території України є вкрай важливою передумовою сталого розвитку. Тому, головною передумовою досягнення економічного зростання є фінансова стійкість банків, яка досягається за рахунок виваженої стратегії антикризового управління.

У цьому аспекті слушним є твердження М. Зверькова та О. Зверькова, які розглядають антикризовий менеджмент як «...управління, завданнями якого є створення умов для збереження фінансової стійкості та довіри до банків шляхом передбачення загроз кризових явищ, аналізу їх симптомів на мета-, макро- та мікрорівнях, розробки та впровадження ефективних дій щодо зменшення негативних наслідків кризи та використання впливу її чинників для формування подальшої стратегії розвитку банків [1, с. 61].

Антикризові заходи доцільно обирати залежно життєвої стадії функціонування банку. При цьому банки застосовують аналітичні – для попередження кризової ситуації, фінансові – для вирішення першочергових поточних проблем, організаційно-управлінські – подолання глибокої кризи та її наслідків. Антикризові заходи слід розглядати не тільки на рівні внутрішньобанківської системи, а також з позиції регулятора, який в залежності від ситуації застосовує превентивні заходи щодо утримання фінансової стійкості банків.

Як відзначає В. Варцаба, «...саме центральний банк є основним генератором ідей щодо розвитку банківського сектору, зокрема під час кризи» [2, с. 235]. Відповідно, регулятор формує антикризову програму, яка містить у собі чітко формульованні цілі програми розвитку банківського сектору; опис заходів коротко- та довгострокового характеру; визначення кількісних та якісних результатів запропонованих заходів; узгоджуватися з програмами та політикою розвитку держави й економіки тощо.

У цьому контексті слід відзначити, що у травні 2023 р. НБУ презентував Стратегію під назвою «Фінансова фортеця», яка спрямована на нейтралізацію негативного впливу чинника вторгнення росії на умови функціонування фінансової системи та сфокусований на захист фінансової стабільності та відновленні країни [3]. Основні цілі стратегії полягають у наступному:

Перша ціль: «Стійка гривня» – розробленню стратегії повернення до інфляційного таргетування, валютної лібералізації та переходу до гнучкого обмінного курсу; поступовому послабленню та зняттю валютних обмежень; поступовому переходу до гнучкості обмінного курсу; поверненню фокусу монетарної політики на інфляцію.

Друга ціль: «Фінансова стабільність» – збалансоване регулювання та нагляд, спрямовані на розвиток; стійка та спроможна банківська система; страховий ринок готовий підтримувати відновлення; небанківський фінансовий та платіжний ринок – прозорий та технологічний; надійна та стійка інфраструктура фінансового ринку.

Третя ціль: «Фінансова система працює на відновлення країни» - відповідальний фінансовий ринок; розвинений кредитний ринок; розвинений ринок страхових послуг; розвинена інфраструктура ринків капіталу; фінансово грамотне населення та підприємці.

Четверта ціль: «Сучасні фінансові послуги» – фінансовий ринок – цифрова фортеця; Power banking 2.0 – відновлення інфраструктури на деокупованих територіях; технологічний розвиток фінансового ринку; стійкість, ефективність та клієнтоорієнтованість готівкового обігу; віртуальні активи та цифрові гроші НБУ – чітке регулювання для забезпечення монетарного суверенітету; цифрові фінансові послуги – частина цифрової країни.

П'ята ціль: «Ефективний центральний банк» - голос НБУ – посилення комунікацій регулятора; розвиток інституційних відносин зі стейкхолдерами; міжнародна співпраця та обмін експертизою; європейська інтеграція фінансового сектору; ефективна операційна діяльність; цифрова трансформація НБУ; людський капітал – основний актив НБУ.

У комплексній реалізації представлених цілей стратегії міститься антикризова програма Національного банку України, яка забезпечує фінансову стабільність не тільки банківського сектору, а і фінансового ринку в цілому.

Сучасний стан розвитку вітчизняних банків характеризується тим, що за умови дії високих процентних ставок, значної операційної ефективності та

помірного резервування, вони отримали 86,5 млрд грн чистого прибутку за 2023 рік. Цей результат вже ураховує підвищення ставки податку на прибуток до 50 %. Збитковими за рік були лише сім переважно малих банків із збитком 0,2 млрд грн.

За результатами оцінки фінансової стійкості банків у 2023 р., встановлено, що в цілому по системі присутній достатній капітал та значний запас міцності. Зазначене свідчить про те, що НБУ у подальшому буде проводити заходи щодо відновлення та посилення вимог до капіталу. Так, з травня 2024 р. банки актуалізують розрахунок розміру операційного ризику; із серпня банки повинні виконувати оновлені вимоги до структури капіталу; запровадження вираховування у нормативах достатності капіталу ринкового ризику. НБУ також планує цього року визначити графік запровадження буферів консервації капіталу та системної важливості. Виконання банками цих вимог можливе через акумульовані прибутки, після чого можуть бути послаблені обмеження на виплату дивідендів.

За 2023 р. було ліквідовано чотири банки: «Форвард», «Айбокс», «Конкорд» та «Укрбудінвест». Сумарна частка зазначених банків становила менше 1 % від активів платоспроможних банків, тож їх виведення з ринку не позначилося на роботі банківського сектору в цілому. Основними порушеннями, що призвели до ліквідації даних банків – це недотримання законодавства у сфері фінансового моніторингу.

Підводячи підсумок, зазначимо, що попри виклики екзогенного характеру банки України зберігають свої стійкі позиції. Вони надають послуги клієнтам, забезпечують платіжний обіг, сприяють розвитку і національної економіки. У цих складних умовах для банків України постає першочергове завдання щодо створення ефективної системи антикризового менеджменту. Дана система повинна гуртуватися на визначенні таких складових як підсистема правового забезпечення, підсистема інформаційно-аналітичного забезпечення та підсистема організаційно-управлінського забезпечення.

Антикризові заходи у банках можна подати за двома складовими, а саме: організаційна складова (організаційна структура банку, корпоративне управління, стратегічне управління, система внутрішнього контролю, організація системи фінансової безпеки, система управління персоналом та управління підрозділами банку) та фінансова складова (управління активами, зобов'язаннями та власним капіталом банків, система управління прибутковістю, ліквідністю та ризиками, бюджетування та фінансове планування).

Подальші розвідки у цьому напрямку повинні бути спрямовані на пом'якшення вимог регулятора до банків, враховуючи об'єктивні обставини їх функціонування. Урахування ключової ролі банківського сектору національної економіки у забезпеченні економічного зростання. Тому, у подальшому НБУ слід зважено відноситися до формування макропруденційної політики та методів і інструментів регулювання фінансового ринку, зокрема банківського.

Список використаних джерел:

1. Зверяков М. І., Зверяков А. М. Антикризове управління фінансовою стійкістю банку в умовах економічних дисбалансів : монографія. 2015. Одеса : ОНЕУ. 418 с.
2. Варцаба В.І. Макропруденційне регулювання як напрям антикризової політики Національного банку України. *Приазовський економічний вісник*. 2020. Вип. 1 (18), С. 234-238. DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2020-1-41>.
3. Національний банк України. Стратегія «Фінансова фортеця України». URL: <https://bank.gov.ua/ua/about/strategy> (дата звернення 20.03.2024).

JEL Classification: E60

Онищенко Світлана Володимирівна

*д.е.н., професор кафедри фінансів, банківського бізнесу та оподаткування
Національного університету «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»
м. Полтава, Україна*

Глушко Аліна Дмитрівна

*к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківського бізнесу та оподаткування
Національного університету «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»
м. Полтава, Україна*

НАЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Тези присвячено питанню розвитку національної економіки в умовах посилення процесів цифровізації. Обґрунтовано зміну структури економіки України у зв'язку з цифровою трансформацією.

Ключові слова: цифровізація, інформація, інформаційні технології, економіка, галузева структура.

У сучасних умовах цифрова трансформація визначає основну глобальну тенденцію економічного розвитку та радикально змінює структуру економіки, за якої цифрові технології домінують у всіх сферах. Перехід до цифрових принципів управління економікою визначає низку переваг, зокрема можливість економії за рахунок оптимізації витрат на маркетинг, прискорення бізнес-процесів за рахунок зменшення часу на комунікацію, здатність швидко реагувати на ринкові зміни, автоматизована обробка та аналіз даних, зниження витрат та вартості операцій, поширення інноваційної діяльності і максимальна відповідність послуг потребам споживачів. Тому сьогодні розвиток національної економіки все більше ґрунтується на технологіях і знаннях, роблячи їх основною продуктивною силою, де ключовим елементом виробництва стають дані у цифровому форматі та новітні технологічні досягнення в галузі комунікацій [1]. Це означає, що цифрова трансформація економіки перш за все спрямована на забезпечення доступу до послуг та інформації, які базуються на передових комунікаційних технологіях.

У сучасних умовах національна економіка носить інформаційний характер: продуктивність та конкурентоспроможність підприємств залежать від їхньої здатності генерувати, обробляти та ефективно використовувати інформацію, що ґрунтується на знаннях [2, 3]. Іншими словами, в сучасних умовах інформація виступає як продукт і валюта одночасно, що робить її ключовим економічним ресурсом в інформаційній економіці з погляду створення додаткової вартості.

Зростання ролі інформаційних технологій в національній економіці підтверджується порівняльним аналізом формування доданої вартості в розрізі галузевої структури національної економіки України у 2010 (рис. 1) та 2022 роках (рис. 2).

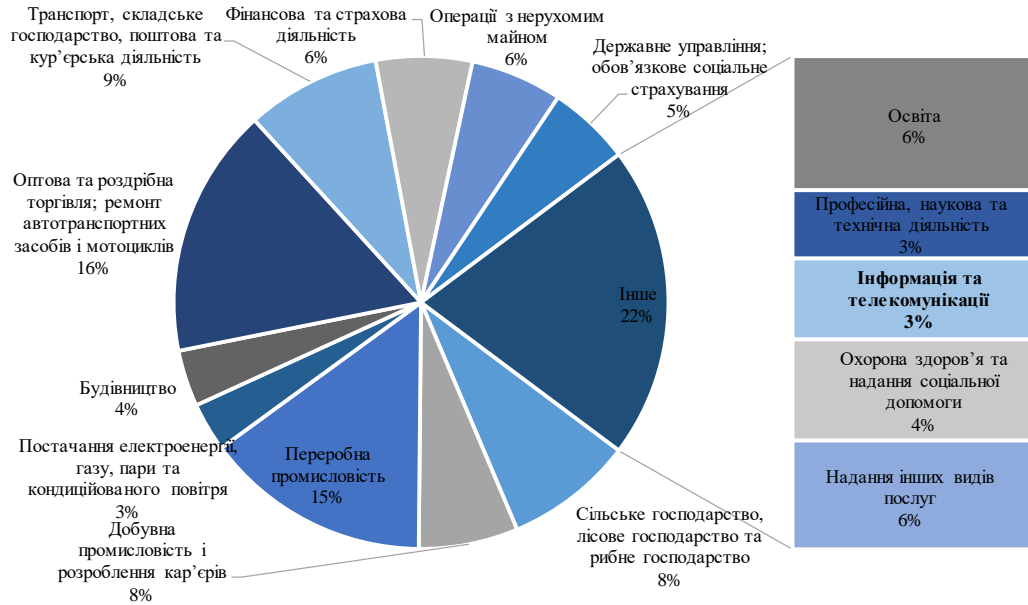

Рис. 1. Структура валової доданої вартості національної економіки України за видами економічної діяльності у 2010 році
Джерело: складено за даними [4].

У 2010 році найбільший вклад у формування валової доданої вартості національної економіки здійснювали оптова та роздрібна торгівля (16,4%), переробна промисловість (14,8%), сільське, лісове, рибне господарство (8,4%) та транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська доставка (8,8%). Внесок галузі інформації та телекомунікації склав 3,4%.

Представлені результати відображають специфіку впливу війни РФ проти України на структуру валової доданої вартості. У 2022 році найбільша частка цієї вартості припадає на галузь державного управління та оборони і становить 24%, що пояснюється, передусім, нормами фінансового забезпечення для військовослужбовців. Сектор сільського, лісового та рибного господарства склав 9,3%. Операції з нерухомим майном не є драйвером зростання національної економіки, як вказують наведені дані. У той же час, сектор інформації та телекомунікацій є інноваційним і засвідчує стійке зростання у структурі валової доданої вартості.

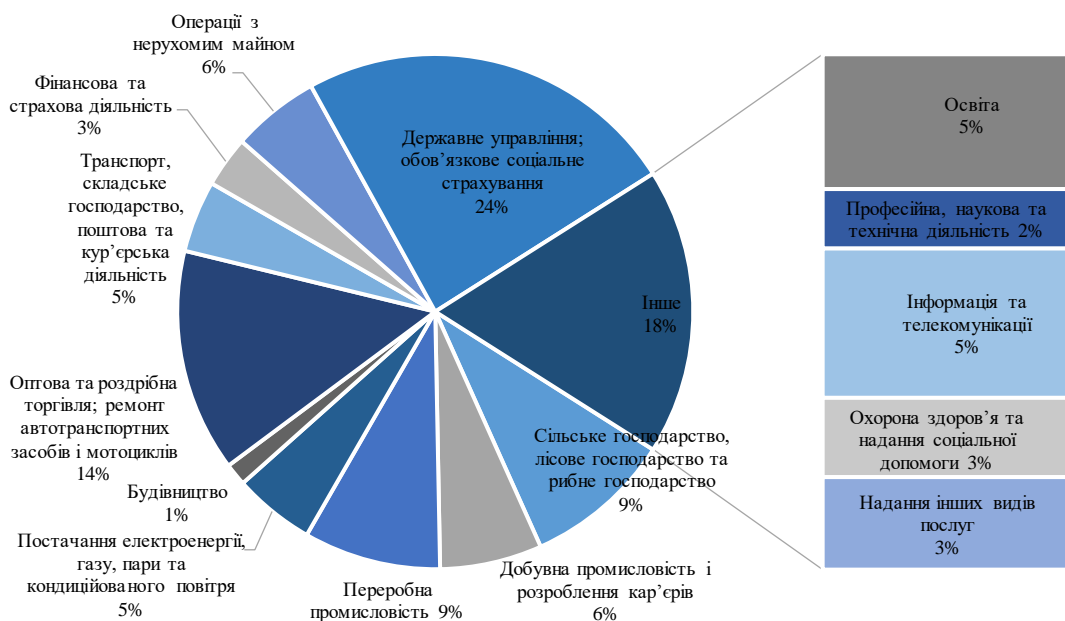

Рис. 2. Структура валової доданої вартості національної економіки України за видами економічної діяльності у 2022 році
Джерело: складено за даними [4].

Інноваційні технології, такі як хмарні рішення, сучасні методи збору та аналізу великих обсягів даних (Big Data), робототехніка, криптовалюта та технологія блокчейн, краудсорсинг, штучний інтелект і багато інших, змінюють й інші сектори національної економіки, сприяючи їх якісній трансформації. Водночас, Індустрія 4.0 та прискорена цифровізація національної економіки України, виступаючи драйверами економічних змін, зумовлюють появу специфічних деструктивних явищ [5]. Ці феномени включають інформаційні війни, інформаційний тероризм, а також масштабні відкриті та приховані кібератаки. Сила впливу цих явищ та їх масштаби посилилися в умовах повномасштабної війни і є найбільшою загрозою безпечному функціонуванню національної економіки.

Таким чином, структура національної економіки в умовах цифрової трансформації та інформаційного суспільства характеризується набуттям неklasичних, нестійких і змінюваних форм. Процеси цифровізації руйнують межі між біологічними, фізичними та цифровими сферами. Це вимагає формування принципово нових підходів до провадження діяльності суб'єктами національної економіки, що враховують ризики і загрози, спричинені процесами цифровізації.

Список використаних джерел:

1. Onyshchenko S., Hlushko A., Yanko A. Role and importance of information security in a pandemic environment. *Economics and Region*. 2020. 2 (77). P. 103–108.

2. Onyshchenko S., Yanko A., Hlushko A., Maslii O. Economic cybersecurity of business in Ukraine: strategic directions and implementation mechanism. Economic and cyber security. Kharkiv: PC TECHNOLOGY CENTER, 2023. P. 30–58. DOI: <https://doi.org/10.15587/978-617-7319-98-5.ch2> (access date: 25.03.2024)
3. Svistun L., Glushko A., Shtepenko K. Organizational Aspects of Development Projects Implementation at the Real Estate Market in Ukraine. *International Journal of Engineering & Technology*. 2018. 7 (3.2). P. 447–452. DOI: <https://doi.org/10.14419/ijet.v7i3.2.14569> (access date: 23.03.2024)
4. Валовий внутрішній продукт (у фактичних цінах). Держстат України : website. URL: http://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2003/vvp/vvp_kv/vvp_kv_u/arh_vvp_kv.html (дата звернення: 26.03.2024)
5. Глушко А.Д. Маслій О.А. Вплив інформаційної політики на рівень фінансової безпеки України. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2022. № 46. С. 39–46.

Примостка Андрій Олександрович
*к.е.н., докторант кафедри фінансів імені Віктора Федосова
Київського національного економічного університету
імені В. Гетьмана
м. Київ, Україна*

ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА СЕКТОР ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ ТА ГРОШОВІ СИСТЕМИ

Тези присвячено аналізу впливу цифрових технологій на сектор фінансових послуг, виявленню особливостей переходу до цифрових парадигм у обробці транзакцій, управлінні активами, взаємодії з клієнтами. Встановлено, що такі технології, як блокчейн та штучний інтелект, сприяючи прямій взаємодії контрагентів та зменшуючи потребу в традиційних посередниках, зумовлюють об'єктивну необхідність переосмислення основоположної теорії фінансового посередництва. Виявлено, як цифрові валюти, включаючи криптовалюти та CBDC, формують виклики для традиційних грошових систем та монетарної політики, що свідчить про їхній значний потенціал революціонізувати фінансові ринки через децентралізацію, цифровий дефіцит і програмованість.

***Ключові слова:** цифрові валюти, фінансові технології, блокчейн, цифрова трансформація, фінансове посередництво.*

В сучасних реаліях цифрові технології суттєво впливають на всі сфери суспільного життя, докорінно змінюючи також структуру ринку фінансових послуг, впроваджуючи нові парадигми обробки транзакцій, управління активами та взаємодії з клієнтами. В епоху цифровізації теорія фінансового посередництва, яка стверджує, що фінансові установи існують, насамперед, для подолання розриву між вкладниками та кредиторами, потребує переосмислення [1]. Це зумовлюється тим, що такі технології, як блокчейн і штучний інтелект (ШІ), сприяють безпосередній взаємодії між сторонами, зменшуючи потребу в традиційних посередниках і знижуючи транзакційні витрати. Цифровізація в цілому підвищує ліквідність ринку, зменшує асиметрію інформації та покращує процеси справедливого ціноутворення.

Показовим прикладом переходу до більш прозорих та ефективних систем взаємодії між учасниками ринку є децентралізація фінансових послуг, спричинена технологією блокчейн. Незмінний блокчейн-реєстр та можливість виконання смарт-контрактів створюють безпечні та прозорі транзакції без необхідності залучення спеціалізованої структури з наявністю централізованих обчислювальних центрів. Ця трансформація пояснюється теорією мікроструктури ринку, яка досліджує процеси та результати торгівлі фінансовими інструментами.

Сучасні фінансові технології (фінтех) формуються на перетині широкого спектру фінансових послуг і цифрових технологій, що веде до створення інноваційних бізнес-моделей і продуктів. Теорія фінансових інновацій забезпечує основу для розуміння того, як фінтех-стартапи руйнують традиційні фінансові парадигми та підходи, впроваджуючи цифрові рішення для фінансових потреб, які традиційно були на ринку фінансових послуг [2]. Наприклад, платформи однорангового (peer-to-peer) кредитування використовують цифрові платформи для прямого зв'язку між кредиторами та позичальниками, обходячи традиційні банківські системи та пропонуючи більш конкурентоспроможні ставки завдяки суттєвому зменшенню проміжних трансакційних витрат.

Важливу роль у демократизації доступу до фінансових послуг відіграють фінтех-стартапи. Мобільний банкінг і цифрові платіжні системи дозволяють людям, які не користуються банківськими послугами та не мають можливості контактувати з фінансовою системою у традиційний спосіб, ставати активним учасником фінансової системи, сприяючи фінансовій доступності. Такий підхід пояснюється теорією фінансового розвитку та зростання, яка пов'язує силу фінансового ринку з інтенсивністю економічного зростання його учасників.

Поява цифрових валют, включаючи такі криптовалюти, як біткойн і цифрові валюти центральних банків (CBDC), зумовлює глибоку зміну традиційної структури грошових систем і монетарної політики. Фундаментальна теорія грошей, яка позиціонує їх як засіб обміну, розрахункову одиницю та засіб збереження вартості, одночасно підтверджується та піддається сумніву з розвитком цифрових валют [3]. Ці форми грошей втілюють нові характеристики цифровізації, такі як децентралізація, цифровий дефіцит і програмованість, розширюючи функціональні можливості грошей за межі традиційних фізичних і централізованих парадигм.

Децентралізований характер криптовалют, наприклад, порушує традиційну модель централізованої банківської системи, уможлиблюючи однорангові транзакції без необхідності існування центрального регулюючого органу. Це не лише ставить під сумнів контроль центральних банків над грошово-кредитною системою, але й запроваджує нову парадигму, у якій пропозиція регулювання грошей визначається алгоритмами та механізмами узгодження між користувачами. Наслідки таких глобальних змін для грошово-кредитної політики є досить вагомими, оскільки у децентралізованій системі центральним банкам стає все складніше оперувати традиційними інструментами монетарної політики, такими як операції на відкритому ринку або коригування резервних вимог.

За допомогою таких криптографічних методів, як блокчейн, можливо гарантувати, що цифрові валюти, такі як біткойн, матимуть обмежену пропозицію, імітуючи дефіцит фізичних товарів, таких як золото. Тобто технологія блокчейн дозволяє створити дефіцит цифрових валют (цифровий дефіцит) як аналогічну функцію, яка притаманна традиційному грошовому обігу. Така новітня система

функціонування цифрових валют конкурує з системою обігу фіатних грошей, де центральні банки можуть впливати на інфляцію та вартість грошей за допомогою заходів монетарної політики, таких як коригування процентних ставок або політики кількісного пом'якшення [4]. Фіксована пропозиція криптовалюти може призвести до дефляційної економіки, де вартість грошей з часом зростає, змінюючи поведінку споживачів та інвестиційні стратегії учасників ринку.

Така характеристика як програмованість цифрових валют відкриває нові шляхи для фінансових інновацій. Смарт-контракти, які автоматично забезпечують транзакції, коли використовуються певні умови, можуть створювати більш складні, ефективні та безпечні фінансові інструменти та послуги. Ця можливість програмування вочевидь призведе до революції на фінансових ринках, забезпечивши автоматичне та прозоре виконання контрактів, зменшивши транзакційні витрати та покращивши фінансову доступність.

Поширення цифрових валют також підвищує критичні питання щодо монетарного суверенітету та стабільності фінансових систем держав. Якщо цифрові валюти набувають популярності, вони можуть підірвати суверенітет національних валют, вплинувши на здатність центральних банків проводити ефективну монетарну політику. Крім того, підвищена волатильність, яка властива ринкам криптовалют, формує значні ризики для фінансової стабільності, особливо якщо цифрові валюти будуть складати значну частину фінансової системи без належної нормативної та регуляторної бази.

Результати проведеного аналізу дозволять зробити висновок, що цифрові технології стрімко змінили сектор фінансових послуг, запровадивши інноваційні підходи в багатьох сферах, таких як обробка транзакцій, управління активами, взаємодія з клієнтами, кинувши виклик традиційним функціям фінансового посередництва та функціонування грошових систем. Встановлено, що технологія блокчейн, фінтех-інновації, поява цифрових валют змінюють фінансовий ландшафт шляхом підвищення прозорості, ефективності та доступності ринку фінансових послуг, водночас піднімаючи важливі питання щодо монетарного суверенітету, ефективності регуляторної політики та стабільності системи. Вирішення цих нових проблем вимагає спільного підходу за участю регуляторів, фінансових установ і постачальників фінансових технологій для забезпечення еволюції фінансової екосистеми, яка врівноважує інновації з безпекою та стабільністю.

Список використаних джерел:

1. Boot, A. W. A., Hoffmann, P., Laeven, L., Ratnovski, L. Financial Intermediation and Technology: What's Old, What's New? *CEPR Discussion Paper No. DP15004*. 2020. URL: <https://ssrn.com/abstract=3650119> (access date: 12.03.2024)
2. Khraisha, T., Arthur, K. Can we have a general theory of financial innovation processes? A conceptual review. *Financial Innovation*. 2018. № 4, pp. 1-27.

3. Sriram, S. S. A survey of recent empirical money demand studies. *IMF Staff papers*. 2000. № 47(3), pp. 334-365.
4. Shkodina, I., Melnychenko, O., & Babenko, M. Quantitative easing policy and its impact on the global economy. *Financial And Credit Activity-problems of theory and practice*. 2020. № 2, pp. 513-521.

Сергєєва Олена Степанівна
к.е.н., доцент кафедри банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса Україна
Рибалка Анна Юрїївна
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Інституту комп'ютерних систем
Національного університету «Одеська політехніка»
м. Одеса, Україна

ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКІВ НА РИНКУ КРЕДИТУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Тези присвячено кредитній діяльності банків України під впливом пандемії COVID-19 та два роки повномасштабна війна. Рекомендовано звернути увагу, що попри активну роботу банків із врегулювання непрацюючих кредитів, їхня частка залишається досить високою. Вагомою причиною цього є повномасштабна війна, яка зумовила нову хвилю дефолтів клієнтів,

***Ключові слова:** фінансова стійкість, банки, операційна середа, непрацюючі кредити.*

Фінансова стійкість банківської системи відіграє ключову роль як для самої системи, так і для економіки країни в цілому. Вона визначає рамки та середовище, в якому банки розробляють управлінські впливи для забезпечення належного рівня внутрішньої фінансової стійкості, уникнення ризиків та підтримки стабільності в умовах постійних змін на фінансовому ринку та загроз, що особливо актуально для поточного стану їх функціонування. Важливо зауважити, що банки є ключовим елементом економіки країни, і їхня робота в умовах війни має велике значення для функціонування фінансової системи та підтримки економічної стабільності. Зміни в операційному середовищі, викликані військовим конфліктом, здійснюють великий тиск на кредитний портфель банків, зокрема на його якість та прибутковість.

Умови воєнного стану суттєво підвищили ризики та виклики для банківської системи України. Зменшення кредитоспроможності позичальників, зниження економічної активності підприємств, падіння доходів домогосподарств, руйнування інфраструктури – ці та інші фактори можуть негативно вплинути на фінансову стійкість банків України [1].

На жаль, слід зазначити, що для банків України в умовах невизначеності, практика набуває особливого значення, оскільки кредитні портфелі більшості сучасних банків характеризуються високим ступенем простроченої, пролонгованої

й безнадійної заборгованостей, тобто надлишковою концентрацією кредитного ризику (рис. 1).

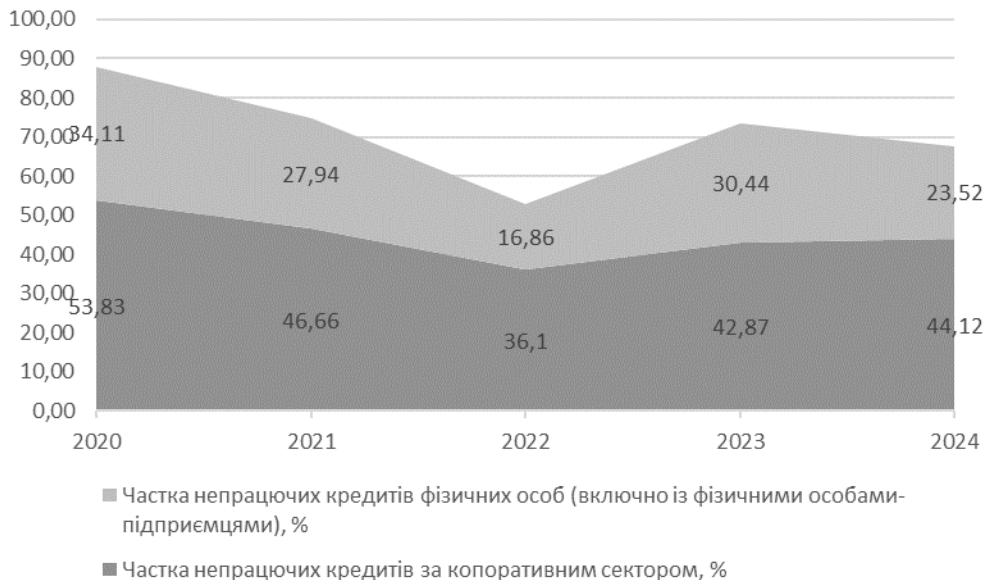

Рис. 1. Частки непрацюючих кредитів корпоративного сектора та фізичним особам (включно із фізичними особами-підприємцями) станом на 01.01.2020 – 2024 рр., %

Джерело: складено автором за матеріалами [2].

Як свідчать представлені на рис. 1 дані на початок 01.01.2022 року в банках спостерігалась тенденція до зменшення частки непрацюючих кредитів як в корпоративному секторі, так і серед фізичних осіб (включно із фізичними особами-підприємцями), це означає, що банки сформували ефективні інструменти щодо зниження кредитного ризику у своїх кредитних портфелях. На початок 01.01.2023 року ці показники знову збільшились, при тому частка непрацюючих кредитів фізичних осіб (включно із фізичними особами-підприємцями) збільшилась практично у двічі, на 13,58 п.п., коли в корпоративному секторі лише на 6,7 п.п. На 01.01.2024 рік ми можемо наглядати іншу динаміку, вирівнюється ситуація з непрацюючими кредитами фізичних осіб на 6,92 п.п. та збільшується частка непрацюючих кредитів в корпоративному секторі на 1,25 п.п. На нашу думку, це пов'язано з продовженням повномасштабної війни, яка формує нову тенденцію до зниження платоспроможності клієнтів банків.

Проведеним дослідженням встановлено, що до початку повномасштабної військової агресії з боку росії простежувалася переважно позитивна тенденція до покращення якості кредитного портфеля, як в аспекті обсягів, так і якісних характеристик кредитів. Однак загострення військового конфлікту привело до відчутних змін в операційному середовищі, що викликало значні загрози

зростання рівня кредитного ризику через негативний вплив на здатність боржників погашати свої зобов'язання, що може призвести до нарощення недіючих кредитів та загрожувати достатності капіталу банків.

Список використаних джерел:

1. Петрашевська А. Д., Колонтай С. М., Смелянська В. В. Вплив війни на кредитний ринок України. URL: http://www.visnyk-ekonom.uzhnu.uz.ua/archive/48_2023ua/12.pdf (дата звернення: 19.03.2024).
2. Обсяги активних операцій та частка непрацюючих активів. Національний банк України. 2024. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#1> (дата звернення: 19.03.2024).

Слесар Вячеслав Миколайович
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
кафедри банківської справи та страхування
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна

ЗЕЛЕНИЙ БАНКІНГ У СИСТЕМІ ЕКОЛОГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Проаналізовано особливості становлення зеленого банкінгу в системі екологічного менеджменту. Зроблено спроби дослідити розвиток зеленого банкінгу України в умовах економічної глобалізації та з врахуванням перспективи післявоєнного періоду.

Ключові слова: *зелений банкінг, зелені інвестиції, екологічний менеджмент, проектне фінансування, зелене фінансування.*

Проблеми екологізації виробництва та уникнення негативного впливу на біосферу в процесі людської діяльності набувають актуалізації в міжнародній спільноті. Вирішення цих проблем передбачає, перш за все, створення системи екологічного менеджменту на макро- та мікро- рівнях у відповідності до вимог Європейської схеми екологічного менеджменту і аудиту (EAMS), міжнародного стандарту екологічного управління (ISO 14001) та інтегрованої системи менеджменту (IMS).

Збільшення забруднення повітря та навколишнього середовища, надмірне споживання ресурсів чи зміна клімату є лише невеликою частиною причин, потребуючих включення теми захисту навколишнього середовища до актуальних питань корпоративного врядування.

Розвитку «зеленого кредитування» присвячені статті таких дослідників: О. Веклич [1], Л. Кучер [2], Л. Рибіної [3], І. Краснової, Л. Примостки, М. Яшалової та ряду інших, в яких розкриваються основні засади еколого-орієнтоване кредитування та лізингу, зміст операції з екологічними фінансовими інструментами. Українські науковці здійснювали дослідження системи зеленого банкінгу, на розвиток якого на певний час негативно вплинула військова агресія росії. Військові дії з однієї сторони призупинили розвиток зеленого банкінгу. Проте з іншої сторони, зважаючи на шкоду, завдану військовими діями екології, українським землям, вважаємо, що в повоєнний період відновлення економіки України та за умови майбутнього членства в Європейському Союзі важливість наукових досліджень з даної тематики набуватиме ще більшої актуальності.

Зелений банкінг в широкому розумінні представляє собою корпоративну екологічну відповідальність (КЕВ), а не лише корпоративну соціальну

відповідальність (КСВ). Корпоративна екологічна відповідальність передбачає, що основним завданням зеленого банкінгу є збереження навколишнього середовища придатним до нормального життя без значних витрат для людства. Це передбачає дотримання нефінансових критеріїв відповідальних інвесторів, які прагнуть отримати не тільки прибуток, але й забезпечити вирішення нагальних проблем сучасного суспільства [4, С. 645]. Погоджуємося, що, нажаль, в цих питаннях Україна поки що відстає від інших країн. Проте, рухаючись на шляху євроінтеграції, запровадження ефективного екологічного менеджменту стане обов'язком та визначатиме попит на розвиток зеленого банкінгу в Україні.

Механізм зеленого банкінгу в світі функціонує вже тривалий період часу. Поширенню даного механізму сприяє розвиток інноваційних фінансових інструментів, а саме: зелені інвестиції, позики, боргові цінні папери (сек'ютеризація) та «зелені» облігації, пільгові кредитні ставки, часткова кредитна гарантія для здійснення «зелених» проектів, підвищення кредитних обмежень, «зелена» іпотека, біобанкінг. Враховуючи, що український сектор зеленого фінансового ринку лише формується, варто провести обґрунтований відбір інструментів для механізму здійснення «зеленого» банкінгу, найбільш відповідних економічному сектору України із виокремлених інструментів [5].

Підбиваючи підсумки зазначимо, що «зелена» банківська система представляє собою екологічну парадигму банківської діяльності та особливий вид сучасної бізнес-моделі банку. Застосування «зеленого» банкінгу сприяє розвитку активізації ресурсозберігаючих «зелених» технологій для виробництва еко-продуктів з метою зменшення шкоди навколишньому середовищу за рахунок соціально відповідального та екологічного фінансування. Ця парадигма забезпечить зменшення негативного впливу навколишньому середовищу, шляхом зниження викидів парникових газів. Високий рівень якості життя територіальних громад при умові постійної охорони природного середовища стане нормою. Особливої актуальності це набуло в період війни та потребуватиме невпинного розвитку в повоєнний період.

Список використаних джерел:

1. Веклич О. «Зелений» банкінг: сутність, механізм та інструменти реалізації. У кн. «Зелені» інвестиції у сталому розвитку: світовий досвід та український контекст. Київ: Центр Разумкова, 2019. С. 236–251.
2. Кучер Л.Ю., Кучер А.В., Тріпілець О.В. Зелений банкінг у системі екологічного менеджменту й ефективного фінансування екопроектів *Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Серія „Економічні науки”*. № 2. 2020. С. 309-324. DOI: <https://doi.org/10.31359/2312-3427-2020-2-309>.
3. Рибіна Л.О., Адаменко А.П. Розвиток «зеленого» інвестування в Україні. Інфраструктура ринку. Одеса: Причорноморський науково-дослідний інститут

економіки та інновацій, 2020. Вип. 42. URL: http://market-infr.od.ua/journals/2020/42_2020_ukr/57.pdf (дата звернення: 13.03.2024)

4. Краснова І.В., Примостка Л. О. Розвиток інвестиційної політики соціально-відповідального інвестування (ESG) “*Економіка підприємства: сучасні проблеми теорії та практики*” Матеріали XII Міжн. науково-практичної конференції. -м. Одеса, ОНЕУ. 08.09.2023. С.644-646 URL: <https://bit.ly/3TIPYM8> (дата звернення: 23.03.2024)

5. Латишева О.В. Екологічні інвестиції: сучасний стан та перспективи їх впровадження в Україні для забезпечення сталого розвитку держави. *Економічний вісник*. 2018. №1 С. 59–65.

**Академічна платформа 3 ІННОВАЦІЙНІ ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ
БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ**

**Academic platform 3 INNOVATIVE VECTORS OF THE DEVELOPMENT OF
THE BANKING SYSTEM**

JEL Classification: E50; E52; G18; G21

Азаренков Сергій Григорович
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
кафедри банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ В БАНКАХ

Тези присвячено розгляду основних наукових підходів до сутності антикризового управління в банках. Досліджено інструменти антикризового управління. Визначено підсистеми антикризового управління, які потрібно враховувати при її формуванні.

Ключові слова: банки, антикризове управління, система, підсистеми, інструменти антикризового управління.

Система антикризового управління у банку повинна бути зосереджена на діагностиці їх діяльності [1]. Метою діагностики є своєчасне виявлення ознак і характеру кризи, подолання несприятливих наслідків, виявлення кризи, використання елементів дослідження як профілактичних реабілітаційних заходів та відновлення платоспроможності [2].

При побудові системи антикризового управління банками за необхідне є визначення тих інструментів, які дозволяють забезпечити їх фінансову стійкість (рис. 1).

Як відзначає Н. Крючкова «...антикризове управління банками має велике значення не тільки для подолання кризових ситуацій, а й для забезпечення відповідності між стратегічними цілями та кінцевими результатами їхньої діяльності, а також для виконання базової функції добросовісної конкуренції на ринку» [4].

У цьому контексті також заслуговує на увагу погляди авторів [5-7] щодо чинників виникнення фінансової кризи, які стверджують «...етап нестабільної діяльності банку та обмежених можливостей впливу на фінансові відносини управлінської команди і визначають фінансову кризу як неспроможність його здійснювати фінансове забезпечення оперативної діяльності».

Рис. 1. Характеристика антикризових інструментів управління фінансовою стійкістю банків

Джерело: складено автором за матеріалами [3].

Тому, інструменти антикризового саме фінансового управління треба розглядати з позиції діагностики фінансово-економічного стану та державних антикризових фінансових інструментів управління банком.

Ієрархію суб'єктів антикризового управління в банках, можна подати наступним чином.

Перший рівень – міжнародні регулюючі організації, а саме: міжнародний валютний фонд, Європейський банк розвитку і реконструкції, Банк міжнародних розрахунків, Базельський комітет з банківського нагляду, FATF, центральні банки світу, Міжнародний банк реконструкції та розвитку .

Другий рівень – загальнодержавні суб'єкти антикризового управління: Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Міністерство фінансів України, Державна фіскальна служба України, Міністерство економіки України.

Третій рівень – внутрішньосистемні суб'єкти управління; Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Національний банк України, Державна служба фінансового моніторингу України, Антимонопольний комітет України, Державна служба статистики України.

Четвертий рівень – внутрішньобанківські суб'єкти антикризового управління: Правління банку, Спостережна рада банку, ризик-менеджмент банку, внутрішньобанківський аудит, комітет з управління активами і пасивами, комітет антикризового менеджменту.

З нашої точки зору, сама система антикризового управління повинна містити у собі такі підсистеми:

Підсистема правового забезпечення: міжнародні стандарти ведення банківського бізнесу, основні принципи ефективного банківського нагляду, законодавчі акти, нормативні документи, внутрішні інструкції та положення, антикризові програми.

Підсистема інформаційно-аналітичного забезпечення: оцінювання антикризових заходів державних органів управління; діагностика якості кредитного портфелю та кредитного ризику; оцінювання системного забезпечення ресурсною базою та інше.

Підсистема організаційно-управлінського забезпечення: підготовка та підвищення кваліфікації спеціалістів з антикризового управління; формування підрозділів кризис-менеджменту, ризик-менеджменту; проведення семінарів, тренінгів.

В цілому можна підвести підсумок про те, що підбір інструментарію для забезпечення релевантною інформацією антикризову систему управління дозволить знизити рівень суб'єктивізму у процесі прийняття та реалізації управлінських рішень в межах як раннього, так і випереджального антикризового управління.

Список використаних джерел:

1. General system theory: new approach to unity of science. Human biology / [Bertalanffy L. von, Hempel G.G., Bass R.F., Jonas H.]. 1951. URL: <http://surl.li/rxtre> (access date: 14.03.2024).
2. Diversification as a Risk Management Strategy: The Case of Financial Holding Companies. Federal Reserve Bank of New York. URL: https://www.newyorkfed.org/research/staff_reports/sr29.html. (access date: 14.03.2024).
3. Коваленко В.В. Стратегічне управління фінансовою стійкістю банківської системи : дис. на здобуття наук. ступеня док. економ. наук : спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / ОНЕУ. Одеса, 2011. 571 [1] с.

4. Крючкова Н. Вплив економічних криз на ефективність українського бізнесу: статистичний аналіз під час рецесій. *Академічні візії*. 2023. Вип. 13. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/issue/view/12> (дата звернення: 16.03.2024).
5. Коробцова Д. В. Правове забезпечення фінансової безпеки держави в умовах воєнного стану. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 2. С. 89–94. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.02.27>.
6. Павлік І. Модель організації економічного аналізу в обліково-аналітичній системі суб'єкта господарювання аграрного сектору господарювання. *Економічний аналіз*. 2020. Т. 30, № 1 (2). С. 108–117. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2020.01.02.108>.
7. Kartanaitė I. et al. Financial modeling trends for production companies in the context of Industry 4.0. *Investment Management and Financial Innovations*. 2021. № 18 (1). Р. 270–284. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/83359> (дата звернення: 16.03.2024).

Вовчак Ольга Дмитрівна

*д.е.н., професор кафедри фінансових технологій та консалтингу
Львівського національного університету імені Івана Франка
м. Львів, Україна*

Андрейків Тетяна Ярославівна

*к.е.н., доцент кафедри фінансів, економічної безпеки, банківської справи
та страхового бізнесу
Львівського торговельно-економічного університету
м. Львів, Україна*

РОЗВИТОК СУЧАСНИХ ФОРМ ІННОВАЦІЙНИХ ВИДІВ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Тези присвячено дослідженню концепції необанкінгу в Україні, створенню необанків як нових видів інноваційних фінансових установ та їх ролі в розвитку банківської діяльності. Розглянуто тенденції розвитку сучасних видів інноваційних видів банківської діяльності в Україні.

Ключові слова: банківська діяльність, інноваційні технології, необанкінг, необанки, мобільний банкінг.

Сучасні тенденції розвитку інноваційних банківських послуг свідчать про формування нової парадигми банківської діяльності. Сьогодні банки через істотне підвищення конкуренції з боку фінансових компаній, які надають окремі банківські та фінансові послуги, активно використовують новітні технології та трансформують власні стратегії діяльності на основі формування інноваційних моделей здійснення банківського бізнесу. До цього долучилася і глобальна цифрова трансформація та інтеграція технологій в різні сектори економіки, зростання використання мобільних пристроїв, що зумовлює перехід до дистанційного банківського обслуговування, переміщення банківської діяльності з фізичного у цифрове, віртуальне середовище. Серед моделей набувають поширення банки у вигляді фінансової цифрової екосистеми.

У Стратегії Національного банку України зазначено, що в сучасному високотехнологічному середовищі відбувається формування інноваційної фінансової екосистеми, в якій банки є одним з основних суб'єктів, розглядаються як провайдери фінансових послуг, одні з ключових гравців ринку фінансових послуг, а цифровізацію банківської системи визначено як драйвер економічного зростання, що забезпечить інституційні зміни та створення максимальної цінності для клієнтів [1].

Тенденції розвитку та розширення традиційних можливостей банківської діяльності за останні роки свідчать про якісно новий підхід банків до надання

банківських послуг, а саме – «необанкінгу». У літературі «необанкінг» визначають як цілісну концепцію, що повністю побудована на фінансових технологіях, передбачає ведення банківської діяльності у віртуальній формі та повну відсутність фізичної форми функціонування банків. Це дає підстави стверджувати про формування інноваційного виду банківської діяльності, яка здійснюється в мережі Інтернет з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

У межах концепції необанкінгу сформувалися нові учасники ринку фінансових послуг – необанки, в яких вагому роль відіграють технології як новий чинник конкурентоспроможності, що забезпечує швидкість, зручність та партнерство між основними учасниками фінансової екосистеми. Вони здатні надавати багатофункціональні і персоналізовані продукти і послуги, які доступні з будь-якого місця і в будь-який час. Сьогодні у світі функціонує більше сотні необанків, з них приблизно третина знаходиться у Великобританії.

Утім, у науковій літературі ще не сформувався єдиний підхід до трактування поняття «необанк» як нового виду банків, також відсутнє його визначення в чинному банківському законодавстві. Дослідження змістової сутності поняття «необанк» свідчить про використання вченими, насамперед, інституційного підходу до його трактування як нової фінансової установи, що використовує новітні технологічні формати, стандарти та процедури надання банківських послуг в межах фінансової екосистеми, та не має класичних банківських відділень, а взаємодіє з клієнтами через Інтернет-платформи та інші електронні канали [2]. Інші вчені вживають термін «необанк» для всіх банків, що виходять за межі класичного обслуговування [3].

В економічній літературі зустрічається ще поняття «Інтернет-банкінг» або «веб-банкінг (онлайн-банкінг)», під яким зазвичай розуміють один із видів дистанційного банківського обслуговування через Інтернет, тоді як необанк – це інноваційна фінансова компанія, яка може використовувати названі види. При цьому різновидом Інтернет/онлайн-банкінгу є мобільний банкінг, який надає доступ до рахунків і банківських операцій та дає можливість управляти власними безготівковими коштами за допомогою мобільного телефону, смартфона або планшетного комп'ютера, тобто без допомоги працівників банку. За результатами досліджень мобільний трафік вже складає більше половини всього світового інтернет-трафіку і далі продовжує зростати. Мобільні додатки зараз включають весь можливий функціонал послуг, які банк юридично може надати дистанційно. Однак, функціонал додатків обмежений і тому вчені пропонують як єдиний шлях для розвитку мобільного банкінгу – це розширення списку послуг, які можна оплатити через мобільний додаток. Утім, в Україні він має певні обмеження також через комплаєнс-контроль банківської діяльності [4].

В Україні були створені такі онлайн-банки: Izibank (легкий мобільний банк, створений спільно з групою компаній ТАС), Monobank (перший в Україні

мобільний банк без відділень, власником якого є АТ «Універсал Банк»), О.Банк (цифровий мобільний банк з європейським капіталом, власником якого є Ідея Банк), Sport Bank (спільний проект ІТ-компанії Duvotech та першого профільного фінансово-технологічного фонду N1, картки видає на базі АТ «ТАСКОМБАНК»), Neobank (створений на базі першої в Україні відкритої фінансово технологічної екосистеми Concord Fintech Solutions, заснованої у 2020 р.), Todobank (проект АТ «МЕГАБАНК», можна було здійснювати перекази, керувати власними фінансами, оплачувати за комунальні послуги та багато інших операцій, утім, сьогодні він визнаний неплатоспроможним).

У практиці фінансово-банківських установ нині стрімко поширюються такі технології як цифровий банкінг, штучний інтелект, Open Banking, мікро-сервіси, мобільні гаманці та блокчейн [5]. Як свідчить фінансова практика, в Україні цифровий банкінг надається поки що в межах внутрішнього ринку через поступову трансформацію цифрової платіжної інфраструктури на національному рівні Національним банком України. Утім, ще досить повільно відбувається її приєднання до європейської платіжної інфраструктури. Водночас, НБУ спільно з Міністерством цифрової трансформації вже реалізують концепцію «Цифрової держави» [6]. Важливо, що Україна стала однією з перших країн світу, що реалізувала можливість передачі цифрових документів клієнтів в банківську установу, що суттєво спростило реалізацію функцій банків з обслуговування клієнтів.

На завершення зазначимо, що незважаючи на позитивний прогрес за останні роки щодо впровадження банками цифрових технологій, в Україні, порівняно з європейськими країнами, цей процес забезпечується в основному кількома системними банками (Приватбанком, Ощадбанком, Укргазбанком, Укрексімбанком тощо), в яких переважають продукти з дистанційного банківського обслуговування. Інші банки змушені будуть інвестувати в онлайн-банкінг і мобільні додатки, щоб бути конкурентоспроможними на ринку фінансових послуг.

Список використаних джерел:

1. Стратегія Національного банку до 2025 р. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-natsionalniy-bank-do2025-roku-fokus-na-aktivizatsiyu-ekonomichnogo-zrostannya-ta-tsifrovizatsiyu> (дата звернення: 23.03.2024)
2. Козляченко О. М., Березан А. С. Перспективи розвитку віртуальних банків (необанків) в Україні. Фінансові дослідження. 2019. № 2 (7). URL: <http://ir.stu.cn.ua/bitstream/handle/123456789/20278/Козлянченко.pdf?sequence=1&isAllowed=y>(дата звернення: 23.03.2024)
3. Стечишин Т. Б. Необанки: особливості організації та перспективи розвитку в Україні. Розвиток банківських послуг та інновацій в цифровій економіці. Матеріали наук.-практ. інтерн. конф. студ. аспір. і молод. вчених. Київ, 14 квітня

2019 р. / [Л.О. Примостка, І.Б. Охрименко, А.В. Нікітін]. К. : КНЕУ, 2019. С. 147-150.

4. Бахарєва Я. В. Мобільний банкінг як перспективний напрям розвитку банківських інформаційних систем. Агросвіт. 2018. № 11. С. 48–54.

5. Худолій, Ю. С., Свистун, Л. А. Сучасні тенденції FinTech та їх вплив на безпеку банківських установ. Економіка і регіон. 2021. 3(82). С.115-123.

6. НБУ та Мінцифри спільно працюють над цифровізацією банківської системи України. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/nbu-ta-mintsifri-spilno-pratsyuuyut-nadtsifrovizatsiyeyu-bankivskoyi-sistemi-ukrayini> (дата звернення: 23.03.2024)

Гаркуша Юлія Олександрівна
к.е.н., доцент кафедри банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна

ДЕПОЗИТНІ СЕРТИФІКАТИ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕГУЛЮВАННЯ ЛІКВІДНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

У тезах розглядається характерні ознаки застосування Національним банком України депозитних сертифікатів як інструмента регулювання ліквідності банківської системи. Проведений аналіз динаміки та структури розміщених депозитних сертифікатів за досліджуваній період на основі якого зроблені відповідні висновки.

Ключові слова: *центральний банк, інструмент монетарної політики, депозитний сертифікат, ліквідність, банківська система.*

У період надлишкової ліквідності на грошовому ринку, з метою зниження інфляційного тиску, НБУ застосовує монетарні інструменти, які дозволяють абсорбувати додаткові грошові ресурси. До таких інструментів відносяться операції з власними борговими зобов'язаннями.

Відповідно до вітчизняного законодавства, «депозитний сертифікат НБУ – це один із монетарних інструментів, що є борговим зобов'язанням НБУ у формі записів на рахунках у системі кількісного обліку СЕРТИФ, який свідчить про розміщення в Національному банку коштів банків та право власників депозитних сертифікатів на отримання вартості депозитного сертифіката або вартості депозитного сертифіката та процентів після закінчення встановленого строку» [1].

Регулятор на щоденній основі, крім вихідних днів, проводять операції з розміщення депозитних сертифікатів до наступного робочого дня (овернайт), що є інструментом постійного доступу. Також НБУ зі встановленою періодичністю проводить кількісні або процентні тендери, на яких банки мають можливість придбати депозитні сертифікати строком до 14 або 100 днів.

Операції з депозитними сертифікатами відносяться до пасивних та мають відображення в пасиві балансу центрального банку. Банки можуть використовувати депозитні сертифікати, що є високоліквідними, захищеними фінансовими інструментами як заставу при рефінансуванні з найвищим рівнем коригуючого коефіцієнта, а також отримувати додатковий дохід у вигляді нарахованих відсотків, які залежать від рівня облікової ставки НБУ. У періоди зниження активності на кредитному ринку банки часто придбають депозитні

сертифікати, таким чином компенсуючи недотримання доходу від кредитування населення чи представників реального сектора.

Динаміка та структура розміщених депозитних сертифікатів НБУ за період 2014-2023 рр. зображена у табл. 1.

Таблиця 1

Динаміка та структура розміщених депозитних сертифікатів НБУ
за період 2014-2023 рр., млн. грн.,%

Період	Загальний обсяг залучених коштів, млн. грн.	Депозитні сертифікати овернайт, млн. грн.	Питома вага, %	Депозитні сертифікати розміщені на тендерах, млн. грн.	Питома вага, %
2014	1472,7	1275,2	86,6	197,5	13,4
2015	2849,2	1993,0	69,9	856,2	30,1
2016	2946,9	1757,7	59,6	1189,2	40,4
2017	2667,0	1582,2	59,3	1084,8	40,7
2018	2898,9	1909,7	65,9	989,2	34,1
2019	5074,4	3861,6	76,1	1212,8	23,9
2020	10806,5	5953,7	55,1	4852,8	44,9
2021	13661,8	9450,3	69,2	4211,5	30,8
2022	52683,6	52357,5	99,4	326,1	0,6
2023	83910,6	83384,7	99,4	525,9	0,6

Джерело: систематизовано автором з використанням наукових джерел [2; 3].

Аналіз обсягів залучених коштів НБУ за допомогою операції з депозитними сертифікатами показав постійне їх зростання за досліджуваний період. Попит на депозитні сертифікати спричинений впливом економічної та соціально-політичної ситуацій в країні, що стали причинами уповільнення кредитної активності банків та зниженням кредитоспроможності позичальників. Також важливим фактором зростання попиту на такі фінансові активи є порівняно високі відсоткові ставки за ними. Слід додати, що у період нестабільності, а саме 2014-2015 рр. та 2022-2023 рр., частка депозитів овернайт зростає і є переважаючою. Зокрема у 2022 р. частка депозитних сертифікатів, розміщених на тендерах складала усього 0,6%. Це пов'язано зі зміною механізму розміщення депозитних сертифікатів, запровадженим регулятором у період дії військового стану.

Отже, у період надлишкової ліквідності та несприятливих умов для активної кредиторської діяльності банківські установи переорієнтовуються та інвестують свої ресурси у держані цінні папери та депозитні сертифікати НБУ, що дозволяє регулятору впливати на грошову масу в країні та на рівень цін.

Список використаних джерел:

1. Положення про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи від 17.09.2015 № 615 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0615500-15#Text> (дата звернення: 23.03.2024)
2. Офіційний сайт Національного банку України URL: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення: 23.03.2024)
3. Консолідований фінансовий звіт про управління за 2022 рік URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/konsolidovana-finansova-zvitnist-ta-konsolidovaniy-zvit-pro-upravlinnya-za-rik-scho-zakinchivsyu-31-grudnya-2022-roku> (дата звернення: 23.03.2024)

Гончар Катерина Олександрівна
доктор філософії з фінансів, банківської справи та страхування
викладач кафедри банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна

УПРАВЛІННЯ ОПЕРАЦІЙНИМ РИЗИКОМ БАНКУ: ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ТА ІННОВАЦІЇ

Тези присвячено особливостям управління операційним ризиком банків в умовах воєнного стану. Досліджено вплив міжнародних стандартів у сфері управління операційним ризиком на зміну вітчизняних регуляторних вимог. Акцентовано увагу на інноваційних підходах до управління операційним ризиком. Встановлено, що попри негативний фінансовий вплив операційного ризику, вітчизняні банки мають достатній капітал та значний запас міцності, а, отже, готові до посилення регуляторних вимог.

Ключові слова: банк, ризик, операційний ризик, інновації, міжнародні стандарти.

Зміна глобального фінансового ландшафту, макроекономічні та геополітичні кризи впливають на діяльність як вітчизняних, так і зарубіжних банків, змушуючи останні долати виклики, пов'язані із забезпеченням безперервної роботи, фінансової стабільності та сталого розвитку. В таких мінливих умовах особливої уваги потребує система управління операційним ризиком, як головним ризиком, який актуалізується в умовах турбулентності та призводить до фінансових втрат через внутрішні або зовнішні чинники, що впливають на бізнес-процеси, системи або персонал банку.

Економічна та військово-політична невизначеність, тривала активна фаза російської збройної агресії проти України, наростаючі кіберризики та ризики інформаційно-комунікаційних технологій є головними факторами операційного ризику, з якими вже третій рік стикаються вітчизняні банки. Тенденція актуалізації питання управління операційними ризиками характерна також і для зарубіжних банків. Згідно з даними щорічного звіту про глобальні ризики Всесвітнього економічного форуму найбільшу загрозу у 2024 році становитимуть такі типи операційного ризику:

– загрози кібербезпеці – вразливість банків до кібератак є причиною компрометації даних клієнтів, порушення виконання банківських операцій, зниження довіри клієнтів. Зростання кількості подій такого виду операційного ризику вимагає від банків додаткового фінансування надійних заходів кібербезпеки та навчання персоналу;

– технологічні збої – збільшення обсягів оброблюваної банками інформації, поява новітніх технологій (штучний інтелект, блокчейн, хмарні сховища даних), цифровізація банківських продуктів і послуг у разі збоїв та технічних помилок є джерелами операційного ризику, що можуть порушити цілісність даних та створити загрози для безперервності банківської діяльності;

– зміни регуляторних норм – реалізація даного джерела операційного ризику може бути спричинена посиленням нормативних вимог з боку регуляторних органів, особливо, що стосується нормативів достатності капіталу та процедур розкриття інформації про операційні ризики;

– управління талантами – ускладнення банківської діяльності в результаті цифровізації, необхідність здійснення аналітики великих масивів даних та реагування на нові виклики зовнішнього середовища потребує від банків створення особливої культури безперервного навчання кадрів для підвищення їх кваліфікації. Адже помилки персоналу є одним з найбільш поширених джерел операційного ризику;

– геополітична та економічна невизначеність – банківський сектор будь-якої цивілізованої країни не є ізольованим, а тому банки наражаються на операційні ризики, які можуть бути спровоковані глобальними економічними кризами, змінами в геополітиці тощо. [1]

Всі вищезазначені типи операційного ризику є надзвичайно актуальними для банківської системи України, що змушує банки шукати щоразу більш ефективні й інноваційні підходи та методи управління операційним ризиком. Новітні технології та інновації, впроваджені банками для оптимізації власної діяльності, можуть не тільки бути джерелами операційного ризику, а й підвищувати ефективність процесів, мінімізувати «людський фактор», підвищити безпеку операцій. Так, інтернет речей, штучний інтелект та хмарні технології зберігання і обчислення інформації дозволяють банкам отримувати інформацію про фактори операційного ризику в режимі реального часу, вчасно його ідентифікувати, передбачати збої та вживати профілактичні заходи для пом'якшення наслідків реалізації операційного ризику. Перед банками постає складне завдання встановлення балансу між впровадженням інновацій та мінімізацією негативного впливу операційного ризику.

Тому з метою зменшення впливу різних типів операційного ризику на фінансову стабільність банківської системи України та для імплементації норм законодавства Європейського Союзу і рекомендацій Базельського комітету з банківського нагляду Національний банк України поступово повертає регуляторні вимоги до визначення мінімального розміру операційного ризику, які почали діяти до повномасштабного вторгнення, а також удосконалює архітектуру операційного ризику. Зокрема, з початку 2024 до розрахунку нормативу достатності регулятивного капіталу операційний ризик включатиметься у 100%-му розмірі (до цього часу враховувалося 50%); також окремими складовими операційного ризику

визначено ризики інформаційно-комунікаційних технологій та інформаційної безпеки (в складі ризику інформаційної безпеки виокремлено кіберризик). Національним банком зазначено, що на основі минулорічної оцінки стійкості банківської системи, банки мають достатній капітал та значний запас міцності системи в цілому, що створює передумови для подальшого відновлення та посилення вимог до капіталу. Такі кроки регулятора покликані регламентувати функціонування інформаційних систем та інформаційну безпеку в банках. [2]

Отже, питання управління операційним ризиком в умовах глобальної економічної та військово-політичної невизначеності є найбільш актуальним для ризик-менеджерів банків. Для забезпечення прийняттого розміру операційного ризику та недопущення порушення фінансової стійкості банкам на регулярній основі потрібно шукати нові більш інноваційні підходи до управління даним ризиком, покращити виявлення та запобігання подіям операційного ризику, поліпшити реагування та відновлення діяльності після реалізації операційного ризику, безперервно здійснювати підвищення рівня кваліфікації персоналу банку.

Список використаних джерел:

1. Top 5 operational risks for banks in 2024. URL: <https://www.intuition.com/top-5-operational-risks-for-banks-in-2023/> (дата звернення: 03.04.2024).
2. Звіт про фінансову стабільність – грудень 2023 року. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2023-H2.pdf?v=6 (дата звернення: 03.04.2024).

Гудзь Тетяна Павлівна

*д.е.н., професор кафедри фінансів та банківської справи
Полтавського університету економіки і торгівлі
м. Полтава, Україна*

Герчіков Микита Олександрович

*здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
кафедри управління персоналом, економіки праці та економічної теорії
Полтавського університету економіки і торгівлі
м. Полтава, Україна*

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА МАШИННЕ НАВЧАННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ УКРАЇНИ

Тези присвячено розгляду двох видів цифрових інновацій в діяльності комерційних банків України: штучного інтелекту та машинного навчання. Визначено пріоритетні напрями для їх використання, а саме автоматизація процесів в діяльності банків щодо персоналізації обслуговування клієнтів та виявлення шахрайства, аналіз баз даних для побудови прогнозів поведінки клієнтів та інших зовнішніх чинників впливу на функціонування банків.

Ключові слова: банки, штучний інтелект, машинне навчання, цифрові інновації.

Найбільш динамічно цифрові інновації розвиваються у банківській системі України. Комерційні банки є флагманами цифрових технологій в економіці, оскільки на сьогодні це вже прямо визначає рейтинг їх конкурентоспроможності та рівень якості обслуговування клієнтів. Такі цифрові інновації банків, як онлайн-банкінг, мобільний банкінг, платіжні системи змінили спосіб, яким клієнти взаємодіють з банками, і перегрупували банки на лідерів та аутсайдерів фінансового ринку. Крім удосконалення обслуговування клієнтів, цифрові інновації через автоматизацію певних процесів у банках дозволили останнім знизити витрати і тим самим підвищити свою ефективність. Водночас, цифрові інновації несуть нові виклики для безпеки та поступово змінюють бізнес-модель організації банківської діяльності, що пов'язано, зокрема, із вивільненням робочих місць.

Серед перспективних напрямів розвитку цифрових інновацій у банківській сфері слід назвати: штучний інтелект для автоматизації процесів, персоналізації обслуговування клієнтів та виявлення шахрайства, а також машинне навчання як сучасний інструмент аналізу даних і прогнозування поведінки клієнтів.

Призначення штучного інтелекту – це конкурентна заміна онлайн-банкінгу. Передбачається, що він буде здійснювати усі потрібні розрахунки при наданні

банківських послуг клієнтам, відстежуватиме підозрілі операції, говорити з клієнтами, консультуючи їх. Спочатку штучний інтелект доповнить існуючі функції онлайн-банкінгу, а згодом трансформує його у нову віртуальну реальність.

Якщо чатботи обслуговують дуже вузький набір запрограмованих шаблонних запитів, то штучний інтелект забезпечить швидке вирішення будь-якого питання клієнта, без спонукання останнього перемикатися між різними меню, чи шукати необхідні функції в інтерфейсі, а безпосередньо спілкуючись як жива людина. Штучний інтелект замінить і певний склад менеджерів банку, добираючи продукти, які будуть підходити клієнту, розраховувати вартість супутніх послуг (страхування майна) і навіть, ухвалюватиме рішення щодо видачі кредиту (замість цілого кредитного комітету!). До речі банківський скоринг – це складова штучного інтелекту. Відстежуючи поведінку клієнта штучний інтелект зможе підказати йому зручну банківську послугу для задоволення його актуальних потреб, зокрема допомогти в інвестиційних питаннях; забезпечити точний та швидкий антифрод-захист через ідентифікацію нетипової поведінки клієнта (питання вирішення питань кібербезпеки – це теж відання штучного інтелекту). І головне, для держави штучний інтелект відстежуватиме операції, які мають ознаки відмивання коштів, отриманих злочинним шляхом та фінансування тероризму.

У свою чергу, машинне навчання, безсумнівно, стало трансформаційною силою в банківському секторі, пропонуючи значні покращення процесів прийняття рішень, зокрема особливо тих, що пов'язані зі схваленням кредитів. Його впровадження призвело до зміни парадигми, переходу від традиційних механізмів, що залежать від людини, до більш об'єктивних, ефективних і послідовних систем на цифровій основі. Ці системи, оснащені такими методами, як дерева рішень, випадкові ліси, машини опорних векторів і нейронні мережі, мають вражаючу продуктивність в обробці величезних обсягів даних і створенні точних прогнозів.

Однак визнання позитивного впливу машинного навчання не означає ігнорування його обмежень. Хоча воно приносить численні переваги, водночас створюється низка викликів, а саме: надмірна пристосованість, відсутність пояснення, проблеми з конфіденційністю даних та потенційні упередження. Проблеми конфіденційності даних вимагають суворих заходів захисту даних та етичних принципів для забезпечення відповідального використання даних клієнтів. Упередженість моделей машинного навчання підкреслює необхідність суворого аудиту справедливості цих моделей, щоб гарантувати, що вони не увічнюють існуючі в суспільстві упередження.

В епоху, коли технології розвиваються безпрецедентними темпами, майбутнє машинного навчання у банківській сфері видається багатообіцяючим. Поточні досягнення свідчать про те, що ці виклики можна подолати, але вони є

сходінками на шляху до наступного покоління більш надійних, чесних і прозорих систем протидії відмиванню коштів.

Очевидно, що, незважаючи на свої обмеження, відмивання грошей і надалі відіграватиме невід'ємну роль у формуванні майбутнього банківської індустрії. Оскільки банки невпинно продовжують упроваджувати ці технології, дуже важливо дотримуватися балансу між використанням їхнього потенціалу та забезпеченням етичних, чесних і прозорих практик. За такого підходу банківський сектор може і надалі використовувати потенціал машинного навчання, підвищуючи ефективність і точність прийняття рішень, зберігаючи при цьому довіру та впевненість клієнтів.

Для того, щоб швидко виявити ризики та попередити їх негативний вплив, штучний інтелект та програмні комплекси машинного навчання автоматично перевіряють великі обсяги даних, обробляючи мільйони сторінок за добу. Пошук даних здійснюється у різноманітних джерелах, а обробка – не залежить від формату даних, мови та типу джерела. Інтелектуальне рішення здатне запобігти злочинним діям, ідентифікувати та захищати конфіденційні дані у сотнях мільйонів записів. Крім того, за допомогою розумного пошуку та інтелектуальної класифікації даних, комерційні банки можуть створити єдиний інформаційно-аналітичний центр з різними рівнями доступу; автоматизувати функції зберігання, копіювання і видалення даних; забезпечити високу продуктивність пошуку незалежно від розміру сховищ даних та максимізувати релевантність пошукової видачі.

Отже, цифрові інновації є важливим напрямом змін у діяльності банків України. Вони змінюють спосіб, яким клієнти взаємодіють з банками, і підвищують конкуренцію на ринку фінансових послуг. Банки, які не будуть впроваджувати цифрові інновації, будуть витіснені з ринку відсутністю запитів до них з боку клієнтів. Очікується, що найближчим часом цифрові інновації стануть провідними трансформаторами роботи банків у світі та в Україні. Завдяки штучному інтелекту та машинному навчанню у банківському секторі буде забезпечуватися комплаєнс-контроль ризиків, управління корпоративною інформацією, автоматизація обслуговування клієнтів, збагачення клієнтських баз даних, автоматизація роботи з документами.

Класичний банкінг є доброю основою для насадження штучного інтелекту та програмних комплексів машинного навчання. Поява віртуальних банків не замінила повністю класичні банки. Тому, поширення цифрових інновацій багато в чому буде визначатися структурою попиту та можливостями клієнтів. Сервіси засновані на штучному інтелекті та машинному навчанні поступово завоюють довіру клієнтів, серед яких добра когорта молоді підготовлена до сприйняття усього нового від цифрового світу.

Список використаних джерел:

1. Гудзь Т.П. Фінансові інновації в період війни на Україні. XX Міжнародна науково-практична конференція «Наукові проблеми господарювання на макро-, мезо- та мікроекономічному рівнях» 14-15 квітня 2022 р. Одеса: Одеський національний економічний університет, 2022. С. 108-109.
2. Гудзь Т.П., Герчіков М.О. Банківська система України в умовах війни. Науковий вісник ОНЕУ. 2023. №1/2. С. 53-58.
3. Файрушин Р. Застосування методів машинного навчання у банківському секторі для підвищення ефективності прийняття рішень. Телекомунікаційні та інформаційні технології. 2023. No 2(79) С. 76-85.

Деркач Юлія Борисівна
к.е.н., доцент кафедри банківської справи
Граматик Анастасія Олександрівна
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
факультету фінансів та банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна

СУЧАСНІ БАНКІВСЬКІ КРИЗИ В СВІТІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Тези присвячено поняттю банківської кризи, визначенню причин їх виникнення та наслідків від їх реалізації. Досліджено дієві заходи уряду та центрального банку із запобігання банківських криз.

Ключові слова: *банк, кредит, диверсифікація, ризик, криза.*

Банківська криза – це ситуація, коли велика кількість банків або банківська система загалом зазнає масштабних втрат, зокрема, банкрутство, падіння довіри клієнтів на тлі неповернення коштів, призупинення платежів та розрахунків а також економічної турбулентності. Науковці визначають банківські кризи як серйозні дисфункції в банківській системі, що можуть призвести до її занепаду або важких наслідків для економіки в цілому [1].

Банківські системи країн світу за всі часи існування періодично стикалися з кризовими явищами. До сучасних банківських криз, наприклад, належать криза в Туреччині (2000-і р.), світова фінансова криза 2007-2008 р., (розпочалась у США), а також криза окремих країн ЄС.

Коротко характеризуючи кожну із криз, зазначимо, що багато банків Туреччини зазнали серйозних проблем через недостатнє регулювання та нагляд, зазначене призвело до великих фінансових труднощів у країні [2]. Криза 2008 року в Сполучених Штатах була викликана реалізацією колосальних кредитних ризиків, наслідком чого стало банкрутство багатьох великих банків та фінансових установ (Lehman Brothers та інші) та масштабні збитки [3]. Криза в деяких країнах Європейського Союзу, таких як Греція, Іспанія, Португалія, Ірландія, була викликана банкрутством державних банків, збільшенням боргу та низькою економічною активністю [1; 2; 3].

Науковці вважають, що причини виникнення банківських криз можуть бути різними, однак найбільш відомими вважаються наступні: неплатоспроможність позичальників, неефективне управління ризиками, фінансові труднощі в економіці [2]. Наприклад, неплатоспроможність позичальників може виникнути у зв'язку з економічною рецесією, падінням цін на активи або надмірним ризиком в банківському портфелі. Що стосується неефективного управління ризиками, то

мова йде перш за все про збитки від реалізації кредитного (створення неякісного кредитного портфелю, ринкового (зміни валютних курсів або відсоткових ставок) або операційного (пов'язані з помилками при проведенні банківських операцій, кібервикликами та інш.) ризиків. Однак причиною виникнення таких збитків є недоліки в управлінні, зокрема, неправильно вибрана стратегія ведення бізнесу, неефективні та неадекватні методи управління. Що стосується фінансової нестабільності в економіці (наприклад, гіперінфляція, різка та непередбачувана девальвація національної валюти та ін.) то вона може спровокувати нестабільність у банківській системі, створюючи масштабні кризові явища [2].

Як свідчить сучасний світовий досвід наслідки фінансових криз можуть бути болісними а іноді і руйнівними, включаючи банкрутство фінансових установ, зростання безробіття, зменшення економічного зростання, збільшення боргу держави, загальну економічну нестабільність та соціальну напругу.

Найбільш дієвими заходами для подолання банківських криз вважаються наступні:

- фінансова підтримка з боку уряду державних банків, наприклад, шляхом збільшення капіталу, надання кредитів або гарантій, рефінансування центральним банком комерційних банків;
- відновлення довіри шляхом комунікації з громадськістю та вкладниками;
- проведення структурних реформ у банківському секторі, таких як консолідація банків, реорганізація портфеля активів та підвищення ефективності управління ризиками;
- створення резервів на випадок кризи, проведення стрес-тестування та розробка планів невідкладних заходів з подолання фінансових труднощів;
- співпраця між країнами та міжнародними організаціями у сфері банківського регулювання та нагляду [2; 3].

На завершення зазначимо, що представлені заходи можуть бути використані окремо або в поєднанні залежно від конкретних обставин та потреб. Важливо, щоб боротьба з банківськими кризами була координованою та ефективною, а також спрямована на забезпечення стійкості та надійності фінансової системи.

Список використаної літератури:

1. Мироненко М. Ю. Банки та банківська система: підручник / М. Ю. Мироненко, О. Л. Польова. К.: КІБТ, 2017. 407с.
2. Барановський О. І. Сутність і різновиди фінансових криз. Фінанси України. 2009. № 5. С. 3–20
3. Чухно А. А. Сучасні фінансово-економічні кризи: природа, шляхи і методи подолання. Економіка України. 2010. № 1

Деркач Юлія Борисівна
к.е.н., доцент кафедри банківської справи
Греміт Катерина Сергіївна
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
факультету фінансів та банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна

РОЛЬ БАНКІВ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ

У тезах розглядається роль банків на фінансовому ринку, які, акумулюючи капітал, надаючи кредити для розвитку реального сектору економіки, виступаючи посередниками на ринках капіталу та забезпечуючи розрахунково-касове обслуговування, відіграють ключову роль на фінансовому ринку. Виконуючи функції з управління ризиками та підтримання фінансової стабільності, банківська система має вирішальне значення для ефективного розподілу ресурсів та сталого економічного зростання країни.

Ключові слова: банки, фінансовий ринок, ключова роль, фінанси

Фінансовий ринок є критично важливим для економічного розвитку будь-якої країни. Це середовище, у якому відбувається торгівля фінансовими активами, такими як валюти, акції, облігації та похідні фінансові інструменти. Основними функціями фінансового ринку є акумулювання заощаджень суб'єктів ринку та їх трансформація в інвестиційний капітал, ціноутворення на фінансові активи та управління фінансовими ризиками. І хоча на ньому присутні різні типи учасників, банківський сектор відіграє провідну, системоутворюючу роль порівняно з небанківськими фінансовими посередниками.

Згідно з даними, проаналізованими вітчизняними науковцями, які досліджували особливості функціонування фінансового ринку, банківський сектор значно перевищує небанківський [1, с. 181]. Банківські установи є важливими елементом функціонування фінансового ринку. Така ситуація зумовлена, насамперед, тим, що історично банки виникли як установи, які акумулювали тимчасово вільні грошові кошти фізичних та юридичних осіб у вигляді депозитів, а потім надавали ці кошти в кредит ти, хто їх потребував. Таким чином, банки стали посередниками між тими, хто має заощадження, і тими, хто потребує фінансування [1, с. 182].

На відміну від вузькоспеціалізованих небанківських установ, банки виконують комплексний спектр функцій на фінансовому ринку. По-перше, вони активно залучають кошти від населення та бізнесу через депозити, а потім надають кредити реальному сектору економіки. Небанківські посередники, такі як

інвестиційні фонди чи страхові компанії, значно менше задіяні у кредитуванні підприємств.

Крім того, банки виступають фінансовими посередниками, акумулюючи кошти від кредиторів (вкладників) через депозити та надаючи їх в кредит позичальникам. Вони є посередниками на ринках капіталу, допомагаючи компаніям залучати фінансування через розміщення цінних паперів. Банки також забезпечують посередництво у платіжній системі, обслуговуючи рахунки клієнтів та здійснюючи грошові перекази. Завдяки своїй посередницькій ролі банки сприяють ефективному руху капіталу та платежів в економіці, мобілізуючи інвестиційні ресурси та розвиваючи фінансові ринки [1, с. 182]. Натомість, небанківські посередники часто виступають інституційними інвесторами на вторинному ринку цінних паперів.

Також банки відіграють ключову роль у розрахунково-касовому обслуговуванні економіки. Вони відкривають і ведуть рахунки клієнтів, здійснюють переказ коштів, забезпечують випуск платіжних інструментів (карток, чеків), розвивають системи електронних платежів, а також надають касове обслуговування (приймання, видача, зберігання готівки). Завдяки банкам забезпечується безперебійне проведення безготівкових та готівкових розрахунків між суб'єктами господарювання, що є фундаментом безперебійного руху грошових потоків в економіці. Жодна інша група фінансових посередників не має такого широкого спектру функцій з обслуговування грошових потоків та забезпечення безперебійних розрахунків в економіці.

Банки відіграють ключову роль в управлінні ризиками та забезпеченні фінансової стабільності. Через кредитно-депозитну діяльність банки регулюють грошову масу в обігу, впливаючи на інфляційні процеси. Вони активно управляють фінансовими ризиками за допомогою похідних інструментів. Центральні банки здійснюють нагляд за фінансовими установами, забезпечуючи дотримання нормативів та стійкість банківської системи. У кризові періоди центробанки можуть підтримувати ліквідність комерційних банків як кредитори останньої інстанції. Загалом, управління системними ризиками, нагляд за банками та регулювання грошової маси дозволяють банківській системі відігравати ключову роль у підтриманні фінансової стабільності [2, с. 27]. Небанківські фінансові установи не мають такого істотного макроекономічного впливу.

Підсумовуючи, необхідно зазначити, що банки поєднують у своїй діяльності функції посередництва між кредиторами та позичальниками, кредитування реального сектору економіки, розвитку фінансових ринків капіталу та управління системними ризиками. Завдяки цьому банки відіграють провідну, системоутворюючу роль на фінансовому ринку порівняно з вузькоспеціалізованими небанківськими фінансовими посередниками, забезпечуючи ефективне розміщення капіталу та підтримуючи стале економічне зростання країни.

Список використаних джерел

1. Прокопчук К. С. Діяльність банківських установ на фінансовому ринку України. *Науковий журнал «Наукові записки Національного університету «Острозька академія» серія «Економіка»*. 2017. № 4(32). С. 181–184.
2. Сп'як А. М. Діяльність банків на ринку фінансових послуг України : магістерська робота : 072. Тернопіль, 2018. С. 20-31

Деркач Юлія Борисівна
к.е.н., доцент кафедри банківської справи
Іваненко Людмила Анатоліївна
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
факультету фінансів та банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна

ВПЛИВ ЗАКОНУ «ПРО ПЛАТІЖНІ ПОСЛУГИ» НА РОЗВИТОК ПЛАТІЖНОГО РИНКУ

Тези присвячено дослідженню змін на ринку платіжних послуг України, обумовлених прийняттям нової законодавчої бази, побудованої відповідно до європейських стандартів. Визначено які можливості та виклики створює новий Закон для банківських установ.

Ключові слова: *банк, платіж, законодавство, інновація, послуга.*

Платіжні послуги є невід'ємною складовою фінансової інфраструктури кожної країни та грають ключову роль у забезпеченні функціонування економіки. Законодавчі акти, що регулюють цей сектор, впливають на його розвиток, ефективність та забезпечують захист прав споживачів фінансових послуг.

В Україні таким законодавчим актом є Закон « Про платіжні послуги», саме він визначає поняття та загальний порядок виконання платіжних операцій в Україні, встановлює виключний перелік платіжних послуг та порядок їх надання, категорії надавачів платіжних послуг та умови авторизації їх діяльності, визначає загальні засади функціонування платіжних систем в Україні, загальні засади випуску та використання в Україні електронних та цифрових грошей Національного банку України, встановлює права, обов'язки та відповідальність учасників платіжного ринку України, визначає загальний порядок здійснення нагляду за діяльністю надавачів платіжних послуг, надавачів обмежених платіжних послуг, порядок здійснення оверсайта платіжної інфраструктури [1].

Чинний Закон « Про платіжні послуги» був прийнятий 30.06.2021 року та став новою нормативною базою спрямованою на модернізацію ринку платіжних послуг, встановлення стандартів надання цих послуг, забезпечуючи безпеку та ефективність та розширюючи коло учасників. Крім того, нова нормативна база спрямована на створення сприятливих умов для розвитку фінансових послуг та інновацій у цій галузі.

Принциповими елементами Закону є визначення категорій надавачів послуг, встановлення нових учасників ринку та розширення спектру послуг. На ринку платіжних послуг в Україні визначено дев'ять категорій надавачів платіжних

послуг: банки, філії іноземних банків (далі - банки), платіжні установи (у тому числі малі платіжні установи), філії іноземних платіжних установ, установи електронних грошей, фінансові установи, що мають право на надання платіжних послуг, оператори поштового зв'язку, надавачі нефінансових платіжних послуг, НБУ, органи державної влади, органи місцевого самоврядування [1]. Це дає можливість конкурентам вийти на ринок та розвивати нові продукти, що сприятиме росту якості послуг та зниженню їхньої ціни для споживачів.

Сім з цих категорій стосуються фінансових операцій, що охоплюють різні аспекти платіжної системи, включаючи перекази коштів, використання платіжних карток та інші фінансові транзакції. Дві нефінансові категорії послуг орієнтовані на послуги, які не є прямо пов'язаними з фінансовими операціями: послуга з ініціювання платіжної операції та послуга з надання відомостей з рахунків. Ці послуги відкривають можливості для розвитку нових сервісів, спрямованих на підтримку та полегшення платіжних процесів. Нова структура дозволяє учасникам ринку вибрати одну конкретну категорію платіжних послуг та зосередитися на її покращенні та розвитку, створюючи більш спеціалізовані та зручні сервіси для користувачів.

Зміни у законодавстві також стосувались НБУ, центральний банк отримав право випускати «цифрову валюту Національного банку України», а також створив Регуляторну пісочницю – платформу для тестування послуг, технологій та інструментів на платіжному ринку, заснованих на інноваційних технологіях, функціонування якої передбачає тісну взаємодію регулятора зі стартапами та розуміння їхніх потреб [2]. З одного боку, такі зміни можуть призвести до розробки та впровадження інноваційних фінансових продуктів та послуг, що може сприяти зручності та ефективності операцій для споживачів. З іншого боку, разом з перевагами можуть виникати й ризики, такі як підвищення ризику кіберзагроз, недостатнє регулювання нових учасників ринку, а також виклики у забезпеченні безпеки при впровадженні нових технологій.

Окрім того, основними причинами впровадження даного закону є спроба Національного банку України створити засади для інтеграції українського платіжного ринку до європейського, знизити рівень впливу банків на фінансовий ринок, а також впровадження відкритого банкінгу, що вимагатиме від банків відкрити свої API для обміну даними з іншими постачальниками платіжних послуг, за умови наявності регуляторного дозволу. Станом на зараз, Національним банком України затверджено концепцію відкритого банкінгу, а його впровадження заплановане на серпень 2025 року з урахуванням потрібних змін у нормативно-правових актах.

Отже, Закон «Про платіжні послуги» визначає новий вітчизняний стандарт для фінансового сектору України, створюючи фундамент для розширення ринку та впровадження інновацій. Цей закон визначає категорії учасників та послуг, сприяючи конкуренції та покращенню якості фінансових продуктів. Разом з тим,

він відкриває можливості для випуску цифрової валюти та тестування інновацій, але вимагає уваги до забезпечення безпеки та регулювання нових технологій.

Список використаних джерел:

1. Про платіжні послуги : Закон України від 30.06.2021 р. № 1591-IX : станом на 1 квіт. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text> (дата звернення: 03.04.2024).
2. Нова якість платіжних послуг: Верховна Рада ухвалила сучасний закон про платіжні послуги. Національний Банк України : веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/nova-yakist-platijnih-poslug-verhovna-rada-uhvalila-suchasniy-zakon-pro-platijni-poslugi> (дата звернення: 03.04.2024).

Деркач Юлія Борисівна
к.е.н, доцент кафедри банківської справи
Колосов Артем Сергійович
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
факультету фінансів та банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РОЗДРІБНОГО БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ

Тези присвячено дослідженню процесів розвитку роздрібно-банківського кредитування. Окреслено зміни, які відбулись у вітчизняному роздрібно-банківському кредитуванні під впливом пандемії COVID-19 та повномасштабного вторгнення з боку РФ. Визначено майбутні перспективні напрями розвитку роздрібно-банківського кредитування банків.

Ключові слова: кредит, банк, інвестиція, ризик, цифровізація.

Актуальність дослідження розвитку роздрібно-банківського кредитування в Україні полягає у зростаючій ролі цього сектора у фінансовій системі країни, особливо у контексті економічних та соціальних змін. Цей напрям кредитування є важливим інструментом для стимулювання споживчого попиту та інвестицій у приватний сектор, що є критичним для майбутнього економічного зростання та відновлення. Динаміка портфеля роздрібно-банківських кредитів представлена на рис.1.

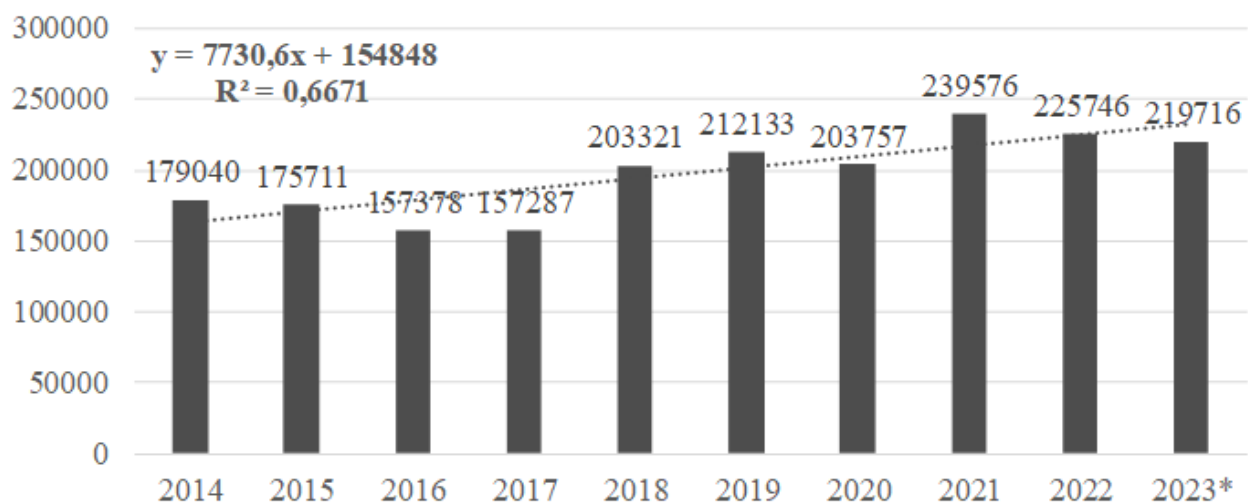

Рис. 1. Портфель банківських кредитів в Україні у 2014-2023 рр., млн. грн.

Джерело: складено за даними [1; 2].

* дані за 2023 рік обмежуються листопадом

На рис.1 представлено динаміку портфеля роздрібних банківських кредитів наданих фізичним особам в Україні за період з 2014 по 2023 роки. У 2020 році спостерігається невелике зниження обсягу кредитів порівняно з попереднім роком (з 212 133 млн грн у 2019 до 203 757 млн грн у 2020), що пов'язано з впливом пандемії COVID-19. Пандемія спричинила значну економічну невизначеність, що могло призвести до зниження кредитоспроможності населення та обережності банків у наданні кредитів. Проте, у 2021 році ми бачимо значне збільшення обсягу кредитування до 239 576 млн грн, що може свідчити про відновлення економічної діяльності та попиту на кредити після першої хвилі пандемії та впровадження стимулюючих заходів урядом та центральним банком.

У 2022 році обсяг кредитування знижується до 225 746 млн грн, а у 2023 році - до 219 716 млн грн. Це зниження можна інтерпретувати як вплив війни на економіку та фінансову систему. Війна спричиняє збільшення ризиків для банківського сектору, знижує кредитоспроможність населення через втрату доходів та майна, та загалом підвищує невизначеність, що негативно впливає на обсяги кредитування.

На рис.1 також представлена лінія тренду з рівнянням регресії та коефіцієнтом детермінації R^2 , який становить приблизно 0,6671. Це означає, що близько 66,71% варіації в кількості наданих кредитів можна пояснити часовими змінами. Лінія тренду показує загальне зростання обсягу кредитування фізичних осіб протягом аналізованого періоду, незважаючи на коливання, пов'язані з COVID-19 та військовими діями. Основними факторами, які слід врахувати при аналізі цих даних, є економічні умови, політика держави щодо кредитування, стабільність банківської системи, а також соціально-політичні події, які мають прямий вплив на фінансовий сектор та поведінку споживачів.

Основні проблеми розвитку роздрібного банківського кредитування в Україні, виділені на основі аналізу статистики за досліджувані роки, включають високий рівень невизначеності та зниження кредитоспроможності населення, підвищення рівня неповернення кредитів, обмеження доступу до міжнародних фінансових ринків. Пандемія COVID-19 та війна з РФ створили значну невизначеність на ринку, що ускладнює прогнозування та управління ризиками як для банків, так і для позичальників. Економічний шок, викликаний пандемією та воєнними діями, зменшив дохід та кредитоспроможність громадян, що веде до скорочення обсягу кредитування. Вищезазначені фактори також призвели до зростання прострочених боргів та кредитних збитків для банків. Війна та політична невизначеність обмежили можливості банків залучати зовнішнє фінансування, що необхідно для кредитування.

На завершення зазначимо, що перспективи розвитку роздрібного банківського кредитування включають цифровізацію та інновації, підтримку з боку держави, розвиток фінансової грамотності, міжнародну підтримку та інвестиції. Впровадження цифрових технологій може зробити кредитування більш доступним і зручним для користувачів, а також допомогти банкам зменшити витрати та покращити управління ризиками. Урядові програми стимулювання та гарантування можуть сприяти збільшенню обсягів кредитування, надаючи підтримку як банкам, так і позичальникам. Підвищення рівня фінансової обізнаності може допомогти населенню краще управляти власними фінансами та уникати неповернення кредитів. Підтримка з боку міжнародних фінансових інститутів може забезпечити необхідне фінансування для відновлення економіки та стабілізації банківської системи. Подолання проблем та реалізація перспектив вимагає комплексного підходу, який включає стабілізацію економічної та політичної ситуації, реформування банківської системи, а також інвестиції у технології та людський капітал.

Список використаних джерел:

1. Огляд банківського сектору. *Національний банк України*. URL: https://bank.gov.ua/ua/publications?page=1&perPage=5&search=&document=&pubCategory=5&keywords=&created_from=&created_to= (дата звернення: 03.04.2024).
2. Основні показники діяльності банків (2023). Міністерство фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/> (дата звернення: 03.04.2024).

Деркач Юлія Борисівна
к.е.н., доцент кафедри банківської справи
Маркович Віктор Олександрович
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
факультету фінансів та банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна

СУЧАСНІ БАНКІВСЬКІ КРИЗИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Тези присвячено постійно актуальній проблемі періодичних банківських криз. Визначено ознаки сучасних банківських криз, що відбувалися в країнах світу. Наведено передумови, які визначають те, якими є банківські кризи, та шляхи їх подолання.

Ключові слова: банки, банківські кризи, сучасні кризи, подолання криз.

Для розвитку сучасної економіки важливе місце досі посідає розвинутий та стабільний банківський сектор. Із завершенням Холодної війни увага урядів багатьох держав ще більше змістилася в бік економічного розвитку держави та підвищення достатку населення. Такі процеси тільки ще більше посилила глобалізація, що спростила міжнародний рух капіталів, завдяки чому з'явилася додаткова можливість збільшення обсягів пасивів і, як наслідок, активів.

Характерною ознакою сучасної банківської системи стала масштабність. Окрім впровадження нових технологій, які розширили доступ до іноземних банків для нових нерезидентів, великий вплив мало зменшення облікових ставок центральних банків більшості країн світу, що спричинило збільшення клієнтської бази завдяки розширенню доступності. Феномен сучасних банківських криз полягає в тому, що, не зважаючи на жорсткий контроль за банківською діяльністю з боку держави, через новітню масовість банківських операцій криза в окремому банку здатна не просто зашкодити банківській та фінансовій системам і залежним від них суб'єктам, а явно більшій кількості людей та явно частіше, аніж це було до дев'яностих років ХХ століття.

Банківська криза все ще має багато хоч і подібних, але по своєму різних трактувань. Так, Береславська О. наводила таке визначення терміну «банківська криза»: «нездатність банківської системи виконувати свої основні функції акумуляції та мобілізації тимчасово вільних коштів, надання кредитів, проведення розрахункових і платіжних операцій в економіці країни» [1, с. 79].

Натомість Буряк О. на основі зібраних визначень зробив висновок, що банківська криза це «різке погіршення стану банківської системи, що спричинює банківську паніку і виражається у масовому вилученні вкладів, різкому скороченні

кредитування, значному підвищенні норми відсотка, масовому призупиненні платежів банками та зростанні фінансових банкрутств» [2, с. 200].

Думбровський В. і Вдовенко Л., провівши власний аналіз використаних тлумачень, дійшли висновку, що «банківська криза є розбалансуванням банківської системи в цілому, проявляється в неспроможності її ефективно функціонувати та виконувати функції фінансового посередника в перерозподілі капіталу, що потребує відповідних дій регулятора щодо стабілізації ситуації в банківській сфері» [3, с. 17].

Відтак можна зробити висновок, що банківська криза це така втрата банківською системою можливості виключно або в комбінації проводити властиві банкам операції, що вимагає втручання регулятора для її подолання.

Сучасні банківські кризи визначаються передумовами, які їх спричинили. Оскільки банківська система за своєю суттю виконує роль інфраструктури та опосередковано джерела грошових ресурсів в сучасних економічній та фінансовій системах, передумови криз можна розділити на внутрішні, що були спричинені суто діями комерційних банків, і зовнішні, на які комерційні банки не мають можливості впливати та які походять з інших секторів економіки або залежать від політики держав.

Внутрішніми причинами банківських криз стають нераціональна й неефективна банківська діяльність, некваліфікованість і недоброчесність працівників. Нераціональність банківської діяльності проявляється тоді, коли банки починають видавати кошти з низькою ймовірністю повернення та вкладати забагато ресурсів у високоризиковані операції. І зберігається звичайний людський фактор, коли власники чи керівники або працівники нижчого рангу зловживають повноваженнями, а також самі працівники мають брак знань у вирішальних питаннях.

Натомість більше зовнішніх причин криз, які здебільшого походять з інших секторів економіки. Ці причини можна узагальнити за декількома категоріями: зміна економічної активності, політика держави, дії клієнтів, зміна вартості національної валюти.

Банки допомагають завдяки своїй діяльності розвивати економіку. Втім, зі спадом ділової активності, до прикладу, через надмірний «перегрів» економіки, або з падінням споживчої довіри криза докочується і до банків. Банк втрачає потенційних клієнтів, а наявні – біднішають. Такі наслідки також спричиняє різке зменшення експортного сальдо.

Держава може спричинити банківську кризу зниженням облікової ставки, оскільки різке збільшення кредитувань підвищує загальні ризики настання криз. Підвищення облікової ставки натомість здатне надмірно зашкодити діловій активності вповільненням банківських операцій, а також за певних умов може перетворити на неприбуткові вже видані довгострокові позики за фіксованими процентними ставками.

Окрім явних та очевидних передумов криз є кризи, спричинені діями звичайних людей. Інформація про фінансові негаразди банків може спровокувати банківську паніку, через яку багато клієнтів одночасно намагаються повернути свої кошти.

Внаслідок того, що зовнішні причини банківських криз часто несуть системний характер, майже всіх їх супроводжує інфляція, яка здатна нанести значної шкоди кредитам в іноземних валютах.

За час існування банківських криз було сформовано багато різноманітних методів її подолання. Найпростішим та найочевиднішим методом відновлення стабільності окремого банку це великі грошові вливання. Такі операції здійснює здебільшого держава з метою втримати банк від банкрутства через нестачу ресурсів або неефективний розподіл капіталу. Сама допомога надається у формі кредитів, позик, незворотної допомоги.

Натомість найдешевша можливість для держави повпливати на банківську кризу це зміна облікової ставки центрального банку та норми резервування. Ці зміни можуть бути як вбік підвищення, так і вбік пониження. Зниження ставки та норми дозволяє опосередковано провести фінансову допомогу банкам або, у випадку тривалого застою банківської системи, підвищити її активність. Такі рішення можуть бути вдалимими у випадку низької інфляції або для проведення політики здешевлення національної валюти. Якщо інфляція зависока, підвищення облікової ставки та норми резервування дозволять зменшити економічну активність та інфляцію. А для захисту банків від банківської паніки можна обмежити видачу грошей грошей.

Іншим варіантом є реорганізація або самого банку або суто банківського капіталу. Для збереження наявних пасивів проводиться їх безкоштовна або платна передача іншим комерційним банкам або державі. Такі дії спрямовані на те, щоб зменшити борговий тиск на без того послаблений кризою банк. Але в деяких випадках банківські ресурси можуть бути низьколіквідними або неліквідними взагалі. Тоді їх передають або продають так званим «поганим» банкам. Здебільшого вони створювалися державою для того, щоб спеціалізований банк працював із високоризикованими активами й пасивами з метою максимізації їх вартості.

Масштабнішим є рішення проведення зміни структури самого банку. Для недопущення більшої кризи проводяться злиття із платоспроможними банками та поглинання ними, а також їх приватна рекапіталізація. Держава теж може долучитися до реструктуризації проблемного приватного банку шляхом націоналізації. Націоналізований банк, отримуючи значні бюджетні вливання, отримує можливість відновитися й в майбутньому бути приватизованим. Відновлення націоналізованого банку теж можливе із перетворенням в «поганий» банк.

Зберігається й кардинальний варіант розв'язку питання проблемних банків – дозволити неплатоспроможним банкам збанкрутувати. Банкрутство неефективних банків дозволить спрощено вивести їх з ринку й поліпшити становище інших банків.

За результатами проаналізованої інформації можна зробити висновок, що банки стали невід'ємною частиною сучасних економік. Підтвердженням є те, що значна частина передумов банківських криз є суто зовнішніми. Але й виключно внутрішні передумови банківських криз здатні нашкодити всій економіці. Оскільки подолання деяких криз здатне відвернути загрозу для всієї економіки, державі варто проводити постійний нагляд не тільки за економікою в цілому, а й окремо за банківською системою. А заразом, якщо банківська криза неминуча, необхідно наперед зменшувати банківську активність.

Список використаних джерел:

1. Береславська О. І. Сучасні банківські кризи: причини та ймовірність повторення. Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право). 2013. № 3. С. 78–84.
2. Буряк О. П. Банківська криза: суть, причини, наслідки. Держава та регіони. Сер. : Економіка та підприємництво. 2013. № 2. С. 199–202. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drep_2013_2_40 (дата звернення: 03.04.2024).
3. Вдовенко Л. О., Думбровський В. А. Банківська криза: сутність, причини та шляхи подолання. *Актуальні питання економіки, фінансів, менеджменту та права в сучасних умовах* : Матеріали міжнар. науково-практ. конф., м. Полтава, 2 квіт. 2018 р. Полтава, 2018. С. 17. URL: http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2013/2_2013/40.pdf (дата звернення: 03.04.2024).

Деркач Юлія Борисівна

к.е.н., доцент кафедри банківської справи

Мельник Іван Ігорович

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

факультету фінансів та банківської справи

Одеського національного економічного університету

м. Одеса, Україна

ПРОБЛЕМИ ПОШИРЕННЯ СУЧАСНИХ БАНКІВСЬКИХ КРИЗ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

В цих тезах досліджується суть та причини сучасних банківських криз, а також висвітлюються можливі шляхи їх уникнення та подолання. Робота акцентує увагу на складних економічних викликах, зокрема на проблемі банківських криз у сучасному світі, та визначає шляхи подолання цих криз через ретельний аналіз факторів, що провокують їх виникнення та розгортання.

Ключові слова: *банківська криза, управління ризиками, міжнародна співпраця, фінансова стабільність, ефективне регулювання.*

Банківські кризи, що відображають серйозні проблеми у фінансовій системі, супроводжуються загостренням фінансових труднощів, призводять до зниження довіри до банківської системи та загалом погіршують фінансову стабільність країни. Однією з ключових характеристик банківських криз є недостатня капіталізація банків, коли їхні активи перевищують власний капітал. Це створює серйозний ризик для банків у разі втрати вартості активів, що може призвести до їхньої неплатоспроможності [1].

Крім того, банківські кризи можуть бути спричинені недоліками управління ризиками, які включають неправильну оцінку ризиків, недостатню диверсифікацію активів та неефективне керівництво банківською установою. Недостатня прозорість у банківській діяльності та недовіра регулювання та нагляду також можуть сприяти виникненню кризових ситуацій у банківській системі.

У контексті глобалізації та високої інтеграції фінансових ринків міжнародні банківські кризи також набувають особливого значення, оскільки вони можуть легко поширитися з однієї країни на іншу через міжнародні фінансові потоки.

Для кращого розуміння сучасних банківських криз можна проаналізувати деякі з недавніх прикладів таких криз. Наприклад, криза 2007-2008 років, що почалася в США через проблеми з іпотечними кредитами, швидко перетворилася на глобальну фінансову кризу, що суттєво вплинула на банківські системи

багатьох країн. Ця криза показала, як взаємозв'язаність фінансових ринків може сприяти поширенню кризових явищ усьому світі[2].

Інший приклад – глобальна фінансова криза 2020 року, яка виникла внаслідок комбінації двох основних чинників. По-перше, пандемія COVID-19 призвела до введення карантинних заходів та обмежень, що суттєво обмежили економічну активність. По-друге, у березні 2020 року Росія та Саудівська Аравія не домовилися про обмеження видобутку нафти, що призвело до виходу на світовий ринок великих обсягів дешевої нафти і до падіння цін на неї.

Ефективне управління ризиками є одним із ключових напрямків подолання банківських криз. Банки повинні посилити свої механізми виявлення, оцінки та контролю ризиків, що можуть виникнути у їхній діяльності. Для цього вони можуть використовувати різноманітні методи аналізу та моделювання ризиків, вдосконалювати процедури моніторингу та звітності, а також залучати зовнішніх аудиторів та консультантів для надання незалежних оцінок ризиків [3].

Крім того, банки повинні приділяти особливу увагу управлінню кредитними ризиками, оскільки саме вони є основним джерелом банківських втрат у кризові періоди. Важливо ретельно аналізувати кредитний портфель, виявляти проблемні кредити та вживати вчасних заходів для їх врегулювання. Також важливо розвивати механізми диверсифікації кредитного портфеля та стрес-тестування, щоб оцінювати реакцію банку на різні стресові сценарії.

Для ефективного подолання банківських криз необхідно посилити співпрацю міжнародних організацій, центральних банків та фінансових регуляторів різних країн. Це може включати обмін інформацією про ризики, розвиток спільних стрес-тестів та розробку спільних підходів до регулювання та нагляду в банківській сфері [4].

Одним із важливих аспектів міжнародної співпраці є розвиток механізмів для виявлення та протидії трансграничним ризикам, які можуть виникнути внаслідок поширення кризових явищ через міжнародні фінансові потоки. Крім того, важливо підтримувати стабільність та прозорість фінансової системи на міжнародному рівні через спільні стандарти та міжнародні договори.

Також важливо зміцнювати внутрішні механізми регулювання та нагляду в кожній країні, щоб забезпечити ефективний відгук на виниклі проблеми та запобігти їх подальшому загостренню. Такі механізми можуть включати в себе розвиток механізмів раннього виявлення проблем, вдосконалення механізмів розробки та впровадження стрес-тестів, а також забезпечення незалежності та компетентності фінансових регуляторів та наглядових органів.

Підбиваючи підсумки, зазначимо, що сучасні банківські кризи є серйозним викликом для фінансової стабільності та економічного зростання. Ефективне управління ризиками, зокрема кредитними, важливою мірою допоможе уникнути та подолати кризові ситуації у банківській сфері. При цьому слід враховувати

необхідність посилення міжнародної співпраці та регулювання для запобігання поширенню кризових явищ через міжнародні фінансові потоки.

Це позитивно впливатиме на стабільність банківської системи як на внутрішньому, так і на міжнародному рівнях, сприяючи підтримці фінансової стабільності та сприятливих умов для розвитку реального сектора економіки [5].

Список використаних джерел:

1. Барановський О.І. Сутність і різновиди фінансових криз. Фінанси України. 2009. № 5.
2. Dani Rodrik. The Globalization Paradox: Democracy and the Future of the World Economy. New York and London: W.W. Norton; 2011 pp. 368.
3. Богдан Т. Глобальні ризики боргового «нависання» у розвинутих країнах і засоби їх мінімізації. Вісник НБУ. 2014. № 6. С. 39–46.
4. Степаненко А. Деякі аспекти антикризового управління банківською системою. Вісник КНТЕУ. 2008. № 3. С. 77-84.
5. Коваленко В.В., Крухмаль О.В. Антикризове управління в забезпеченні фінансової стійкості банківської системи: Монографія. Суми: УАБС НБУ. 2007. 198 с.

Деркач Юлія Борисівна
к.е.н., доцент кафедри банківської справи
Петкова Каріна Миколаївна
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
факультету фінансів та банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна

ДЕРЖАВНІ БАНКИ В СТРУКТУРІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

У тезах розглядаються роль державних банків у банківській системі України, їхні функції в контексті державного фінансового регулювання, участь у фінансуванні стратегічних галузей економіки та вплив на стабільність банківської системи.

Ключові слова: *банківська система, послуга, банк, закон, стабільність.*

Банківські установи є важливим джерелом грошових капіталів для розвитку та інвестування економіки країни. У сучасних умовах надійна та розвинена банківська система стає ключовою для забезпечення фінансово-економічної стабільності. Вона розробляє та впроваджує методи управління ризиками, об'єднує фінансові ресурси та розподіляє їх між суб'єктами господарювання. Банківська система гарантує неперервне функціонування платіжних систем, поліпшуючи механізми розрахунків та сприяючи розвитку торгівлі [1, 345 с.].

В Україні банківська система відповідає традиційній дворівневій структурі, яка була встановлена за Законом «Про банки і банківську діяльність», документ 2121-III, чинний, поточна редакція від 08.03.2024. На першому рівні знаходиться Національний банк України - центральний банк країни. На другому рівні розташовані комерційні банки різних форм власності, спеціалізації та регіонального статусу. До державних банків України відносяться Ощадбанк, ПриватБанк, Сенс Банк, Укргазбанк, Укрексімбанк. Державні банки, у тому числі Приватбанк та Сенс Банк, контролюють 53,6% активів і 64,5% депозитів у банківській системі станом на 01.02.2024 року [3]. Відповідно до світової практики вважається, що частка державних банків має складати не більше 25-30% у банківському секторі [3]. Зменшення частки державного сектору в банківській системі України до 25% є стратегічною метою, спрямованою на створення більш стабільної фінансової системи та забезпечення макроекономічного зростання [2]. Держава планує вийти з капіталу банків державного сектору за ринковою вартістю, навіть якщо вона покриє лише часткову суму вкладених інвестицій.

У зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України, країна оголосила воєнний стан за Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 64, що був підтверджений Законом України від 24 лютого 2022 року № 2102-ІХ (чинний, поточна редакція від 13.02.2024) і згідно з рішеннями Національного банку України, банки державного сектору були включені до переліку об'єктів критичної інфраструктури в банківській системі та переліку уповноважених банків, які мають працювати в умовах особливого періоду [4]. У цей час особлива увага приділяється забезпеченню стабільного функціонування державних банків, які грають ключову роль у збереженні стабільності банківської системи та економіки країни під час воєнних та післявоєнних періодів.

Уряди країн часто використовують державні банки для вирішення різних поточних проблем, таких як фінансування власних проектів і підприємств, а також фінансування дефіциту державного бюджету. Це дозволяє запобігати фінансовим кризам і забезпечує нормальне функціонування банківської системи. В Україні чинне законодавство та нормативно-правові акти НБУ дозволяють це робити, не порушуючи економічних нормативів, які обмежують кредитування пов'язаних осіб. Державні підприємства, що отримують кредити від державних банків фактично є пов'язаними сторонами через спільних акціонерів. Однак формально ці банки та компанії вважаються не пов'язаними між собою. Те саме стосується купівлі державних облігацій державними банками, де така діяльність регулюється лише внутрішньою політикою банку, яка також затверджується акціонерами (тобто урядом). Таким чином, по суті державні банки можуть кредитувати державний сектор майже необмежено. На нашу думку, в умовах високих корупційних ризиків можливість необмеженого кредитування державного сектора державними банками є потенційним джерелом неефективного використання та неповернення кредитних коштів, що своєю чергою ще більше підсилює зловживання владою та корупцію та веде до зuboжіння незахищених верств населення. Також зазначена ситуація призводить до нерівності у розподілі кредитів між підприємствами, створюючи більш вигідні умови для державних структур, діяльність яких часто є досить неефективною.

Саме тому більшість державних банків виявляються менш прибутковими та менш ефективними порівняно з приватними та іноземними установами (винятком є ПриватБанк). Зниження прибутковості державних банків переважно пов'язане з великим обсягом кредитування уряду (у вигляді ОВДП в їхньому портфелі), які приносять менше прибутку, ніж кредитні операції (рис.1).

За даними рис. 1 можна стверджувати, що загальні активи банків з державною часткою мають тенденцію до зростання, окрім 2021 року, тоді загальні активи зменшилися на 76 млрд. грн. Так, упродовж 2020-2023 рр. їх обсяг збільшився на 310 млрд. грн. і станом на 31.12.2023 р. склали 976 млрд. грн.

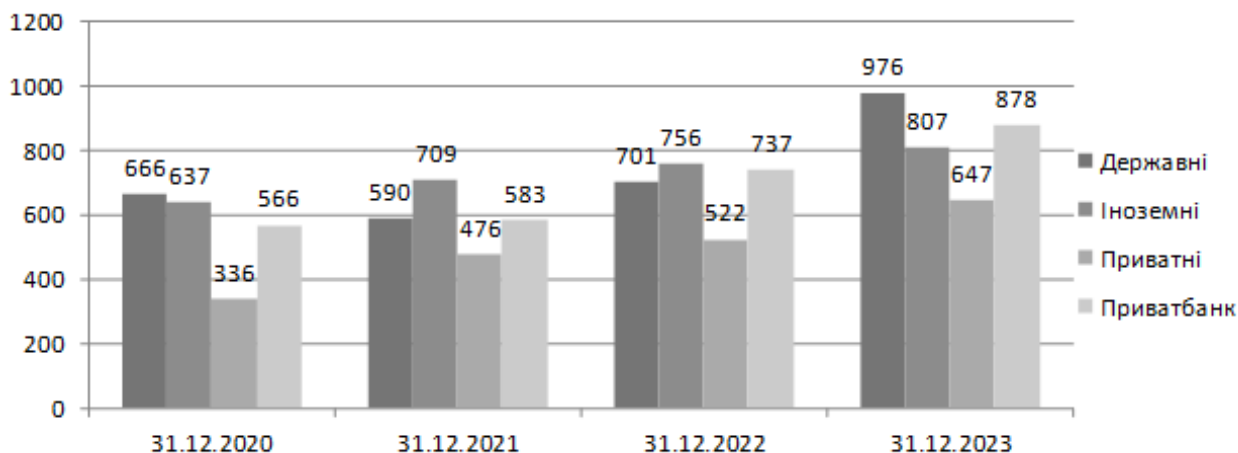

Рис.1. Загальні активи банків, млрд. грн.
Джерело: складено автором за матеріалами [3].

У цьому періоді всі типи банків (державні, іноземні, приватні) демонстрували зростання загальних активів. Найбільший зріст загальних активів виявився у Приватбанку і склав 312 млрд. грн., що на 64,5% більше у 2023 році порівняно з 2020. Державні банки також показали значне зростання, але трохи повільніше, ніж у Приватбанку. Щодо іноземних та приватних банків, вони також зросли, іноземні на 170 млрд. грн., а приватні на 311 млрд. грн., але темпи їхнього зростання можуть бути помірними порівняно з Приватбанком та державними банками.

На нашу думку, збільшення частки державного капіталу у банківському секторі України може потенційно мати негативний вплив на якість та глибину фінансового посередництва, довіру населення до банків та призвести до зростання трансакційних витрат і політизації банківського сектора. Також варто відмітити погіршення якості надання послуг та зниження рівня впровадження інновацій у державних банках, що пов'язано із послабленням конкурентної боротьби.

Список використаних джерел:

1. Ситник Н. С., Сташин А. В., Блащук-Девяткіна Н. З., Петик Л. О. Банківська система: навчальний посібник. 2020. 580 с.
2. Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/banki-derzhavnogo-sektoru> (дата звернення 14.03.2024).
3. Національний банк України. Статистика. Наглядова статистика. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення 14.03.2024).
4. Верховна рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення 14.03.2024).

Деркач Юлія Борисівна
к.е.н., доцент кафедри банківської справи
Погорелова Марина Юрійвна
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
факультету фінансів та банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна

ОЦІНКА РІВНЯ МІЖНАРОДНИХ РЕЗЕРВІВ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

Тези присвячено дослідженню рівня міжнародних резервів Національного банку України в 2014-2023 рр. Для його оцінки застосовано композитну методологію Міжнародного валютного фонду (ARA metric). Встановлено, що дефіцит валових міжнародних резервів України має тенденцію до скорочення.

***Ключові слова:** міжнародні резерви, золотовалютні резерви, центральний банк, критерії достатності золотовалютних резервів.*

У сучасних умовах невизначеності міжнародні резерви центрального банку можуть виступати вагомим важелем економічної стійкості. Однак діючи як умовний страховий фонд, вони мають бути сформовані в обсязі, який відповідає масштабам національної економіки та її потенційних витрат під час кризи. Цим обумовлюється висока актуальність дослідження міжнародних резервів України та оцінка їхнього рівня за вимогами достатності впродовж останніх років.

Визначення офіційних золотовалютних резервів (ЗВР) затверджено Законом України «Про Національний банк України» (1999 р.): «резерви України, відображені у балансі Національного банку України, що включають в себе активи, визнані світовим співтовариством як міжнародні і призначені для міжнародних розрахунків» [1]. Українські вчені-економісти додають, що окрім засобу міжнародних платежів, резерви також виконують функції засобу заощадження ліквідності та інструменту грошово-кредитної політики [2, 18].

Спроможність міжнародних резервів виконувати зазначені функції з-поміж іншого залежить від їхнього рівня: нестачі резерву обмежують можливості економіки поглинати зовнішні шоки, а надлишки – іммобілізують частину національного багатства на балансі центрального банку. Достатній обсяг золотовалютних резервів країни можна визначити з-поміж іншого за метрикою Assessing Reserve Adequacy (ARA) Міжнародного валютного фонду (МВФ).

Перевагою даного підходу є врахування широкого спектру чинників експорту, грошового агрегату M2, зовнішнього короткострокового боргу, інших портфельних зобов'язань та режимів валютного курсу [3]. Застосування ARA-

методики в Україні за період 2014-2023 рр. дозволяє надати узагальнену оцінку рівня міжнародних резервів Національного банку.

Загалом, у 2014-2023 рр. вітчизняна економіка відчувала переважно дефіцит золотовалютних резервів (рис. 1). Найгірша ситуація спостерігалась у 2014 році, коли в умовах агресії проти України та анексії низки її територій нестача складала близько 24,657 млрд. дол. США.

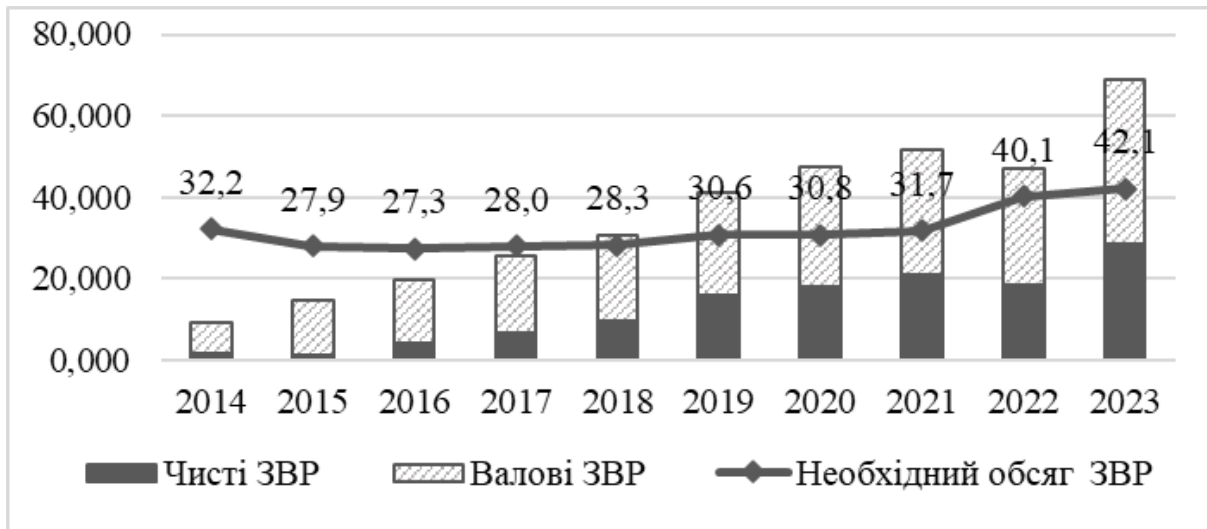

Рис. 1. Оцінка достатності міжнародних резервів НБУ за період 2014-2023 рр. за АРА-метрикою, млрд. дол. США

Джерело: розраховано за матеріалами [3; 4].

З 2014 року фактичний рівень ЗВР поступово наближувався до необхідного, поки в 2021 році дефіцит не склав усього 740 млрд. дол. США. В 2022 році через тотальну дестабілізацію економіки внаслідок розгортання повномасштабної війни стан міжнародних резервів НБУ знову погіршився. Проте в 2023 завдяки фінансовій допомозі міжнародних фінансових організацій та країн-донорів позитивна тенденція відтворюється.

З іншого боку, викликає занепокоєння стан чистих золотовалютних резервів України відносно обчисленого рівня достатності. Якщо в 2023 році дефіцит валових резервів становить менше 1,5 млрд. дол. США, то чистих – 13,738 млрд. дол. США, тож здатність офіційних резервів НБУ поглинати зовнішні шоки значно залежить від іноземного фінансування.

Таким чином, дослідження рівня міжнародних резервів України за період 2014-2023 рр. дає підстави для їх неоднозначної оцінки. Хоча встановлено, що обсяг валових золотовалютних резервів загалом був недостатнім, від 2014 року відслідковується тенденція до зменшення виявленого дефіциту. Слід зауважити, що в майбутньому драйвером зростання ЗВР України до необхідного рівня мають

стати структурні реформи економіки, адже такий підхід може забезпечити економічну стійкість за рахунок внутрішніх чинників розвитку.

Список використаних джерел:

1. Про Національний банк України: Закон України № 679-XIV від 20.05.1999, редакція 01.01.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text> (дата звернення: 01.04.2024).
2. Король М. М., Лапа І. В. Суть золотовалютного резерву, механізм його поповнення та використання. *Перспектива*. 2018. С. 13–16.
3. Assessing Reserve Adequacy ARA. 2023. URL: <https://www.imf.org//external/datamapper/datasets/ARA> (дата звернення: 01.04.2024).
4. Статистика фінансового сектору України. 2024. URL: <https://bank.gov.ua//ua/statistic/sector-financial> (дата звернення: 01.04.2024).

Деркач Юлія Борисівна
к.е.н., доцент кафедри банківської справи
Снігаренко Анастасія Юрїївна
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
факультету фінансів та банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Тези присвячено іпотечному кредитуванню в умовах повномасштабного вторгнення. Розглянуто проблеми та перспективи розвитку іпотечного кредитування на вітчизняному ринку банківських продуктів та послуг.

Ключові слова: *іпотека, кредитування, позика, банк.*

Іпотечне кредитування має своє окреме місце в економіках країн світу. Саме воно вирішує не тільки економічні проблеми, а й соціальні, серед яких забезпечення населення житлом. В глобальних цілях іпотечне кредитування призводить до збільшення ВВП, розвитку малого та середнього бізнесу, створення нових робочих місць.

На сьогоднішній день іпотечне кредитування в Україні малорозвинене в порівнянні з іншими видами кредитування. На це вплинуло багато факторів перший з них - це економічна нестабільність в країні. Яскравим прикладом є криза 2008 року, яка продемонструвала неможливість населення сплачувати кредити в іноземній валюті після швидкої зміни курсу. На економічні проблеми також накладаються воєнні дії на території України. Ще однією проблемою є недовіра населення до банківської системи. Але незважаючи на все банківська система незалежної України на сьогоднішній день продемонструвала надійність та клієнтоорієнтованість.

Через російську агресію іпотечне кредитування стикнулося з різними проблемами. Одна з суттєвих – це зростання ризиків для банків. Доволі велика кількість банків зупинила видачу нових іпотечних позик через високий ризик неповернення коштів. Кредитні ризики значно зросли через руйнування інфраструктури та велику кількість вимушено переміщених осіб.

Після повномасштабного вторгнення Росії на територію нашої країни іпотечне кредитування доволі швидко відновилося. Навесні та влітку 2022 року іпотечні кредити майже не видавалися. Вже восени 2022 року вона почала поступово відновлюватися завдяки державним програмам «Доступна іпотека» та «Оселя». В межах цих програм позичальники мають змогу отримати

іпотечні кредити за зниженими відсотковими ставками 7% та 3% річних відповідно[3]. Також умовами кредитування є площа житла, що надається для сім'ї з однієї особи, становить не більш як 52,5 кв. метра загальної площі та додатково 21 кв. метр на кожного наступного члена сім'ї. Строк кредитування становить до 20 років та перший внесок повинен складати 20% від повної вартості житла. За зниженою відсотковою ставкою, яка складає 3% позику можуть отримати військовослужбовці, медики, педагоги та науковці. Таке іпотечне кредитування сьогодні здійснюють такі банки: «Ощадбанк», «ПриватБанк», «Глобус Банк», «Укргазбанк» та «Sky Bank» [2]. Загалом у фінансовому портфелі «єОселі» налічується понад 5.5 тисяч кредитів на загальну суму 8 млрд грн. Завдяки цим програмам кредитування кількість укладених угод купівлі-продажу за 2023 рік значно зросла. Середня кількість договорів укладених у другому та третьому кварталах 2023 року майже наполовину перевищила показники 2022 року[1].

З початку 2023 року ціни на нерухомість на первинному ринку сповільнилися, а до кінця року майже не змінювалися. Щодо вторинного ринку нерухомості, то ціни зростають особливо в більш безпечних регіонах країни. Згідно за даними Rieltor у листопаді середня ціна проданих квартир сягала нижче сорока відсотків ніж в оголошеннях за більшості об'єктів на ринку. Тобто, населення надає перевагу більш дешевому житлу. Вартість оренди також пішла в гору. На це вплинуло пожвавлення бізнесу та повернення людей в великі міста [1].

Іпотечне кредитування є дуже перспективною галуззю. Воно є важливим інструментом для забезпечення населення житлом та розвитку будівельної галузі. В Україні саме цей сегмент ринку має величезний потенціал для розвитку. Стабілізація економічної та політичної ситуації приведе до зниження інфляційних процесів та зменшенню відсоткових ставок для населення. Розвиток та удосконалення законодавства, щодо іпотечного кредитування, захисту інтересів позичальників та процедури стягнення заставного майна підкріпить довіру у людей та приведе до розширення цього сегменту. Ще одним важливим напрямом є розвиток первинного і вторинного ринків нерухомості.

Отже, іпотечне кредитування навіть за складних часів розвивається. Для успішнішого розвитку Україна повинна вирішити низку економічних, законодавчих та інституційних проблем. Саме цей вид кредитування в післявоєнні часи має значно присвідчитись, оскільки величезна частина населення України залишилася без житла. Залучення іноземних інвестицій в майбутньому може суттєво зменшити відсоткові ставки за іпотечними кредитами. Також потрібно розвивати альтернативні форми кредитування, які зможуть охопити більшу кількість соціальних груп.

Список використаних джерел:

1. Звіт про фінансову стабільність. Звіт НБУ. Київ. 50 с. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2023-H2.pdf?v=7 (дата звернення 28.03.2024).
2. Дія. ЄОселя. URL: <https://eoselia.diia.gov.ua> (дата звернення: 28.03.2024).
3. Іпотечне кредитування поступово відновлюється завдяки державним програмам – результати опитування. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/ipotechne-kredituvannya-postupovo-vidnovlyuyetsya-zavdyaki-derjavnim-programam--rezultati-opituvannya> (дата звернення: 28.03.2024).

Деркач Юлія Борисівна
к.е.н., доцент кафедри банківської справи
Тропініна Єлизавета Ігорівна
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
факультету фінансів та банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна

ВПЛИВ ДЕРЖАВНИХ БАНКІВ НА РОЗВИТОК ВІТЧИЗНЯНОГО БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ

Тези присвячено ролі державних банків у банківській системі України. Розглянуто вплив державних банків на розвиток вітчизняного банківського сектору в сучасних умовах розвитку економіки.

Ключові слова: *банківська система, державні банки, націоналізація банків.*

Державні банки відіграють важливу роль у банківській системі України. Законом «Про банки та банківську діяльність» визначено, що державний банк – це банк, 100 відсотків статутного капіталу якого належить державі [1]. Першими державними банками після здобуття Україною незалежності стали Ощадбанк, орієнтований на обслуговування фізичних осіб та Укресімбанк, зосереджений на обслуговуванні юридичних особах, особливо тих, що належать до середнього та великого бізнесу. Обидва є правонаступниками банків, які функціонували ще за радянських часів.

Варто відмітити, що низка приватних банків вимушено була націоналізована державою після світової фінансової кризи 2008-2009 рр., яка спровокувала масштабні збитки у вітчизняній банківській системі. Найгірша ситуація склалась в Укргазбанку, Родовід Банку та у банку «Київ». Державою було прийнято рішення врятувати лише Укргазбанк.

Наступним етапом націоналізації став 2014 рік – перший етап російської агресії з анексією низки українських територій. У цей період відбулось різке зростання частки проблемних банків, що викликало необхідність впровадження реформ та «очищення» банківського сектору України. У лютому 2015 року Національна рада реформ визначила 18 пріоритетних напрямків реформ, зокрема, ключовим стало рішення щодо націоналізації Приватбанку з причини систематичного та масштабного зловживання з боку менеджменту та колишніх власників [2].

Другий етап російської агресії, який розпочався повномасштабним вторгненням на початку 2022 року, призвів до націоналізації ще одного банку із першої п'ятірки найбільших гравців. У середині 2023 році було націоналізовано

досить надійний та прибутковий АТ «Сенс Банк». Причиною стали зв'язки власників з країною-агресором та звинувачення у фінансуванні тероризму. Таким чином, державні банки, включно з Приватбанком та Сенс Банком, станом на 01.01.2024 року володіють 53.6% чистих активів всього банківського сектору держави.

Аналіз динаміки чистих активів у 2020-2022 р. представлено на рис. 1.

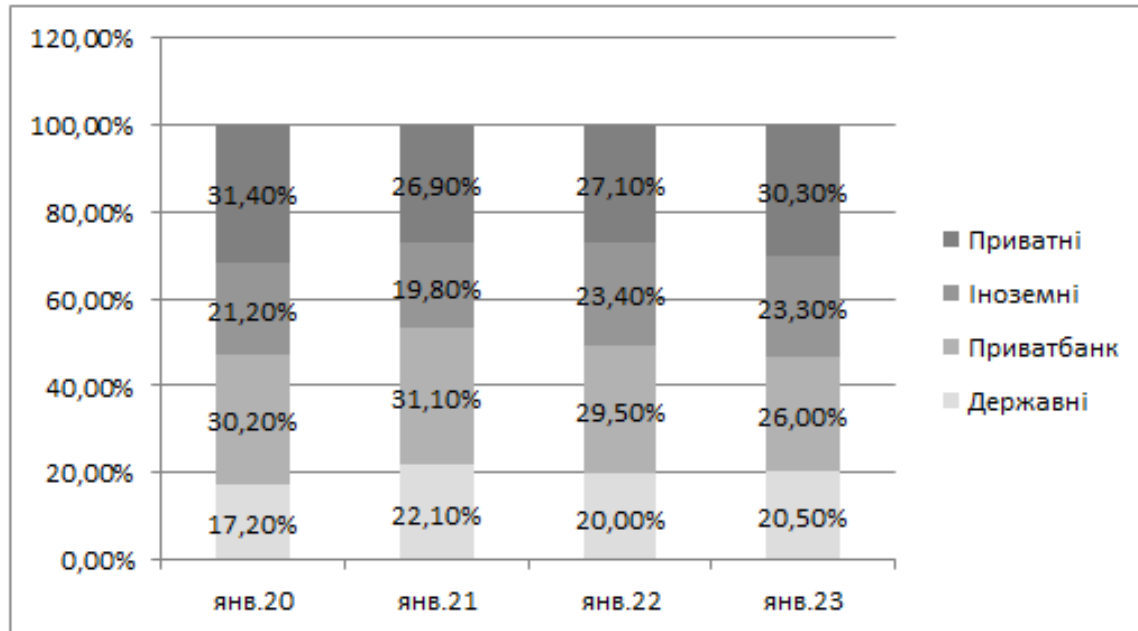

Рис. 1. Розподіл чистих активів за групами банків

Джерело: складено за даними [3].

На рис. 1 спостерігаємо стале домінування державних банків разом з Приватбанком за обсягами чистих активів. Для ринку це має негативні наслідки, які пов'язані з підвищенням корупційної складової, монополізацією ринку та інше.

Відповідно даних НБУ державні банки відіграють домінуючу роль й у акумулюванні коштів фізичних осіб, що створює ризик для фінансової стабільності країни, оскільки держава одночасно та у великих обсягах бере на себе значні зобов'язання, які у випадку невиконання обов'язків стануть тягарем платникам податків, ФГВФО та бюджету.

Окремо варто відмітити підвищення системних ризиків, оскільки всі державні банки є системно важливими станом на 01.01.2024 р.

Очевидно, що зазначена ситуація потребувала раніше та потребує зараз зменшення частки держави у банківському секторі. Ще на початку 2020 року Міністерство фінансів України розглядало варіанти приватизації державних банків до 2025 року. На той момент найбільш привабливим для продажу інвесторам вважався Приватбанку. Однак, наразі, через воєнні дії та постійні

позови минулих власників приваблюють цього банку низька. Підбиваючи підсумки, зазначимо, що приватизація державних банків є необхідним для подальшого розвитку банківської сфери, хоча це й доволі непростим, процесом.

Список використаних джерел:

1. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III : станом на 8 берез. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення: 30.03.2024).
2. Про затвердження Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року : Постанова Правління Національного банку України від 18.06.2015 р. № № 391. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0391500-15#Text> (дата звернення: 30.03.2024).
3. Огляд банківського сектору. Звіт НБУ Лютий 2024 р. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2024-02.pdf?v=7 (дата звернення: 30.03.2024).

*Деркач Юлія Борисівна
к.е.н., доцент кафедри банківської справи
Чекал Орина Григорівна
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
факультету фінансів та банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна*

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БАНКІВСЬКОГО БІЗНЕСУ

Тези присвячено аналізу соціальної відповідальності банківського бізнесу. Проведено оцінку ролі банків у соціально-економічному розвитку та зростанні економічного добробуту України. Визначено особливості зовнішнього та внутрішнього напрямів соціальної відповідальності банків, встановлено, що дотримання основних принципів соціальної відповідальності сприяє сталому розвитку територій, регіонів та країни.

***Ключові слова:** соціальна відповідальність, банківський бізнес, сталий розвиток, економічний добробут, корпоративна етика.*

Починаючи з 1990-х років, емісія в Україні завжди використовувалась на безпосередню підтримку банків або олігархів і ніколи не використовувалась для інвестицій у соціальну сферу, «зелену» інфраструктуру міст, освіту, науку чи медицину. Саме через це соціальна відповідальність банків набуває особливого значення для нашої країни, а саме в контексті забезпечення її соціально-економічного розвитку та зростання економічного добробуту.

Відповідно до ISO 26000, соціальна відповідальність – це відповідальність підприємства за вплив його рішень та дій на суспільство, навколишнє середовище шляхом прозорості та етичної поведінки, яка:

- сприяє сталому розвитку, а також здоров'ю та добробуту суспільства;
- урахує очікування зацікавлених сторін;
- відповідає чинному законодавству та міжнародним нормам поведінки.

У соціальній відповідальності банків можна виокремити зовнішній та внутрішній напрями відповідальності.

Під зовнішнім напрямом розуміємо соціальну співпрацю з територіальними громадами, відповідальність перед споживачами банківських послуг, спонсорство та благодійність, участь в екологічних проєктах та кризових ситуаціях, а також забезпечення відповідності положень Конституції та законів України щодо дотримання прав людини.

Діяльність банку стосовно власних працівників, розвиток персоналу, освітні програми, медичне страхування, стабільність заробітної плати, безпека праці - все це належить до внутрішньої відповідальності [4].

«Приват Банк» має власний благодійний фонд «Допомагати просто». Цей фонд протягом тривалого часу допомагає багатьом дитячим будинкам та школам-інтернатам, онкохворим дітям і постраждалим від терактів [1].

«УКРСИББАНК» також відіграє важливу у роль у суспільстві. А саме, надає підприємцям індивідуальні можливості для розвитку бізнесу, підтримує актуальні соціальні програми в усіх регіонах України, як культурні так і медичні програми. А також сприяє збереженню навколишнього середовища, припиняю роботу з тютюновими компаніями та компаніями, які займаються хімічними добривами [3].

«ОТР Банк» з літа 2022 року реалізовує програму соціальної відповідальності «Helps Ukraine», яка зосереджена на охороні здоров'я, догляді за дітьми, зокрема допомога дітям-сиротам і допомога внутрішньо переміщеним особам та тим, хто втратив житло [2].

Основні принципи, на основі яких формується соціальна відповідальність банків: *відкритості та прозорості; дотримання вимог та стандартів корпоративної етики та правил поведінки; відповідальності перед стейкхолдерами; достовірності поданої інформації; довіри та партнерства; професіоналізму; обгрунтованого прийняття рішення щодо економічних, соціальних та екологічних проєктів.*

Як висновок зазначимо, що дотримання основних принципів соціальної відповідальності банківського сектору спрямоване на забезпечення належного соціально-економічного розвитку територій, регіонів та країни. Органам управління або органам місцевої влади дуже важливо розвивати партнерські стосунки з банками для забезпечення ними ефективності бізнес-процесів, а також запровадити в операційну діяльність банків інноваційних продуктів і послуг, які допомагають вирішувати конкретні соціальні проблеми та створювати нові можливості для людей.

Список використаних джерел :

1. Офіційний сайт АТ «ПриватБанк». URL: <https://dobro.privatbank.ua/> (дата звернення 26.03.2024)
2. Офіційний сайт АТ «ОТП Банк». URL: <https://helps-ukraine.otpbank.com.ua/ua/> (дата звернення 26.03.2024)
3. Офіційний сайт АТ «УКРСИББАНК». URL: https://ukrsibbank.com/career/responsibility_and_care/ (дата звернення 26.03.2024)
4. Дзюблюк О., Стечишин Т. Соціальна відповідальність банківської системи : теоретичний та практичний аспект. URL : <http://surl.li/twecr> (дата звернення: 30.03.2024).

Деркач Юлія Борисівна
к.е.н., доцент кафедри банківської справи
Яремчук Софія Олександрівна
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
факультету фінансів та банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна

РОЗВИТОК ПЛАТІЖНОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

У тезах розглядається розвиток платіжного ринку в Україні, аналізуються сучасні тенденції зростання безготівкових розрахунків, впровадження інноваційних платіжних технологій та інструментів. Окреслюються ключові проблеми, з якими стикається вітчизняний платіжний ринок, а також перспективні шляхи його модернізації та вдосконалення в контексті цифрової трансформації фінансового сектору.

Ключові слова: *платіжний ринок, безготівкові розрахунки, електронні гроші, платіжні системи, фінансові інновації, цифрова трансформація.*

Платіжні ринки є невід'ємною частиною сучасної фінансової системи будь-якої країни і відіграють важливу роль у забезпеченні ефективного функціонування економіки. Платіжні ринки - це сукупність відносин, що виникають у процесі руху грошових потоків між організаціями, державами та громадянами [1].

За даними Національного банку України, вартість безготівкових платежів в Україні останніми роками демонструє стійку тенденцію до зростання. Це свідчить про поступове зниження частки готівкових платежів і зростання ролі безготівкових платежів у повсякденному житті та бізнесі (табл. 1).

Таблиця 1.

Сума безготівкових платежів в Україні (млрд грн)

Рік	Сума безготівкових платежів (млрд грн)	Приріст у порівнянні з попереднім роком (%)
2018	2474,6	-
2019	3332,3	34,6%
2020	4094,7	22,9%
2021	5525,6	34,9%
2022	6857,4	24,0%

Джерело: складено автором за даними [2].

Таким чином, сума безготівкових платежів в Україні демонструвала стійке зростання з 2018 по 2022 рік, збільшившись майже у 2,8 рази за ці 5 років. Найвищі темпи приросту порівняно з попереднім роком спостерігалися у 2021

(34,9%) та 2019 (34,6%) роках. Отже, дані свідчать про помітне поширення безготівкових розрахунків в українській економіці.

На українському платіжному ринку використовується широкий спектр платіжних інструментів, серед яких найпоширенішими є платіжні картки, системи грошових переказів, електронні гроші та нові платіжні інструменти, такі як мобільні гаманці та біометричні платежі

Основними платіжними системами, що діють в Україні, є міжнародні системи Visa та Mastercard, а також вітчизняні системи Prostir. Станом на кінець 2022 року в Україні було випущено близько 73 мільйонів платіжних карток, з яких понад 40 мільйонів перебували в активному використанні Український платіжний ринок - це ринок цифрових платежів.

Варто зазначити, що впровадження інноваційних фінансових технологій, таких як цифрові валюти, стає дедалі поширенішим на українському платіжному ринку. Зокрема, 2021 року Національний банк України офіційно легалізував обіг віртуальних активів, створивши умови для розвитку криптовалютного ринку в Україні [3].

Незважаючи на суттєві позитивні зрушення, український ринок платежів, все ще, стикається з низкою проблем, зокрема недостатньо розвинутою інфраструктурою та низьким рівнем проникнення безготівкових платежів, особливо у віддалених регіонах, адже за експертними оцінками, тільки близько 30% українських торгових точок приймають безготівкові платежі.

Для забезпечення ефективного функціонування українського ринку платежів необхідна низка заходів:

- активне впровадження інноваційних платіжних технологій, таких як мобільні гаманці, біометричні платежі, цифрові валюти та інші рішення на основі штучного інтелекту і блокчейну;
- створити відповідну інфраструктуру для забезпечення доступності та зручності безготівкових платежів у всіх регіонах країни. Це передбачає встановлення більшої кількості терміналів у точках продажів, розвиток мереж банкоматів та інших платіжних пристроїв;
- підвищення рівня фінансової грамотності населення для заохочення використання безготівкових платежів та цифрових фінансових інструментів.

Підбиваючи підсумки, зазначимо, що ринок платежів відіграє важливу роль у забезпеченні ефективного функціонування української економіки. Його розвиток сприяв збільшенню безготівкових платежів як за обсягами так і за кількістю, упровадженню інноваційних платіжних технологій та розширенню фінансової доступності. Для подальшого розвитку ринку платежів необхідно продовжувати вдосконалювати нормативно-правову базу, нарощувати платіжну інфраструктуру, створювати умови для поширення фінансових інновацій, підвищувати фінансову грамотність населення та посилювати заходи кібербезпеки.

Список використаної літератури:

1. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні : Закон України від 05.04.2001 р. № 2346-III : станом на 1 серп. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2346-14#Text> (дата звернення: 31.03.2024).
2. Наглядова статистика. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#5> (дата звернення: 31.03.2024).
3. Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/files/DDWIAwXTdqjdClp> (дата звернення: 31.03.2024).

ОГЛЯД СУЧАСНИХ ПІДХОДІВ ДО ФОРМУВАННЯ ESG-РЕЙТИНГУ БАНКІВ

Тези присвячено питанням ESG чинникам розвитку бізнесу, в т. ч. і банківського. ESG аспекти передбачають такі напрями діяльності як-от екологічні, соціальні та питання корпоративного управління. Нині концепція ESG аспектів розвитку бізнесу набуває все більшого розвитку. Необхідність порівняння розвитку ESG напрямів в окремих компаніях та банках потребує формування узагальненої оцінки – рейтингу.

Ключові слова: *ESG чинники розвитку бізнесу, рейтинг, рейтингова компанія.*

ESG аспекти розвитку бізнесу набувають все більшої популярності. Стандарти ESG оцінюють стійкість бізнесу та його вплив на екологічні, соціальні та управлінські проблеми, що виходять далеко за межі їхньої фінансової діяльності. Деякі стандарти встановлені законами та нормативними актами країни, де працює бізнес, а інші є результатом очікувань зацікавлених сторін і тиску інвесторів через зростання занепокоєння щодо прав людини та екологічних проблем [1].

ESG аспекти стосуються екологічних, соціальних стандартів та стандартів корпоративного управління. Складові ESG – це набір критеріїв, які використовуються для оцінки стійкості та етичного впливу бізнес-рішення чи інвестицій.

Екологічна складова описує вплив на навколишнє середовище, включаючи викиди вуглецю, використання енергії, збереження природних ресурсів, споживання води та управління відходами.

Соціальна складова стосується соціального впливу, включаючи трудові стандарти, права людини, здоров'я та безпеку працівників, безпеку продукції, різноманітність та інтеграцію, залучення громади та задоволеність клієнтів.

Фактори корпоративного управління пов'язані зі структурою та практикою управління компанією, включаючи прозорість, підзвітність, відповідність вимогам, безпеку даних, управління ризиками, винагороду керівників і склад управління.

Використання екологічних, соціальних і управлінських рейтингів (ESG) і продуктів даних значно зросло у відповідь на зростання інтересу інвесторів до

інвестування в компанії, які враховують стійкість у тому, як вони керують. У результаті роль і вплив рейтингів ESG і постачальників продуктів даних на фінансових ринках загалом і в екосистемі сталого фінансування, зокрема, значно зросли. Це змусило деяких регуляторів ринків цінних паперів більше зацікавитися діяльністю та бізнес-моделями цих постачальників [2].

Сучасні підходи до формування ESG-рейтингу найбільшими рейтинговими та інформаційними агентствами наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

Підходи до формування ESG-рейтингу

Розробники	Діапазон значень рейтингу	Вибірка компаній
Sustainalytics. (ESG Risk Ratings)	0 (незначний ризик) – 40+ (серйозний).	Більше 12 000 компаній, класифікованих за 43 напрямками.
S&P Global ESG Evaluation	0 (незначний ризик) – 100.	Більше 10 000 компаній різних галузей.
MSCI ESG Rating	AAA – AA(лідер). A – BB (середній). B – CCC (відстаючий).	Більше 14 000 компаній різних галузей.
ISS ESG Corporate	A+ – A- (відмінно). B+– B- (добре). C+– C- (посередньо). D+–D-(погано)	Більше 7500 компаній різних галузей.
Bloomberg ESG Disclosure	0 (незначний ризик) – 100.	понад 60 000 пайових фондів і 10 000 ETF.
CDP. Carbon Disclosure Project	A– D	Більше 13 000 компаній
FTSE Russell’s ESG Ratings	0 (незначний ризик) – 5	Більше 7000 компаній
Moody’s ESG Solution	0 (незначний ризик) – 100	Близько 5000 компаній
Refinitiv (раніше – Reuters)	0 (незначний ризик) – 100	Близько 12 000 компаній
RepRisk Rating	AAA, AA, A – низький рівень ризику ESG. BBB, BB, B позначає середній ризик ESG CCC, CC, C означає високий ризик ESG. D – дуже високий ризик ESG	Більше 200 000 компаній

Джерело: складено за даними: [3-12].

Відповідно до оприлюднених компаніями методології складання рейтингів є дані ЗМІ, соціальних мереж, офіційних звітів компаній, результати анкетувань, що проведені рейтинговими агентствами. Проте варто відмітити розбіжності, як у методології, так і в отриманих результатах. Так, учені провели дослідження розбіжності рейтингів екологічного, соціального та державного управління (ESG) [11]. Відмінності в оцінках визначалися за такими напрямками розбіжності оцінок, вимірювання чинників та їхні ваги. За результатами оцінок учених розбіжності

оцінок становлять 56%; обсяг – 38%, а вага – 6%. Далі аналізуючи причини розбіжностей вимірювань, учені виявили ефект оцінювача, коли загальне уявлення оцінювача про компанію впливає на вимірювання конкретних категорій.

Таким чином, підсумовуючи, варто зазначити наступне. Зростання значущості впливу ESG чинників та ризиків на розвиток бізнесу зумовило необхідність проведення їх кількісної оцінки. Це зумовило виникнення узагальнюючих (рейтингових) оцінок низки компаній провідними агентствами саме за напрямом ESG. Водночас суттєві відмінності в отриманих результатах потребують додаткового дослідження з метою їх подальшої стандартизації та уніфікації.

Список використаних джерел:

1. Amina Hujdur, Nevena Kostić (2023) Building a Sustainable Future: ESG Business Handbook. URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2023-08/building_a_sustainable_future_esg_business_handbook.pdf (access date: 04.04.2024)
2. Environmental, Social and Governance (ESG) Ratings and Data Products Providers. Final Report (2021) The International Organization of Securities Commissions. URL: <https://www.iosco.org/library/pubdocs/pdf/IOSCOPD690.pdf> (access date 04.04.2024)
3. Company ESG Risk Ratings. URL: <https://www.sustainalytics.com/esg-ratings> (дата звернення: 04.04.2024)
4. S&P Global ESG Score. URL: <https://www.spglobal.com/esg/scores/results?cid=100201> (дата звернення: 04.04.2024)
5. MSCI ESG Rating. URL: <https://www.msci.com/our-solutions/esg-investing/esg-ratings> (access date 04.04.2024)
6. ESG corporate rating. URL: <https://www.issgovernance.com/esg/ratings/corporate-rating/> (access date 04.04.2024)
7. ESG Data. URL: <https://www.bloomberg.com/professional/products/data/enterprise-catalog/esg/> (access date 04.04.2024)
8. CDP. Carbon Disclosure Project. URL: <https://www.cdp.net/en/research> (access date 04.04.2024)
9. ESG Ratings and data model. URL: <https://research.ftserussell.com/products/downloads/ESG-ratings-overview.pdf> (access date 04.04.2024)
10. Moody's ESG Solution. URL: <https://www.moody's.com/web/en/us/solutions/ratings.html> (access date 04.04.2024)
11. Berg, Florian and Kölbel, Julian and Rigobon, Roberto (2019). Aggregate Confusion: The Divergence of ESG Ratings (August 15). Forthcoming Review of

Finance, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3438533> (access date: 04.04.2024 p.)

12. RepRisk methodology overview. URL: <https://www.reprisk.com/news-research/resources/methodology#a-what-is-the-reprisk-rating> (access date: 04.04.2024 p.)

Жердецька Лілія Вікторівна
д.е.н., завідувачка кафедри банківської справи
Дудко Дар'я Ігорівна
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
факультету фінансів та банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна

МОНЕТАРНА ПОЛІТИКА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Тези присвячено теоретико-методичним засади розробки та реалізації монетарної політики. Проаналізовано динаміку облікової ставки та ставки рефінансування. Ідентифіковано специфіку монетарної політики НБУ в умовах воєнного стану.

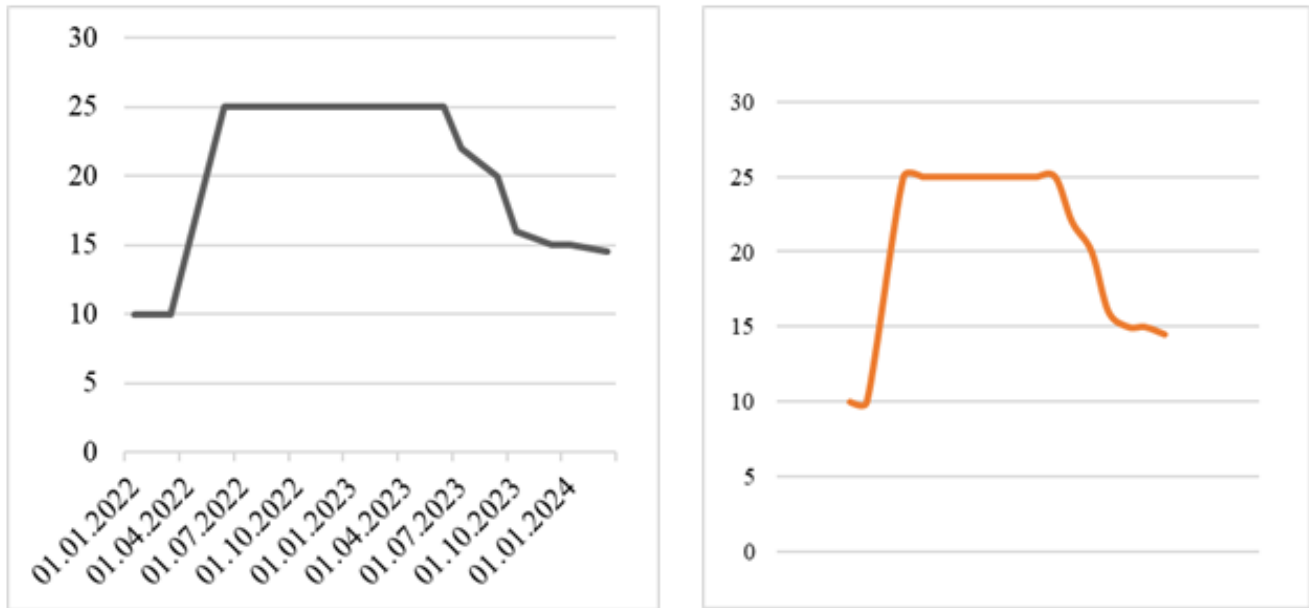
***Ключові слова:** монетарна політика, центральний банк, облікова ставка, ставка рефінансування.*

Монетарна політика в умовах воєнного стану є надзвичайно важливою, оскільки наразі економіка України перебуває в стані невизначеності та нестабільності. З огляду на всі проблеми, пов'язані із військовим станом, збільшується значущість впливу державних органів, оскільки якісне та правильне управління грошово-кредитною політикою здатне не тільки стабілізувати економічні процеси, а й сприяти розвитку національної економіки в цілому.

Існують певні інструменти та показники монетарної політики, які надають можливість розуміти рухи в економіці, забезпечують прийняття певних рішень задля направлення у вірний бік тенденцій в економіці, забезпечення її стабільного стану. До основних макроекономічних показників належать: валовий внутрішній продукт, інфляція, облікова ставка НБУ, бюджетний дефіцит, зовнішній борг, платіжний та торговий баланс, рівень безробіття та зайнятості, валютний курс, кредитний борг, обсяг грошової маси, процентна ставка та обсяг резервів банків. Нижче буде розглянуто один з таких показників [1].

Одним із вагомих інструментів впливу на монетарну політику є облікова ставка НБУ (ставка рефінансування), яка являє собою норму відсотку, що стягується НБУ під час надання кредитів рефінансування комерційним банкам. За допомогою цієї ставки, Національний Банк України має можливість визначати для суб'єктів грошово-кредитного ринку орієнтир відносно вартості залучених та розміщених грошових ресурсів. Початок повномасштабного вторгнення повністю змінив інструментарій НБУ. Аби попередити можливу паніку та стабілізувати ситуацію, Національний Банк зафіксував обмінний курс та запровадив жорсткі адміністративні обмеження, тимчасово відмовившись від інфляційного

таргетування. Динаміка зміни ставки рефінансування за період з 21.01.2022 по 15.03.2024 подана на рис. 1.

А) Облікова ставка, %

Б) Ставка рефінансування, %

Рис. 1. Динаміка зміни облікової ставки та рефінансування за період з 21.01.2022 по 15.03.2024

Джерело: складено автором за матеріалами [2].

Від початку військового вторгнення, НБУ утримував ставку на рівні 10%, однак з 03.06.2022 її було стрімко збільшено до 25%, з метою захисту гривневих заощаджень та доходів українців, збільшення привабливості гривневих активів, зменшення тиску на валютному ринку і як результат – посилення спроможності Національного Банку забезпечувати стабільність валютного курсу і стримувати інфляцію під час війни. Ставка трималась на цьому рівні до 28.07.2023, надалі її було знижено до рівня 22%, пояснюючи це тим, що сповільнення інфляційних процесів і стабільна ситуація на валютному ринку надають можливість для початку процесу зниження ставки рефінансування. З огляду на поліпшення очікувань та прогнозу подальшого сповільнення інфляції, поточне та прогнозоване зниження ставки узгоджується зі збереженням привабливості гривневих заощаджень, що є досить важливим елементом забезпечення стійкості курсу за зменшення валютних обмежень і переходу до більш гнучкого обмінного курсу. Разом із тим, зниження облікової ставки підтримуватиме відновлення економіки. Поступово, із кожним періодом, облікова ставка НБУ знижувалась, станом на 15.03.2024 було ухвалено рішення про зниження облікової ставки до 14,5% [2].

Подальше сповільнення інфляції, збереження стійкої ситуації на валютному ринку, а також позитивні зрушення у питаннях отримання зовнішньої допомоги від партнерів надають можливість швидше відновити процес процентної політики.

Від початку 2024 року інфляція почала скорочуватись швидше, чим перевищила очікування НБУ, у лютому – до 4,3% у річному вимірі. Це може пояснюватись більшою кількістю пропозицій продуктів на ринку а також через значні минулорічні врожаї. Наприклад, завдяки теплій погоді та підвищенню попиту на рослинну продукцію, вдалося звільнити переповнені сховища, а також, разом із тим, знизити ціни на певні види овочів. Вагомий ефект на ціни також мала переорієнтація окремих вітчизняних виробників на внутрішній ринок. Окрім того, інфляцію надалі обмежував мораторій на підвищення тарифів на житлово-комунальні послуги [2].

Таким чином, враховуючи усе перераховане, можемо зробити висновок, що під час визначення рівня облікової ставки, НБУ здійснює керування короткостроковими ставками на загальному міжбанківському грошово-кредитному ринку. Вони, у свою чергу, інтерпретують зміни процентних ставок за іншими фінансовими активами (зокрема, ОВДП) та зміни ставок банків за депозитами та кредитами.

У воєнний час, задля покращення стану економіки, інструментами грошово-кредитної політики можуть бути вживані такі заходи: зниження процентних ставок, збільшення ліквідності банківської системи, запровадження окремих кредитних програм для підтримки важливих галузей економіки, запровадження валютних обмежень та проведення валютних операцій [3].

Отже, підбиваючи підсумки, можемо сказати, що військовий стан помітно впливає на стан економіки, підриваючи її стабільність. Однак правильне управління макроекономічними показниками за допомогою вище зазначених інструментів монетарної політики забезпечуватиме стабільність економічних процесів і сприятиме розвитку національної економіки в цілому.

Список використаних джерел:

1. Петик Л.О., Маруніч К.В. Аналіз основних показників грошово-кредитної політики в умовах воєнного стану. Львівський національний університет ім. Івана Франка. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/5997/5866> (дата звернення: 04.04.2024)
2. Облікова ставка Національного Банку. URL: <https://bank.gov.ua/ua/monetary/archive-rish> (дата звернення: 04.04.2024)
3. Юрчишена Л.В., Побережна А.Р. Інструменти монетарної політики в умовах воєнного часу. ДонНУ ім. Василя Стуса. URL: <https://japfd.donnu.edu.ua/article/view/13823/13721> (дата звернення: 04.04.2024)

Жердецька Лілія Вікторівна
д.е.н., завідувачка кафедри банківської справи
Заяць Едуард Леонідович
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
кафедри банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна

ЦИФРОВІЗАЦІЯ КОРПОРАТИВНОЇ БІЗНЕС-МОДЕЛІ УКРАЇНСЬКИХ БАНКІВ

Тези присвячено цифровізації корпоративної бізнес-моделі українських банків. Проведено оцінку основних аспектів, що впливають на процес цифрової трансформації банківських бізнес-моделей, включаючи розвиток цифрових каналів обслуговування, впровадження електронних ідентифікаційних засобів та автоматизацію бізнес-процесів. Визначено особливості та переваги цифровізації, зокрема підвищення ефективності, конкурентоспроможності та задоволення потреб клієнтів.

Ключові слова: банк, бізнес-модель банку, корпоративна бізнес-модель банку.

Банківська система України зазнає великих трансформацій у зв'язку зі складними економічними, політичними та технологічними викликами. У цьому контексті вивчення бізнес-моделей банків стає ключовим завданням для розуміння стратегій адаптації фінансових установ до нових реалій. Цифровізація банків в умовах війни стає особливо важливою для забезпечення безпеки та неперервності фінансових операцій у складних умовах.

Як відомо бізнес-модель банку визначає основні поняття і об'єкти, що становлять зміст банківського бізнесу, а також відносини (взаємозв'язку) між ними [1; 2]. Однією із найрозповсюджених в Україні є корпоративна модель.

Цифровізація корпоративної бізнес-моделі є процесом перетворення традиційної моделі управління та взаємодії банку з клієнтом за допомогою сучасних цифрових технологій, що включає впровадження нових цифрових інструментів, процесів та стратегій для оптимізації бізнес-процесів. Процес цифрової трансформації загалом бізнес-моделей українських банків має потенціал для покращення ефективності, збільшення конкурентоспроможності та підвищення задоволення клієнтів. Ключовими аспектами, які можна застосувати до корпоративної бізнес-моделі банку є:

1. Розвиток цифрового обслуговування корпоративних клієнтів: банки розвивають такі канали зв'язку з клієнтами як мобільні додатки, онлайн-

платформи та портали, де компанії можуть здійснювати операції, контролювати фінанси, здійснювати платежі та перекази з метою забезпечення швидкого та безпечного доступу до цих сервісів без необхідності відвідувати банківське відділення. Окремим вагомим елементом є забезпечення консультаційних послуг для корпоративних клієнтів через онлайн-чати, відеоконференції тощо, використання систем чат-ботів та віртуальних асистентів для надання можливості швидкої підтримки та відповідей на запитання. Умови воєнних дій можуть обмежувати фізичний доступ клієнтів до банківських відділень, тому цифрові канали стають основним засобом зв'язку з клієнтами.

2. Впровадження електронних ідентифікаційних засобів: розвиток електронних ідентифікаційних технологій дозволить забезпечити безпеку та ідентифікацію клієнтів у віртуальному середовищі. Такі засоби дозволяють ідентифікувати та верифікувати корпоративних клієнтів та їх представників з високою ступенем достовірності, забезпечувати безпеку при взаємодії з банком через інтернет або мобільний застосунок.

3. Автоматизація бізнес-процесів: цифрові технології дозволяють банкам автоматизувати внутрішні операційні процеси, що спрощує обробку платежів, прискорює обробку кредитних заявок (в тому числі через системи напів- або повністю автоматичного прийняття рішень), допомагає у накопиченні даних для бізнес-аналітики ефективності, що може покращити ефективність та доступність банківських продуктів в умовах війни. Окремим вагомим елементом є впровадження електронного документообігу і електронних підписів для зручності та прискорення процесів укладання угод та обміну документами.

4. Аналітика та дані: використання аналітичних інструментів для збору, аналізу та використання даних для прийняття стратегічних рішень. Це може включати прогнозування попиту на банківські продукти, аналіз ефективності маркетингових кампаній, підвищення рівня залучення клієнтів тощо.

5. Розвиток кібербезпеки: з огляду на збільшення кількості цифрових загроз, банки активно вдосконалюють свої системи кібербезпеки для захисту конфіденційної інформації щодо персональних даних клієнтів і фінансових операцій клієнтів за допомогою сучасних методів шифрування. Це включає шифрування даних та відправлення через захищені канали зв'язку, розробку планів захисту, відновлення та реагування на кіберінциденти, регулярне проведення тестів на стійкість до атак та сценаріїв відновлення.

6. Створення екосистем через взаємодію банків та партнерів: базується на стратегічних партнерствах і співробітництві, які дозволяють розширити обсяг послуг і забезпечити більш повне задоволення потреб клієнтів, включає співпрацю з небанківськими фінансовими організаціями (страхові, лізингові компанії тощо), технологічними партнерами, fintech-компаніями та іншими банками.

7. Управління фінансами через API: надання корпоративним клієнтам доступу до API для зручного і автоматизованого управління фінансами,

прискорення обміну даними між банком та системою бухгалтерського обліку клієнта, може допомагати автоматизувати збір даних, підготовку звітів та аналітичні процеси, що сприяє швидкому і точному прийняттю рішень.

Таким чином, прискорення цифровізації корпоративної бізнес-моделі українського банку дозволить забезпечити більшу гнучкість у взаємодії з клієнтами, підвищити рівень обслуговування і стати більш конкурентоспроможними на ринку банківських послуг.

Список використаних джерел:

1. Гриджук Д.М. Управлінська структура сучасної бізнес-моделі банку. Економіка та держава. 2018. №9. С.44-48. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/9_2018/9.pdf (дата звернення: 05.04.2024)
2. Мовчаненко І. В. Бізнес-модель: сутність та інноваційна складова. Інвестиції: практика та досвід. Київ, 2018. № 20. С. 40-42.

Жердецька Лілія Вікторівна
д.е.н., завідувачка кафедри банківської справи
Плотнікова Аріна Олексіївна
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
факультету фінансів та банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна

ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА БАНКИ ТА ЇХ ФУНКЦІЇ

Тези присвячено впливу цифровізації на банківський бізнес, банківські продукти та послуги. Встановлено, що процеси цифровізації охоплюють усі сторони діяльності банків, включаючи як внутрішні інновації, які допомагають автоматизувати роботу банківських установ та сприяють розширенню лінійки банківських продуктів, так і зовнішні, які направлені на удосконалення методів реалізації банківських послуг.

Ключові слова: банк, цифровізація, програмне забезпечення, цифрова трансформація.

Сьогодні невід’ємною складовою успішного розвитку країн світу є залучення цифрових технологій у бізнес-процеси, урядування, освіти та в інші сфери суспільного життя. Основним з пріоритетних напрямків розвитку України є цифрова трансформація, а вітчизняні компанії, фінансові установи та банки активно і успішно впроваджують інноваційні технології в свою діяльність. Варто зазначити, що цифровізація – це не новітнє явище, а безперервний процес еволюційних перетворень, який розпочався за давніх-давен і продовжується, змінюючись під впливом революційних технологій та новітніх винаходів.

Таблиця 1

Еволюція цифровізації фінансової системи

Період, рр.	Етап	Характеристика
1950	Поява і активне поширення банківських карт	Розвиток і просування банківських продуктів і послуг для широкого кола клієнтів роздрібною сегмента.
1960	Застосування банкоматів	Для зручності клієнтів і легкості проведення операцій з готівкою були винайдені і стали активно використовуватися банкомати Automated Teller Machine (ATM), які дозволили користуватися банківськими послугами поза відділень банків.
1970	Створення електронних торговельних майданчиків (перша - NASDAQ)	Систематизація та автоматизація операцій на ринку цінних паперів значно спростили проведення фінансових транзакцій.
1980	Перші банківські ЕОМ і інформаційно-технологічні рішення	Створення спеціальних електронних засобів обробки банківської інформації на основі спеціалізованих мікро-ЕОМ, що дозволило скоротити витрати. Стало можливим обладнати робоче місце співробітника банку комп’ютером.

Продовження таблиці 1

Період, рр.	Етап	Характеристика
1990	Становлення галузі «фінансових технологій»	Поява особливої екосистеми, що об'єднала інноваційні рішення і технології в сфері фінансових продуктів і послуг.
2000	Роботизація, візуалізація, поява Інтернету, а також створення екосистем, які об'єднують людей і цифрових агентів.	Масове поширення інтернет-комунікацій. Відбувається злиття традиційних операційних та інформаційних технологій, поширення «розумних» машин. Інформація при цьому стає не тільки інструментом створення цінності, а й самостійним товаром.
2010	Зростання популярності фінтеху, впровадження та оновлення комп'ютерної техніки в банках.	Цей період характеризувався наявністю значного кадрового потенціалу у сфері інформаційно-комп'ютерних технологій, швидкими темпами оновлення комп'ютерної техніки, високим рівнем інформатизації банківської діяльності.
2020	Перехід від традиційного банкінгу до Інтернет-банкінгу та необанкінгу. Популяризація біометрії, віртуальних асистентів, технології блокчейн, big data та хмарних рішень. Гіперперсоналізація інтелекту, хмарних технологій.	У зв'язку COVID-пандемією популярності набувають необанки, а традиційні банки впроваджують більше онлайн-послуг. Банки створюють персоналізовані пропозиції для клієнтів завдяки технології «великих даних», впроваджують біометричну ідентифікацію, переходять у «хмару».

Джерело: складено за даними [1; 2].

Цифровізація – це глибинні трансформації, а не просто заміна аналогового або фізичного ресурсу на цифровий. Цифрова трансформація – це впровадження сучасних технологій в бізнес-процеси компанії. Цей підхід має на увазі не лише установку сучасного устаткування або програмного забезпечення, але і фундаментальні зміни в підходах до управління, корпоративної культури, зовнішніх комунікацій.

Банки в умовах цифровізації не тільки видозмінюють комунікацію з клієнтами, додаючи можливість отримувати послуги дистанційно, а й змінюють підхід до бек-офісних операцій і процесів. Автоматизувати та полегшити внутрішні процеси управління банком допомагає спеціальне програмне забезпечення, зокрема програми для банківської бухгалтерії, автоматизовані банківські системи, CRM- та BPM-системи.

Прикладом ПЗ для вирішення завдань бек-офісу банку, що дозволяє оптимізувати облік господарських операцій у фінансовій установі є ProFIX, який розроблений з урахуванням особливостей функціонування бухгалтерії банку. Цим програмним забезпеченням користується низка українських банків, зокрема АТ «Ощадбанк», АТ «Райффайзен Банк», АТ «Південний» та інші [3]. Ще одним популярним програмним забезпеченням є автоматизована банківська система Scrooge, що є комплексним рішенням для автоматизації операційної та облікової діяльності банку з розгалуженою мережею філій. В свою чергу, CRM-системи можуть автоматизувати рутинні процеси, використовуватися для аналітики та

складання звітності, налаштування електронного документообігу та для покращення обслуговування клієнтів. Крім того, за допомогою цієї СРМ можна автоматизувати логістику та обслуговування POS-терміналів і банкоматів, а також налагодження дистанційної роботи з позичальником для запобігання простроченої заборгованості.

Змінився і спосіб залучення нових клієнтів, сьогодні банки замість реклами по телебаченню чи зовнішніх банерах, фокусуються на рекламі в соціальних мережах, адже реклама в соціальних мережах не тільки більш персоналізована через внутрішні алгоритми платформ, а й більш дешева у порівнянні, наприклад, з телебаченням. Проте, банки ведуть соціальні мережі не тільки з цілей просування своїх продуктів, а й заради підвищення впізнаваності бренду та довіри до банку, адже відповідно до дослідження американського порталу Hub Spot, 65% інтернет-користувачів у віці від 18 до 24 років при виборі того чи іншого продукту покладаються на інформацію, отриману саме в соціальних мережах [4].

Вподобання та вимоги клієнтів теж зазнали змін у процесі цифрової трансформації – зараз клієнти віддають перевагу онлайн-обслуговуванню, а не фізичній присутності в відділенні банку. Також клієнтські очікування змушують банки розробляти та оновлювати свою мобільні застосунку, роблячи їх багатофункціональними та інтуїтивно-зрозумілими.

Підбиваючи підсумки, можна стверджувати, що цифровізація вносить якісні та структурні зміни в усі сфери діяльності банків, від появи нових продуктів та способу їх реалізації, до маркетингу та зміни бізнес-моделей. Це, в свою чергу, позитивно впливає не лише на якість обслуговування клієнтів, а й допомагає підвищити ефективність праці, призводить до економії ресурсів, дозволяє підвищити рівень безпеки та сприяє фінансовій інклюзії.

Список використаних джерел:

1. Ковальова А.А. Трансформація банківської системи України під впливом цифрової економіки: проблеми і перспективи подальших перетворень, 2021. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/84372/1/Kovalova_transformation.pdf (дата звернення: 04.04.2024)
2. Галушак О., Галушак М., Машлій Г. Цифровізація в Україні: еволюційні перетворення. Галицький економічний вісник. 2023. Том 81. № 2. С. 155-163. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/41209/2/GEJ_2023v81n2_Halushchak_O-Digitalization_in_Ukraine_155-163.pdf (дата звернення: 04.04.2024)
3. Сайт компанії ProFIX. URL: <https://profix.com.ua/ua/> (дата звернення: 04.04.2024)
4. Інтернет-джерело uteka.ua. Які українські банки є лідерами в соцмережах. URL: <https://uteka.ua/ua/publication/news-14-delovye-novosti-36-kakie-ukrainskie-banki-yavlyayutsya-liderami-v-socsetyah> (дата звернення: 04.04.2024)

Жердецька Лілія Вікторівна
д.е.н., завідувачка кафедри банківської справи
Ткаченко Ірина Олексіївна
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
факультету фінансів та банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ ЧИННИКІВ КРЕДИТНОГО РИЗИКУ

У тезах розглядається важливість методів оцінювання кредитного ризику в банківській сфері. Проаналізовано систематизацію сучасних підходів. Аналіз підходів до оцінки чинників кредитного ризику науковцями.

Ключові слова: *методи, банк, кредитний ризик, ризик, кредити, моделі, чинники, детермінант, рентабельність, макро- і мікроекономічні фактори.*

У сучасній банківській сфері значна увага приділяється методам оцінювання кредитного ризику, оскільки від їх ефективності залежить фінансова стійкість банку; натомість надмірне зростання кредитного ризику призводить до серйозних фінансових проблем для банківського сектору. Тому варто зазначити, що адекватна оцінка факторів і детермінант зростання кредитного ризику є критично важливою для забезпечення стабільності банківської системи [1].

Управління ризиками – це набір стратегій та інструментарію їх запровадження, які варто імплементувати задля зменшення всіх видів ризику. Ризик можна визначити як різницю між фактичним та очікуваним фінансовим результатом. Крім того, кредитний ризик може призвести до того, що позичальник не зможе виконати свої зобов'язання.

Ризик-менеджмент є винятковим методом управління фінансовою діяльністю банків. Управління ризиками нерозривно пов'язане з невизначеністю. Ризик є частиною корпоративного управління, тому щодня банки стикаються з різними видами ризику. [2]

Нині існує значна кількість досліджень, присвячених питанням кількісної оцінки чинників кредитного ризику банків. Науковці з різних країн світу активно досліджують цю тему, пропонуючи різні моделі та підходи до оцінки детермінант кредитного ризику. Систематизація найбільш сучасних напрацювань наведена в табл.1.

Таблиця 1

Аналіз досліджень кількісної оцінки чинників кредитного ризику банків

№ п/п	Автор та рік дослідження	Період (рр.) та країни (регіон)	Методологія та чинники	Основні результати
1	Салас, В., та Сауріна, Дж. (2002)	1985-1997, Іспанія	Панельні дані для комерційних та ощадних банків. Макроекономічні та мікроекономічні фактори.	Банківські показники можуть служити ранніми попереджувальними індикаторами майбутніх змін рівня NPLs.
2	Зрібі, М., та Бужлебене, А. — (1995 – 2008)	Туніс. 1995 – 2008 рр.	Панельна модель з 10 комерційними банками. Макроекономічні та мікроекономічні фактори.	Дослідження підкреслює важливість розуміння детермінант кредитного ризику в банківському секторі Тунісу, особливо в контексті регулятивних змін і макроекономічних коливань. Це підкреслює необхідність ефективних стратегій управління ризиками для забезпечення стабільності та успіху банків у Тунісі.
3.	Лузіс, Г., Міхаелідес, П., та Вейль, Л. (2012)	2003-2009, Греція	Динамічні панельні дані для різних категорій позик (споживчі кредити, бізнес-кредити та іпотеки). Макроекономічні та банківські фактори.	Проблеми з кредитами в грецькій банківській системі визначаються переважно макроекономічними змінними та деякими банківськими факторами.
4	Паулу та співавтори (2012)	Бразилія	Оцінка кредитного ризику та вплив Базельського договору про капітал на малі та середні підприємства. Фактори: рентабельність, готівка, покриття, активність та кредитне плече.	Ризик дефолту в наступному році залежить від rentabilité, готівки, coverage та активності, а також від зниження leverage effect. Менші компанії та ті, хто мають відносини лише з одним банком, матимуть вищу ймовірність кредитного ризику.
5	Кастро (2013)	Греція, Ірландія, Португалія, Іспанія, Італія	Аналіз впливу макроекономічних факторів на кредитний ризик банківської системи. Фактори: макроекономічні показники.	Показано, що політичні заходи, спрямовані на економічне зростання, зайнятість, продуктивність та конкурентоспроможність, а також на зниження державного та зовнішнього боргів, є необхідними для стабілізації економіки досліджуваних країн.
6	Чаїбі, Х., та Фтіті, З. (2014)	Франція, Німеччина. 2005 - 2011 рр.	Панельні дані з двома країнами. Макроекономічні фактори: ВВП, процентні ставки, безробіття, курс обміну. Банківські фактори: резерви та	Банківські і макроекономічні фактори впливають на рівень NPL в обох країнах. (за винятком інфляції Франції). Французький банківський розмір кредитного ризику чутливіший до факторів, ніж у Німецьких.

№ п/п	Автор та рік дослідження	Період (рр.) та країни (регіон)	Методологія та чинники	Основні результати
			покриття втрат, неефективність, кредитне плече, рентабельність.	
7	Кімія Гарі (2012)	Іран, 2007-2011	Логістична регресія. Фактори: стать, дохід, тип проживання, вік, статус зайнятості позичальника.	Стать, дохід, тип проживання, вік та статус зайнятості впливають на ймовірність дефолту позичальника. Дохід має негативний вплив на ймовірність дефолту.
8	Азар Гясі (2016)	14 країн. Розвинені: США, Великобританія, Німеччина, Франція, Японія, Канада, Швейцарія. Що розвиваються: Іран, Бразилія, Туреччина, ПАР, Китай, Росія, Індія.	Панельна модель з динамічною регресією. Фактори: ВВП, курс валют, процентна ставка, інфляція, державний борг.	Коефіцієнт минулого кредитного ризику має найбільший вплив на поточний кредитний ризик. Рівень розвитку країни позитивно впливає на кредитний ризик.

Джерело: розроблено за даними [3-5].

Таким чином, з даних таблиці 1 можна дійти висновку, що оцінка кредитного ризику є важливою для фінансової стійкості банку та стабільності в банківській системі. Систематизація сучасних підходів до оцінки кредитного ризику показує різноманітність методів та чинників, які враховуються при аналізі. Методи включають в себе панельні дані, динамічні регресії, логістичні моделі та інші, які дозволяють банкам ефективно управляти ризиками та мінімізувати можливі фінансові втрати. Дослідження показують, що економічні і банківські фактори мають значний вплив на рівень кредитного ризику, тому для успішного управління ризиками потрібно враховувати широкий спектр факторів та використовувати різноманітні моделі та методики оцінки.

Список використаних джерел:

1. Ніколаєнко Ю. В. Світовий досвід та сучасні тенденції у галузі управління кредитним ризиком. *Ефективна економіка*. 2015. № 11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2015_11_53 (дата звернення 04.04.2024).
2. Khan, I. , Akhter, S. , Faiz, J. , Khan, S. , Amir, M. , Shah, N. and Khan, M. (2023) Determinants of Credit Risk and Operational Risk in Banking Sector Evidence from Pakistani Banking Sector. *Journal of Financial Risk Management*, 12, 15-27. DOI: 10.4236/jfrm.2023.121002.
3. Hasna Chaibi, Zied Fiti, Credit risk determinants: Evidence from a cross-country study, *Research in International Business and Finance*, Volume 33, 2015, Pages 1-16, ISSN 0275-5319. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ribaf.2014.06.001>.

4. Zribi, Nabila & Boujelbène, Younes. The factors influencing bank credit risk: The case of Tunisia. *J. Account.* 2011.Tax. URL: <https://citeseerx.ist.psu.edu/document?repid=rep1&type=pdf&doi=237990160258125366150de2d12e6dbbf8b9c954> (access date: 01.04.2024).
5. Ghyasi, Azar. Effect of Macroeconomic Factors on Credit Risk of Banks in Developed and Developing Countries: Dynamic Panel Method. *International Journal of Economics and Financial Issues*, vol. 6, no. 4, 2016, pp. 1937-44.

Жердецька Лілія Вікторівна
д.е.н., завідувачка кафедри банківської справи
Чіклікчі Марія Олександрівна
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
факультету фінансів та банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна

РОЗВИТОК ФІНАНСОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УКРАЇНІ

Тези присвячено сучасній тенденції розвитку фінансових інновацій на основі нових технологічних рішень в Україні. Проаналізовано питому вагу фінтех-компаній за напрямками діяльності. Визначені основні перспективи розвитку фінансових технологій та їхній вплив на банківський бізнес.

Ключові слова: *фінансові технології, фінтех-компанія, платежі, небанк.*

Сьогодні по всій земній кулі спостерігається динамічний технологічний розвиток та впровадження нових технологій в усі сфери життя людей. Особливо це помітно у фінансовій та банківській сфері. Через цифровізацію на ринку фінансових послуг з'явилися нові гравці – FinTech-компанії. Галузь «фінтех» («FinTech» – скорочене від «financial technology», тобто «фінансова технологія») у широкому розумінні означає галузь економіки, яка об'єднує компанії, що використовують новітні розробки для надання якісніших фінансових послуг [1].

Для фінансового ринку України галузь фінансових технологій є досить новою, наразі на фінтех-ринку України працюють 246 компаній з яких 68% пройшли точку беззбитковості, 33% працюють на міжнародному ринку та 66% фінансуються власним коштом. Загальний обсяг українського ринку фінансових технологій оцінюють у \$1 млрд [2].

Активний розвиток галузі фінансових технологій в Україні розпочався у відповідь на світову фінансову кризу 2008 року, коли комерційні банки задля скорочення витрат почали пропонувати онлайн-платежі через Інтернет, започаткували онлайн-кредитування та можливість отримати консультації дистанційно. В той же час активізувалися фінтех-стартапи, що спеціалізувалися у сфері платежів та грошових переказах, зокрема іiPay.ua, заснований у 2008 році; GlobalMoney та Interkassa, що були створені у 2009 році (рис. 1). Паралельно стрімко розвивається мобільний банкінг, розширюється та покращується інтернет-покриття та все більша частина населення має доступ до Інтернету.

Проте рекордна кількість фінтех-компаній з'явилася у 2016-2018 рр. – за цей період на ринку України з'явилося одразу 61 нових компаній у сфері фінансових технологій. Вагому роль тут зіграла економічно-політична криза 2014-2015 років

та виведення з ринку понад 90 банківських установ, що значною мірою знизило довіру до традиційних банківських установ. У цей же період було створено перший та найпопулярніший банк у смартфоні – Monobank, який було створено у співпраці з Fintech Band. Український Monobank увійшов до топ-200 фінтех-компаній світу за версією CNBC.

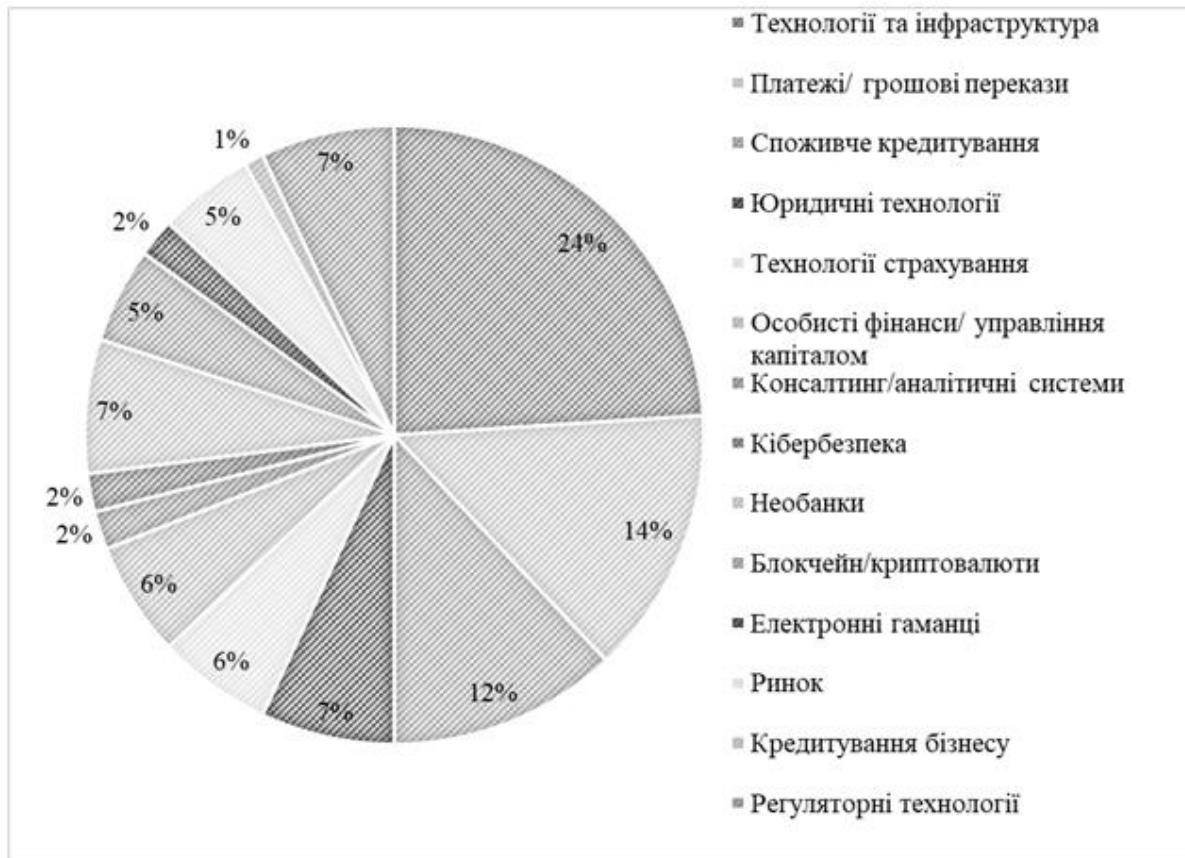

Рис.1 Розподіл фінтех-компаній за сферами діяльності в 2023 році, у %
Джерело: складено за даними [2].

Більшість українських фінтех-компаній за ступенем розвитку перебувають на стадії початку продажів або масштабування бізнесу й лише кожна п'ята є зрілою. Усього 8% компаній заявили, що перебувають на стадії реалізації ідеї чи мінімально життєздатного продукту (MVP). Левова частка українських фінтех-компаній має головні офіси в Києві. Інші міста базування — Дніпро, Одеса, Харків, Рівне та Львів, але сумарно регіональні фінтех-компанії мають менше 20%. Такий розподіл насамперед пояснюється тим, що в столиці розташовані штаб-квартири великих банків, загальною централізованістю ділового життя в столиці тощо [3].

Вже декілька років поспіль технологічна інфраструктура продовжує бути першочерговою галуззю для українських фінтех-стартапів, більш того за останній

час спостерігається зростання її впливу: у 2023 році 24% опитаних компаній надали перевагу цьому виду послуг, порівняно з 22% у 2021 році і 20% у 2020 році [2]. Друге місце посідають платіжні сервіси та перекази, слідом за ними – споживче та персональне кредитування. Крім того, у порівнянні з 2021 роком зростає сегмент необанків.

Згідно з опитуваннями, українські фінтех-проекти активно співпрацюють із великим бізнесом (25%), фізособами-підприємцями та представниками малого та середнього бізнесу (22%), фінансовими установами (20%) [4].

Важливо відмітити позитивну тенденцію співпраці фінтех-компаній з банками. Як приклад можна навести продукти української фінтех-компанії PayForce, яка пропонує банкам послуги зі створення онлайн-банкінгу, запровадженням віддаленої ідентифікації та багато іншого. Розробки та сервіси цієї компанії вже купили понад 10 банків, серед яких Kredobank, Індустріал банк, БІЗ банк тощо. Наразі її продуктами користується понад 5 млн клієнтів.

Популярність фінтех-компаній в Україні та світі зумовлена їхньою технологічністю та гнучкістю. Численна кількість компаній у сфері фінансових технологій використовуються найновітніші технології такі як: штучний інтелект, блокчейн, машинне навчання, хмарні сервіси, роботизовану автоматизацію процесів та чат-боти.

Проведений аналіз свідчить про стрімкий розвиток українського ринку фінансових технологій. Аналіз даних показав, що найбільша кількість фінтех-проектів сконцентрована у сфері технічної інфраструктури і платежів. Встановлено, що стрімкий розвиток фінтех-компаній обумовлений низкою економічних криз в нашій країні.

Список використаних джерел:

1. Поченчук Г.М. Фінансові технології: розвиток і регулювання. *Економіка і суспільство*. Випуск 13. 2017. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/13_ukr/200.pdf (дата звернення 01.04.2024)
2. Інтернет-джерело speka.media. Дюк Р. Український фінтех у 2023 році: стан, виклики і перспективи, 2023. URL: <https://speka.media/ukrayinskii-fintex-u-2023-roci-stan-vikliki-i-perspektivi-p1r1dv> (дата звернення 01.04.2024)
3. Інтернет-джерело ain.ua. Усі фінтех-компанії України, починаючи з 1991 року. URL: <https://ain.ua/ru/2019/07/16/ukrainsrij-fintech-2019/> (дата звернення 01.04.2024)
4. Інтернет-джерело delo.ua. Smart money. Які перспективи має український fintech під час війни. URL: <https://delo.ua/telecom/smart-money-yaki-perspektivi-maje-ukrayinskii-fintech-pid-cas-viini-419615/> (дата звернення 01.04.2024)

GREEN BANKING TO POWER THE CIRCULAR ECONOMY

The theses are devoted to the analysis of the circular economy and sustainable finance as key directions for sustainable development. An assessment of the interconnections between these concepts has been conducted. The features of implementing a circular economy through investments in new technologies and innovations aimed at reducing waste and increasing resource efficiency have been identified. It has been established that sustainable finance provides the necessary investments to support circular economy projects, including green banking and socially responsible investing.

Keywords: *circular economy, sustainable finance, green banking, socially responsible investing, sustainable development.*

The circular economy and sustainable finance are two important directions aimed at achieving sustainable development. The circular economy is a model of economic activity that seeks to reduce waste and make the most of resources. It involves transitioning from linear production and consumption to closed cycles, where resources are reused and recycled. Sustainable finance is a practice aimed at financing projects and companies that contribute to sustainable development. It includes green banking, social investing, and other forms of financing that have a positive impact on the environment and society [1].

The circular economy and sustainable finance are closely interconnected. The circular economy requires investments in new technologies and innovations that help reduce waste and improve resource efficiency. Sustainable finance can provide these investments, funding companies and projects that implement the principles of the circular economy.

With the gradual spread of sustainable development principles to the financial sector, a new concept has emerged “sustainable finance”. According to the National Bank of Ukraine, sustainable finance is understood as “the integration of environmental, social, and governance (ESG) criteria into financial services to achieve sustainable development outcomes, including mitigating and adapting to adverse effects of climate change” [2].

The role of the National Bank of Ukraine in achieving Sustainable Development Goals, particularly Goal 9: Industry, Innovation, and Infrastructure “Build resilient infrastructure, promote inclusive and sustainable industrialization and foster innovation” is as follows: *creating conditions for the introduction of long-term sustainable lending instruments by banking and non-banking financial institutions, diversifying and increasing*

their volumes; developing regulatory and legal frameworks for sustainable finance; conducting informational and explanatory work; providing financial support [3].

Green banking, as a modern trend, is considered a unique environmentally friendly business philosophy in the banking sector, promoting the use of resource-saving environmentally safe technologies and products to minimize environmental harm from the operational activities of financial institutions and to stimulate the implementation of environmental projects based on environmentally and socially responsible financing [1].

Thus, the banking sector can play an intermediary role between economic development and environmental protection, promoting environmentally sustainable and socially responsible investments. In such a “green” banking sector, a multi-level network of financial intermediaries is gradually forming, consisting, *on the one hand of newly created (functionally rather than organizationally) global, regional, and national green banks and development banks, and on the other hand, separate eco-financial divisions within existing commercial banks.*

According to the experience of leading countries, including Canada, the functioning of “green” banking as an integral type of banking sector activity based on the principles of environmentally and socially responsible financing serves as a practice. “Green” banks entail sustainable operations, sustainable lending, “green” products and services (continuous investments in electronic and telephone banking), and community activities.

It should be emphasized that “green” banking is implemented in two ways:

Firstly, as a bank management mechanism aimed at reducing environmental harm and costs due to the current operational activities of banks.

Secondly, as a mechanism for providing financial resources to stimulate environmental projects, the production of green technologies, ecological goods and services, or for developing activities for environmental conservation.

In conclusion, we note that the mechanism for providing financial resources represents a bank project financing mechanism, specifically a way of financing green projects, particularly of national significance (implementation of Sustainable Development Goal 9) [4]. The Development Bank is the main element of this mechanism.

References:

1. Haron, R., Md Husin, M., & Murg, M. (Eds.). (2020). *Banking and Finance*. IntechOpen. DOI: <http://10.5772/intechopen.87329>.
2. Політика щодо розвитку сталого фінансування на період до 2025 року. Національний банк України. URL: <http://surl.li/udbxy> (дата звернення: 30.04.2024).
3. 17 Цілей сталого розвитку. *Global Compact Network Ukraine*. URL: <https://globalcompact.org.ua/tsili-stijkogo-rozvytku/> (дата звернення: 30.04.2024)
4. Zvieriakov, M.I., Zavadzka, D.V. (2021). Formation of institutional model of project financing in ukraine. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*. 2021, 3, 155-161. DOI: <https://doi.org/10.33271/nvngu/2021-3/155>.

JEL Classification: G21; Q01; Q56; O16

Zavadska Diana

Dr. Sc. (Econ.), Professor of the Department of Banking

Zavadskyi Vitalii

Student of the first (Bachelor's) level of higher education of the

Faculty of Finance and Banking

Odessa National Economic University

Odesa, Ukraine

PECULIARITIES OF GREEN BANKING FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN UKRAINE

These theses are dedicated to analyzing sustainable development in the economic system with a focus on social and environmental aspects. The implementation of green bonds as a tool for attracting investments in energy efficiency and renewable energy projects has been evaluated. The peculiarities of Ukraine`s legislative framework regulating the issuance of green bonds have been identified. It has been established that banking capital and state incentives are key factors in financing environmental projects, promoting sustainable development, and environmental responsibility.

Keywords: *sustainable development, green lending, green bonds, environmental responsibility, bank capital.*

The modern economic system is oriented towards social and environmental aspects, striving for sustainable development. Sustainable consumption and production mean the efficient use of resources, the creation of sustainable infrastructure, access to social services, green jobs, and improving the quality of life. The main goal is to enhance the quality of life. This requires cooperation between entrepreneurs, consumers, politicians, and scientists. It is important to engage consumers through education and standards.

The financial and credit mechanism supports the rational use of resources and environmental protection measures, including preferential lending, subsidies, and transfers for environmental purposes. The state provides preferential loans for enterprises for ecological projects using budget and bank resources. The main advantage of bank lending compared to state lending is adherence to the principles of payment, return, and targeted use of funds, which ensures the quick implementation of environmental measures. State incentives for banks to participate in sustainable development include lowering profit tax rates and subsidies to compensate for loans.

Significant steps in the development of green financial intermediation were the creation of the Global Alliance for Banking on Values (GABV) in 2009 and the Sustainable Banking and Finance Network (SBFN) in 2012 with the support of IFC [1]. In Ukraine, this initiative has been supported by the National Bank and the National Securities and Stock Market Commission (NSSMC) since 2020. In 2015, the UNEP Financial Initiative developed

recommendations for green banking, leading to the creation of the Green Infrastructure Investment Coalition (GIIC) [2]. In 2017, the Sustainable Finance Initiative (SFI) was launched, aiming to develop a sustainable financial sector considering environmental, social, and economic aspects.

The institute of green banking is based on the 1992 UN Framework Convention on Climate Change and the Paris Agreement, regulating banks' activities in green financing. "Green" banks adhere to documents such as the Equator Principles (2003), the UN Principles for Responsible Investment (2006), the UNEP Green Economy Initiative (2008), and the UNEP Guide to Sustainable Banking (2011) [3]. In 2021, the formation of an institutional environment for the development of green financial intermediation began in Ukraine. The NSSMC approved recommendations for green bonds, and the National Bank of Ukraine developed the Policy for Sustainable Financing Development until 2025. For the implementation of the green bond market to attract investments in energy efficiency and renewable energy projects, the State Agency on Energy Efficiency and Energy Saving developed guidelines for managing green bonds, which include project evaluation and selection, fund management, and reporting. The Law of Ukraine "On Capital Markets and Organized Commodity Markets" (No. 738-IX of June 19, 2020) defines the regulatory framework for green bonds as a new class of financial instruments [4]. According to IFC estimates, the potential of green financing in Ukraine by 2030 is 73 billion USD, with 36 billion USD being the green bond market. Ukraine actively uses this instrument in the global green investment market.

Green bonds are financial instruments issued to raise funds to support and finance projects aimed at environmental preservation and sustainable development. Green bonds are considered one of the most attractive options for investors after the war. Many infrastructure projects will require credit. Such financing should be classified as green financing, requiring guarantees such as green bonds, pledge obligations, prepayment guarantees, and, in some cases, financial guarantees.

In conclusion, it should be noted that most of these financial instruments do not receive funding. Even though such an approach is not financed, it also requires banking capital. Thus, by providing capital for green projects, banks help sustainable development projects.

References:

1. Хуторна М. Е. Забезпечення фінансової стабільності кредитних установ: теорія, методологія, практика : монографія. Черкаси : Чабаненко Ю. А., 2019. 450 с.
2. Raad M.L. Green Banking: Going Green. International Journal of Economics, Finance and Management Sciences. 2015. Vol. 3. No. 1. pp. 34-42. URL: <http://surl.li/udbwp> (access date: 29.04.2024).
3. About the Equator Principles. Equator Principles. URL: <https://equatorprinciples.com/about-the-equator-principles> (access date: 29.04.2024).
4. Закон України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» в редакції від 19.06.2020 р. № 738-IX. URL: <http://surl.li/udbwz> (дата звернення: 30.04.2024).

JEL Classification: G21

Caminschi Olga

Doctoral student of the Department of Economy and management

in the field of activity

Academy of Economic Studies of Moldova

Chisinau, Moldova

EXPLORING INNOVATIVE VECTORS OF BANKING SYSTEM DEVELOPMENT IN THE DIGITAL AGE

This article delves into the dynamics of banking system evolution within the digital era, encompassing the impact of emergent technologies, regulatory shifts, and evolving consumer behaviors. It examines innovative trajectories reshaping the banking landscape, highlighting the deployment of mobile platforms, blockchain solutions, and data analytics to elevate customer service standards. Moreover, it explores the dual spectrum of challenges and opportunities confronting banks amidst digital transformation, ranging from data security imperatives to regulatory compliance and the imperative of fostering inclusivity in the digital financial realm.

Keywords: *digital banking, innovation, customer experience, emerging technologies.*

In an era characterized by rapid technological advancements and profound shifts in consumer behavior, the banking sector stands at the forefront of transformation. The advent of the digital age has ushered in a new era of banking, marked by unprecedented innovation and disruption. Traditional banking models are being reimaged, and financial institutions are compelled to adapt to an evolving landscape shaped by digitalization, changing regulatory frameworks, and heightened customer expectations.

The digital revolution has unleashed a wave of innovation that is reshaping every facet of the banking ecosystem. From mobile banking and contactless payments to blockchain technology and artificial intelligence, the possibilities seem limitless. Yet, amidst this proliferation of technological solutions, fundamental questions arise regarding security, privacy, and inclusivity. As we navigate this brave new world of banking, it is imperative to strike a balance between innovation and risk mitigation, ensuring that the benefits of digitalization are accessible to all segments of society.

Moreover, the evolving regulatory landscape poses both opportunities and challenges for banks as they seek to innovate while complying with increasingly stringent regulations aimed at safeguarding financial stability and consumer protection. Navigating this regulatory maze requires a nuanced understanding of evolving compliance requirements and a proactive approach to risk management.

Furthermore, the digital age has fundamentally altered consumer expectations, with customers demanding seamless, personalized, and convenient banking experiences.

In response, banks are leveraging data analytics, machine learning, and predictive modeling to tailor products and services to individual preferences, thereby enhancing customer satisfaction and loyalty. The digitalization of banking services is a process that is changing the way customer interacts with financial institutions. Mobile applications, internet banking, artificial intelligence – all bring new opportunities and conveniences.

1. *Mobile Applications and Internet Banking.* Mobile applications and internet banking have become integral parts of our lives. No longer do we need to stand in queues at the bank or wait for a phone call from an operator. With mobile apps, we can perform a wide range of transactions right from our smartphones, from transfers and bill payments to managing investments.

2. *Security and Authentication.* However, with increased online activity comes new security concerns. Banks are actively implementing two-factor authentication and biometric identification to protect their customers' data from cyber threats.

3. *Personalization and Analytics.* Through digital platforms, banks can gather and analyze vast amounts of data about their customers. This enables them to offer personalized products and services that better meet the needs of each individual customer.

4. *Use of Artificial Intelligence and Automation.* Artificial intelligence and automated systems help improve customer service processes. They can be used for data analysis, automating routine operations, and providing personalized recommendations.

5. *Financial Inclusion.* Digitalization of banking services can also help improve access to financial services for those living in remote or underserved areas. Mobile apps and online platforms can become more convenient and accessible for such groups of people.

6. *Development of New Technologies.* Banks are actively researching and implementing new technologies such as blockchain and digital currencies to improve the efficiency and security of their services.

Moreover, applying blockchain to improve customer identification, credit scoring, and automate interbank transactions is a crucial step towards a more efficient, transparent, and secure financial system. Blockchain, the technology underlying cryptocurrencies, has become more than just a passing trend—it's a powerful tool for transforming the financial industry. Its applications extend far beyond cryptocurrency transactions, encompassing customer identification, credit scoring, and even interbank operations.

Customer identification is a critical process for financial institutions, linked to compliance with anti-money laundering and counter-terrorism financing laws. Traditional identification methods are often slow, costly, and prone to fraud.

Applying blockchain in customer identification offers a solution to these issues. Blockchain records are immutable and cryptographically secured, making them

impossible to counterfeit or tamper with. Each participant can access verified customer data, ensuring transparency and authenticity.

Traditional interbank transactions can take days, incur high fees, and are subject to errors and delays. Blockchain offers a revolutionary solution by enabling instant and cost-effective transactions between banks.

Using smart contracts – self-executing code that automatically executes under predefined conditions – blockchain eliminates the need for intermediaries, streamlining the process and reducing risks. This allows banks to significantly reduce time and operational costs while ensuring greater reliability and security of transactions. These innovations not only enhance the customer experience and reduce operational expenses for institutions but also contribute to greater financial inclusion. With the advancement of blockchain technologies, we can expect even greater penetration of this technology into various spheres of financial activity, opening up new opportunities for innovation and growth.

In today's world, the volume of data generated and accumulated by companies is growing exponentially. This data has become a valuable asset, capable of helping companies make more informed decisions, improve service quality, and provide personalized services. One of the key tools for extracting valuable information from this ocean of data is machine learning (ML) and analytical algorithms. The use of ML and analytical algorithms enables companies to analyze a mass of data about their customers, including purchase history, preferences, behavioral patterns, and much more. This analysis helps uncover hidden patterns and trends that can be used to make decisions about marketing, product and service improvement, as well as optimizing customer service processes. Based on data analysis, ML can create models capable of predicting future customer behavior. For example, a model can predict the likelihood of customer churn, the likelihood of purchasing a particular product or service, and provide personalized recommendations to retain customers and increase their loyalty.

In recent years, virtual assistants and chatbots have become a popular tool for customer service and automating routine operations. These technologies are based on ML and natural language processing (NLP) and allow companies to communicate with customers more efficiently and effectively. Virtual assistants and chatbots can handle customer inquiries in real-time, provide information about products and services, assist with problem-solving, and even process transactions. This enables companies to reduce customer wait times, improve service quality, and reduce the workload on their employees. In addition to customer service, virtual assistants and chatbots can also be used to automate routine operations such as filling out forms, processing information requests, or updating contact details. This helps companies reduce operational costs and increase efficiency.

In conclusion, the banking system is undergoing a profound transformation driven by innovation. The adoption of digital technologies, integration of blockchain, collaboration with fintech startups, and utilization of artificial intelligence are reshaping

the way banks operate and interact with their customers. Embracing these innovative vectors not only enhances the efficiency and competitiveness of banks but also fosters financial inclusion and empowerment. As we continue to navigate through the dynamic landscape of the financial industry, it is imperative for banks to remain agile and proactive in their pursuit of innovation to meet the evolving needs of customers and thrive in the digital era.

References:

1. Zhukovskaya, O. Y., & Tse Yan. The Trends and Prospects of Banking Development Under the Conditions of Digitalization?
2. Vdovina, E. S., & Kulikova, M. A. Digitalization of the Banking Sector in Modern Conditions.

DEVELOPMENT OF SUSTAINABLE FINANCE IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

The thesis is devoted to sustainable financing, arguing that this concept needs to be promoted at the level of the financial system in the Republic of Moldova. The author presents the essence of sustainable funding and the types of financial instruments related to it. The current situation regarding sustainable financing in the Republic of Moldova is evaluated.

Keywords: *green finance, responsible financing, solidarity financing, sustainable financing.*

Sustainable financing involves integrating environmental, social, and governance aspects into financial actors' decision-making processes [1]. Therefore, sustainable finance can be considered any financial practice that aims to promote society's long-term interests.

Sustainable financing is not a new concept. This concept developed, in particular, under the influence of the following two factors:

a) the international financial crisis of 2008 identified excessive risks in traditional finance, its much too complex character, and the lack of transparency of some financial mechanisms.

b) the worldwide emergence of initiatives that promote a more sustainable world, especially the UN's 2015 definition of the 17 Sustainable Development Goals (SDGs). These goals address global challenges, including those related to climate, environmental degradation, poverty, inequality, prosperity, peace, and justice.

The United Nations Conference on Trade and Development has estimated that the financing needed to achieve the SDGs will be between US\$5 trillion and US\$7 trillion per year by 2030 [3].

Massive redistribution of financial assets could provide some of this amount.

Sustainable financing, although it can take various forms, the predominant financial instruments are in the form of debt and equity, namely:

- green shares: shares of shares/shares invested in companies and/or funds that promote positive environmental results (green companies, green funds);
- green debt: debt instruments targeting projects and/or companies fighting climate change and environmental degradation (bonds and loans).

Sustainable finance traditionally covers three concepts: solidarity finance, socially responsible finance and green finance [2].

With regard to solidarity financing, it covers all initiatives and policies aimed at facilitating the financing of projects related to combating social exclusion and increasing social cohesion. Solidarity financing is based on savings deposited by savers in solidarity financial products. The resulting savings are channeled into projects that develop activities that bring greater social benefits. Financial return is not a priority for investors. The aim is, for example, to promote social reintegration and international solidarity, as well as combat unemployment and poor housing. Investors (companies or individuals) can also decide to invest directly in the capital of socially responsible companies in the form of shares. Finally, loans can be granted to individuals in the form of microloans or solidarity loans.

In turn, responsible financing covers all initiatives and regulations aimed at promoting socially responsible investments. Socially responsible financing is based on investing savings in projects that combine financial performance with respect for the environment, care for employees and their well-being.

Responsible investment strategies can take many forms:

- exclusion strategies (certain companies are partially or completely excluded due to the nature of their activities - companies generating fossil fuels, tobacco, etc.);
- thematic strategies (priority is given to investments in specific sectors, such as renewable energy and carbon capture);
- direct dialogue with companies to inform them about responsible financing and encourage them to improve their practices.

Green finance refers to initiatives and policies aimed at promoting investments that have a positive impact on the environment, contributing to the energy transition and combating global warming. These are more targeted financial practices because they focus exclusively on the environmental component. The main instruments of green financing are green bonds, carbon units, preferential green loans, green mortgages, subsidies that help attract additional financing to the company's activities. Green bonds are debt securities issued on a repayment basis, the proceeds of which are allocated to environmental projects. Carbon unit, the carbon credit is a financial instrument for reducing greenhouse gas emissions. Preferential “green” loans are an opportunity for “green” projects to receive loans on preferential terms. A “green” mortgage is a mortgage issued by banks for the construction and purchase of real estate that meets the criteria for “green” buildings. Subsidies for “green” projects are a fiscal measure to stimulate the development of the market for green financial instruments.

Thus, companies can access the issuance of a wide range of “green” instruments by creating “green” projects, i.e. aimed at the implementation of environmental projects, energy efficient, with low carbon emissions.

The Republic of Moldova ratified the Paris Agreement in May 2015.

In September 2015, the Republic of Moldova, together with 192 other UN member states, adopted the Declaration of the Summit on Sustainable Development, through which it undertook to implement the 2030 Agenda for Sustainable Development. Thus, by 2030, the Republic of Moldova, along with other countries, is going to mobilize its efforts to eliminate all forms of poverty, to combat inequalities and to address climate change issues, ensuring that no one is left behind.

At the same time, at the level of the financial system in the Republic of Moldova, the design and implementation of the financial instruments to ensure the financing of the objectives included in these two international documents is delayed.

A key role in this process must be played by the National Bank of Moldova (NBM). Until now, the efforts of this institution in promoting the concept of sustainable financing have been limited to the accession on November 8, 2023 of the NBM to the Sustainable Banking and Financial Network (SBFN). NBM joined the SBFN on the recommendation of the International Finance Corporation (IFC). It should be noted that SBFN currently includes 83 institutions from 65 countries. The SBFN is a voluntary community of financial sector regulators, central banks, ministries of finance, ministries of the environment and industry associations from emerging markets committed to promoting sustainable finance.

By signing the Memorandum of Economic and Financial Policies with the International Monetary Fund, the NBM announced its consent to promote the environmental agenda at the level of the Moldovan financial system. The “NBM 2025” strategic plan also includes the commitment to ensure the resilience of the financial system to climate risks and challenges. In order to comply with this commitment, NBM, being supported by IFC, started the process of developing the Roadmap for sustainable financing in the Republic of Moldova.

The analysis of the international experience regarding the content of the Sustainable Finance Roadmap suggests that this document should include the following four main pillars: Pillar 1: Raising awareness and accountability, providing specialized guidance and direction, and strengthening market capacity in sustainable finance. Pillar 2. Generating more capital flows to sustainable sectors and investments to develop a green and socially inclusive economy. Pillar 3. Incorporation of ESG management components, techniques and tools into risk assessment frameworks and decision-making processes at the level of financial institutions and economic agents. Pillar 4. Increasing the level of transparency and market discipline by imposing minimum disclosure requirements regarding the environment, social aspects and governance that must become mandatory for financial institutions and economic agents.

In conclusion, we can say that the promotion of sustainable financing has become an imperative for academic research and financial practice in the Republic of Moldova. Additional studies related to this field must aim at evaluating the advantages and disadvantages of financial instruments promoting sustainable financing at the level of the Moldovan financial system.

References:

1. *Developing Sustainable Finance Definitions and Taxonomies: A brief for policy makers.* OECD Report. OECD Publishing, Paris, 2020. <https://www.oecd.org/environment/cc/developing-sustainable-finance-definitions-and-taxonomies-brief-for-policy-makers.pdf> (access date: 28.04.2024).
2. Roncalli, Th. *Handbook of Sustainable Finance.* Universite Paris-Saclay. 2024. <http://www.thierry-roncalli.com/download/HSF.pdf> (access date: 28.04.2024).
3. *Sustainable Finance: an overview.* Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH Headquarters: Bonn and Eschborn. 2020. https://www.giz.de/en/downloads/Sustainable%20Finance_English_version.pdf (access date: 28.04.2024).

Коваленко Вікторія Володимирівна
д.е.н., професор кафедри банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна

ЗЕЛЕНИЙ БАНКІНГ: СУЧАСНА ТРАЄКТОРІЯ СТАЛОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Тези присвячено розгляду сутності, стану, проблемам та перспективам розвитку зеленого банкінгу в контексті сталого економічного розвитку. Досліджено міжнародний досвід запровадження зеленого банкінгу. Визначено перспективи подальшого розвитку даного напрямку на вітчизняному ринку банківських послуг.

Ключові слова: *зелений банкінг, сталий розвиток, сталі фінанси, зелена економіка, зелені фінанси, зелене фінансування, зелений банкінг, зелені облигації, зелені кредити*

Сталий розвиток економіки та її взаємозв'язок із навколишнім середовищем, на сьогодні є пріоритетними та життєво важливими векторами для світової економіки. З 2020 років, сталий розвиток перейшов на рівень екологічно орієнтованого, який відзначається екологічною сталістю та справедливим суспільством. Такий рух отримав назву «зеленої економіки». Ключовим аспектом концепції «зеленого» екологічного розвитку є використання «зелених» фінансів, які спрямовані на поєднання економічного зростання, заходів з охорони довкілля та участь фінансових інститутів [1, с. 24].

Нова парадигма відповідального фінансування була задекларована у таких документах, як: Принципи екватора (2003 р., <http://surl.li/romhp>), приєднання до яких засвідчувало готовність банків до оцінки екологічних та соціальних ризиків при наданні проєктного фінансування, Принципи відповідального інвестування ООН (2006 р., <http://surl.li/romif>); Програма ООН щодо навколишнього середовища (ЮНЕП), якою було запущено проєкт «Зелена економічна ініціатива» (2008 р., <http://surl.li/romiv>), Керівництво зі сталого розвитку банківської галузі (FІ Керівництво ЮНЕП банківської діяльності та сталого розвитку, 2011 р., <http://surl.li/romjs>), яким керуються банки – члени банківської Комісії ЮНЕП у своїй оперативній діяльності. В цілому, перехід банків від позиції неутручання до позиції усвідомлення своєї ролі в сфері раціонального природокористування та соціальної відповідальності стало втіленням концепції сталого розвитку в банківську сферу та отримало назву зеленого банкінгу.

За визначенням ОЕСР, «зелений» банкінг» – це державна, квазідержавна або некомерційна фінансова установа, що створена спеціально для сприяння інвестиціям у низьковуглецеву, стійку до змін клімату економіку [2].

У світі існує понад десяток таких інституцій, які створені на різних рівнях, зокрема: на національному рівні (Австралія, Японія, Малайзія, Швейцарія, Велика Британія); на рівні штату (Каліфорнія, Коннектикут, Гаваї, Нью-Джерсі, Нью-Йорк і Род-Айленд у США); на рівні округу (наприклад, округ Монтгомері, штат Меріленд, США); на міському рівні (наприклад, у м. Масдар, ОАЕ).

В Австралії, у 2012 р. створено державний «зелений» банк «Clean Energy Finance Corporation» (CEFC) з метою зниження викидів CO₂ та збільшення інвестицій у «зелені» проекти. Того ж року «зелений» інвестиційний банк був створений у Великобританії. Перші роки після створення «UK Green Investment Bank» (GIB) діяв як державна установа, потім – після підрахунків уряду про потребу у додаткових фінансових ресурсах на кліматичні цілі – було вирішено, що GIB має надавати фінансування на повністю комерційних умовах, а не діяти як платформа, що надає пільгові кредити та гранти [3].

Перший «зелений» банк у США – Connecticut Green Bank (CGB) – був створений в штаті Коннектикут для розробки та впровадження стратегій, які знижують вартість чистої енергії, щоб зробити її доступнішою для споживачів у житловому, комерційному та промисловому секторах. у Швейцарії – з 2022 року, обговорюється питання створення державного банку зелених інвестицій (Green Investment Bank). Наразі ведуться дискусії з приводу його доцільності для цілей країни.

Як свідчить світовий досвід, такі фінансові установи створювались виходячи з унікальних національних і місцевих умов, задля задоволення конкретних потреб. Проте усі вони мають спільні риси, а саме: сприяють прискореному досягненню кліматичних цілей, скороченню викидів, спрямовані на мобілізацію приватного капіталу та зниженні вартості капіталу в цілому, зниження енерговитратності, розвиток ринків «зелених» технологій, підтримку розвитку територіальних громад та створення робочих місць.

До основних інструментів механізму «зеленого банкінгу» віднесено: біобанкінг, «зелені» інвестиції, «зелені» позики, «зелена» іпотека, «зелені» облігації, підвищення кредитних обмежень, часткова кредитна гарантія «зелених проектів», пільгові процентні ставки.

Відносно новим інструментом зеленого фінансування для країн з високим рівнем боргового навантаження виступають «зелені» свопи. Зелені боргові свопи розглядаються як інструмент залучення капіталу в країнах з низьким рівнем доходу для вирішення екологічних проблем. Конверсія боргу відбувається на основі списання частини зовнішнього боргу країни в обмін на зобов'язання її уряду мобілізувати внутрішні ресурси (місцеву валюту чи інші активи), для

фінансування досягнення узгоджених екологічних цілей на погоджених з кредитором умовах [4, с. 292].

Щодо запровадження зеленого банкінгу на вітчизняному ринку фінансових послуг, заслуговує на увагу дослідження проведене Л.Ю. Кучер [5], яка провела соціологічне опитування щодо доцільності запровадження зеленого банкінгу. На основі опитування населення визначено, що зелений банкінг впроваджується насамперед для екологізації технологій, процесів і продуктів (53 %), для зменшення негативного антропогенного впливу на довкілля суб'єктів господарювання (48 %), для сприяння сталому розвитку банківського бізнесу (19 %), для висадження різних видів дерев та озеленення міст і сіл для задоволення населення (13 %) [5, с. 314]. Проте, розподіл опитуваного населення за рівнем готовності до зеленого банкінгу засвідчили, що 37,1 % респондентів належать (за самооцінкою) до середнього рівня, 35,1 % – низького рівня, 14,6 % – дуже низького рівня і тільки 9,3 % респондентів – до високого рівня [5, с. 314].

Серед вітчизняних банків лідером є державний АБ «Укргазбанк», який себе позиціонує як «зелений» банк і потенційно забезпечує фінансування проєктів у сфері генерації чистої енергії (clean energy generation), енергоефективності та енергозабезпечення, зменшення викидів парникових газів. Даний банк обрав стратегію реалізації «зеленого банкінгу», яка ґрунтується на таких основних постулатах як: спеціальні відсоткові ставки за еко-кредитами; унікальна методика, розроблена банком у співпраці з Міжнародною фінансовою корпорацією (IFC), допомагає реалістично оцінити очікувані результати на етапі попереднього розгляду; проста й швидка процедура оформлення кредиту; гарантії надійності державного банку; співпраця з акредитованими партнерами дозволяє прискорити узгодження проєкту, таких як LED освітлення; котельне обладнання; енергоефективне обладнання, енергозберігаючі вікна, двері; транспортні засоби; утилізація відходів; еко-партнер-генеральний підрядник; енергоаудит; медична техніка та обладнання.

Таким чином, використання міжнародного досвіду щодо створення «зелених» банків може допомогти Україні створити інструмент для фінансування заходів «зеленого» відновлення. Такий банк можуть бути або створено у межах Плану відновлення України як банк розвитку та координуючу фінансову установу для повоєнної відбудови, підтримки «зелених» проєктів, або шляхом уповноваження існуючого державного банку, наприклад АБ «Укргазбанку», що є першим в Україні банком «зеленого» фінансування та має фокус на кліматичних проєктах. Даний напрям можливо узяти за основу створення фінансового кластеру для підтримки територіальних громад.

Список використаних джерел:

1. Луців Б., Дзюблюк О., Чайковський Я., Луців Є., Чайковський Я. Роль зеленого банкінгу в забезпеченні цілей сталого економічного розвитку. *Financial*

- and credit activity: problems of theory and practice*. 2024. Vol. 1 (54). P. 23-36. DOI: 10.55643/fcaptp.1.54.2024.4250.
2. Green Finance and Investment. Green Investment Banks. Scaling up Private Investment in Low-carbon, Climate-resilient Infrastructure. 2016. OECD, Publishing, Paris. DOI: <https://doi.org/10.1787/9789264245129-en>.
 3. «Зелені» банки – стимул для інвестицій у стійкі кліматичні рішення та «зелене» відновлення. Ecobusiness group. URL: <http://surl.li/romoi> (дата звернення 14.03.2024).
 4. Науменкова С.В., Міщенко С.В. Інноваційні інструменти зеленого фінансування для України. *Економічний простір*. 2024. №189. С. 291-299. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/189-51>.
 5. Кучер Л.Ю. Зелений банкінг у системі екологічного менеджменту й ефективного фінансування екопроектів. *Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Серія «Економічні науки»*. 2020. № 2. С. 309-324. DOI: 10.31359/2312-3427-2020-2-309.

Коваленко Вікторія Володимирівна
д.е.н., професор кафедри банківської справи
Дудко Дар'я Ігорівна
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
факультету фінансів і банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна

МЕТОДИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ УПРАВЛІННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ БАНКІВСЬКИХ ПОЗИЧОК

У тезах розглядається тематика управління забезпеченням банківських позичок. Охарактеризовано методичні підходи до оцінки, функції забезпечення банківських позичок, загалом, методичний інструментарій для якісного управління забезпеченням банківських позичок.

Ключові слова: *банк, оцінка, забезпечення, кредитування, бізнес.*

Сучасний стан економіки України перебуває у нестабільному стані та потребує підтримки, зокрема, посилення значущості впливу банків на її розвиток, оскільки саме банки можуть допомагати бізнесу продовжувати свою діяльність, впроваджувати нові продукти, технології та послуги шляхом кредитування. Однак, враховуючи ситуацію в країні, цей процес потребує постійного контролю та вдосконалення, та є ще більш потрібним, ніж у мирний час. Через обстріли, труднощі з логістикою та інші проблеми, пов'язані військовим станом, зростає кількість неплатоспроможних позичальників. Саме тому кредитування потребує передусім якісного управління забезпеченням банківських позичок.

Існують певні нормативно-правові акти, такі як Міжнародні стандарти оцінки, Національні стандарти оцінки, ЗУ «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні», Постанова №351 «Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями» та інші, якими керуються банківські працівники для якісного управління забезпеченням банківських позичок.

Кредитний менеджмент у банках постійно розвивається та вдосконалюється, разом із ним, мають модернізуватися Стандарти оцінки. Із настанням військового стану, посилилася роль ідентифікації об'єктів, методів оцінки та моніторингу. Якісна оцінка застави включає в себе правдиву, комплексну та якісну інформацію про стан, використання та корисність майна. Трансформація та модернізація нормативно-правових актів сприятиме підвищенню не тільки якості оцінки, а й мінімізації кредитного ризику.

Застава виступає засобом забезпечення повернення банківських позичок. Тобто, банки мають право на задоволення своїх інтересів щодо сплати суми кредиту та відсотків по ньому, а у разі неплатоспроможності позичальника – відчуження закладеного майна, в якості забезпечення вторинного джерела погашення позички.

Існують такі функції забезпечення банківських позичок (рис. 1):

Рис. 1. Функції забезпечення банківських позичок

Джерело: складено за даними [1].

Застава є:

- вторинним інструментом повернення позички у разі неплатоспроможності позичальника (забезпечувальна функція);
- своєрідним стимулом для погашення позички (стимулююча функція);
- потенційним носієм інформації про підприємницьку діяльність позичальника (інформативна функція).

Виконання чи невиконання цих функцій свідчать про прийнятність або неприйнятність об'єкта оцінки виступати у якості забезпечення банківської позички. Ризик оцінки є частиною визначення кредитного ризику. Окрім нього, у комплексі ризику забезпечення банківських позичок наявні такі ризики, як юридичний ризик, ризик втрати або пошкодження та ризик знецінення майна. [1]

Оцінка майна, що передається у заставу, проводиться за допомогою законодавчо визначених методичних підходів до оцінки майна.

Методичні підходи до оцінки майна, відповідно до Національного Стандарту Оцінки №1, представлені на рис. 2.

Порівняльний підхід базується за допомогою принципу заміщення та попиту і пропозиції. Порівняльний підхід являє собою зіставлення цін продажу та пропозицій на ринку об'єктів, подібних до об'єкту оцінки, з додаванням відповідних коригувань на відмінності задля максимального наближення аналогу до об'єкту оцінки.

Рис. 2 Методичні підходи до оцінки майна

Джерело: складено за даними [2].

Основними критеріями, за якими проводиться аналіз подібних об'єктів порівняння є характеристики подібного майна за: місцем розташування, фізичними та функціональними ознаками, умовами продажу тощо. Коригування вартості подібного майна здійснюється шляхом додавання або вирахування грошової суми із застосуванням коефіцієнта (відсотка) до ціни продажу (пропонування) зазначеного майна або шляхом їх комбінування.

Дохідний підхід ґрунтується на врахуванні принципів найбільш ефективного використання та очікування, згідно з якими вартість об'єкта визначатиметься як поточна вартість очікуваних доходів від найбільш ефективного використання об'єкта оцінки, включаючи дохід від його можливої реалізації. Основними методами є пряма та непряма капіталізація доходу (дисконтування грошових потоків). Вибір методів оцінки при цьому залежить від наявності інформації щодо очікуваних (прогнозованих) доходів від використання об'єкта оцінки, стабільності їх отримання, мети оцінки, а також виду вартості, що підлягає визначенню.

Витратний підхід застосовується з врахуванням принципів корисності і заміщення та передбачає визначення кількості витрат на відтворення чи заміщення об'єкта оцінки з подальшим коригуванням їх на суму зносу. Основними методами цього підходу є метод прямого відтворення та метод заміщення. Метод прямого відтворення базується на визначенні вартості відтворення з вирахуванням суми зносу. Метод заміщення виконується шляхом визначення вартості заміщення з подальшим вирахуванням суми зносу. За допомогою методів прямого відтворення та заміщення визначається залишкова вартість заміщення (відтворення). [3]

Отже, підбиваючи підсумки, можемо сказати, що управління забезпеченням банківських позичок для оцінки ризику забезпечення є дуже актуальною темою на сьогодні. Методичний інструментарій дуже великий, що надає можливість комплексно оцінити усі можливі ризики. Комплексні розробки удосконалення методичного інструментарію, що включає у себе як теоретичні, так і практичні аспекти, сприятиме покращенню та підвищенню якості роботи банківських установ та розвиватиме економіку країни.

Список використаних джерел:

1. Гагауз В. М., Коваленко В. В., Кузнєцова Л. В. Управління забезпеченням банківських позичок: теоретичний та практичний аспекти : монографія. Харків : Вид-во «Діса плюс», 2016. 204 с.
2. Національний Стандарт Оцінки №1. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/kp031440?an=1737> (дата звернення 15.03.2024).
3. Корецька О.В., Жихарева В.В. Огляд міжнародних та вітчизняних стандартів оцінки вартості бізнесу в системі правового регулювання оціночної діяльності. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 48. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-18>.

Коваленко Вікторія Володимирівна
д.е.н., професор кафедри банківської справи
Чіклікчі Марія Олександрівна
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
факультету фінансів і банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ФУНКЦІОНУВАННЯ НЕОБАНКІВ

Тези присвячено міжнародному досвіду функціонування необанків. Ця тема є особливо важливою, адже для України цифрові банки є новим, але перспективним напрямом розвитку, а вивчення зарубіжного досвіду функціонування та регулювання необанків може стати в нагоді для становлення цієї галузі в Україні.

Ключові слова: *необанк, фінтех, банківська ліцензія, державне регулювання.*

Необанк – фінтех-компанія, яка надає банківські послуги в цифровому форматі без традиційної мережі відділень банку. Він надає свої послуги виключно в Інтернеті, тому його також називають інтернет-банком, віртуальним банком і цифровим банком [1, с.46].

Необанкінг є глобальним явищем, поширеним по всьому світу, проте найбільша кількість цифрових банків зосереджена в Європі. Великобританія є центром необанкінгу. Цьому сприяють ряд причин: лояльне ставлення державного регулятора (FCA), мінімальне оподаткування, доступ до величезної бази інвесторів, величезний ринок персоналу в сфері фінансових технологій, а також, що важливо, – можливість для необанку отримати спеціальну ліцензію і не пропонувати свої послуги на базі класичного банку [2]. У той же час інші глобальні ринки швидко наздоганяють, зокрема Південна Корея та Бразилія, а також США. Китай, який, з огляду на його унікальний розвиток, важко порівняти з іншими, залишається неперевершеним щодо охоплення клієнтами своїх фінансових екосистем [3, с.176]

Рис.1. Розподіл чисельності необанків за регіонами станом на 01.01.2021 року

Джерело: складено за даними [3].

Сьогодні найпопулярнішими необанками світу є німецький «N26», британські «Monzo» та «Revolut» (табл. 1).

Таблиця 1

Порівняння найпопулярніших необанків світу

	N26	Monzo	Revolut
Рік заснування	2013	2015	2016
Банківська ліцензія	+	+	+
Вартість обслуговування	Безкоштовно або 4,9 - 16,9 €/міс	Безкоштовно або 6 - 18,9 €/міс	Безкоштовно або 3,5-15 €/міс
Комісії за зняття грошей у банкоматах за безкоштовним тарифом	3 безкоштовні в ЄС. Потім – 2 євро комісії з будь-якої суми в євро. Якщо в іншій валюті – комісія 1,7%.	240 €/міс, потім – комісія 3%	безкоштовно 240 €/міс, потім – комісія 2%
Кількість завантажень застосунків	4661428	5050586	10608621
Кількість клієнтів (2023)	8 млн	7,5 млн	35 млн
Оцінка користувачів в Google Play	3,74	4,25	4,8

Джерело: складено за даними [4-6].

За кордоном небанки або самі отримують банківську ліцензію, або оперують на базі одного з існуючих банків. Що стосується правового регулювання, то в європейському просторі основне значення має Директива про надання платіжних послуг (PSD2), яка набула чинності на початку 2016 року. Директива надала гравцям ринку дворічний перехідний період, і вже з початку 2018 року всі фінансові установи повинні надавати фінансові послуги з

урахуванням її вимог. Директива досить прогресивна і веде класичний документарний підхід фінансових сервісів в бік парадигми повністю цифрового взаємодії, в той же час детально прописуючи всі нюанси щодо захисту даних [2].

Таким чином, необанк «N26», стартував як фінансово-технологічний стартап у Німеччині. Спочатку «N26» працював за підтримки та з гарантіями німецького банку WirecardBank, а восени 2016 року він отримав банківську ліцензію від німецького регулятора «BaFin» та погодження від Європейського Центрального Банку [7].

«Monzo» працював у США завдяки партнерству з банком «Sutton Bank». Він хотів отримати повну банківську ліцензію в США, але був змушений відмовитися від цього плану в 2021 році після безрезультатних дворічних переговорів з регуляторними органами [8].

Для здійснення банківської діяльності «Revolut» потрібна банківська ліцензія кожного регіону, де він працює. В даний час Revolut має банківську ліцензію для ЄЗ (Європейської економічної зони), видану Банком Литви. Група компаній Revolut має безліч ліцензій та дозволів по всьому світу, що дає нам право надавати вам фінансові послуги, включаючи ведення рахунків електронних грошей, віртуальні валюти, страхування та багато іншого [9].

Підбиваючи підсумки зазначимо, що цифрові банки стрімко розвиваються по всьому світу, але найбільша їх кількість зосереджена саме в Європі. При цьому слід враховувати, що необанки не завжди представлені самостійною банківською установою, а працюють у співпраці з традиційним прямим банком задля дотримання всіх нормативних вимог.

Список використаних джерел:

1. Винник Т., Пастущин О. Переваги та вигоди мобільного банкінгу. *Соціально-економічні аспекти розвитку економіки : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції студентів і молодих учених, 27-28 квітня 2017 року*. Тернопіль : ТНТУ, 2017. С. 46–47. (дата звернення: 16.03.2024)
2. Процак К.В., Ярмола К.М. Сучасні ризики інноваційних технологій. <https://biz.nv.ua/ukr/experts/bank-v-kisheni-2449639.html> (дата звернення: 16.03.2024)
3. Ходакевич С., Понамаренко К., Журавльов О. (2023). Розвиток необанків в Україні та світі. *Modern the development of the economic system*. 2023. № (1). С. 175–184. URL: <https://doi.org/10.31891/mdes/2023-7-25> (дата звернення 16.03.2024)
4. Офіційний сайт «N26» URL: <https://n26.com/en-eu> (дата звернення: 16.03.2024)
5. Офіційний сайт «Monzo» URL: <https://monzo.com/> (дата звернення: 16.03.2024)
6. Офіційний сайт «Revolut» URL: <https://www.revolut.com/ru-EE/> (дата звернення: 16.03.2024)

7. Житар М. О., Зелінська В. С. Необанкінг: зарубіжний досвід та українська перспектива, *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України*. 2019. Вип. 2. С. 81-95.
8. Інтернет-джерело «Fintechinsider». Британський небанк Monzo залучив \$430 млн. Його оцінка тепер складає \$5 млрд URL: <https://fintechinsider.com.ua/brytanskyj-neobank-monzo-zaluchyv-430-mln-jogo-oczinka-teper-skladaye-5-mlrd/> (дата звернення: 16.03.2024)

**BLOCKCHAIN INTEGRATION: BRIDGING REAL-WORLD ASSETS
AND DECENTRALIZED FINANCE**

This thesis delves into the integration of blockchain technology with real-world assets, examining its impact on decentralized finance (DeFi). The evaluation reveals the transformative potential of tokenizing real assets and its implications for financial ecosystems. Features of this integration, including enhanced liquidity and transparency, are highlighted, affirming its pivotal role in reshaping traditional finance.

Keywords: *Blockchain integration, Real-world assets, Decentralized finance, Tokenization, Financial transformation, Asset tokenization, Market transparency.*

Real-world assets (RWAs) within blockchain ecosystems are cryptographic representations of tangible and conventional financial assets, spanning currencies, commodities, equities, and bonds. This tokenization process enables the fractionalization of ownership rights, allowing investors to acquire and trade portions of these assets with unprecedented granularity. For example, subdividing a real property into discrete tokens permits the transfer of fractional ownership stakes. The utilization of blockchain technology ensures transparency and traceability by recording transactions in a decentralized and immutable ledger.

Tokenizing real-world assets involves the deployment of smart contracts, programmable protocols executed on blockchain platforms, to automate various aspects of asset management. Smart contracts facilitate the enforcement of contractual agreements, such as dividend distributions and ownership transfers, sans intermediaries. This automation has the potential to optimize processes, reduce operational inefficiencies, and enhance transactional security.

Furthermore, tokenization of real-world assets could foster inclusivity in investment markets by offering greater liquidity through fractional ownership. Lowering barriers to entry, especially for traditionally illiquid assets, could expand the pool of potential investors, democratizing access for individuals previously excluded from such markets [1].

The integration of real-world assets (RWAs) into Decentralized Finance (DeFi) necessitates tokenization, enabling representation and transfer of assets on blockchain networks. RWAs manifest as digital tokens, denoting the value of respective real-world assets, facilitating their utilization within DeFi protocols. Various asset categories,

characterized by discernible monetary worth, are amenable to representation through RWAs, encompassing tangible assets like gold and real estate, and intangible assets like government bonds and carbon credits.

The integration of tokenized real-world assets (RWAs) into blockchain frameworks has the potential to revolutionize the decentralized finance (DeFi) landscape. While DeFi has demonstrated the superiority of on-chain finance, most assets remain external to the blockchain ecosystem. Leveraging the technological advantages of blockchain can offer greater efficiency and security to these assets. Tokenized RWAs serve as a significant catalyst for the exponential growth of the digital asset industry by integrating assets outside the blockchain ecosystem onto blockchain rails, thereby promoting broader adoption of blockchain technology [2].

This integration can result in a financial system with enhanced liquidity, transparency, and reduced systemic risks. Conflict-of-interest-free infrastructure can foster a more equitable environment, mitigating exploitation by select entities. The domain of tokenized real-world assets has emerged as a growing segment within the DeFi ecosystem, with DefiLlama reporting a total value locked in RWAs of approximately \$6 billion as of April 2024 [3].

Tokenization of real-world assets can provide several benefits, including increased market liquidity, improved transparency, and greater accessibility within the blockchain ecosystem. Tokenized real-world assets can enhance market liquidity, especially for traditionally illiquid assets, by creating globally accessible liquidity conditions through blockchain infrastructure.

Furthermore, tokenized RWAs can improve transparency in asset management. Tokenization can enhance transparency and auditability by representing assets on-chain. This has the potential to mitigate systemic risks by accurately assessing leverage and risk exposure across the entire system. Additionally, tokenized RWAs hold promise for expanding asset accessibility. Blockchain-based applications have the potential to expand the user base for certain asset classes by providing easier access and fractional ownership opportunities that were previously unavailable to many users.

Furthermore, the integration of real-world assets into blockchain frameworks can attract new user cohorts to the cryptocurrency space. Blockchain-based solutions are being considered as viable alternatives to traditional mechanisms due to their enhanced transparency and operational efficiency. The growing recognition of blockchain technology's potential to address inefficiencies within existing financial infrastructures is underscored by early indications of institutional adoption.

The integration of RWAs into the cryptocurrency market has expanded investment opportunities beyond the cryptocurrency ecosystem. Additionally, it has enriched the DeFi landscape by introducing more stable assets and diversifying collateral options.

Continued innovation and development in the RWA sector could unlock additional use cases and foster widespread adoption of cryptocurrencies. The

convergence of traditional finance with decentralized finance (DeFi) facilitated by RWAs is a noteworthy development in the cryptocurrency space. The burgeoning RWA ecosystem is driven by both short-term and long-term factors, including macroeconomic trends and the transformative potential of DeFi. The tokenization of traditional assets such as bonds, real estate, and carbon credits onto blockchain platforms is currently underway.

The increasing acceptance of the RWA narrative underscores the interdependence of the cryptocurrency industry and the real world. Blockchain technology is demonstrating its potential to effect significant change with practical use cases that bridge the gap between DeFi and traditional finance (TradFi). In order to establish a successful connection between DeFi and TradFi, it is essential to achieve seamless legal, operational, and structural integration. This will ensure a smooth exchange of information and clearly defined processes to address any potential malfunctions.

In conclusion, the emergence of Real-World Assets (RWAs) represents a significant milestone in demonstrating the convergence of blockchain technology with real-world finance. This transformative development underscores a paradigm shift, indicating a burgeoning era wherein blockchain is acknowledged as a potent force with tangible applications. The recognition of the integration of digital and conventional financial systems is leading to the blurring of boundaries between Decentralized Finance (DeFi) and Traditional Finance (TradFi).

This transformation indicates not only the assimilation of blockchain technology within current financial frameworks but also a significant restructuring of financial paradigms. The text discusses the increasing significance of blockchain technology in the financial sector. This recognition has prompted a reassessment of established practices and the emergence of new methods and approaches in financial transactions and asset management.

Moreover, the relationship between blockchain technology and real-world finance has the potential to redefine transparency, efficiency, and accessibility within financial systems. As blockchain is increasingly integrated into traditional financial sectors, it may prompt a reconfiguration of operational structures, regulatory frameworks, and market dynamics. This process aims to improve the resilience and efficiency of financial ecosystems, while also promoting inclusivity and equitable access to financial resources.

The emergence of RWAs indicates a significant change in financial systems, as blockchain technology merges with real-world finance. This combination encourages innovation and inclusivity, going beyond traditional boundaries. Blockchain technology is a rapidly developing and expanding field that has the potential to revolutionise financial systems worldwide. It is believed that this will result in increased transparency, efficiency, and accessibility.

References:

1. Real World Assets: The Bridge Between TradFi and DeFi Binance Research (Mac Naggari) Mar 2nd, 2023. URL: <https://research.binance.com/static/pdf/real-world-asset-report.pdf> (access date: 28.04.2024).
2. Real-World Assets (RWAs) Explained. URL: <https://blog.chain.link/real-world-assets-rwas-explained/> (access date: 28.04.2024).
3. Real world assets tvl ranking. URL: <https://defillama.com/protocols/RWA> (access date: 28.04.2024).

Міщенко Володимир Іванович

*д.е.н., завідувач сектору цифрової економіки
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»
м. Київ, Україна*

Науменкова Світлана Валентинівна

*д.е.н., професор кафедри фінансів
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

ЦИФРОВЕ УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКИМИ РИЗИКАМИ ЯК ЕЛЕМЕНТ РОЗВИТКУ КОНЦЕПЦІЇ МЕТАВСЕСВІТУ

Тези присвячено дослідженню питань формування цифрових систем управління банківськими ризиками. Визначено головні завдання цифровізації управління ризиками, обґрунтовано функціональну та організаційну структуру цифрової системи, охарактеризовано особливості цифрового управління кредитними, операційними та комплаєнс-ризиками, а також процесами стрес-тестування.

Ключові слова: *банківська платформа, цифровізація, системи управління ризиками, метавсесвіт.*

Перспективи розвитку банківської справи полягають у формуванні великих цифрових банківських платформ – нової інноваційної стратегії організації банківського бізнесу, використання якої сприятиме реалізації концепції метавсесвіту у фінансово-кредитній сфері. Особливістю такого підходу є створення цифрових функціональних модулів організації операційної діяльності та управління на основі поєднання великих масивів даних, технічних, технологічних та організаційних рішень у єдину інформаційно-комунікаційну систему, що формує локальні цифрові функціональні ланцюги, які забезпечують виконання операцій, обслуговування клієнтів та управління банком загалом у режимі реального часу [1, с. 129].

Сучасні банки вже давно і активно використовують цифрові технології, які стали важливою складовою їхніх стратегій, у різних сферах діяльності. Останнім часом розпочався процес цифровізації управління ризиками, який дозволяє досягти суттєвих поліпшень, а в перспективі функції управління ризиками будуть технічно, технологічно та організаційно інтегровані у механізми функціонування банківської платформи та її окремих складових [2, с. 19].

Головні завдання цифровізації управління ризиками в банках полягають у формуванні ефективного та контрольованого середовища для забезпечення повної автоматизації процесів виявлення, визначення джерел походження та оцінки

ризиків, забезпечення їх ефективного цифрового моніторингу та контролю, надання своєчасних і виважених рекомендацій щодо уникнення та управління, підтримки автоматизованого прийняття рішень, а також дотримання нормативних вимог регулятора щодо вимірювання ризиків, їх агрегування та звітності з метою посилення керованості та стійкості банку до внутрішніх і зовнішніх загроз і викликів [3, с. 24; 4, с. 47].

Цифровізація управління ризиками дозволяє суттєво покращити та скоротити тривалість процесу «знай свого клієнта», прискорити затвердження рішень, знизити витрати, збільшити доходи, підвищити ефективність управління та оперативність прийняття рішень за рахунок вищого рівня прозорості, поліпшення звітності, а також забезпечення вищої якості даних.

З метою формування цифрових систем управління ризиками банки повинні створити консолідовану ІТ-архітектуру, забезпечити ефективне управління даними, а також сформуванати гнучку організаційну структуру, яка б відповідала характеру і складності ризиків та забезпечувала своєчасне і адекватне реагування на зміну технологічного і нормативного середовища. На початковому етапі головну увагу банки приділяють кредитному та операційному ризикам, комплаєнс-ризикам, а також цифровізації процесів стрес-тестування.

На думку багатьох науковців і практиків, цифровізація управління кредитними ризиками завдяки збору значних обсягів і швидкому та якісному аналізу даних, а також стандартизації вхідних і вихідних даних спрощує кредитний андеррайтинг та забезпечує автоматизоване прийняття виважених кредитних рішень [5, с. 207]. Цифровізація управління кредитними ризиками ґрунтується на використанні розширеної аналітики, машинного навчання та інструментів інтелектуального аналізу процесів і задач, які дозволяють суттєво підвищити якість моделей кредитного ризику, поліпшити оцінку дефолту та моніторинг портфеля ризиків, що дозволяє приймати рішення в режимі реального часу та посилює загальні можливості управління ризиками. Крім того, цифровізація управління ризиками дозволяє банкам при видачі кредитів використовувати динамічне ціноутворення, яке враховує ступінь потенційного ризику та забезпечує жорстке дотримання кредитних лімітів.

Організація процесу цифрового управління операційними ризиками через значну кількість потенційних факторів потребує більшої технічної підготовки та часу, але його результати завдяки цифровізації робочих процесів, розпізнаванню оптичних символів, природньої мови тощо повністю себе виправдовують, оскільки забезпечують повний контроль за діяльністю технічних і технологічних систем, операцій і співробітників у режимі реального часу. Використання сучасних цифрових інструментів, зокрема розширеної аналітики та штучного інтелекту, дозволяє ефективно протидіяти відмиванню грошей та фінансуванню тероризму шляхом автоматизації процесів розслідування порушень, генерування попереджень, винесення рішень та подання звітів контролюючим органам.

Процеси цифровізації управління ризиками на основі реалізації комплексного підходу та постійного моніторингу дозволяють забезпечити швидке та ефективно проведення стрес-тестування та аналізу чутливості окремих напрямів діяльності до потенційних ризиків, а також визначити фактори впливу на достатність банківського капіталу та скоригувати його обсяги. Крім того, реалізація такого підходу дозволяє оптимізувати розподіл і використання ресурсів залежно від важливості та ступеня впливу ризику на результати банківської діяльності.

Формування системи цифрового управління ризиками розпочинається з визначення головних завдань і пріоритетів її використання з урахуванням важливості окремих ризиків та апетиту до них, технологічних і технічних можливостей банку, рівня цифровізації виконання окремих операцій чи надання послуг, строків реалізації кожного напрямку, готовності персоналу, необхідних інвестицій та інших ресурсів. З метою спрощення процесу створення цифрової системи управління ризиками та забезпечення її гнучкості, вона може складатися із окремих модулів, наприклад, для кожного виду ризику, операції чи напрямку діяльності, функціональні можливості яких ретельно тестуються та запускаються дискретно, а потім об'єднуються в єдиний механізм і узгоджуються з регулятором, що суттєво посилює їх потенціал у прийнятті виважених рішень щодо управління ризиками.

Підбиваючи підсумки зазначимо, що формування цифрових систем управління ризиками в банках і забезпечення їх ефективного функціонування потребує розроблення та реалізації виваженої стратегії та політики. Вирішення цих завдань передбачає проведення системних цифрових трансформацій, що ґрунтуються на використанні нових ІТ-архітектур та архітектур даних, розширеної аналітики, машинного навчання, штучного інтелекту, хмарних і квантових обчислень та інших інформаційно-комунікаційних технологій, які дозволяють об'єднати окремі процеси управління ризиками і прийняття рішень у єдину систему. Реалізація таких підходів сприятиме прискоренню процесу перетворення банків у сучасні цифрові платформи, які зможуть ефективно функціонувати у системі метавсесвіту.

Подальше дослідження питань цифровізації управління банківськими ризиками потребує вивчення можливостей вдосконалення управління даними, використання генеративного штучного інтелекту та забезпечення надійного управління кіберризиками з метою захисту активів банків та їхніх клієнтів.

Список використаних джерел:

1. Міщенко В. І. Формування цифрових банківських платформ. *Економіка, фінанси, банківська справа та освіта: актуальні питання розвитку, досягнення та інновації*. Одеса-Острава: ОНЕУ-ЄПР, 2023. С. 129–132. URL:

<https://www.inter-nauka.com/uploads/public/16813962172972.pdf> (дата звернення: 28.05.2024).

2. Лютий І. О., Міщенко С. В. Вплив фінансового сектору на функціонування економічної системи. *Фінанси України*. 2007. № 3. С. 14–28.

3. Науменкова С. В. Основні тенденції розміщення грошової маси та їх вплив на формування грошово-кредитної політики. *Вісник Національного банку України*. 2006. № 1. С. 19–26.

4. Mishchenko S., Naumenkova S., Mishchenko V., Ivanov V., Lysenko R. Growing discoordination between monetary and fiscal policies in Ukraine. *Banks and Bank Systems*. 2019. Vol. 14. Is. 2. P. 40–49. DOI: [https://doi.org/10.21511/bbs.14\(2\).2019.04](https://doi.org/10.21511/bbs.14(2).2019.04)

5. Дзюблюк О. В. та ін. Теорія і практика грошового обігу та банківської справи в умовах глобальної фінансової нестабільності: монографія / за ред. О. В. Дзюблюка. Тернопіль : ФОП Осадца Ю.В., 2017. 298 с.

ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА РОЗВИТОК КРЕДИТУВАННЯ

У тезах розглядається сучасні тенденції розвитку кредитування, які ґрунтуються на застосуванні інноваційних технологій. Розглядаються нові підходи щодо організації кредитування з використанням можливостей штучного інтелекту.

Ключові слова: банк, кредитування, штучний інтелект/

В умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій сервіс фінансових компаній, у тому числі банків, постійно удосконалюється, наближаючись до потреб клієнтів. Серед клієнтів фінансово-кредитних установ зростає запит на прості та швидкі рішення щодо задоволення їх потреб у фінансових послугах, у тому числі й кредитуванні.

Удосконалення відбувається у двох напрямках: продуктовому та технологічному. Перший напрямок передбачає використання інноваційних рішень задля розробки нових продуктів та послуг. Наприклад, використання технології «вбудованого кредитування». Вбудоване кредитування (Embedded Lending EL) передбачає надання позик через нефінансові платформи, такі як роздрібна торгівля, електронна комерція або туристичні послуги. Такий підхід дозволяє клієнтам отримати доступ до фінансування саме тоді, коли це необхідно, в обхід традиційних фінансових установ. Переваги поширюються як на споживачів, так і на постачальників. Для клієнтів це означає підвищене задоволення та швидкий доступ до коштів. Одночасно постачальники можуть визначати нові джерела доходу, зміцнювати відносини з клієнтами та підвищувати лояльність. Наприклад, користувачі одного з найбільших у Бельгії сайтів пошуку нерухомості можуть симулювати позику на будинок своєї мрії та негайно взяти її в бельгійській фінансовій установі [1].

Інший напрямок передбачає удосконалення технології здійснення операцій. Поява таких рішень штучного інтелекту як ChatGPT, GenAI стали кардинальними факторами в різних галузях, і кредитування не є винятком. Основна діяльність у сфері кредитування включає оцінку кредитоспроможності позичальників, надання кредиту та управління ризиками повернення та невиконання зобов'язань. Використання штучного інтелекту для оцінки ризиків допомагає проаналізувати великі обсяги даних, щоб передбачити ймовірність погашення. Це сприяє більш

обґрунтованому прийняттю рішень щодо кредитування, зменшенню ризику дефолту та підвищенню ефективності процесів кредитування.

Штучний інтелект може допомогти покращити взаємодію з клієнтами, оцінивши минулі витрати позичальника та його кредитну історію, щоб надати індивідуальні пропозиції, які найкраще відповідають особистим потребам клієнта, наприклад, за допомогою цифрових помічників. Клієнти вимагають безперебійного, наскрізного, постійного досвіду кредитування, який забезпечує швидке прийняття рішень і негайну доступність коштів. Використання штучного інтелекту може підвищити задоволеність і утримання клієнтів, а також залучити нових клієнтів і сегменти, наприклад, завчасно визначаючи можливості перехресних, найбільш ефективних продажів серед клієнтів.

У більш широкому розумінні системи штучного інтелекту відіграють вирішальну роль у підтримці інновацій та сприянні інклюзії шляхом впровадження нових та альтернативних продуктів і каналів кредитування. Можливість штучного інтелекту краще ідентифікувати ризики дозволяє розвиватись таким видам кредитування як однорангове кредитування, краудфандинг і миттєве кредитування [2]. Отже доступність кредитів для населення зростає, особливо для тих категорій, які не відповідають вимогам банків. У підсумку це сприяє фінансовій грамотності населення, покращенню фінансових можливостей клієнтів та розширенню їх можливостей отримання коштів у більш ширшого кола кредиторів, у тому числі й банків.

Щоб банки могли повною мірою використати переваги штучного інтелекту під час кредитування, їм потрібні гнучкі, відкриті рішення в режимі реального часу та легко інтегровані, які спрощують використання зовнішніх джерел даних для оптимізації діяльності фронт-офісу, середнього та бек-офісу. Банки повинні вивчити різні налаштування, такі як мультимарна інфраструктура, і дозволити масштабування для максимальних можливостей експериментів, а також покращити свої активи даних.

Системи штучного інтелекту можна використовувати для моніторингу та виявлення шахрайства, а також для дотримання нормативних та етичних вимог. Це може підвищити безпеку та надійність кредитування, одночасно мінімізуючи юридичні та репутаційні ризики.

Важливо використовувати системи штучного інтелекту, які не тільки точні, але й зрозумілі кінцевому користувачеві та здатні запобігти упередженню та дискримінації під час прийняття кредитних рішень. Такий підхід забезпечує підзвітність і відповідальність постачальників і користувачів. Для захисту прав та інтересів клієнтів, співробітників і суспільства вкрай важливо підтримувати чесні та етичні системи штучного інтелекту. Підтримка гнучкості є важливою для навігації в середовищі, що швидко змінюється, і використання можливостей, усуваючи загрози, створені технологією штучного інтелекту.

Список використаних джерел:

1. How embedded finance and AI impact the lending sector. URL: https://www.ey.com/en_be/financial-services/how-embedded-finance-and-ai-impact-the-lending-sector (access date: 28.04.2024).
2. Shevlin Ron. How to be (come) A Great partner bank in the BaaS space. URL: <https://www.forbes.com/sites/ronshevlin/2024/03/11/how-to-become-a-great-partner-bank-in-the-baas-space/?sh=4f35fe3e2c1d> (access date: 28.04.2024).

Няньчук Наталя Юріївна
к.е.н., доцент кафедри банківської справи
М'ясніков Ернест Артурович
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
факультету фінансів та банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна

ЦИФРОВІЗАЦІЯ БАНКІВСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У тезах розглядається особливості надання банками цифрових послуг суб'єктам зовнішньо-економічної діяльності. Тенденції розвитку банківських інновацій для забезпечення потреб клієнтів при здійсненні експортно-імпортних операцій.

Ключові слова: банк, зовнішньоекономічна діяльність, цифровізація.

Цифровізація останні роки стає головним напрямом розвитку суспільного життя. Банки займають активну позицію у цифровізації своїх послуг. На сьогодні цифровізація обслуговування є не унікальністю, а необхідністю, створюючи умови для швидкого та якісного надання послуг у зручний для клієнтів спосіб. Цифрові компетенції банків як надавачів послуг мають відповідати запитам клієнтів, вимоги яких до цифрових послуг лише зростають.

Так, одним із основних принципів міжнародної торгівлі, узгоджених країнами Великої Сімки (G7), і положень Угоди про спрощення торгівлі (Trade Facilitation Agreement) 2017 р. є цифровізація торговельних систем. Сучасна міжнародна торгівля пов'язана з обміном значними обсягами даних між державними органами і суб'єктами господарювання, між суб'єктами господарювання й іншими учасниками щодо оформлення документів і сертифікатів у випадку здійснення імпорту, експорту і транзиту (наприклад, даними з різних документів, таких як митні декларації, коносаменти, акредитиви і сертифікати походження) й інших операцій [1].

Рівень сучасних інформаційних технологій зумовив розвиток засобів дистанційного обслуговування користувачів банківських послуг, а також необхідність створення та модернізації системи дистанційної ідентифікації. Серед сучасних засобів ідентифікації можна виокремити MobileID, IDCard, BankID, SkypeID, BioID, реєстри тощо [2]. Розвиток цифрових технологій дозволяє покращувати процеси, які супроводжують здійснення зовнішньоекономічної діяльності. Так, було впроваджено такий інструмент, як митні картки. Схема руху грошових коштів у рамках міжбанківської системи електронного розрахунку

митних платежів із використанням пластикових карток та мобільних додатків є досить ефективною з погляду митної логістики. Розробка та впровадження митних карт дасть змогу провести оплату митних платежів на митному пості у безготівковій формі та блокуватиме інші платежі, що не стосуються сплати митних рахунків. Таким чином митна карта буде прив'язана до банку-емітенту, а балансові кошти не будуть використовуватися не за призначенням. Розрахунки відбуваються швидко і з додержанням основного принципу цільового використання коштів.

У світовій практиці операцій з акредитивами стає поширеною практика використання, так званих смарт-контрактів. Смарт-контракти – це самовиконувані контракти з умовами угоди, записаними безпосередньо в код. Вони працюють у мережах блокчейну, гарантуючи автоматичне виконання транзакцій після виконання попередньо визначених умов. Смарт-контракти пропонують трансформаційне рішення шляхом автоматизації видачі та виконання акредитивів, забезпечення дотримання договірних умов і сприяння миттєвим розрахункам [3].

Ринок потребує чітких правил, щоб просунутися у впровадженні цифрових документів у повсякденній діяльності. У цьому сенсі Міжнародна торгова палата, інституційний представник 45 мільйонів компаній у понад 100 країнах, вирішила вирішити дві основні проблеми цифрового бізнесу: стандартизацію та юридичну підтримку. Що стосується першого, то в Сінгапурі було створено ICC Digital Trade Standards Initiative – DSI для вирішення питань, пов'язаних зі стандартами та сумісністю платформ і відносинами з фінтех. Що стосується юридичної підтримки, створено дорожню карту, щоб заохотити уряди прийняти спеціальні закони для цифрового бізнесу, особливо щодо правостановлюючих документів (коносамент, сертифіката імпорту/експорту та векселя) [4].

На завершення зазначимо, що цифровізація створює можливості в середньо- та довгостроковій перспективі, використовуючи переваги цифрових технологій і оцифрованих даних для трансформації бізнес-моделей, змінюючи спосіб взаємодії клієнтів і банків і отримання нових цифрових доходів.

Список використаних джерел:

1. Камишанський. Правові аспекти цифровізації міжнародної торгівлі шляхом упровадження технології блокчейн (досвід для України). Економіка та право. 2022, No 4. URL: <https://economiclaw.kiev.ua/index.php/economiclaw/article/view/1098/1057> (дата звернення: 28.04.2024).
2. Остапенко В.М. Bank-ID та Е-митниця як перспектива цифровізації економіки України. Сучасні гроші, банківські послуги та фінансові інновації в цифровій економіці: матеріали наук.-практ. інтерн. конф. студ. аспір. і молод. Вчених. Дніпро: Середняк Т. К., 2021, 519 с. URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/4bac_finan/innovatsiyi-na-rynku-finansovykh-posluh.pdf#page=229 (дата звернення: 28.04.2024).

3. Vernidub Slava. How are Smart contracts transforming the letter of credit industry. URL: <https://www.linkedin.com/pulse/current-state-digital-transformation-smart-contracts-vernidub-cdcs-2sjwe/> (access date: 28.04.2024).
4. Digitizing global trade finance, a progressive and necessary progress. URL: <https://www.bbva.com/en/innovation/digitizing-global-trade-finance-a-progressive-and-necessary-process/> (access date: 28.04.2024).

Пантелєєва Наталія Миколаївна
д.е.н., к.т.н., провідний науковий співробітник
Державного науково-дослідного інституту випробувань
і сертифікації озброєння та військової техніки
м. Черкаси, Україна

ЦИФРОВА ВАЛЮТА ЦЕНТРАЛЬНИХ БАНКІВ ЯК РАДИКАЛЬНА ФІНАНСОВА ІННОВАЦІЯ

Тези присвячено цифровим активам і цифровій валюті центральних банків. Розглянуто типізацію та особливості моделей цифровій валюті центральних банків для роздрібних і оптових платежів, охарактеризовано можливості криптодружніх банків та інших провайдерів. Розкрито ключові аспекти радикальності цифрової валюти центральних банків.

Ключові слова: фінансова інновація, цифрові активи, криптовалюта, цифрові валюти центральних банків.

Надзвичайно величезний, ще практично не врегульований ресурс цифрових активів викликав масштабну інноваційну хвилю, означивши можливість існування альтернативної системи децентралізованих фінансів (DeFi) та необхідність інноваційного реагування на нові ризики з боку традиційної банківської системи.

Поява цифрових активів і стрімке поширення їх різновидів активізували питання системних наукових досліджень, постійного моніторингу та адаптивного регулювання:

1. Надання легітимності цифровим активам, визначення їх економічної та правової сутності.
2. Спостереження за становленням ринку криптовалюти, формуванням його інфраструктури, розвитком взаємовідносин між його учасниками.
3. Розширення сталої інституційної інфраструктури інвестиційного ринку в частині індивідуальних та інституційних інвесторів у цифрові активи, фінансових посередників, які дружні до цифрових активів.
4. Трансформаційні зміни в традиційній банківській системі через необхідність прийняття факту незворотності існування та використання цифрових активів.

Цифрові активи інтегрують у собі економічну, правову та технологічну сутність, відповідно до чого їх множину вже можна типізувати на дві форми – фінансову і нефінансову, де перші за призначенням поділяється на криптовалюту, стейблкоїни та токени, що включають цінні папери та їх похідні [1, с.27; 2, с.68], а другі – не включають фінансові інструменти, не виконують фінансових функцій

(криптографічні засоби, цифрові ідентифікатори, цифрові права на власність, цифрові колекції, електронні документи).

Ризики втрати монополії на грошовому ринку та загроза порушення фінансової стабільності змусили центральні банки (ЦБ), майже 80%, розпочати дослідження та регулятивне пілотування цифрових валют центральних банків (central bank digital currency, CBDC) з метою вивчення технічних, економічних та соціальних аспектів перед широкомасштабним запуском. CBDC є електронними зобов'язаннями ЦБ (цифрові гроші), які номіновані в національній валюті для здійснення платежів і розрахунків у роздрібних і оптових транзакціях, а також для заощаджень [3]. Значного прогресу досягли Китай (цифровий юань, Digital Currency/Electronic Payment) і Швеція (цифрова крона).

Національний банк України виконав пілотний проєкт цифрової гривни в 2018-2019 роках, а в 2022 р. він зареєстрував торговельну марку «е-гривня» та «e-hryvnia» [4]. У «Стратегії розвитку фінтеха до 2025 року» випуск е-гривни передбачається до кінця 2024 року.

Сьогодні ЦБ вже напрацьовано декілька моделей впровадження CBDC залежно від конкретних цілей, технічних можливостей та регуляторного середовища. Так, відповідно до цілей, складу інститутів-учасників і видів платежів відрізняють емісійно-розрахункові моделі CBDC для роздрібних (R-CBDC) та оптових платежів (W-CBDC).

Зокрема, перша група R-CBDC моделей, які призначені для використання роздрібними споживачами, мають такі основні особливості: доступність для кожної фізичної особи використовувати CBDC для проведення платежів, здійснення транзакцій та її зберігання; забезпечення високого рівня безпеки та захисту особистих даних кінцевих користувачів (шифрування, цифровий підпис тощо); використання сучасних технологічних рішень для підтримки вимог ефективності, масштабованості та конфіденційності; інтегрованість з платіжними системами і цифровими рішеннями для обміну і використання цифрової валюти (ЦВ); адаптивність регуляторної політики для підтримки поширення обігу ЦВ, але, водночас, попередження ризиків і нівелювання негативних впливів у рамках боротьби з відмиванням «брудних» коштів і фінансування тероризму. Моделі R-CBDC: централізована – подібна до існуючої системи готівкових грошей, але з ЦВ; децентралізована (однорангова) – усувається участь будь яких фінансових посередників при здійсненні розрахунків; гібридна – ЦБ випускає ЦВ, а обробку платежів здійснює CBDC-провайдери (фінансові посередники та провайдери платіжних послуг) [5]. Ці моделі можуть комбінуватися або використовуватися в різних контекстах в залежності від конкретних умов та цілей ЦБ.

На попередження зменшення ролі банків, як фінансових посередників, банки вже сьогодні розвивають статус криптодружніх, коли поряд з повним спектром банківських послуг пропонують створення криптогаманців, криптовалютних розрахункових карток у рамках угод з міжнародними платіжними системами Visa,

Mastercard, інституційне та роздрібне зберігання ЦА, комплексний набір банківських рішень адаптованих для ринку криптовалют. Поряд з цим спостерігаємо появу спеціалізованих криптобанків, наприклад у 2023 році в Топ-5 увійшли: Revolut (Великобританія, фінтех-компанія, пропонує застосунок цифрового банкінгу та дебетову картку з підтримкою декількох валют і криптовалюти, 15 млн клієнтів), BankProv (США, банк, пропонує поточні рахунки для криптовалютного бізнесу і депозитні рахунки для фізичних осіб), Wirex (Великобританія, фінтех-компанія, пропонує банківську криптовалютну платформу та дебетову картку, 4 млн клієнтів), Juno (США, необанк, пропонує банківський пакет і крипторгівлю), Coinbase (США, криптобіржа, дозволяє купувати, продавати та зберігати більше 200 криптовалют, 73 млн клієнтів) [6].

Модель CBDC для оптових платежів (W-CBDC) потенційно доцільна для трансформації традиційних механізмів транскордонних і міждержавних розрахунків, які оперують значним обсягом транзакцій між фінансовими установами та учасниками глобальних фінансових систем, вимагають високої швидкості та ефективності. W-CBDC може використовуватися для покриття потреби в ліквідності та управління ризиками. Проте, така модель потребує спеціальних регулятивних і наглядових механізмів для забезпечення стабільності та ефективності фінансової системи.

Отже, радикальність CBDC, як фінансової інновації, полягає в декількох ключових аспектах: 1) інтеграція і системний синергізм використання проривних сучасних технологій для забезпечення безпеки, прозорості та ефективності її використання; 2) зміна парадигми традиційної моделі централізованої емісії грошей; 3) стимулювання інновацій у фінансовому секторі за рахунок розвитку нових фінансових послуг і продуктів, які використовують CBDC; 4) зміна фінансової інфраструктури, зокрема системи платежів і розрахунків, що може мати значний вплив на економіку; 5) потенційне зміцнення ролі центральних банків щодо збереження їх контролю над грошовою політикою та фінансовою стабільністю, навіть у світі зростаючої популярності приватних цифрових активів.

Список використаних джерел:

1. Пантелєєва Н. Нові форми грошей в умовах формування інформаційного суспільства. *Вісник Національного банку України*. 2015. №5. С. 25-31.
2. Пантелєєва Н.М. Рогова Н.В. Криптоактиви: проблеми типізації та регулювання. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/8a75a8ed-5bac-4fa4-b28d-57b291727a25/content> (дата звернення: 01.04.2024)
3. Retail CBDCs: The Next Payments Frontier. (2019) IBM Blockchain World Wire, Official Monetary and Financial Institutions Forum (OMFIF). P. 2.
4. Про е-гривню – цифрові гроші Національного банку. URL: <https://bank.gov.ua/ua/payments/e-hryvnia> (дата звернення: 01.04.2024)

5. Aurum: a two-tier retail CBDC system. URL: <https://www.bis.org/about/bisih/topics/cbdc/rcbdc.htm> (access date 01.04.2024)
6. Top 5 Crypto-Friendly Banks for Investors. URL: <https://www.blockchain24.com/articles/top-5-kripto-druzhestvennyh-bankov-dlya-investorov> (access date: 01.04.2024)

Посмітна Марина Василівна
здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
кафедри банківської справи
Жердецька Лілія Вікторівна
д.е.н., завідувачка кафедри банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна

МІЖНАРОДНІ РЕЗЕРВИ ЯК ОДНА З ВИЗНАЧАЛЬНИХ УМОВ РЕАЛІЗАЦІЇ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Тези присвячено окресленню ролі міжнародних резервів України в процесі реалізації монетарної політики центрального банку під час воєнного стану в країні. Продемонстровано зв'язок між величиною міжнародних резервів та рівнем інфляції, а також важливість існування пластичності монетарної політики в період розгортання кризи.

Ключові слова: міжнародні резерви, центральний банк, валютні інтервенції, рівень інфляції, монетарна політика.

Повномасштабне вторгнення РФ в Україну стало початком нової банківської кризи, а також етапом, коли центральний банк почав використовувати нові антикризові практики. Для уникнення паніки та недопущення значного відтоку валюти з країни, Національний банк України вже 24 лютого 2022 року оприлюднив Постанову № 18 від 24.02.2022р, яка регламентувала окрім іншого діяльність на валютному ринку України. Зокрема в Постанові було окреслено наступне:

- призупинити роботу валютного ринку України, крім операцій з продажу іноземної валюти клієнтам;
- зафіксувати офіційний курс на 24 лютого 2022 року (на рівні 29.25 грн за дол США);
- заборонити видачу готівкових коштів з рахунків клієнтів в іноземній валюті, окрім підприємств та установ, що забезпечують виконання мобілізаційних планів (завдань), Уряду та окремих дозволів Національного банку;
- увести мораторій на здійснення транскордонних валютних платежів (крім підприємств та установ, що забезпечують виконання мобілізаційних планів (завдань) та Уряду, окремих дозволів НБУ) [1].

З початком повномасштабної війни та змін, що почали відбуватися в економіці та у тому числі в банківській системі, стала очевидною неможливість проведення монетарної політики в режимі інфляційного таргетування з плаваючим

валютним курсом. Було окреслено ряд рішень, де серед іншого було вирішено, що НБУ може тимчасово не використовувати облікову ставку як основний інструмент. Фіксований обмінний курс став умовним якорем для очікувань учасників ринку та антиінфляційним інструментом. Саме тому, валютні інтервенції стали основним монетарною інструментом під час воєнного стану в Україні.

З самого початку введення фіксованого валютного курсу, НБУ зазначав про тимчасовість даного рішення. І вже у липні 2022 року обмінний курс було скориговано на 25% до 36,57 дол США з огляду на певні макроекономічні умови, які дали змогу нівелювати накопичені дисбаланси [2].

Саме з початком повномасштабного вторгнення РФ в Україну та використанні валютних інтервенцій НБУ, ще більшого значення набувають формування та якісне наповнення міжнародних резервів. Так, станом на 1 лютого 2022 року їх розмір складав 29,087 млрд дол США [2]. Саме міжнародні резерви є ресурсом для проведення валютних інтервенцій щодо збереження курсової стійкості та борговим виплатам країни в іноземній валюті. Протягом воєнного стану основним джерелом надходження ресурсів є грантові кошти та допомога від міжнародних партнерів, кошти від розміщення валютних облігацій внутрішньої державної позики, кредити та інше.

Завдяки постійній роботі центрального банку у напрямку стабілізації обмінного курсу, є можливість для бізнесу та міжнародних партнерів орієнтуватися на обмінний курс як на ключовий елемент української економіки на даний момент.

На жаль, аналогічного світового досвіду в банківській системі майже немає, тому в деяких своїх рішеннях центральний банк спирався на свої ж практики 2014 року, коли почалися воєнні дії на сході країни та окупація певних українських територій. Під час розгортання кризи 2014-2016 років міжнародні резерви України були катастрофічно малими. Саме тому була відсутня можливість проведення регулярних та дієвих валютних інтервенцій. У той час девальвація національної валюти досягала своїх пікових значень.

Маючи певний практичний досвід після тієї банківської кризи, НБУ вже в лютому 2022 року зробив динамічні зміни в своїй монетарній політиці, які в принципі і дозволили підтримувати діяльність банківського сектору, а також протистояти структурним дисбалансам національної економіки впродовж двох років повномасштабної війни.

На рис. 1 зображено динаміку рівня міжнародних резервів та рівня інфляції в Україні протягом 2022 – 2024 років. Помічаємо обернений зв'язок між цими показниками, що є закономірним при першочерговому використанні валютного каналу монетарної трансмісії.

Наявність достатньої кількості міжнародних резервів (станом на 1 березня 2024 рік їх рівень складав 37,1 млрд дол США) стала поштовхом для подальших

змін на валютному ринку, а саме перехід до режиму керованої гнучкості обмінного курсу та поступового пом'якшення валютних обмежень у жовтні 2023 року [3].

Рис.1. Динаміка рівня міжнародних резервів та рівня інфляції в 2022 – 2024рр

Джерело: складено автором за даними офіційного сайт НБУ

Передбачається, що саме цей режим дозволить краще адаптуватися українській економіці та валютному ринку до різноманітних зовнішніх та внутрішніх шоків. У подальшому планується рух в напрямку повернення до використання інфляційного таргетування з плаваючим обмінним курсом, що є основою для довготривалої цінової та фінансової стабільності, а також економічного зростання країни.

Підсумовуючи, варто зауважити, що цінова стабільність є та буде залишатися пріоритетом для монетарної політики НБУ, а наявність достатньої кількості міжнародних валютних резервів є ключовим для можливості протистояти як зовнішнім, так і внутрішнім шокам. Доведено, що під час розгортання кризи саме швидка зміна основного інструменту монетарної політики може забезпечити більш дієве впровадження антикризових заходів. Успіх валютних інтервенцій НБУ залежить від розміру та достатності міжнародних резервів. У цьому випадку, ключовим стає докризова підготовка чи допомога міжнародних партнерів, а також використання макропруденційної політики центрального банку. Адже саме ефективна комбінація інструментів та заходів монетарної політики з макропруденційною, збільшують ймовірність реалізації позитивних сценаріїв для національної банківської системи.

Список використаних джерел:

1. Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану : Постанова НБУ № 18 від 24.02.2022р.. URL: <http://surl.li/bpbfa> (дата звернення: 26.03.2024 р).

2. Міжнародні резерви. *Національний банк України*. URL: <http://surl.li/rygha> (дата звернення: 26.03.2024 р).
3. Стратегію пом'якшення валютних обмежень, переходу до більшої гнучкості обмінного курсу та повернення до інфляційного таргетування. URL: <http://surl.li/ryggn> (дата звернення: 26.03.2024 р).

Примостка Людмила Олександрівна
д.е.н., завідувачка кафедри банківської справи та страхування
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна

РИЗИКИ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Визначено особливості прояву ризиків банківської діяльності на початку повномасштабного вторгнення. Акцентовано на заходах, застосованих для недопущення переростання критичних ризиків в катастрофічні. Встановлено, що масового відтоку депозитів з банків вдалося уникнути і обсяг банківських депозитів постійно зростає. Кредитний ризик в умовах воєнного стану суттєво зріс, а обсяг непрацюючих кредитів становить майже половину сукупного портфеля. Тому основну увагу варто зосередити на управлінні кредитним ризиком.

Ключові слова: *банківські ризики, депозити, корпоративний кредитний ризик, системний макроекономічний ризик*

Повномасштабна агресія проти України кардинально змінила хід подій, що матиме довготривалі наслідки як для суспільства, так й для кожного громадянина. Військові дії в країні неминуче супроводжуються не лише прямими втратами та стрімким зростанням ризиків, а й економічним спадом, який тягне за собою зниження загального рівня доходів населення та корпорацій. Всі ці проблеми посилюються підвищенням рівня інфляції, зростанням волатильності валютного курсу. В цій надскладній ситуації, як показали події 2022 року, фінансово-банківська система України змогли протистояти викликам війни та не допустити переростання критичних фінансових ризиків у катастрофічні.

Безпекові загрози, пов'язані з довгостроковою війною, формують ключовий системний ризик для економіки та фінансового сектору [1]. Банківській системі вдалося протистояти критичному рівню ризиків на початку повномасштабного вторгнення завдяки накопиченню запасу міцності, зокрема ліквідних коштів, заходам з реформування фінансового сектора, яке відбулося в попередні роки, адекватній реакції Національного банку України на критичну ситуацію. Банки виявилися операційно стійкими, майже безперерійно надавали послуги у тих регіонах, де це було безпечно працівників та клієнтів. Із середини червня 2022 року працювало вже близько 85% банківських відділень країни. Одним з важливих факторів збереження фінансової стійкості в цей період стала культура використання в Україні онлайн-банкінгу, який отримав потужний розвиток під час

пандемії COVID 19. Дистанційний банкінг надавав клієнтам можливість управляти своїми коштами, створював у них відчуття захищеності та доступності власних заощаджень.

В цей кризовий період вдалося практично уникнути зростання ризику відтоку депозитів з банків. Вкрай важливим й оперативним було прийняття Закону України про 100% гарантію банківських вкладів фізичних осіб, що Це дозволило зберегти довіру до банківської системи. Для банків НБУ надав практично необмежений доступ до бланкового кредитування для підтримки ліквідності та запровадив необхідні обмеження на валютному ринку. Такі заходи дозволили уникнути паніки на ринку та значного відтоку депозитів з банків. В результаті спільні дії регулятора, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, банків, інших фінансових установ дозволили зберегти довіру до банківської системи під час війни, про що свідчить обсяги гривневих коштів на рахунках клієнтів, насамперед населення, які зростали вже в перші тижні після початку війни. Така тенденція виявилася досить стійкою і триває й у 2024 році, і приплив коштів до банків триває.

Якщо макроекономічні ризики, зокрема такі як ризик неконтрольованого зростання інфляції, валютний ризик, вдалося тримати під контролем, то з початком активних військових дій кредитний ризик значно зріс, а очікування банків щодо якості своїх кредитних портфелів погіршилися. Так, на початку 2022 року банки мали досить якісний та добре диверсифікований кредитний портфель. Завдяки тому, що вітчизняні банки тримали додатковий капітал під незабезпечені споживчі кредити, вдалося покрити значну частину збитків за роздрібним кредитним портфелем, які виникли у 2022 році через військові дії та нестабільність. Це дозволило банкам з початком війни уникнути значних збитків за такими кредитами.

Щодо корпоративного кредитного портфеля, то через руйнування та припинення діяльності багатьох великих підприємств, а також неможливість відновлення роботи багатьох компаній із-за проблем з логістикою, втрати ринків постачання та збуту відбулося значне зростання очікуваних кредитних збитків саме у корпоративному секторі. Так, на початку 2022 року кредитний ризик корпоративного сектору НБУ оцінювався в 3 бали і він був нижчим за ризик домогосподарств, який оцінювався в 4 бали, однак вже в червні 2022 року ризик корпоративного кредитного портфеля зріс до 8 балів проти 6 балів ризику домогосподарств [2]. І якщо кредитний портфель банків за 2022 рік скоротився на 1,4% до 1134 трлн грн, то при цьому обсяг NPL зріс на 127 млрд або на 25,2%, що в грошовому вимірі склало 432 млрд грн. На початок 2023 року частка NPL зросла до 38% кредитного портфеля. При цього близько 75% непрацюючих кредитів знаходяться в державних банках, в тому числі в Приватбанку – близько 40% [2].

На початку 2024 року частка непрацюючих корпоративних кредитів стабілізувалася на рівні 45%, що майже в півтора рази вище за лютий 2022 року. В

структурі NPL корпоративного портфеля «воєнні» кредити складають 31%, а заборгованість, яка вже була в банках на початок вторгнення - 69%. Оскільки протягом 2023 року кредитний ризик корпоративного сектора знижувався, то у 2024 році кредитний ризик корпорацій та домогосподарств практично зрівнявся і оцінюється в 5 та 4 бали відповідно [2].

Позитивною є тенденція поступового зростання обсягів кредитування. Основним каталізатором поживлення кредитування стала державна програма «Доступні кредити 5-7-9», за якою банки вже надали понад 42 тис кредитів (початок 2024 року), що становить близько 40% корпоративного банківського кредитного портфеля у гривні. Почали зростати обсяги іпотечного кредитування, значною мірою завдяки державній програмі «еОселя». Лідерами надання кредитів за цією програмою є два державні банки Ощадбанк та Приватбанк. Активізація цього сегменту кредитного ринку відбувається, насамперед, завдяки діджиталізації процесу, адже в «Дії» пропозиції банків щодо іпотечного кредитування можна отримати протягом за 3-7 секунд, а супровідні документи приєднуються до заявки автоматично. Це зробило кредитування купівлі житла значно доступнішим.

За оцінками НБУ на початок 2024 року найвищим залишається системний макроекономічний ризик (7 балів), ризики прибутковості та ліквідності банків мінімальні (1-2 бали), валютний ризик та ризик капіталу оцінюються в 3-4 бали. Середнє значення фінансових ризиків за оцінками НБУ становить 4 бали, а отже є помірним [2]. Основна проблема полягає в неможливості контролю ключового системного ризику, яким залишається повномасштабна довготривала війна.

Аналіз ключових ризиків банківської діяльності дає підстави для висновків, що в цілому банківська система зберігає фінансову стійкість і значних загроз щодо втрати банківського капіталу, ліквідності чи волатильності валютних ризиків немає. Враховуючи несприятливі умови, що склалися в Україні на сьогоднішній день, банківським установам найбільше уваги варто приділяти управлінню кредитним портфелем та зважено підходити до оцінки кредитного ризику. Для зменшення негативного впливу його реалізації на стабільність та прибутковість банків, їм необхідно:

- проводити якісну оцінку кредитоспроможності потенційних позичальників;
- постійну оцінку фінансового стану боржників за наданими кредитами, які мають проблеми з обслуговуванням позик;
- завчасно здійснювати реструктуризацію кредитів для сприяння покращенню фінансового стану позичальників та їх платоспроможності;
- підтримувати кредитні портфелі, структуру активів та операції на рівнях, що дають змогу генерувати достатній рівень операційних доходів;
- проводити своєчасне та належне резервування кредитних портфелів відповідно до очікуваних кредитних збитків, а також здійснювати моніторинг вже

сформованих резервів і поповнювати їх у разі погіршення якості наданих позик та зростання кредитного ризику;

– підвищувати операційну ефективність, зокрема за рахунок застосування онлайн-інструментів.

Список використаних джерел:

1. Національний банк України: Звіт про фінансову стабільність. 23 грудня 2022р. 47с. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2022-H2.pdf?v=7 (дата звернення: 27.03.2024).
2. Національний банк України: Звіт про фінансову стабільність. 19 грудня 2023р. 50с. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2023-H2.pdf?v=7 (дата звернення: 27.03.2024).

Рогов Георгій Костянтинович
д.е.н, завідувач кафедри фінансів
Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова
м. Миколаїв, Україна

ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ЗГОРТАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ БАНКІВ У РОСІЇ

Тези присвячено вирішенню проблеми виходу транснаціональних банків з російського фінансового ринку. Визначено та інтерпретовано фактори, які позитивно та негативно впливають на цей процес. Окреслено перспективи його активізації.

Ключові слова: банки, фінансові санкції, вартість активів, вихід з ринку.

З огляду на неоднозначну реакцію міжнародного бізнесу на неспровоковану повномасштабну збройну агресію росії проти України набула актуальності проблема визначення факторів, які впливають на рішення транснаціональних компаній і банків щодо їх подальшого функціонування на ринку країни-агресора. Аналітичні матеріали Єльського університету [1] та Київської школи економіки [2] свідчать, що її розв'язання вимагає врахування галузевої специфіки. З метою виявлення факторів, характерних для банківського сектору, досліджено, з використанням методу дерев класифікації за алгоритмами CHAID і Exhaustive CHAID, базу даних [1], яка містить інформацію щодо змін у діяльності транснаціональних банків на російському фінансовому ринку.

Значення залежної змінної було поставлено у відповідність до трьох стратегій реагування банків на розв'язану війну: скорочення або повне припинення операцій в росії з продажем активів, призупинення інвестицій та продовження діяльності у звичайному режимі. В якості незалежних змінних досліджувались певні економічні показники, рейтингові оцінки та інші індикатори [3]. Математичне моделювання дозволило визначити сукупність ознак транснаціональних банків, які істотно змінили стратегії присутності в рф. Встановлено, що такі стратегічні трансформації притаманні банкам з головними офісами в країнах Великої сімки і Європейського Союзу за умови, що їх російські активи не перевищують мільярда доларів США. Переважна більшість з них скоротила операції на російському фінансовому ринку або вже залишило його. Два банки обмежились призупиненням інвестицій. Варто зазначити, що така відносно сильна реакція на грубе порушення росією міжнародного права в цілому не характерна для транснаціональних банків з інших країн незалежно від розміру їх активів в країні-агресорі.

В контексті інтерпретації результатів дослідження слід звернути увагу на особливості міжнародного банкінгу в сучасних умовах. Передусім, фінансові санкції, запроваджені державами-членами Великої сімки та ЄС, безпосередньо стосуються діяльності банків. Наприклад, Європейський Союз обмежив загальну суму депозитів російських громадян та юридичних осіб, США та Велика Британія запровадили заборону на нові інвестиції в економіку РФ та всі позики на комерційні цілі особам, які перебувають у Росії тощо [4]. Банки відповідають за дотримання фінансових санкцій, у тому числі в діяльності своїх клієнтів, що створює нові ризики, яких слід запобігати. Порушення санкцій має вельми високу ціну. Так, якщо йдеться про санкції США, банк, який їх порушує, може бути позбавлений доступу до системи доларових платежів.

Банки з країн, які не запровадили обмеження на проведення фінансових операцій з резидентами держави-агресора стикаються лише з ризиком запровадження вторинних санкцій у разі обслуговування платежів клієнтів, що мають відношення до російського ВПК і фінансування торгівлі нафтою. Проте, ефект загрози застосування вторинних санкцій став відчутним лише останнім часом у зв'язку з посиленням відповідного моніторингу фінансових установ, зареєстрованих в таких країнах. Так, у поточному році припинив функціонування російській підрозділ *Emirates NBD* (ОАЕ), *Chouzhou Commercial* (КНР) зупинив фінансові операції з Росією та Білоруссю, низка крупних китайських банків відмовились від обслуговування платежів російських клієнтів у юанях, використання карток платіжної системи Мир стало майже неможливим у Вірменії.

Крім більш жорстких обмежень діяльності, банки країн Великої сімки та ЄС мають враховувати тиск їх регуляторів щодо повного виходу з ринку держави-агресора [5]. Не слід применшувати також вплив громадянського суспільства, яке в цих країнах переважно проукраїнськи налаштовано та активно.

З іншого боку, російська влада, стурбована вразливістю своєї фінансової системи, дуже неохоче дозволяє продаж активів банкам з недружніх країн. Важливу роль у прийнятті стратегічного рішення щодо припинення банківських операцій грають і зобов'язання перед великими клієнтами, які ускладнюють процедуру повного виходу транснаціональних банків з ринку та впливають на її тривалість [6]. Отже, реалізація російських активів, за умови їх значного обсягу, зазвичай не лише пов'язана з ризиками істотних фінансових втрат, особливо для транснаціональних банків, що значною мірою залежать від доходів їх дочірніх структур у Росії, але й з вирішенням об'єктивних проблем і подоланням штучно створених бар'єрів. Це використовується окремими транснаціональними банками, зокрема *Raiffeisen Bank International*, *Unicredit Bank JSC* та *OTP Bank Group*, як причина продовження діяльності на ринку РФ.

Проте група банків з найбільшими російськими активами достатньо неоднорідна з точки зору реагування на російську збройну агресію. Наприклад, *Société Générale*, якій свого часу інвестував в акції банків і компаній в Росії 3300

млн доларів, знайшов можливості продажу активів і повністю вийшов з ринку цієї країни, не зважаючи на суттєві збитки від продажу бізнесу. Це доводить, що ані обмеження на продаж активів, ані висока рентабельність дочірніх банків в росії не є об'єктивним виправданням стратегії продовження діяльності на ринку держави-агресора у звичайному режимі. Можливі варіанти продажу бізнесу покупцям, на яких не поширюються зазначені обмеження, або розвантаження портфелів та поступове скорочення банківських операцій [7].

Таким чином, результати дослідження уможливають висновок, що основними факторами, які впливають на рішення банків щодо доцільності припинення операцій на російському ринку є інституційний тиск та масштаб їх бізнесу в державі – агресорі. Інституційний тиск на транснаціональні банки з головними офісами в країнах, що запровадили санкції проти росії, виявився певною мірою ефективним. Вони, за виключенням банків з особливо значними активами в рф, припинили або у тій чи іншій мірі скоротили свою діяльність у цій країні. Проте далеко не всі остаточно покинули російський ринок. Санкційна політика Великої сімки та ЄС поки не стала безперечним аргументом на користь мінімізації операцій з російськими клієнтами для багатьох банків з третіх країн, навіть за відсутності у них дочірніх банків або структурних підрозділів в росії. Результати дослідження свідчать про актуальність посилення фінансових санкцій, моніторингу їх дотримання, узгоджених дій центральних банків та громадського тиску на банківський сектор з метою припинення фінансування війни.

Список використаних джерел:

1. *Yale CELI List of Companies Leaving and Staying in Russia*. URL: <https://www.yalerussianbusinessretreat.com/> (access date: 05.03.2024).
2. *Stop Doing Business with Russia*. KSE Public Database. URL: <https://leave-russia.org/>(access date: 05.03.2024).
3. Rohov H., Kolodiziev O., Yehorycheva S., Krupka I., Zaplatynskiy M. Factors influencing the multinational banks' decisions to curtail operations in Russia: Does ESG matter? *Banks and Bank Systems*. 2024. № 19(1). Pp. 135-147. doi:10.21511/bbs.19(1).2024.12
4. Hood A., Tauwhare R., Smith C. *UK, EU and US sanctions on russia*. URL: <https://www.fieldfisher.com/en/services/international-trade/trade-sanctions-blog/uk-eu-and-us-sanctions-on-russia> (access date: 05.03.2024).
5. Comfort, N. *ECB Urges Banks to Speed Up Plans to Exit or Shrink Russia Units*. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-06-27/ecb-urges-banks-to-speed-up-plans-to-exit-or-shrink-russia-units-lje3qd75?srnd=premium-euro> (access date: 05.03.2024).
6. Girardone, C. (2022). Russian Sanctions and the Banking Sector. *British Journal of Management*. 2022. № 33. Pp. 1683 – 1688. doi.org/10.1111/1467-8551.12656

7. Fojcik, B. *Russia exit still possible if foreign banks willing to stomach losses*.
URL: <https://www.spglobal.com/marketintelligence/en/news-insights/latest-news-headlines/russia-exit-still-possible-if-foreign-banks-willing-to-stomach-losses-73035806>
(access date: 05.03.20243).

ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ФУНКЦІЙ СУЧАСНИХ ГРОШЕЙ

Тези присвячено дискусійним питанням щодо визначення функцій, які виконують сучасні гроші. Рекомендовано звернути увагу, що в сучасних умовах існують гроші не розмінні на золото, які перетворилися на кредитні гроші, тому кожна функція виступає не застиглою формою вираження грошових відносин, а відображає динамічний процес вдосконалення і збагачення цих відносин якісними змінами.

Ключові слова: *гроші, функції, повноцінні, неповноцінні, кредитні гроші.*

Гроші є однією з найбільш важливих, складних та суперечливих економічних категорій. Правильне розуміння сутності цієї категорії є дуже важливим. Тому досліджуючи еволюцію наукових пошуків розв'язання проблем щодо самого трактування терміну «гроші» та їх функцій можна виокремити декілька наукових підходів.

Нині сучасні економісти не мають єдиної думки з приводу сутності цих функцій, їх місця в економічних відносинах, а відповідно й щодо їх назви.

На сучасному етапі усі країни світу використовують виключно неповноцінні гроші, які мають назву кредитні гроші, їх поява пов'язана з функцією грошей як засобу платежу, де гроші виступають зобов'язаннями продавця, які повинні бути погашені у заздалегідь встановлений термін.

Серед сучасних фахівців щодо теорії грошей можна виділити Савлука М.І., Кузнєцову Л.В., які трактують «гроші – це економічна категорія, в якій проявляються і за участю якої формуються суспільні відносини» [1; 2]. Отже, функція висловлює основне призначення економічних законів, які у певній сфері економічних відносин. Реалізація суті та функцій грошей здійснюється в процесі постійного руху, реалізується за участю людей – звідси визначається роль грошей як інструменту економічних відносин у суспільстві.

У зв'язку з тим, що сутність грошей по-різному розуміється сучасними теоретиками, сьогодні не існує єдиної думки щодо числа та змісту їхніх функцій.

Таким чином, визначаючи вищесказане умовно можна поділити наукові думки на наступні групи: *перша група дослідників*, П. Самуельсон, М. Фрідман вважали, що для грошей характерні дві основні невід'ємні функції – засіб обміну та лічильної одиниці [1].

Друга група вважає за доцільне виділяти п'ять класичних функцій грошей по К. Марксу, міра вартості, засіб обігу, засіб платежу, засіб накопичення скарбів, світові гроші, але ми не можемо погодитись з цим. Сучасна наукова думка не підтримує реалізацію функції грошей як міра вартості, тому що в умовах обігу сучасних грошей, що не мають зв'язку із золотом, а також різних закономірностей обігу кредитних і паперових грошей (випущених державою), сутність функції міри вартості змінюється – гроші вже не товар – еквівалент, їхня реальна вартість зменшилася до вартості витрат на виготовлення паперових грошей. Тому дослідники фінансових відносин відмовилися від традиційного визначення її як функції міри вартості. Також дискусійним питанням залишається функція світові гроші. Відмова від золота як монетарного металу, що завершився на початку 1970 рр. XX століття, змінила сутність функції світових грошей. У дослідженнях багатьох економістів функція світових грошей у час не аналізується. Одні стверджують, що функція світових грошей збережена, але виконується замість золотих злитків провідними національними валютами, що вільно конвертуються; інші доводять, що її сучасні гроші не виконують. На нашу думку, виділення функції світових грошей було виправдано у той час, коли існував чіткий поділ сфер внутрішнього та зовнішнього обігу грошей. Однак у сучасних умовах розвитку процесів глобалізації економіки та використання у міжнародному та внутрішньому грошовому обороті національних валют відбувається поступове злиття внутрішнього та міжнародного грошових оборотів.

Третя група науковців на базі класичних п'яти функцій для повноцінних грошей перетворюють та осучаснюють ці функції для неповноцінних грошей таких як засіб порівняння вартості, засіб обігу, засіб платежу, засіб накопичення цінності та гроші у сфері міжнародного економічного обороту. Але, наприклад, сучасний економіст А. Харріс, виділяє тільки три основні функції грошей: засіб обміну, міри вартості (вимірювальний інструмент для угод) та засіб заощадження чи накопичення багатства.

Національний Банк України пропонує визначати функції сучасних грошей у вигляді 4 функцій які підтримують представники другої групи, але без функції гроші у сфері міжнародного економічного обороту (світові гроші), що на нашу думку є теж не вірним.

Підсумовуючи вищесказане можна зробити висновок, що в сучасних умовах набуває дискусії як же пропонувати для сучасних грошей без власної вартості ці функції. Ступінь розвитку тієї чи іншої функції відображає у властивій їм формі етапи розвитку суспільного виробництва, а також зміст економічних явищ, що змінилося. Демонетизація золота вплинула як на сутність грошей, а й у функції, виконуваними ними. Найбільше змінилися дії таких функцій як міри вартості, кошти заощадження скарбів та світових грошей.

Список використаних джерел:

1. Гроші та кредит : навчальний посібник для вивчення дисципліни / ред. Л.В. Кузнецової. Одеса : ВМВ, 2009. 302 с.
2. Савлук М.І., А. М. Мороз А.М., Лазепко І.М. та ін. Гроші та кредит / підручник : ред. М. І. Савлука. К.: КНЕУ, 2011. 589 с.

Сергєєва Олена Степанівна
к.е.н., доцент кафедри банківської справи
Казюк Ігор Васильович
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
факультету фінансів та банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса Україна

ІЄРАРХІЧНИЙ ПІДХІД ДО РОЗУМІННЯ ЛІКВІДНОСТІ БАНКУ

Тези присвячено дослідженню визначення до розгляду ліквідності банку як ієрархічної системи категорій як ліквідність активів та пасивів, ліквідність банку та його балансу, ліквідність банківської системи. Рекомендовано виділяти ієрархічний підхід до розуміння ліквідності банку з поділом на макро- та мікрорівень.

Ключові слова: *банк, ліквідність, фінансова стійкість, управління.*

Ефективне управління ліквідністю банків надважливе на макрорівні для підтримки стабільності платіжної системи та стійкості банківської системи. Проблеми підтримки ліквідності на мікрорівні також є одними з першочергових в управлінні банком. Їх актуальність обумовлена значним впливом ліквідності банку на його фінансову стійкість та імідж, оскільки для клієнтів, контрагентів та вкладників першочергове значення має здатність банку своєчасно виконувати зобов'язання та надавати нові кредити. Управління ліквідністю банків в умовах повномасштабної війни вимагає розроблення такої стратегії та методів управління ліквідністю, які враховують можливість значних негативних змін, забезпечують можливість швидкого реагування на зміни, адаптації до них або нівелювання їх негативних наслідків.

Дослідження проблем ліквідності банку активно досліджується як у вітчизняній, так і у закордонній науковій літературі, але, наразі єдиного погляду щодо визначення поняття «ліквідність банку» в науковій літературі не сформована. Під ліквідністю банку «розуміємо здатність забезпечувати своєчасне виконання зобов'язань та надавати нові кредити, завдяки збалансованості між строками та сумами погашення розміщених активів і строками та сумами виконання зобов'язань, а також строками та сумами інших джерел і напрямів використання коштів» [1].

За результатами проведеного дослідження насамперед вважаємо за доцільне виокремити підхід до розгляду ліквідності банку як ієрархічної системи категорій як ліквідність активів та пасивів, ліквідність банку та його балансу, ліквідність банківської системи.

Необхідною, але недостатньою, умовою забезпечення ліквідності банку є ліквідність його балансу, що, своєю чергою, базується на ліквідності активів та пасивів, з обов'язковим урахуванням специфіки їх формування, визначеною бізнес-моделлю та станом зовнішнього середовища.

Зважаючи на це, у процесі забезпечення належного рівня ліквідності банку ключовим об'єктом застосування управлінських впливів будуть параметри, що визначають ліквідність балансу. Разом з тим, ліквідний баланс є необхідною, але недостатньою умовою для формування цільового рівня ліквідності, «оскільки банк може бути неліквідним, маючи повністю ліквідний баланс, наприклад, у разі дисбалансу строків розміщення та залучення коштів» [2].

Аналогічний зв'язок наявний між категоріями «ліквідність банку» та «ліквідність банківської системи», оскільки перша є необхідною, але недостатньою умовою останньої. При цьому слід ураховувати, що загальна ймовірність загальносистемного дефіциту ліквідності банків вище, ніж сума ризиків ліквідності, що генеруються кожним окремим банком. Це свідчить про важливість урахування системного характеру ризику ліквідності у зовнішньому та внутрішньому регулюванні ліквідності банку.

Насамперед ми виділили ієрархічний підхід до розуміння ліквідності банку з поділом на макро- та мікрорівень. За макропідходом ліквідність розглядається з урахуванням взаємопов'язаності та синергетичного ефекту впливу окремих банків та ринкового середовища як на ліквідність банківської системи, так і на ліквідність окремого банку. Ліквідність за мікропідходом визначається ліквідністю активів, пасивів та балансу окремого банку та розглядається багатогранно (як здатність, як спроможність, як можливість, як готовність, як стан та як комплексний фінансовий показник).

Проведене дослідження показало, що забезпечення ліквідності банку є важливим завданням його менеджменту, що вимагає формування та постійного вдосконалення управління нею. Важливе місце в системі управління ліквідністю банку займає організаційне та інформаційне забезпечення, побудова якого визначається кожним банком окремо та залежить від його розміру, цілей діяльності та ін.

Узагальнивши зазначене, при формуванні системи управління ліквідністю банку її необхідно розглядати наступним чином: як об'єкт системи управління, оскільки підтримання її цільового рівня вимагає застосування відповідних управлінських впливів; як ключову характеристику фінансового стану банку, що формує фундамент для виконання його функцій; як цільовий індикатор або цільове обмеження при формуванні стратегічних планів діяльності банку. Банк має встановити цільові показники ліквідності з урахуванням регуляторних вимог та враховувати їх при розробці стратегій та планів, а також плануванні структури балансу. Банк повинен збалансувати портфель своїх активів та пасивів так, щоб забезпечити належний рівень ліквідності.

Список використаних джерел:

1. Зверяков М. І., Коваленко В. В., Сергєєва О. С. Управління фінансовою стійкістю банків : підручник. Київ: Видавництво «Центр учбової літератури», 2016. 520 с.
2. Криклій О. А., Ребрик Ю. С. Система комплексного управління ліквідністю банку. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. 2010. Т. 8. С. 9-17.

Сергєєва Олена Степанівна
к.е.н., доцент кафедри банківської справи
Стоянова Олександра Олександрівна
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
факультету фінансів та банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна

РОЛЬ БІОМЕТРИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКИХ ОПЕРАЦІЙ

У тезах було проведено аналіз ролі біометричних методів ідентифікації у підвищенні рівня безпеки та запобіганні шахрайства у банківських операціях. Було виокремлено окремі методи біометрії, які поступово впроваджуються у сферу банківської діяльності. Виявлено, що вони характеризуються як перевагами, так і недоліками.

Ключові слова: *біометричні технології, ідентифікація, безпека, банк.*

В сучасних умовах постійно зростаючої загрози кіберзлочинності виникає необхідність в забезпеченні надійного захисту фінансових даних клієнтів. У контексті стрімкого розвитку технологій та зростання кількості цифрових транзакцій, використання біометричних технологій стає критично важливим для запобігання шахрайству та збереження довіри до банківської системи з боку клієнтів.

Особливість біометричних технологій полягає в їх здатності використовувати унікальні фізичні характеристики особи: відбитки пальців, розпізнавання обличчя, голосу, сканування сітківки ока, з метою ідентифікації клієнтів у банківській та інших сферах. Таким чином, за допомогою біометрії час, необхідний для виконання банківських операцій, можна значно скоротити. А подальша аутентифікація клієнта виключатиме потребу запам'ятовувати складні паролі та ПІН-коди, які піддаються викраденню і злому з боку шахраїв та кіберзлочинців.

Нині банки активно впроваджують банкомати, обладнані сканерами відбитків пальців, які виступають заміною цифрових паролів, що значно підвищує конфіденційність, оскільки підроблення біометричних даних майже неможливе. Перші в Україні біометричні POS-термінали запустив АТ КБ «ПриватБанк» у серпні 2020 р. Вони оснащені технологією, яка дає змогу оплачувати покупки за допомогою наведення скану на обличчя [1, с. 300]. Використання біометричних методів ідентифікації в Україні поширене переважно при знятті клієнтами готівки в банкоматах, здійсненні телефонних дзвінків у банківські установи та використанні онлайн-банкінгу для проведення транзакцій. У сучасному банківському секторі

біометрія знаходить досить широке застосування. Одним з прикладів під час дистанційного обслуговування клієнтів є використання голосової ідентифікації в контакт-центрах. При її використанні важливо враховувати, що голос може зазнавати змін через стан здоров'я людини або її емоційний стан [2]. Використання сканування ока також увінчалось успіхом у сфері банківської діяльності. Користувачі банківськими послугами можуть отримати доступ до своїх рахунків, просто подивившись на камеру свого телефону. Процес сканування ока здійснюється за трьома основними характеристиками: райдужної оболонки, судин сітківки та їх малюнок на білковій оболонці.

Зростання кількості потоків інформації у банківській сфері та ризику несанкціонованого доступу до них стимулює впровадження біометричних технологій. Таким чином, є всі підстави для їх подальшого розвитку в Україні. Це також пов'язано з достатньо високим рівнем криміналізації, яку можна мінімізувати за допомогою нормативно-правового забезпечення щодо використання біометричних технологій у банківській сфері [3, с. 210]. Не зважаючи на низку переваг, використання біометричних даних має також і недоліки: значні фінансові витрати на впровадження технологій та загроза викрадення біометричних зразків. Недовіра громадян до біометричних технологій зумовлена ризиком незаконного використання біометричних даних. Недостатнє законодавче регулювання та відсутність відповідальності за це гальмують розвиток ринку банківських послуг в Україні. Тому широке застосування біометричних технологій у сфері банківської діяльності стане можливим лише за умови усвідомлення клієнтами всіх переваг та наявності відповідної нормативно-правової бази [1, с. 302].

На підставі вищевикладеного можна дійти висновку, що біометричні технології є достатньо важливим інструментом для забезпечення безпеки банківських операцій через високий рівень ідентифікації користувачів. Однак їх використання потребує уваги до захисту інформації та даних користувачів, що має бути супроводжене високими стандартами безпеки в банках

Список використаних джерел:

1. Ключко А.М. Волченко Н. В. Біометричні технології для безпеки проведення банківських операцій в Україні та зарубіжних державах. Часопис Київського університету права, 2021. № 1. С. 299-304. URL: <https://repo.snau.edu.ua/handle/123456789/9218> (дата звернення: 31.03.2024)
2. Біометрія в банківській сфері. URL: <https://worldvision.com.ua/articles/biometriya-v-bankovskoy-sfere> (дата звернення: 01.04.2024)
3. Борисова Л.Є., Колесник О.О., Шрамко О.О. Біометричне майбутнє автентифікації користувачів фінансових послуг. Інфраструктура ринку. Випуск 68, 2022. С.208-212. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2022/68_2022/38.pdf (дата звернення: 01.04.2024)

Сергєєва Олена Степанівна
к.е.н., доцент кафедри банківської справи
Цибульський Михайло Миколайович
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Центру заочної та вечірньої форми навчання
Одеського національного економічного університету
м. Одеса Україна

ВПЛИВ ЗОВНІШНІХ ФАКТОРІВ НА ФІНАНСОВУ СТІЙКІСТЬ БАНКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Тези присвячено дослідженню та систематизації зовнішніх факторів, що змінюють рівень фінансової стійкості банку. Рекомендовано звернути увагу, що війни, військові конфлікти, стихійні лиха призводять до втрати банківської інфраструктури, матеріальних активів, застав, призводячи до зростання операційного ризику, втрати прибутку та капіталу, що негативно впливає на фінансову стійкість банку

Ключові слова: *фактори, фінансова стійкість, банки, операційна середа*

В умовах воєнного стану та кризових ситуацій забезпечення фінансової стійкості банків стає надзвичайно важливим завданням для підтримки стійкості банківської системи України. Розглядаючи сутність поняття «фінансова стійкість банку» можливо визначити, що в основі її характеристики розглядається здатність протистояти негативному впливу зовнішніх факторів.

Узагальнення наукового доробку [1; 2] цього спрямування дає можливість зробити висновок, що питання систематизації факторів впливу на фінансову стійкість активно вивчаються, але єдиної системи наразі не сформовано.

У межах запропонованого нами підходу зовнішні фактори впливу структуровані за двома підходами – ієрархічними рівнями (мега-, макро-, мезорівнів), які за змістом структуровані на політичні, економічні, соціальні, технологічні, екологічні, фінансові, правові та загальні.

Політична нестабільність (зміни в уряді, зміни політичної системи або геополітичні конфлікти) може призвести до зростання невизначеності як в межах країни базування, так і в інших країнах якщо банк є міжнародних та здійснює діяльність у тих регіонах, на які вплинули такі події. Наразі банки, які беруть участь у міжнародних транзакціях з росією, повинні керуватися санкціями, які введені рядом країн. Порушення цих обмежень може призвести до значних фінансових та юридичних наслідків.

Економічні фактори та макроризики (негативні тренди у динаміці ВВП, стані ринку праці, обмінних курсах, процентних ставках, інфляції, стані бюджету

та платіжного балансу тощо) визначальною мірою впливають на всіх економічних агентів (клієнтів, контрагентів, позичальників, кредиторів тощо), параметри яких, у підсумку, визначатимуть рівень фінансової стійкості банку.

Соціальні фактори є невіддільною складовою змін у банківській діяльності та, як результат, змін рівня фінансової стійкості банків. Насамперед банкам слід ураховувати зміни в параметрах клієнтів банку, що мають прямий вплив на бізнес-модель: поведінці, очікуваннях та потребах (поведінкові фактори), рівні їх довіри до банків, демографічних характеристиках.

Технологічні фактори пов'язані з розвитком цифрової інфраструктури, що, з одного боку, робить банк уразливим до кібератак та шахрайств, з іншого боку, використання сучасних цифрових аналітичних та управлінських інструментів підвищить якість інструментарію забезпечення фінансової стійкості банку. Крім зазначеного, цифровізація призводить до зростання конкуренції банків з FinTech-компаніями, що може спричинити зниження конкурентоспроможності окремих видів банківських послуг та втрату прибутків.

У поточний момент актуальними факторами впливу на фінансову стійкість банків є екологічні та кліматичні фактори. Банки, що працюють у галузях промисловості, вразливих до зміни клімату (наприклад, викопне паливо), можуть зіткнутися з підвищеними ризиками, такими як неплатежі за кредитами та втрати активів. У світовому банківському просторі зростає тиск на банки, щоб вони оцінювали та розкривали свої ризики, пов'язані з кліматом, зокрема проводили їх стрес-тестування.

Правові фактори формують регуляторне середовище, в межах якого банки можуть здійснювати свою діяльність, не створюючи негативного впливу на фінансову стійкість банківської системи в цілому. Водночас зміни у регуляторних вимогах можуть впливати на бізнес-модель та профіль ризику банку. Так, запровадження вимог Базеля III в частині формування буферів ліквідності спричинило зниження прибутковості банків через зростання в активах високоліквідних активів.

Фінансові фактори визначаються функціонуванням національної фінансової системи у взаємозв'язку та взаємовпливі зі світовими фінансовими системами з урахуванням системних ризиків, ефектів «зараження», «мережевих ефектів» тощо. Визначальними для банків у цьому контексті є монетарна політика центрального банку (НБУ), стан та стабільність грошового ринку, інтенсивність конкуренції на ньому.

Здійснене дослідження дозволяє зробити такі висновки, що фінансова стійкість банку за ієрархічним рівнем відіграє підпорядковану роль щодо фінансової стійкості банківської системи, за складом є компонентом стійкості банку. Рівень фінансової стійкості є результатом комбінованого впливу умов зовнішнього середовища. Відповідно до цього, в процесі її забезпечення мають бути ураховані фактори зовнішнього походження.

Список використаних джерел:

1. Зверяков М. І., Коваленко В. В., Сергєєва О. С. Управління фінансовою стійкістю банків : підручник. Київ: Видавництво «Центр учбової літератури», 2016. 520 с.
2. Нікольчук Ю. М., Лопатовська О. О. Організаційно-економічний механізм управління фінансовою стійкістю комерційного банку. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2020. № 1. С. 217-221.

ВПЛИВ ВАЛЮТНИХ КРИЗ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КРАЇН СВІТУ

Тези присвячено сучасним аспектам вплив валютних криз на економічний розвиток країн світу. Досліджені типологія валютних криз в залежності від системоутворюючих факторів, форми прояву світових валютних криз в різних країнах світу.

Ключові слова: валютна криза, валютний курс, платіжний баланс, економічний розвиток.

Основними причинами виникнення світових валютних криз є: невідповідність принципів світової валютної системи зміненим умовам виробництва та збалансованості у світовому господарстві; розбалансованість грошового обігу, заснованого на використанні незабезпечених грошових коштів; криза загальної системи відтворення [1, с. 334; 2, с. 35-36].

Типологія валютних криз в залежності від системоутворюючих факторів поділяє валютні кризи на чотири типи: валютна криза, або криза платіжного балансу; криза зовнішньої державної заборгованості (фінансова); криза зовнішньої заборгованості приватних позичальників (банківська); криза внутрішньої, тобто номінованої в національній валюті, боргу (приватного або державного) [3, с. 36].

Значні коливання валютних курсів, незбалансованість зовнішніх розрахунків, періодичні спалахи валютних криз у різних країнах – все це збільшує вплив валютного фактора на розвиток світової економіки в цілому і економіки України зокрема.

З погляду причин виникнення валютні кризи можна поділити на три групи: власне валютні кризи; валютні кризи, зумовлені борговими проблемами, валютні кризи, спричинені зовнішніми або психологічними причинами – з відповідним виділенням для кожної групи певних видів валютних криз.

Різні типи фінансових криз не можна протиставляти, а потрібно розглядати у процесі переростання одного виду кризи в інший вид. Виділення окремих криз банківської сфери обігу та зведення валютної кризи до простої кризи платіжного балансу, визначення валютної кризи через її найбільш яскраву форму прояву – падіння валютного курсу, на нашу думку, веде до пошуку причин валютної кризи не у сфері міжнародних валютних відносин, а в суміжних областях. Елементи валютної, банківської та боргової криз можуть бути присутніми одночасно.

Найчастіше криза одного виду може трансформуватися в кризу іншого виду. Так, на початок 1980 рр. в Латинській Америці боргова криза була причиною розгортання банківської кризи, в 1997 році у Південно-Східній Азії валютна криза спровокувала як банківську, так і боргову кризи.

Як правило, будь яка фінансова криза в країні знаходиться в тісному зв'язку з валютними кризовими явищами – безпосередньо пов'язана з погіршенням ситуації на валютному ринку або позначається на стані валютних відносин в країні. Тому можна стверджувати, що будь які кризи у фінансовому секторі мають характер валютно-фінансових криз.

Дослідження виникнення криз та їх природи за 1975-1997 рр., що охопили 22 розвинені та 31 країну, що розвивається показало взаємозв'язок між валютними і банківськими кризами. Банківські кризи наступали раніше валютних на один рік у 13 випадках і на два роки – у 10 випадках, валютні ж кризи передували банківським кризам на один рік – у 7 випадках та на два роки – у 4 випадках; у 12 випадках кризи виникали майже одночасно [4, с. 221]. Крім того, результатом дослідження спеціалістами МВФ є твердження, що частота та конкретні прояви криз значно різняться в країнах з різним рівнем економічного розвитку.

Отже, дослідження дозволило зробити такі загальні висновки:

- частота прояву валютних криз в країнах, що розвиваються, виявилася вдвічі вищою, ніж у розвинутих країнах, що стосується банківських криз – різниця частота прояву є ще більш суттєвою;

- в період 1975-1986 рр. в світі переважали валютні кризи, викликані ціновими шоками на світових ринках (середина 1970 рр.), латиноамериканською борговою кризою (перша половина 1980 рр.), у період з 1987 року домінували банківські кризи в країнах світу;

- у більшості розвинутих країн світу загальний рівень витрат на стабілізацію кризового валютного ринку або банківської системи склав менше 10% ВВП країни, в країнах, що розвиваються, рівень витрат був вищим та досягнув 40% ВВП [4, с. 221].

Валютну кризу найчастіше пов'язують з падінням курсу національної валюти. Зокрема, валютна криза розглядається як швидке номінальне знецінення валюти мінімум на 25 % або к 10% зростання рівня її знецінення. Валютна криза також визначається такою ознакою як падіння курсу національної валюти на 25-30% і більше, яке відбувається за декілька місяців паралельно з процесом різкого скорочення валютних резервів [4, с. 222]. Також при трактуванні прояви валютної кризи не обмежуються темпами знецінення валюти, а також додають показник зростання процентної ставки, що є свідченням кризових явищ у банківській сфері.

Зростання рівня реального ВВП та дефіциту балансу поточних операцій по відношенню до ВВП у розвинутих країнах та країнах, що розвиваються, в періоди прояву валютних криз, надані у табл. 1.

Таблиця 1

Зростання рівня реального ВВП та дефіциту балансу поточних операцій по відношенню до ВВП, %

Групи країн	Рік перед валютною кризою	Рік валютної кризи	Рік після валютної кризи	Зміна (4–2)
1	2	3	4	
Реальний ВВП				
Країни, що розвиваються	3,61	1,27	1,62	–1,99
Розвинуті країни	1,73	1,49	1,58	–0,15
Різниця між країнами	1,88	–0,22	0,04	–1,84
Дефіцит балансу поточних операцій по відношенню до ВВП				
Країни, що розвиваються	–4,46	–3,97	–1,39	3,07
Розвинуті країни	–2,84	–3,06	–2,10	0,74
Різниця між країнами	–1,62	–0,91	0,71	2,33

Джерело: складено за даними [4, с. 2].

Дані показують, що економіки країн, що розвиваються, більше схильні до валютних потрясінь, ніж ринки розвинутих країн. В країнах, що розвиваються, більш масштабними також є негативні наслідки валютних криз. Зокрема, валютні кризи в країнах, що розвиваються, призводять до більш помітного уповільнення темпів економічного зростання.

Формами прояву світових валютних криз є:

- коливання валютних курсових співвідношень;
- зниження вартості національної валюти по відношенню до стабілізаційних світових валют;
- валютна спекуляція (масовий продаж нестійких валют із заміною їх більш стабільними);
- скорочення золотого – валютних резервів та резервно-стабілізаційних фондів та втрата довіри населення до національної валюти;
- падіння цін на внутрішні фінансові активи;
- збільшення короткострокових процентних ставок на фінансових ринках; зниження довіри до банківської системи та кредитної системи в цілому.

Отже, валютні кризи мають наслідком великі втрати для економіки країн світу, тому важливим завданням регулюючих органів країн світу є здатність прогнозувати терміни та масштаби валютних криз, теоретичне розуміння складних взаємодій між макроекономічними показниками, очікуваннями інвесторів та державною політикою кожної країни світу.

Список використаних джерел:

1. Ткач О. Особливості поширення валютно-фінансових кризових процесів у глобальній економічній системі. *Економічний аналіз*. 2013. Т. 12(2). С. 333-336.
2. Жук В. М. Аналіз виникнення кризових явищ на валютному ринку. *Наукові записки НаУКМА. Економічні науки*. 2013. Т. 146. С. 33-39.
3. Сафаров Д.П. Криза міжнародної валютної систем, валютна криза та її моделі. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2017. Вип. 6(1). С. 33-39.
4. Марена Т. В. Вплив валютно-фінансових криз на стан національних економік країн світу. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2020. № 3. Т. 2. С.220-224.

Тарасевич Наталія Вадимівна
к.е.н., доцент кафедри банківської справи
Карімов Кирило Едуардович
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
факультету фінансів та банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна

СУЧАСНІ АСПЕКТИ КРИТЕРІЇВ ОЦІНКИ ЯКОСТІ АКТИВІВ БАНКІВ

Тези присвячено сучасним аспектам оцінки якості активів банківської установи. Досліджені підходи до розглядання категорії «якість» активів, визначені основні критерії її оцінювання.

Ключові слова: *банк, активи, якість активів, критерії.*

Сучасні умови розвитку вітчизняного банківського сектору характеризуються посиленням конкуренції, падінням попиту на банківські продукти та послуги, що обумовлює необхідність підвищення надійності та забезпечення стабільності розвитку банківських установ. Вирішення цього питання потребує удосконалення системи оцінки якості активів банків, яка охоплює надзвичайно широке коло банківських бізнес-процесів, підпорядковуючи управлінські рішення вимогам забезпечення достатності банківського капіталу, підтримання належного рівня ліквідності, ризикованості та доходності активних банківських операцій.

Оцінка якості активів банку поряд з оцінкою достатності капіталу і ліквідності, ризикованості, доходності є одним з найважливіших інструментів отримання комплексної інформації про реальний фінансовий стан банку в сьогоденні та оцінки його життєздатності в майбутньому.

Проблемам оцінки якості активів, їх сутності та основним принципам управління присвячено праці таких вітчизняних вчених: А. М. Герасимович, М. Д. Алексеєнко, І. М. Парасій-Вергуненко, О. А. Кириченко, О. Г. Маслак, О. В. Васюренко, І. Волошка, Т. Гірченко, І. Лютий, Л. Романенко, В. Севрук, В. Сирота, О. Терещенко та ін.

При оцінці якості активів банку важливо конкретизувати економічну сутність даного поняття. Поняття «якість активів» банку передбачає його розгляд як економічної категорії, аналіз обсягу і змісту даного поняття з точки зору сучасної парадигми інформаційної концепції якості.

Слід відмітити, що «якість» – філософська категорія, що виражає невіддільну від буття об'єкта його істотну визначеність, завдяки якій він є саме цим, а не іншим об'єктом. Якість відображає стійке взаємовідношення складових

елементів об'єкта, яке характеризує його специфіку, що дає можливість відрізнити один об'єкт від інших. Саме завдяки якості кожен об'єкт існує як щось відмежоване від інших об'єктів. Разом з тим якість відображає і те загальне, що характеризує весь клас однорідних об'єктів [1, с. 54].

Виходячи з визначень системної концепції якості, під якістю активів можна розуміти інформацію про ті властивості і параметри, які забезпечують успішне виконання їх функцій у складі банку, і без яких неможливо досягнення банком своїх цілей [2, с. 46].

Отже, поняття якості банківських активів з точки зору системного підходу необхідно виводити з розгляду цілей і завдань функціонування банку як економічної системи. Роль банків як регуляторів грошового обігу, центрів акумуляції грошових ресурсів і їх перерозподілу покладає на них велику відповідальність перед суспільством. Суспільство не повинно мати приводу ставити під сумнів стійкість банківської системи, а партнери, вкладники і інвестори повинні мати повну впевненість в стійкості і надійності будь-якого банку. В сучасних умовах економічного розвитку аспект стійкості і надійності банків набуває особливого значення, тобто ключова вимога до банківської системи – надійність та стійкість.

Таким чином, необхідно визначити «якість банківських активів» як інформацію про ті властивості і параметри активів, які забезпечують стійке функціонування банку як системи, що дозволяє йому успішно розвиватися, адаптуватися до ринкової середовищі і виконувати свої функції в економіці країни.

Однак, слід звернути увагу на те, що існує діалектичне протиріччя між якісними та кількісними характеристиками активів [1, с. 49]:

По-перше, активи характеризуються якісними параметрами, які відрізняють даний вид активів від іншого, наприклад, працюючі активи від непрацюючих, кредити від вкладень в цінні папери і ін.

По-друге, активи характеризуються кількісними параметрами, наприклад, імовірністю повернення кредиту, відсотком прибутковості, строком повернення.

Якість активів перебуває в прямій залежності від доцільності й оптимальності їх структури, рівня диверсифікації операцій, від обсягу активів з різними ознаками проблемності. Висока якість активів визначається такими умовами, як:

1) повна зворотність будь-якого активного фінансового інструмента в строки, оговорені договором;

2) одержання доходів від будь-якого активного фінансового інструмента у вигляді відсотків, дивідендів й інших доходів; підтримання належного рівня ліквідності банку та виконання відповідних нормативів ліквідності;

3) прийняття допустимого рівня ризику виконання банківських операцій [3].

Висока якість активів визначається передусім повним або потенційно повним поверненням грошових коштів в обумовлені строки з урахуванням нарощеної вартості (для розміщених активів) або можливістю реалізувати актив за вартістю, яка є не меншою за балансову вартість.

Таким чином, якість активів можна розглядати в контексті сукупності тих властивостей і параметрів активів, які визначають їх здатність генерувати стабільні грошові потоки впродовж тривалого періоду та характеризуються відповідним рівнем ліквідності, ризикованості і прибутковості, забезпечуючи при цьому фінансову стійкість та ефективну діяльність банківської установи.

Слід зазначити, що відповідно до вказаного факторного впливу якість активів можна розглядати в контексті сукупності тих критеріїв, які визначають їх здатність генерувати стабільні грошові потоки та характеризуються рівнем ліквідності, ризикованості, прибутковості та ступеня диверсифікації активів.

Рис.1. Основні критерії оцінювання якості активів банку
Джерело: складено за матеріалами [3].

Отже, поняття «якості активів» банку об'єднує чотири основних критерії оцінювання: ліквідність, ризикованість, дохідність та диверсифікованість.

За результатами проведеного дослідження зробимо висновок, що оцінка якості активів банку відноситься до найважливішого етапу аналізу банківської діяльності й обумовлює ліквідність, платоспроможність банку, ризикованість його діяльності, а також прибутковість здійснення банківських операцій. Аналіз якості активів є підготовчим етапом оцінки діяльності банку, який забезпечує розробку заходів виходу з кризових ситуацій та стабільність. Якість банківських активів прямим чином впливає на достатність капіталу і рівень кредитних ризиків. При наявності якісних активів банк навіть при мінімальному розмірі власного балансового капіталу може стабільно та ефективно функціонувати в умовах мінливої ситуації на фінансовому ринку.

Список використаних джерел:

1. Вольська С.П. Якість активів у забезпеченні фінансової стійкості банку. *Фінанси, облік і аудит*. 2021. № 18. С. 53-60.
2. Музичка О.М. Сучасні методичні підходи до аналізу та оцінки якості активів банку. *Наукові записки*. 2013. № 2(43). С. 45-53.
3. Єріс Л.М. Комплексний аналіз якості активів банку. URL: <http://dspace.uabs.edu.ua/bitstream/pdf> (дата звернення: 20.03.2024).

Тарасевич Наталія Вадимівна
к.е.н., доцент кафедри банківської справи
Римаревський Андрій Ігорович
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
факультету фінансів та банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна

УПРАВЛІННЯ РЕСУРСАМИ ЯК ОСНОВА ДЕПОЗИТНОЇ ПОЛІТИКИ БАНКУ

Тези присвячено процесам управління банківськими ресурсами як основі здійснення депозитної політики банків. Досліджена цільова спрямованість та принципи управління банківськими ресурсам.

Ключові слова: *банк, ресурси, депозити, депозитна політика.*

Пошук оптимального варіанта формування банківських ресурсів є основним завданням функціонування банківського сектору України. Банківська установа має можливість здійснювати активні операції лише в межах акумульованої ресурсної бази. Кількість та якість фінансових ресурсів обумовлюють масштаби і напрями діяльності банківських установ.

Депозитні ресурси банку можна розглядати як самостійний об'єкт управління і джерело підвищення ефективності операційної діяльності банку. Особливість депозитної діяльності полягає в тому, що, здійснюючи пасивні операції, банк обмежений у своїх управлінських рішеннях певним контингентом вкладників, від яких він залежить набагато більше, ніж від позичальників. Тому кожний банк розробляє власну депозитну політику, враховуючи загально прийняті принципи, які адаптуються до конкретних соціально-економічних вимог.

У широкому розумінні депозитна політика банку може бути представлена як «стратегія і тактика під час здійснення діяльності щодо залучення ресурсів, а також при організації та управлінні депозитним процесом» [1, с.115]. Без концептуально сформованої та економічно обґрунтованої депозитної політики, яка враховує специфіку діяльності банку, її реальних та потенційних клієнтів не можна забезпечити його прибуткове функціонування. При формуванні політики менеджмент обирає набір цілей – збільшення обсягу ресурсної бази, мінімізація витрат по її залученню, підтримання нормативного рівня ліквідності. Банку важливо розробляти депозитну політику, насамперед, тому що, це дає можливість регулювати, управляти, раціонально організувати взаємовідносини між банком і його клієнтами щодо зворотнього руху депозитних коштів.

Враховуючи сучасні тенденції на ринку фінансових послуг, потенційні вкладники під час прийняття рішення про розміщення ресурсів керуються такими ознаками: розмір відсоткової ставки за вкладами; різноманітність депозитних продуктів, зокрема ті, що об'єднують властивості різних видів депозитів; щільність мережі установ банку та якість обслуговування клієнтів; територіальна доступність до мережі філій, забезпечення високого рівня та оперативності обслуговування, можливість доступу до електронних систем розрахунків і платежів, різноманітний спектр операцій [2, с. 67]. А сучасні банки усвідомили, що ефективна діяльність установи знаходиться в залежності не стільки від можливості адаптації до зовнішніх умов, скільки від здатності впливати на них. Це проявляється в зміні підходів до використання банківських інновацій. У сферу вдосконалення можуть бути включені такі елементи, як банківські послуги, тарифні ставки, принципи управління, система обслуговування, технологічні процеси.

Банки намагаються залучити більше клієнтів на депозитне обслуговування. Такий підхід змінює ринок депозитів і спонукає клієнтів обирати такі банківські продукти, що поєднують у собі прибутковість строкових депозитів і швидкий доступ до власних коштів, тому депозитна політика повинна забезпечувати: залучення зобов'язань на тривалий термін з метою надання довгострокових кредитів та здійснення широкомасштабних інвестицій; залучення коштів на вимогу з метою оптимізації структури балансу, дотримання показників ліквідності, залучення ресурсів на коротко- та довгостроковий період з метою прибуткової діяльності банку [3, с. 126].

За результатами проведеного дослідження зробимо висновок, що депозитна політика банків насамперед пов'язана із забезпеченням стабільної ресурсної бази на вигідних для банків умовах та захисту інтересів вкладників та кредиторів. Банки відчують гостру потребу в нових фінансових методах і інструментах, які спроможні забезпечувати стабілізацію процесу формування ресурсної бази і депозитного залучення коштів, а за інших умов гарантували б максимальну віддачу від залучених ресурсів у процесі досягнення банком поставлених цілей.

Список використаних джерел:

1. Стойка В. Теоретичні підходи до визначення поняття «депозитна політика» та особливостей її формування в комерційному банку. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2014. Серія Економіка. Випуск 3(44). С. 114–116.
2. Золотарьова О., Півняк Ю., Гурбич О. Модифікація депозитної політики комерційних банків України. *Економіка та держава*. 2015. № 2. С. 65–69.
3. Тарасевич Н.В., Марущак І.А. Управління ресурсами як основа депозитної політики банку. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Теорія та практика менеджменту», м. Луцьк, 13 травня 2020 р., Луцьк, 2020. С. 126-127.

Ткачук Наталія Миколаївна
*к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи,
страхування та фондового ринку
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова
м. Хмельницький, Україна*

КОНСОЛІДАЦІЯ: АСПЕКТИ ТЕОРЕТИЧНОЇ СУТНОСТІ

Тези присвячено висвітленню теоретичної сутності консолідації в різних аспектах її прояву. Підкреслено широку різноплановість застосування даної дефініції, що й зумовлює неоднозначність трактування її сутності.

Ключові слова: консолідація, об'єднання, злиття, укрупнення.

Глобалізація та цифровізація економічного простору визначили одну з головних тенденцій сучасної організації діяльності економічних суб'єктів – консолідацію. Раціоналізація сучасної економіки передбачає її трансформацію та консолідацію з урахуванням принципів ринкової самоорганізації. Відтак, вважаємо за доцільне з'ясувати теоретичну сутність поняття «консолідація» з врахуванням неоднозначних підходів і напрямів його застосування науковцями та практиками.

У вітчизняній економічній літературі існує досить багато термінів, які запозичені з-за кордону. Одним із таких іншомовних понять і є термін «консолідація» (consolidation), що має латинське коріння й утворилося внаслідок злиття префікса «con», що перекладається як «спільно» та дієслова «solidare» – зміцнювати, тобто, «consolidate» – це об'єднання або концентрація чогось [1]. При цьому слід обов'язково враховувати, що це загальний термін, який дає визначення одному з атрибутів реального процесу й не може використовуватися поза його межами.

В тлумачному словнику іменник «консолідація» подається з приміткою «книжне». Що означає, що в більшості випадків воно використовується в офіційно-діловій чи науковій сферах [2].

Відтак, зміст поняття «консолідація» полягає саме в об'єднанні, злитті. Але при цьому консолідацію слід розглядати лише в розумінні конкретної дії, внутрішня сутність якої розкривається через поєднання окремих компонентів досліджуваного об'єкта в єдине ціле. Залежно від того що являють собою ці компоненти, й буде зумовлена сфера використання самого терміну «консолідація».

Варто зауважити, що сьогодні поняття «консолідація» не має єдиного визначення, є доволі різноплановим і багатограним: знаходить своє застосування в промисловості, науці, медицині, фінансовій сфері тощо. Тому задля формування

повної картини сутнісного навантаження даного терміну вважаємо за доцільне окреслити найбільш поширені сфери його використання, що буде зумовлювати особливості визначення самого поняття «консолідація»:

1. Суспільство та політика: саме в цій сфері почали використовувати дане поняття. Консолідація суспільства – це процес, що передбачає згуртування суспільства на основі конкретної системи співробітництва між учасниками соціуму, як індивідуальними, так і груповими. Саме консолідація може призвести до розвитку суверенних якостей нації та зміцнити країну.

2. Соціологія: консолідація – це злиття кількох народностей, близьких за культурними традиціями, мовою та походженням у більш велике співтовариство. Відтак термін «консолідація» набуває етнічного забарвлення. Виокремлюється також внутрішньо-етнічна консолідація, що передбачає внутрішнє згуртування етносу, посилення його однорідності за рахунок згладжування культурних і мовних відмінностей між окремими групами.

3. Економіка. У жорстких умовах сучасного ринку підприємства малого і середнього бізнесу часто виявляються під загрозою банкрутства. З метою зберегти свій капітал і виробничі потужності вони вдаються до консолідації - об'єднання в більш великі структури. Крім того, консолідації можуть підлягати й бухгалтерські звіти, вкладення в акції та багато іншого.

4. Фінанси. Під консолідацію розуміють вкладення компанією прибутку від торгівлі спекулятивними цінними паперами у більш надійні види фінансових інструментів. В такому випадку консолідація стає одним із різновидів маніпуляції акціями. На державному рівні – це заміна національної валюти на міжнародні грошові активи.

5. Фінансовий ринок. Термін «консолідація» означає стабілізацію біржового курсу валюти чи цінних паперів після сильної їх волатильності, що виражається у певній фігурі технічного аналізу ринкової ситуації (боковий тренд з вузьким діапазоном), що характеризує тимчасову рівновагу на біржовому ринку.

6. Геологія. Консолідація трактується як процес при якому кількість води в ґрунті зменшується за рахунок її фільтрації або віджимання під дією зовнішніх навантажень. В результаті цього утворюється консолідований (ущільнений) ґрунт і змінюється його структура.

7. Медицина. Термін «консолідація» застосовується для дослідження нервової системи і когнітивних процесів. Відтак консолідація – це процес переходу інформації з короткочасної пам'яті в довгострокову, що найбільш ефективно відбувається уві сні. В основі процесу консолідації закладено утворення нових нейронних контактів, що протікає в корі головного мозку в режимі сну.

8. Правознавство. Враховуючи накопичення великої кількості правових та регулюючих актів (законів), розроблених за схожими питаннями й предметом регулювання виникає необхідність усунення неузгодженості та розбіжності між

окремими документами, уникнення їх множинності та дублювання шляхом використання такого виду систематизації законодавства як консолідація. Така процедура полягає в об'єднанні існуючих правових актів в один укрупнений нормативний блок з тим же змістом, що забезпечує зручність правового регулювання. На сьогодні консолідація визнана одним з найбільш ефективних способів упорядкування законодавства.

9. Програмування. В ІТ-сфері термін «консолідація» використовується для опису конкретного програмно-апаратного комплексу компаніями. Які володіють мережею філіалів і підрозділів, які є компонентами єдиної інформаційної структури. Для забезпечення її функціонування використовують спеціально розроблені програми, які базуються на консолідації даних. Це дає змогу спростити створення звітності й забезпечує отримання реальних даних про діяльність компанії в цілому та її підрозділів зокрема.

Отже, в результаті семантичного аналізу поняття «консолідація» було виявлено, що ця дефініція має різнопланове застосування й відповідне трактування сутності. В загальному, консолідація означає зміцнення, згрупування, об'єднання навколо певної великої ідеї, реалізації програми. З економічної точки зору «консолідація» тлумачиться як об'єднання суб'єктів підприємництва, їхніх дій, інтересів, спільних капіталів задля здійснення великих проектів, програм.

Список використаних джерел

1. Енциклопедія бізнесмена, економіста, менеджера; за ред. Р. Дяківа. К.: МЕФ, 2000. 704с.
2. Алексеєнко Л.М., Олексієнко В.М., Юркевич В.М. Економічний словник: банківська справа, фондовий ринок: (українсько-англійський тлумачний словник). К.: Видавничий будинок «Максимум»; Тернопіль: Економічна думка, 2000. 592с.

Тютюнник Юрій Михайлович

*к.е.н., професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Полтавського державного аграрного університету
м. Полтава, Україна*

Тютюнник Світлана Василівна

*к.е.н., професор кафедри обліку і оподаткування
Полтавського державного аграрного університету
м. Полтава, Україна*

СТРУКТУРНО-ДИНАМІЧНІ ЗРУШЕННЯ У СКЛАДІ ПАСИВІВ БАНКІВ УКРАЇНИ

Тези присвячено характеристиці структурно-динамічних зрушень у складі пасивів банківської системи України. Визначено чинники зміни власного капіталу та зобов'язань банків.

***Ключові слова:** пасиви банків, власний капітал, зобов'язання, структура пасивів, динаміка пасивів.*

Пасиви банку – це ресурси банку, які складаються з власних, залучених і запозичених коштів для проведення активних операцій та одержання прибутку. Сутність пасивів банків обумовлюється їхньою роллю в економіці як фінансових посередників, що акумулюють тимчасово вільні кошти суб'єктів господарювання та фізичних осіб і розміщують їх на умовах повернення, строковості й платності [1, с. 67]. За інформацією НБУ [3] проаналізуємо структурно-динамічні зрушення у складі пасивів банків України (табл. 1).

Відповідно до даних, представлених в таблиці, у 2024 р. порівняно з 2023 р. (станом на 01.01) пасиви банків України збільшилися на 591128 млн. грн, що становить 25,1 %. Річний темп приросту пасивів перевищив макроекономічний показник рівня інфляції у 2023 р. (5,1 %), що свідчить про зростання реальної вартісної оцінки активів на 19,0 % ($1,251 \div 1,051 \times 100 - 100$). У складі пасивів власний капітал банківської системи збільшився на 80957 млн. грн (37,5 %), а зобов'язання зросли на 510171 млн. грн (23,9 %). Завдяки випереджальному зростанню власного капіталу порівняно зі зростанням зобов'язань частка власного капіталу в пасивах підвищилася з 9,2 % у 2023 р. до 10,1 % у 2024 р., а частка зобов'язань, відповідно, знизилася з 90,8 до 89,9 %. У загальному збільшенні пасивів банків на власний капітал припадає 13,7 %, а на зобов'язання – відповідно 86,3 %.

У складі власного капіталу статутний капітал зменшився на 2270 тис. грн, або 0,6 %. Якщо у 2023 р. статутний капітал перевищував власний капітал на 88,6%, то у 2024 р. це перевищення зменшилося до 36,4 %.

Таблиця 1

Склад, структура та динаміка пасивів банків України за 2023-2024 рр.

Вид пасивів	станом на 01.01:						
	2023 р		2024 р.		Зміна (+,-)		
	сума, млн. грн	у % до під- сумку	сума, млн. грн	у % до під- сумку	суми, млн. грн	част- ки, в. п.	у %
Пасиви – усього	2351678	100,0	2942806	100,0	+591128	-	+25,1
1. Власний капітал	215840	9,2	296797	10,1	+80957	+0,9	+37,5
1.1. Статутний капітал	407021	17,3	404751	13,8	-2270	-3,5	-0,6
2. Зобов'язання	2135838	90,8	2646009	89,9	+510171	-0,9	+23,9
2.1. Строкові вклади (депозити) інших банків та кредити, що отримані від інших банків	6457	0,3	6763	0,2	+306	-0,1	+4,7
2.2. Кошти суб'єктів господарювання	889526	37,8	1260155	42,8	+370629	+5,0	+41,7
2.3. Кошти фізичних осіб	933240	39,7	1084281	36,9	+151041	-2,8	+16,2
2.4. Кошти небанківських фінансових установ	53188	2,3	61741	2,1	+8553	-0,2	+16,1
2.5. Інші зобов'язання	253427	10,7	233069	7,9	-20358	-2,8	-8,0

Джерело: складено за даними [2].

Вирівнювання співвідношення між статутним і власним капіталом можна пояснити скороченням непокритого збитку в банківській системі України, що й було головним чинником позитивної динаміки власного капіталу. За інформацією Національного банку України чистий прибуток банків збільшився з 21921 млн. грн у 2023 р. до 86545 млн. грн у 2023 р., тобто у 3,9 рази [3].

Що стосується змін у зобов'язаннях банків, то найвищий темп приросту мали кошти суб'єктів господарювання – 41,7 %, кошти фізичних осіб збільшилися на 16,2 %, а кошти небанківських фінансових установ – на 16,1 %. Водночас інші зобов'язання зменшилися на 8,0 %. У загальній сумі збільшення зобов'язань на кошти суб'єктів господарювання припадає 72,6 %. Зазначена динаміка видів зобов'язань мала вплив на структурні зрушення. Так, частка коштів суб'єктів господарювання у пасивах підвищилася з 37,8 до 42,8 %, а частка коштів фізичних осіб – знизилася з 39,7 до 36,9 %. Отже, якщо станом на 01.01.2023 р. серед зобов'язань переважали кошти фізичних осіб, то станом на 01.01.2024 р. – кошти суб'єктів господарювання.

Підбиваючи підсумки зазначимо, що головним чинником збільшення пасивів у банківській системі України упродовж 2023 р. було зростання зобов'язань, а серед них – коштів суб'єктів господарювання та коштів фізичних

осіб. Збільшення власного капіталу пояснюється насамперед скороченням суми непокритого збитку. Завдяки більш швидкому зростанню власного капіталу порівняно зі зростанням зобов'язань відбулося підвищення частки власного капіталу в структурі пасивів, що матиме позитивний вплив на оцінку стійкості банківської системи.

Список використаних джерел:

1. Соколова Х. О., Волкова В. В. Активи та пасиви банків України: сучасний стан та фактори впливу. *Економіка і організація управління*. 2018. № 4 (32). С. 65-74.
2. Основні показники діяльності банків України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення: 28.03.2024).
3. Доходи та витрати банків України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення: 28.03.2024).

Хуторна Мирослава Емілівна
д.е.н, професор кафедри фінансів та обліку
Пономаренко Вікторія Романівна
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Навчально-наукового інституту «Економіка і право»
Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького
м. Черкаси, Україна

ІННОВАЦІЙНІ ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

У тезах розглядається впровадження різноманітних інновацій у банківську систему. Вигоди від цих фінансових інновацій, а також загальний вплив діджиталізації на банківський сектор.

***Ключові слова:** інновації, фінансові послуги, інноваційна діяльність, банківська інновація, діджиталізація.*

В умовах зростання конкуренції у банківському секторі систематичне впровадження новітніх продуктів і технологій є важливою передумовою побудови конкурентоспроможної бізнес-моделі та ефективного завоювання й утримання відповідних сегментів фінансового ринку. Тому необхідною умовою ефективною діяльності банків є розробка і реалізація належної інноваційної стратегії, спрямованої передусім на оптимізацію управління ресурсним потенціалом, краще задоволення наявних потреб клієнтів, а також розробку й технічне вдосконалення послуг для адекватної відповіді на нові запити ринку, відповідно до економічних змін у глобалізованому середовищі [3].

Активне впровадження інформаційних технологій у роботу банківських установ актуалізує проблему захисту їх внутрішніх операційних систем від кібератак, гарантування безпеки даних про клієнтів і про здійсненні ними операції. Дослідженню проблем впровадження інноваційних засад у розвитку економіки присвячено праці багатьох вітчизняних і зарубіжних економістів, серед яких вагомий внесок належить таким науковцям, як: І. Балабанов, Т. Васильєва, Д. Вахрушев, Є. Виноградова, Дж. Гелбрейт, М. Діба, П. Друкер, С. Єгоричева, В. Закшевський, Н. Пантелєєва.

Розуміння виникнення банківських інновацій базується на постійному розвитку підприємницької думки, бажанні перегнати конкурентів, доступі до інформації про новації в банківській галузі за кордоном, а також на реакції на кризи в банківському секторі, які періодично виникають, і які стимулюють активність в галузі інновацій для підвищення фінансової стійкості банку. Інновації у банківській сфері – це кінцевий результат інноваційної діяльності банку, який

отримав реалізацію у вигляді нового або вдосконаленого банківського продукту чи послуги, які впроваджено в практичну діяльність [4].

Варто відмітити, що фундаментальними вигодами від впровадження фінансових інновацій є:

- зменшення витрат, пов'язаних з фінансовим посередництвом за рахунок підвищення конкуренції у фінансовій системі;
- зростання ефективності за рахунок більшої різноманітності продуктів та задоволення ширшого кола потреб;
- зростання чутливості реакції банківської системи на вимоги споживачів і постачальників фінансових послуг;
- руйнування цінових аномалій, і зменшення недосконалості ринку за рахунок більшої інтеграції ринків;
- інформаційна ефективність [3].

Окремо слід наголосити на спроможності сучасних інформаційних технологій забезпечувати високий рівень прозорості своєї діяльності в цілому і проведених операцій зокрема. Це позитивно позначається на рівні довіри населення та партнерів до банків. Діджитал-трансформація банківського сектора сприяє проведенню структурних і операційних реформ і в підсумку позитивно позначається на ефективності банківських операцій та рентабельності банківського бізнесу загалом. Подальший розвиток банківського сектора нерозривно пов'язаний з діджитал-трансформацією, масштабною цифровізацією та розширенням спектра послуг, що надаються в онлайн-форматі. Активне впровадження новітніх електронних технологій, комунікаційних засобів та високотехнічного обладнання забезпечило більш якісну і швидку передачу інформації. Постійно вдосконалюючись, інформаційні технології отримують усе нові можливості застосування в банківському секторі. Адже ще зовсім нещодавно інформаційні системи розглядалися лише як засіб скорочення обсягів ручної праці і зниження банківських витрат та використовувалися переважно для автоматизації збору й обробки банківської інформації, а також для планування і контролю в банках [1].

Одним з ключових факторів, що сприяють розвитку діджиталізації банків в Україні, є технологічний розвиток України та підвищення рівня доступу до Інтернету. За даними Національного банку України у 2022 році кількість користувачів збільшилася через вторгнення агресора, тому люди почали активніше використовувати онлайн-банкінг і їх кількість склала понад 8,9 млн. осіб [5].

Зазначимо, що у 2023 році Forbes провели аналіз мобільних застосунків 10 найбільших банків України. Абсолютним лідером діджиталізації є застосунок Приватбанку «Приват24». В ньому доступні всі важливі функції для клієнтів, а саме: відкриття кредитної лінії у додатку, підв'язка карток інших банків, оплата будь-якого рахунку з додатка, відображення різних рахунків клієнта, можливість

вимкнення подвійної конвертації та відкриття валютного депозиту у додатку. Monobank, Sense bank та А-банк також мають високий рівень діджиталізації. В їхніх додатках присутні всі функції, окрім оплати будь-якого рахунку. В застосунках ПУМБ та Укргазбанк відсутні функції відображення різних рахунків клієнтів, можливість вимкнення подвійної конвертації та оплата будь-якого рахунку в додатку. В Укрсиббанк та Отрбанк наразі доступна тільки одна функція з переліку. Користувачі цих банків мають змогу через додаток підв'язати картки інших банків. Останні місця в рейтингу займають Райффайзен Банк та Ощадбанк, їхні додатки не мають жодної з перелічених функцій [6]. Отже, діджиталізація – це індивідуальний вибір кожного окремого банку і не має жодного кореляційного зв'язку ні зі статусом його системності, або походження капіталу.

Банківські установи у сучасних умовах при формуванні власної стратегії мають розцінювати інноваційний вектор розвитку як найважливіший засіб забезпечення стабільності свого функціонування, економічного зростання і конкурентоспроможності, позаяк ефективність діяльності банку залежить від його здатності задовольняти певні потреби клієнтів. Результати впровадження таких нововведень можуть виявлятися у розширенні клієнтської бази банку, оптимізації його філіальної мережі й організаційної структури, збільшенні частки фінансового ринку, скороченні трансакційних витрат проведення банківських операцій, а також у забезпеченні стійкості функціонування банку в довгостроковій перспективі [2].

Отже, доречно зробити такі висновки:

- 1) інновації у банківській сфері – це кінцевий результат інноваційної діяльності банку, який отримав реалізацію у вигляді нового або вдосконаленого банківського продукту чи послуги, які впроваджено в практичну діяльність;
- 2) упровадження інноваційних банківських проектів – це найбільш пріоритетний напрям подальшого розвитку банківських установ задля утримання конкурентних переваг на ринку фінансових послуг України;
- 3) до причин, які обумовлюють необхідність запровадження інновацій, насамперед, відносяться підвищення прибуткової діяльності банку, генерування нових потоків доходів за рахунок впровадження інноваційних продуктів високої якості, підвищення операційної ефективності, формування сучасного іміджу банківської установи;
- 4) до перспективних напрямів банківських інновацій варто віднести багатоканальну діяльність із поєднанням нових і традиційних технологій і інструментів; віртуальні банківські й фінансові технології; комплексне використання нових інформаційних і комунікаційних технологій; нові банківські продукти (послуги) на базі нових технологій [4].

Список використаних джерел:

1. Холявко Н. І., Козлянченко О. М. Світові тенденції діджиталізації банківського сектора. *Проблеми економіки*. 2021. № 2 (48). URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2021-2_0-pages-217_224.pdf (дата звернення: 31.03.2024).
2. Дзюблюк О. Інноваційні вектори розвитку банківської системи. *Світ фінансів*. 2019. №3(60). URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/37101/1/%D0%94%D0%97%D0%AE%D0%91%D0%9B%D0%AE%D0%9A.pdf> (дата звернення: 31.03.2024).
3. Юхименко Т. В. Сучасні вектори розвитку банківського сектору в Україні та світі. *Економіка та держава*. 2015. №10. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/10_2015/32.pdf (дата звернення: 31.03.2024)
4. Трудова М.Є. Інноваційні перспективи розвитку в банківській системі України. *Економіка і суспільство*. 2016. №3. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/3_ukr/83.pdf (дата звернення: 31.03.2024)
5. Мірошник Р. О., Кухта І. В. Діджиталізація банківської системи України в сучасних умовах. *Економіка та суспільство* Випуск №49/2023. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/2327/2250> (дата звернення: 31.03.2024)
6. Бегаль І. Рейтинг банківських додатків. *Forbes*. 2023. URL: <https://forbes.ua/money/rejting-bankivskikh-dodatkiv-chi-e-konkurenti-u-mono-chi-zmig-oshchad-obyti-rayf-ta-otp-yake-mistse-u-top-10-posidae-privat-doslidzhennya-asotsiatsii-ema-10052023-13576> (дата звернення: 31.03.2024)

АНАЛІЗ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ В УКРАЇНІ

Тези присвячено дослідженню інноваційних банківських продуктів, які надають банківські установи в Україні. Обґрунтовано напрями розвитку вітчизняному ринку електронного банкінгу з врахуванням світових тенденцій.

Ключові слова: *інноваційні банківські продукти, електронний банкінг, платіжні картки, Інтернет-банкінг, біометрія, блокчейн.*

Нині найбільш розповсюдженими є такі види інноваційних банківських продуктів [1, с. 445]:

- електронні грошові розрахунки із застосуванням пластикових карток;
- термінали самообслуговування (АТМ та POS-термінали);
- мобільний банкінг;
- Інтернет-банкінг;
- «зона 24»;
- відеобанкінг.

За останні роки суттєво змінився вигляд банківського сектору України, а разом із ним – і асортимент послуг, які банківські установи надають своїм клієнтам, і технології, що використовуються при цьому.

В Україні за 2014-2022 роки відбувся значний прорив у сфері електронного банкінгу.

Головною тенденцією розвитку сучасних технологій у світі сьогодні є широке використання мобільних пристроїв у повсякденному житті.

Та все ж, незважаючи на значні досягнення українських банків на ринку електронного банкінгу, його рівень поступається деяким закордонним країнам.

Найбільш активними технологічно оснащеними учасниками ринку є: АТ КБ «ПриваБанк», АТ «СЕНС БАНК», АТ «ПУМБ», АТ «Райффайзен Банк», АТ «УКРСИББАНК», АТ «Правекс-банк». Протягом останніх років значно активізувалися нові учасники ринку, серед яких – АТ «Ощадбанк».

Кількість операцій з використанням платіжних карток, емітованих українськими банками, за травень – грудень 2022 року становила 5599,2 млн шт. (це на 1,4 % більше, ніж за аналогічний період 2021 року), а їхня сума – 5058,2 млрд грн (на 40,5 % більше, ніж у 2021 році) [2, с. 98].

Кількість платіжних карток, емітованих українськими банками, станом на 01 січня 2023 року становила 109,8 млн шт. Це на 23,2% більше, ніж станом на 01 січня 2022 року. Кількість платіжних карток, які використовували для здійснення видаткових операцій у грудні 2022 року, становила 46,3 млн шт. (42,2 % емітованих карток) [2, с. 99].

Кількість активних платіжних карток надалі збільшується. У I кварталі 2023 року АТ КБ «ПриватБанк» та приватні банки були лідерами зростання їхньої кількості [3, с. 4].

Мережа POS-терміналів відновлюється третій квартал поспіль. У I кварталі 2023 року найбільшим приріст був в АТ КБ «ПриватБанк» та приватних банків (+9.1 тис. та +1.6 тис. відповідно). Державні банки дещо скоротили кількість терміналів. Мережа банкоматів трохи розширилася [3, с. 4].

Кількість платіжних терміналів у торговельній та сервісній мережі у порівнянні з 2021 роком зменшилась на 15,8 % до 359,2 тис. шт. (з них 348,1 тис. шт. (96,9%) – безконтактні термінали), кількість банківських пристроїв (банкомати, ПТКС та платіжні термінали) – на 15,5 % до 37,6 тис. од. [2, с. 100].

Найбільша кількість платіжних терміналів у АТ КБ «ПриватБанк» (60,4% усіх платіжних терміналів), АТ «Ощадбанк» (19,6 %) та АТ «Райффайзен Банк» (7,6 %) [2, с. 100].

Хоча на вітчизняному ринку електронного банкінгу і відбувся значний стрибок уперед, проте йому, звісно ж, є куди розвиватися, оскільки світові тенденції створюють нові можливості для вдосконалення [1, с. 447, 449].

1. Однією з глобальних тенденцій онлайн банкінгу експерти називають використання технології blockchain у банківських операціях. У 2016 р. зафіксовано здійснення торгової транзакції на 100 тис. доларів британським банком Barclays та одним з ізраїльських стартапів на основі цієї технології. При цьому час виконання операції було знижено з 7–10 днів до чотирьох годин [4].

2. Також на світовому ринку електронного банкінгу клієнтам пропонують ще одну нову послугу. Так, у березні 2016 р. швейцарська фінансова група UBS запустила сервіс, який дає змогу відкривати рахунки клієнтам за допомогою смартфона. При цьому ідентифікація відбувається безпосередньо за допомогою відеозв'язку зі співробітником банку, а договір на відкриття банківського рахунку та іншу документацію клієнти отримують у зашифрованому форматі на електронну пошту. Подібна операція проводилася також у банку Шотландії (Bank of Scotland), де клієнтам пропонували відкрити рахунок онлайн за допомогою селфі, використовуючи веб-браузер смартфона або планшета без необхідності завантаження додаткового додатка. Така послуга значно спрощує процес для нових клієнтів і дає їм можливість відкривати рахунок, не виходячи із власного дому. До того ж, повідомлення про рішення за поданою заявкою приймається від години до максимум двох днів [5].

3. Дуже важливим кроком на шляху підвищення безпеки та надійності онлайн-розрахунків є перехід до біометричної авторизації платежів. За оцінкою експертів, біометрія має велике значення в запобіганні крадіжкам під час здійснення онлайн-платежів. Згідно з дослідженням компанії Goode Intelligence, до 2018 р понад мільярд людей будуть використовувати біометричну авторизацію для здійснення банківських операцій [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**]. Так, Японія з 1 жовтня 2016 р. вже розпочала тестувати безготівкові платежі з біометричною аутентифікацією для іноземних туристів – платформу Omotenashi (у перекладі – «гостинність»).

Доволі цікавим моментом є поєднання двох новітніх технологій – біометрії та блокчейна. Обидві технології працюють в однаковому напрямі – захист безпеки фінансових транзакцій у кіберпросторі. Саме з цієї причини ідея об'єднання двох цих технологій дуже актуальна, хоча думки експертів із цього приводу є суперечливими та неоднозначними [6].

Біометричні системи в наш час являють собою друге покоління систем безпеки, оскільки саме біометрія використовує вимірювання індивідуальних параметрів людини для її ідентифікації [1, с. 449].

Біометричні методи також знайшли своє призначення і в банківській сфері.

Наявні в наш час технології біометричної ідентифікації діляться на дві групи: статичні і динамічні [1, с. 449].

Статичні технології засновані на унікальних фізіологічних характеристиках людини. До них належать такі методи: 1) за відбитком пальця; 2) за формою долоні; 3) за розташуванням вен на тильній стороні долоні. За допомогою інфрачервоної камери зчитується малюнок вен на тильному боці долоні або кисті руки, отримана картинка обробляється, і за схемою розташування вен формується цифрова згортка; 4) за сітківкою ока; 5) за райдужною оболонкою ока; 6) за формою обличчя; 7) за термограмою особи; 8) інші методи [7].

Динамічні методи ґрунтуються на поведінковій (динамічній) характеристиці людини, тобто враховують особливості, характерні для підсвідомих рухів у процесі відтворення якої-небудь дії [1, с. 449]:

- за рукописним почерком;
- за клавіатурним почерком;
- за голосом.

Біометрична ідентифікація є новим трендом на ринку платежів в усьому світі, оскільки передбачає підвищену безпеку [1, с. 449].

Для постійного розширення асортименту інноваційних продуктів у банківському секторі необхідно систематично аналізувати структуру своєї клієнтської бази, вивчати їхні потреби в банківських продуктах та адаптувати асортимент відповідно. Важливим є також аналіз передового зарубіжного досвіду з метою ефективного впровадження його в українські умови, особливо в умовах економічної нестабільності. Банки повинні використовувати інтелектуальний

потенціал своїх працівників та переносити досвід інших країн, щоб зберігати свої позиції на ринку фінансових послуг України. Важливо також утримувати довіру та зацікавленість клієнтів, реагуючи на їхні змінні потреби.

Список використаних джерел:

1. Костюк В. А., Сокотун В. С. Тенденції розвитку інноваційних банківських продуктів в Україні. *Приазовський економічний вісник*. Випуск 6(11) 2018. С. 449-455. URL: http://rev.kpu.zp.ua/journals/2018/6_11_uk/81.pdf (дата звернення: 21.03.2024).
2. Річний звіт Національного банку України за 2022 рік. 2023. 161 с. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/annual_report_2022.pdf?v=4 (дата звернення: 21.03.2024).
3. Огляд банківського сектору України. Травень 2023 року. 2023. 12 с. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2023-05.pdf?v=4 (дата звернення: 21.03.2024).
4. Шалига Т. С. Дистанційне банківське обслуговування роздрібних клієнтів : монографія / Т. С. Шалига; за заг. ред. Н. В. Циганової. Ніжин : ТОВ «Видавництво «Аспект-поліграф», 2013. 412 с.
5. Клієнти зможуть відкрити рахунок у банку за допомогою селфі. URL: <http://vkurse.ua/ua/business/otkryt-schet-vbanke-s-pomoshchyu-selfi.html> (дата звернення: 21.03.2024).
6. Чайковський Я. І., Ковальчук Я. Ю. Сучасні фінтех напрямки в банківському секторі. *Світ фінансів*. 2020. № 2 (63). С. 36-48.
7. Мороз А.О. Біометричні технології ідентифікації людини. Огляд систем. *Математичні машини та системи*. 2011. № 1. С. 39–45.

Шуба Тетяна Петрівна

к.е.н., доцент кафедри маркетингу, менеджменту та підприємництва

Шевченко Богдан Юрійович

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

економічного факультету

Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

м. Харків, Україна

ПЛАНУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА НА ЗОВНІШНІХ РИНКАХ

Тези присвячено дослідженню процесу планування інноваційної діяльності компаній у зовнішньоекономічній діяльності. Виділено причини і фактори інноваційної діяльності підприємства.

***Ключові слова:** інноваційна діяльність, підприємство, глобалізація, ринкова економіка, зовнішні ринки.*

Інноваційний розвиток бізнесу є чи не однією з головних потреб національної економіки. Загальновідомо, що основною метою підприємницької діяльності є максимізація прибутку як основного показника діяльності підприємств. Інноваційна діяльність підприємства відіграє в цьому одну з найважливіших ролей.

В умовах фінансової кризи, геополітичної напруженості, відсутності структурних реформ підприємства не повинні відмовлятися від інноваційної діяльності. Навпаки, активне виведення на ринок нових продуктів, які відповідатимуть вимогам і потребам споживачів, стане основою для стабілізації становища підприємства на ринку, а в подальшому - забезпечення його ефективного функціонування.

До факторів, які перешкоджають ефективному здійсненню інноваційної діяльності на підприємствах в сучасних умовах, можна віднести занадто високі витрати, недостатнє фінансування, тривалий термін окупності інновацій, незахищеність прав власності, часті зміни в чинному законодавстві. Існує також низка факторів, які стримують інноваційну активність конкретного підприємства, тобто, по суті, є внутрішніми. До них можна віднести недостатню кваліфікацію персоналу, складність контролю за інноваційними витратами, відсутність внутрішньої гнучкості.

Причини та фактори інноваційної активності підприємств:

- необхідність забезпечення прибуткової діяльності підприємства;
- здатність підприємства генерувати нові потоки доходів завдяки впровадженню інноваційних продуктів;

- прагнення підприємств відстояти свої позиції на ринку;
- докорінні зміни в структурі та характері потреб споживачів.

Фактори зовнішнього середовища для інновацій:

- глобалізаційні процеси;
- ефективна система управління ризиками;
- інноваційна культура;
- рівень інноваційного потенціалу підприємства;
- часті зміни в регулюванні діяльності суб'єктів господарювання;
- економічний розвиток.

Зазначена ситуація зумовлена тим, що впровадження інновацій має ґрунтуватися на дотриманні принципу ефективності. Отримання конкурентних переваг, тобто позитивних ефектів від впровадження інновацій, має перевищувати витрати, понесені на їх створення та впровадження.

Сталий розвиток бізнесу базується на економічній, екологічній та соціальній результативності підприємства шляхом розробки рішень у таких сферах, як стратегія, управління, контроль параметрів та документування результативності.

Світовий досвід свідчить, що інноваційному розвитку сприяє всебічна підтримка суб'єктів господарювання у сфері інноваційної діяльності (особливо на початковому етапі їх становлення), створення умов для просування та впровадження інновацій, а також комплекс державних і приватних інноваційних проєктів, кожен з яких здатен забезпечити технологічний прорив у відповідній галузі [1, с. 146].

У світовій економічній літературі «інновація» трактується як перетворення потенційного науково-технічного прогресу (НТП) на реальний, втілений у нових продуктах і технологіях. У світовій практиці прийнято вважати інноваційними організації, в яких більше 70% загального обсягу виробництва в грошовому вираженні за звітний податковий період сформовано за рахунок виробництва інноваційної продукції [2, с. 36].

Стимулювання може здійснюватися шляхом надання цільових субсидій за рахунок бюджетних коштів через федеральні служби і агентства, а також шляхом заохочення залучення приватного капіталу для фінансування інноваційної діяльності малих фірм і підприємств через венчурні компанії, утворені за рахунок коштів власників.

Тому для створення системного механізму стимулювання інноваційної діяльності необхідно вивчити світовий досвід стимулювання інноваційної діяльності, адаптувати його до вітчизняних умов економічного розвитку та впровадити у промисловість. Необхідно вдосконалити правове забезпечення інноваційної діяльності, що створить умови для реалізації інноваційних ідей. Доцільно розвивати інфраструктуру ринку інновацій; підвищувати мотивацію

розробників до інноваційної діяльності; прагнути досягти рівня інноваційності, що відповідає світовому або перевищує його.

Список використаних джерел:

1. Богів Я.С. (2012) Фактори, які впливають на ефективність бізнес-планування інноваційних проектів підприємств. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України*. №36., С. 145-155, URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pprbsu_2012_36_18 (дата звернення: 1.04.2024).
2. Левченко Ю.Г. (2016). Активізація інноваційної діяльності вітчизняних підприємств в умовах кризи, URL:<http://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/6813/108.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 10.03.2024).

Шульга Наталія Петрівна
д.е.н., завідувачка кафедри банківської справи
Крижанівська Дарина Миколаївна
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
факультету фінансів та обліку
Державного торговельно-економічного університету
м. Київ, Україна

УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ РИЗИКОМ У ДЕРЖАВНИХ БАНКАХ

У тезах розглядаються окремі аспекти управління кредитним ризиком у державних банках України, а також наведено пропозиції, які спрямовані на підвищення його результативності.

Ключові слова: *банківські кредити, кредитний ризик, непрацюючі кредити, кредитний портфель, активи.*

На сьогодні оцінка кредитного ризику потребує ретельної уваги, оскільки він є невід'ємною частиною діяльності будь-якого банку, а в умовах кризових явищ набуває особливої актуальності через проблему несвоєчасного або повного, або часткового непогашення клієнтами заборгованості за кредитами.

За визначенням НБУ кредитний ризик тлумачиться як «імовірність виникнення збитків або додаткових втрат або недоотримання запланованих доходів унаслідок невиконання боржником/контрагентом узятих на себе зобов'язань відповідно до умов договору» [1].

Управління кредитним ризиком банку може відбуватися у наступній послідовності: здійснюється ідентифікація та визначаються фактори впливу на кредитний ризик, а також будується його агрегована матриця; обирається інструментарій виміру, за допомогою якого формується інтегральна оцінка кредитного ризику на основі узагальнення результатів його кількісного та якісного аналізу; обґрунтовується вибір методу управління кредитним ризиком (унікнення, прийняття або передача третім особам), при цьому відбувається співставлення існуючого ризику та переданого третій особі з метою з'ясування доцільності останнього заходу; проводиться моніторинг та контроль рівня кредитного ризику. У разі невідповідності фактичного ризик-апетиту по кредитному ризику, заявленому в декларації схильності до ризиків, наглядова рада банку приймає відповідні коригуючі заходи.

Проведені дослідження свідчать, що державні банки не є активними операторами на кредитному ринку, а частка їх кредитного портфеля у активах є невеликою (табл. 1), оскільки значна частина коштів спрямовується на купівлю ОВДП та депозитних сертифікатів НБУ. Для порівняння зазначимо, що частка

кредитного портфеля в активах по банкам України станом на 01.03.2024 р. складала 20,98%, а по державним банкам коливалася в межах 11% (АТ КБ ПРИВАТБАНК) до 34% (АБ УКРГАЗБАНК).

Таблиця 1

Динаміка обсягів та частки кредитного портфеля (далі КП) в активах окремих державних банків України протягом 2022-2024 рр.

Банк	01.01.2022		01.01.2023		01.01.2024		01.03.2024	
	Обсяг КП, тис грн	Частка КП, %	Обсяг КП, тис грн	Частка КП, %	Обсяг КП, тис грн	Частка КП, %	Обсяг КП, тис грн	Частка КП, %
АТ КБ ПРИВАТБАНК	70193030	12,04	71355251	9,68	95637762	10,89	94939065	11,19
АБ УКРГАЗБАНК	55889683	42,91	64759127	44,25	63332946	33,28	62531637	33,90
АТ ОЩАДБАНК	74754085	29,91	83215594	27,91	89109019	24,11	89690041	23,83
АТ УКРЕКСІМБАНК	69330615	33,00	82421873	32,13	75604400	26,49	76064266	27,16

Джерело: складено авторами на основі [2].

Дані табл. 1 свідчать, що частка кредитного портфеля у активах досліджуваних банків за аналізований період мала тенденцію до зниження, що обумовлено несприятливою економічною ситуацією в Україні, яка викликана коронавірусною пандемією та війною. Натомість, останнім часом державні банки поступово нарощують обсяги кредитування, оскільки вони приймають участь у реалізації поточних державних програм, таких як “Доступні кредити 5-7-9%”, підтримці аграріїв під державні гарантії за наданими кредитами тощо. У подальшому державні банки мають також наміри долучатися до розробки/участі в нових ініціативах уряду України, спрямованих на підтримку та відбудову економіки України. Варто наголосити, що нині в державних банках зосереджена основна частка непрацюючих кредитів (NPL), яка станом на 01.07.2023 року склала понад 75% (320,1 млрд грн) від їх загального обсягу по банківській системі України [3]. Частка непрацюючих кредитів у кредитних портфелях досліджуваних державних банках представлена в табл.2.

Таблиця 2

Частка непрацюючих кредитів у кредитному портфелі досліджуваних державних банків України за 2022-2024 рр., %

Банк	01.07.2022	01.01.2023	01.07.2023	01.03.2024
АТ КБ ПРИВАТБАНК	67,5	70,4	67,9	60,1
АБ УКРГАЗБАНК	15,3	28,9	27,9	31,6
АТ ОЩАДБАНК	43,4	49,9	51,9	45,4
АТ УКРЕКСІМБАНК	34,9	48,6	50,2	42,7

Джерело: складено авторами на основі [3; 4].

Протягом аналізованого періоду мало місце поступове зниження частки NPL у кредитному портфелі досліджуваних банків крім АБ УКРГАЗБАНК, для якого характерна протилежна тенденція. Варто наголосити, що за період 01.01.2023 р. – 01.03.2024 р. по державним банкам відбулось зменшення частки непрацюючих кредитів на 3,65% завдяки прийняттю ними конструктивних дій, а саме: реалізації заставленого майна, списання кредитів за рахунок резерву та реструктуризації проблемної заборгованості тощо.

Велика частка непрацюючих кредитів – це тягар як для державних банків, так і банківського сектору країни в цілому. НБУ наголошує, що банки мають інтенсивніше розчищати баланси – непрацюючі кредити слід реструктурувати, продати чи списати.

З метою підвищення ефективності управління кредитним ризиком в державних банках видається доречним здійснити наступні заходи: привести інфраструктуру кредитного ризик-менеджменту у відповідність до найкращої міжнародної банківської практики; зменшити частку непрацюючих кредитів у кредитному портфелі шляхом прийняття індивідуальних програм ліквідації проблемних кредитів за найбільшими боржниками; розробити кредитну стратегію на найближчі 5-10 років, в якій був би передбачений поступовий перехід державних банків на виключно ринкові засади кредитування. До того ж, на наш погляд, виявляється доречним:

по-перше, провести окреме стрес-тестування локальних кредитних портфелів, зокрема окремо корпоративного та роздрібного в національній та іноземній валютах; корпоративного за сферами економічної діяльності; традиційних та «зелених» кредитів;

по-друге, оцінити чутливість локальних кредитних портфелів до зовнішніх та внутрішніх найбільш значущих ризик-факторів;

по-третє, визначити загальну величину кредитного ризику та встановити, які з локальних кредитних портфелів справляють негативну дію на діяльність банку та під впливом яких ризик-факторів; розрахувати потенційну втрату капіталу не тільки за базовим та несприятливим сценаріями, але й найгіршим;

по-четверте, розробити пропозиції щодо поліпшення якості кожного локального кредитного портфеля банку та імплементувати їх у кредитну стратегію, яка має бути розглянута та схвалена правлінням, його профільними комітетами, службою ризик-менеджменту, профільним комітетом ради. Кредитну стратегію затверджує та контролює її виконання Рада банку.

На завершення зазначимо, що вирішення окресленої вище важливої практичної проблеми знаходиться не тільки в площині кредитного ризик-менеджменту банків, але й кредитної політики, яку формує їх власник в особі уряду України.

Список використаних джерел:

1. Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах: Постанова Правління НБУ №64 від 11.06.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18#Text> (дата звернення: 20.03.2024).
2. Наглядова статистика НБУ за 2021-2023 рр. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення: 15.04.2024).
3. Звіт про стан роботи з непрацюючими кредитами за 1 півріччя 2023 року, банки державного сектору: звіт Міністерства фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/NPL_%D0%86%D0%BF%D1%96%D0%B2%D1%80_2023.pdf (дата звернення: 15.04.2024).
4. Рівень непрацюючих кредитів (NPL). Національний банк України. 2024 URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability/npl> (дата звернення: 15.04.2024).

**Академічна платформа 4 СУЧАСНА ЕКОНОМІЧНА ОСВІТА:
ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ТА ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ**

**Academic platform 4 MODERN ECONOMIC EDUCATION: INNOVATIVE
METHODS AND DIGITAL TECHNOLOGY**

JEL Classification: I29

Бичкова Наталія Володимирівна

*к.е.н., доцент кафедри світового господарства
і міжнародних економічних відносин*

*Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова
м. Одеса, Україна*

Коцюрубенко Ганна Миколаївна

к.е.н., доцент кафедри фінансів

*Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна*

**СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ФІНАНСОВІЙ ОСВІТІ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА
ПЕРСПЕКТИВИ**

Тези присвячено виділенню тенденції які притаманні сучасній фінансовій освіті у розрізі активізації використання цифрових інструментів. Окрему увагу приділено дослідженню можливостей використання цифрових технологій у фінансовому секторі.

***Ключові слова:** фінансова освіта, цифрові інструменти, управління фінансовими потоками, фінансовий сектор.*

Фінансова освіта переживає трансформацію завдяки сучасним технологіям, які не лише змінюють те, як слухачі навчаються та отримують фінансові знання, але й розширюють перелік навичок та інструментів, які підвищують ефективність управління фінансовими потоками.

Можливості впровадження сучасних технологій щодо інструментів формування та способів використання навчального контенту охоплюють [1]:

- платформи для онлайн навчання;
- засоби гейміфікації та використання ігрових елементів з метою активізації уваги;
- залучення штучного інтелекту та машинного навчання як інструментів оцінювання та формування відгуків на виконанні завдання здобувача;

– технології віртуальної реальності, які дають змогу формування максимально наближених до дійсності практичних кейсів та формують навички дій у нестандартних ситуаціях, а також дають змогу оцінити їх наслідки;

– мобільні застосунки та програми, які формують варіативність зручного та швидкого доступу до освітніх фінансових послуг в умовах обмеженості часу на навчання чи за відсутності можливостей повноцінно виділяти на навчання значні проміжки часу;

– соціальні мережі, канали та месенджери як інструменти для обміну думками, швидкої комунікації між здобувачами зі схожими інтересами та формування навичок взаємонавчання тощо.

Технологічний розвиток обумовлює необхідність не лише модернізації системи та методів освіти, але й зумовлює важливість активного вивчення та впровадження технологічних цифрових нововведень у фінансовому секторі. Завдяки сучасним технологіям, процеси обліку та аналізу фінансових потоків стають більш простими та швидкими. В даний час вже активно використовуються можливості щодо проведення фінансові операції онлайн, зберігання даних у хмарних сховищах та отримання доступу до фінансових інструментів через мобільні застосунки. Це не тільки заощаджує час та мінімізує окремі групи витрат, а й знижує ризик помилок і фінансових втрат. Отже, вимагає уваги з точки зору включення у процес підготовки спеціалістів з управління фінансовими потоками

Експерти консалтингової групи «Novi. Finance» виділяють можливості використання сучасних цифрових новацій у процесах управління фінансовими потоками за наступними напрямками [2]:

– інтелектуальний аналіз, який дає змогу використання різноманітних алгоритмів і методи для виявлення неявних залежностей та закономірностей щодо фінансових даних. Враховуючи сучасні ринкові тенденції, економічні показники суб'єктів, споживчу поведінку та інші фактори, інтелектуальний аналіз дозволяє фінансовим експертам підвищувати достовірність прогнозів щодо майбутньої фінансової ситуації та приймати обґрунтовані рішення щодо здійснення інвестиційних операцій, фінансування та оцінки ризиковості;

– хмарні технології, завдяки яким, споживачів користувачі фінансової інформації та управлінці фінансовими потоками можуть зберігати великі обсяги фінансової інформації на віртуальних серверах, що дозволяє швидко та безпечно отримувати до них доступ. Крім того, ці технології дозволяють розподіляти завдання обробки даних між різними серверами, що підвищує продуктивність та швидкість обробки. Також хмарні технології автоматично створюють резервні копії даних, що допомагає уникнути втрати важливої інформації.

– блокчейн як спосіб підвищення рівня захисту фінансових даних. Блокчейн може служити для забезпечення безпеки фінансових транзакцій і створення прозорих умов для фінансових операцій. Крім того, активно впровадження криптографічні алгоритмів та аутентифікацій для проведення

фінансових операцій визначають важливість не лише їх ефективного використання, але й розуміння вихідних умов функціонування для можливості використання у презентації власних фінансових продуктів тощо.

На завершення зазначимо, що розвиток сучасних технологій лише набирає обертів. Це, безумовно, буде сприяти розширенню переліку інструментів і напрямів, які можуть бути використані у підвищенні ефективності управління фінансовим потоками та вплинуть на структуру фінансової освіти.

Список використаних джерел:

1. 9 актуальних тенденцій STEM-освіти у 2023 році. URL: <https://naurok.com.ua/post/9-aktualnih-tendenciy-stem-osviti-u-2023-roci> (дата звернення: 04.04.2024)
2. Технології в сучасному фінансовому менеджменті. Novi. Finance. URL: <https://novifinance.com.ua/technologies-in-modern-financial-management/> (дата звернення: 04.04.2024)

Жердецька Лілія Вікторівна
д.е.н., завідувачка кафедри банківської справи
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, Україна

**ДУАЛЬНА ФОРМА ЗДОБУТТЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ОНЕУ:
РЕЗУЛЬТАТИ ПІЛОТУВАННЯ ЗА ОП «МІЖНАРОДНИЙ БАНКІВСЬКИЙ
БІЗНЕС»**

Тези присвячено визначенню змісту дуальної освіти; сформульовано особливості її запровадження в ОНЕУ. Охарактеризовані переваги дуальної форми навчання у вищій освіті, а також узагальнено проблеми, які перешкоджають її повноцінному запровадженню.

***Ключові слова:** дуальна форма навчання у вищій освіті; моделі дуальної освіти; освітня програма.*

Під дуальною освітою розуміють підхід до навчання, який поєднує частину навчання в аудиторії (в межах традиційної освітньої системи) з частиною навчання на робочому місці [1]. В Законі України «Про освіту» це визначення уточняється: «Дуальна форма здобуття освіти - це спосіб здобуття освіти, що передбачає поєднання навчання осіб у закладах освіти (в інших суб'єктів освітньої діяльності) з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації, як правило, на основі договору» [2].

Одеський національний економічний університет є одним із виконавців проєкту «Integrating dual higher education in Moldova and Ukraine 617490-err-1-2020-1-md-errka2-cbhe-sp/ COOPERA» (далі – COOPERA), який фінансується за грантом від Erasmus KA2, що об'єднав 14 партнерів із 7 європейських країн – з України (4 університети та Міністерство освіти і науки), Молдови (3 університети та Міністерство освіти, культури та науки) та по одному університету з Німеччини, Іспанії, Болгарії, Польщі та Словенії. Метою проєкту є впровадження практики дуальної освіти у закладах вищої освіти України та Молдови (рис. 1).

Рис. 1. Офіційний логотип проєкту «Integrating dual higher education in Moldova and Ukraine – COOPERA»

Джерело: складено за даними [3].

Необхідно зазначити, що основною передумовою запровадження елементів дуальної форми навчання у навчальний процес в ОНЕУ стали результати комунікацій зі стейкхолдерами (анкетування, круглі столи тощо), які визначили необхідність підсилення практичної підготовки здобувачів ЗВО.

Схематично процес реалізації навчання з елементами дуальної форми зображено на рис. 2.

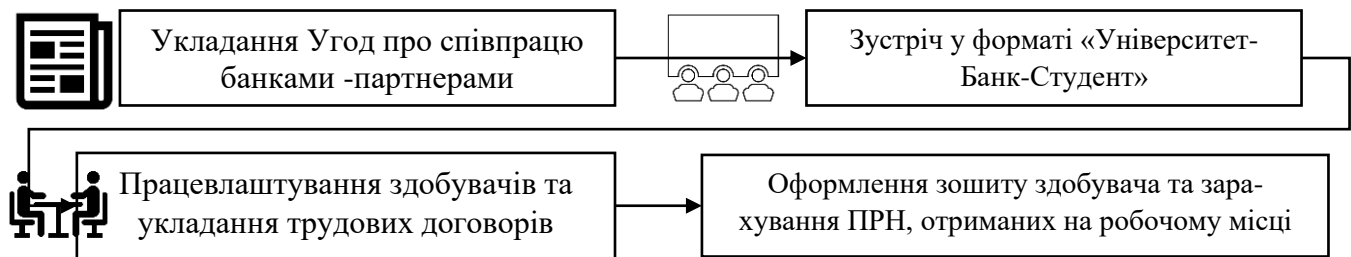

Рис. 2. Реалізація навчання з елементами дуальної форми в ОНЕУ за ОП «Міжнародний банківський бізнес»

Джерело: власна розробка автора.

За даними рис. 2. видно, що першим етапом пілотування є укладання угод з банками-партнерами. Далі відбувається працевлаштування студентів. Як правило, представники банків приходять в ОНЕУ з презентаціями банку та можливих вакансій; потім, за результатами співбесіди, відбувається працевлаштування. На етапі працевлаштування укладається договір між банком та здобувачем. Така система договірних відносин забезпечує довготривалі стосунки університету з роботодавцем та гнучкість взаємовідносин між банком та студентом. На робочому місці студенти проходять навчання та складають тести – це все разом із практичною діяльністю записується у щоденник здобувача та зараховується як результати навчання при вивченні вибіркового компонента ОП. В університеті студент складає тестування для оцінювання опанування теоретичної частини навчальної дисципліни.

Запровадження елементів дуальної форми навчання дає змогу роботодавцям залучати мотивованих студентів, здобувачам – поєднувати навчання та роботу, а університету – покращити якість практичної підготовки та взаємодії зі стейкхолдерами-роботодавцями.

Список використаних джерел:

1. Socio-Economic Perspectives on Vocational Skill Development: Emerging Research and Opportunities (2019). by Ugochukwu Chinonso Okolie (Ed.). Business Science Reference. 272 p. 2 (access date: 01.04. 2024).
2. Закон України «Про освіту». Редакція від 23.04.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 01.04. 2024)
3. Інтеграція дуальної вищої освіти в Молдові та Україні / Проєкт COOPERA в ОНЕУ. URL: <http://oneu.edu.ua/33673-2> (дата звернення: 01.04. 2024).
4. Андрейченко, А. В., Грінченко, Р. В., Жердецька, Л. В. Передумови, проблеми та перспективи впровадження дуальної освіти в навчальний процес. Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць. Одеса: Одеський національний економічний університет. 2023. № 3-4 (86-87). С. 135-148.

JEL Classification: I29

Іоргачова Марія Іванівна

*к.е.н., доцент кафедри фінансового менеджменту та фондового ринку
Одеського національного економічного університету,
м. Одеса, Україна*

Коцюрубенко Ганна Миколаївна

*к.е.н., доцент кафедри фінансів
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна*

ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ ЯК СКЛАДОВА ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ

Тези присвячено аналізу цифрових інструментів як складової фінансової грамотності. Проведено оцінку впливу цифрових технологій на процес навчання та підвищення фінансової грамотності населення. Визначено особливості використання інтерактивних та доступних цифрових форматів, встановлено, що цифрові інструменти значно покращують доступність, персоналізацію та актуальність фінансової освіти.

***Ключові слова:** цифрові інструменти, фінансова грамотність, інтерактивне навчання, доступність, персоналізація.*

В останні роки активно обговорюються переваги інвестицій у технологічні методи навчання та розвиток цифрових інструментів, адже, на думку дослідників, такі процеси сприяють розвитку, спрощенню, підтримці та глобалізації освітнього процесу [1].

Новітні цифрові технології пропонують інноваційні способи доставки контенту, залучення слухачів і здобувачів, а також можливість формування персоналізованого досвіду через варіативність пропонованих методик. За даними досліджень, по всьому світу у 2020 році інвестиції в технічні засоби навчання зросли більш ніж на 70% [1].

Завдяки сучасним технологіям, фінансова освіта удосконалюється та змінюється, зокрема через нові можливості у навчанні та підвищення зацікавленості через інтерактивізацію методик навчання. Формування фінансової грамотності у суспільстві є важливою складовою фінансової освіти, адже дає змогу включити у економічне життя не лише спеціалістів з економічної галузі та фінансового спрямування, але й активізувати участь інших громадян та членів їх родин.

Доступність використання цифрового контенту та можливостей цифровізації значно спрощує процес навчання фінансовим основам і активізує включення населення до фінансових процесів у якості інвесторів і споживачів фінансових

послуг. До істотних переваг таких процесів, у якості стимулювання розвитку фінансової грамотності як основи формування добробуту, можна віднести:

- інтерактивність: цифрові формати можуть зробити навчання більш цікавим та захоплюючим, використовуючи ігри, вікторини, симуляції та інші інтерактивні елементи;
- доступність: онлайн-курси, веб-сайти, застосунки та програми роблять фінансову освіту доступнішою для людей з будь-яким рівнем доходу, місцем розташування, часом для доступу та знаннями комп'ютера;
- персоналізація: онлайн-платформи можуть адаптувати навчання до індивідуальних потреб і цілей здобувачів, надаючи їм персоналізовані поради та рекомендації відповідно до встановлених критеріїв;
- масштабованість: цифрові інструменти дозволяють охопити велику аудиторію з меншими витратами, що робить фінансову освіту більш доступною для широких верств населення;
- актуальність: цифрові матеріали досить легко оновлювати, що дає змогу відображати останні зміни у фінансовому світі та створює передумови для здобувачів щодо отримання передової й актуальної інформації.

Варіативність цифрових інструментів, які можуть бути використані для активізацію включення населення у процеси формування фінансової грамотності є досить широкою, зокрема: онлайн-курси, які можуть охоплювати досить широкий спектр тем, а саме від розуміння фінансових термінів до основ інвестування та накопичувальних видів страхування (зокрема в Україні безоплатні курси пропонує платформи Prometheus, Coursera, Дія тощо); ігри та симуляції через інтерактивні варіанти навчання фінансовим концепціям дають змогу набуття знань та формування фінансових навичок; чат-боти та віртуальні помічники формують можливість для здобувача отримувати персоналізовані поради та рекомендації з фінансових питань тощо.

Крім того, розвиток цифровізації істотно розширює можливості для інвестиційних перспектив населення, зокрема у розрізі доступності інструментів інвестування через застосунки фінансових установ (наприклад можливість придбати ОДВП через особисті кабінети окремих комерційних банків для громадян України) або фінансових брокерів, а також можливості онлайн доступу до платформ з актуальною інформацією про широке коло фінансових показників, як країни в цілому, так і окремих прогнозних агенцій чи публічної інформації конкретних підприємств чи організацій.

Поряд з тим, цифровізації та залучення до процесів можливостей штучного інтелекту, дають змогу приватним інвесторам отримання безоплатних послуг щодо прорахунків майбутніх ризиків або прогнозування сценаріїв формування інвестиційних портфелів тощо. У цілому, процеси цифровізації інвестиційних інструментів для населення формують передумови фінансової інклюзії та значних перспектив подолання соціальної нерівності.

Отже, цифровізація відіграє важливу роль у покращенні фінансової грамотності та добробуту людей. Завдяки сталому розвитку даного напрямку у світі та стрімким інноваціям, цифрові інструменти можуть зробити фінансову освіту ще більш доступною, інтерактивною та ефективною.

Список використаних джерел:

1. Гудкова Н. Особливості реалізації цифрового досвіду в освітньому процесі. Інноваційні тенденції підготовки фахівців в умовах полікультурного та мультилінгвального глобалізованого світу : матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції (6 квітня 2021 року). Київ: КНУТД. С. 21-23.
2. Бречко О. Фінансова і цифрова грамотність, як базові складові розвитку сучасного інформаційного суспільства. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/38305/1/%D0%91%D1%80%D0%B5%D1%87%D0%BA%D0%BE.pdf> (дата звернення: 01.04.2024)

HOTATKI

NOTES

Proceedings of the Conference

**ECONOMICS, FINANCE, BANKING AND EDUCATION:
CURRENT ISSUES OF DEVELOPMENT, ACHIEVEMENTS, AND
INNOVATIONS**

(Odesa, Ukraine, 4-5 of April, 2024)

Edited and prepared by Professor D. Zavadska

Signed for printing by ONEU, Odesa, Ukraine on acid-free paper.

(Protocol No. 7 dated May 21, 2024)

Conventional printed sheets 17,8. Circulation of 100 copies

Preobrazhenska Str., 8 Odesa 26, conf.oneu@gmail.com

Наукове видання

**ЕКОНОМІКА, ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА ОСВІТА:
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ, ДОСЯГНЕННЯ ТА
ІННОВАЦІЇ**

Академічна платформа 1:

«Особливості економічних процесів в умовах воєнного стану»

Академічна платформа 2:

«Розвиток фінансового ринку в умовах цифровізації економіки»

Академічна платформа 3:

«Інноваційні вектори розвитку банківської системи»

Академічна платформа 4:

«Сучасна економічна освіта: інноваційні методи та цифрові технології»

*Мовою оригіналу
(українською та англійською)*

**Відповідальна за
проведення конференції, випуск,
редагування та комп'ютерну верстку**

Завадська Д.В., д.е.н., професор

Підписано до друку 21.05.2024 р. (*Протокол № 7*)
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 17,8 Тир. 100 прим.
ОНЕУ, м. Одеса, вул. Преображенська, 8

Надруковано в друкарні ТОВ «ПромАрт»
61023, м. Харків, вул. Весніна, 12.
Тел. (057) 717-28-80 e-mail: promart_order@ukr.net